

GURBETİN KADINLARI

Hollanda'ya Göç'ün 60. Yılında 60 Kadın'ın Gurbet Anlatıları



Nurbanu SUCİ TOSUN & Mehmet ÇAKIR



Güneş
kitapçevi

GURBETİN KADINLARI

Hollanda'ya Göç'ün 60. Yılında 60 Kadın'ın Gurbet Anlatıları

GURBETİN KADINLARI

Hollanda'ya Göç'ün 60. Yılında
60 Kadın'ın Gurbet Anlatıları

Yazarlar

Nurbanu SUCİ TOSUN

Mehmet ÇAKIR





"En İyi Akademi,
Bir Kitaplıktır."

GURBETİN KADINLARI

Hollanda'ya Göç'ün 60. Yılında
60 Kadın'ın Gurbet Anlatıları

Yazar:

Nurbanu SUCİ TOSUN

ORCID: 0009-0001-3795-6458

Mehmet ÇAKIR

ORCID: 0000-0002-1917-3070

Sponsored by Turksarchief.nl

© Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.

Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti'ne aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

ISBN • 978-625-8927-02-3

Baskı • Haziran, Ankara 2026

Dizgi/Mizanpaj • Gazi Kitabevi

Kapak Tasarım • Gazi Kitabevi

Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.

Yayıncı Sertifika No: 44884

Merkez

- 📍 Bahçelievler Mah. 53. Sok. No: 29 Çankaya/ANKARA
- ☎ 0.312 223 77 73 - 0.312 223 77 17
- 📞 0.544 225 37 38
- 📠 0.312 215 14 50
- 🌐 www.gazikitabevi.com.tr
- ✉ info@gazikitabevi.com.tr

Sosyal Medya

- 📘 gazikitabevi
- 📷 gazikitabevi
- 🐦 gazikitabevi

Saytek Dijital Matbaacılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti

Sertifika No: 82296

Matbaa

- 📍 İvedikosb Mahallesi 1518 Cadde No:107
- Yenimahalle Ankara
- ☎ 0850 302 27 35

TEŞEKKÜR

Bu kitabın ortaya çıkmasında yanımda olan, desteğini ve inancını hiç esirgemeyen çok kıymetli insanlara teşekkür etmek istiyorum. Projeyi birlikte yürüttüğümüz, bilgi ve tecrübesiyle süreçte daima yanımda olan, kitabın ortaya çıkmasında büyük bir emek sahibi, kıymetli rehberliği ve akademik desteği için değerli hocam Prof. Dr. Mehmet ÇAKIR’a;

Hollanda Türk Müze Vakfına beni yönlendiren Ali YAĞCI hocama; orada desteklerini esirgemeyen vakıf başkanı Salih DADAK ve değerli ailesine;

Bu çalışmanın ortaya çıkış sürecinde, sağladıkları destek ve değerli katkılarıyla akademik yolculuğumuza ışıktan tutan **Güney Vakfı** Başkanı Emine Güney hocamıza en içten teşekkürlerimizi sunarız. Bilgiye ve eğitime verdikleri kıymetli destekler, bu eserin tamamlanmasında bizim için her zaman büyük bir motivasyon kaynağı olmuştur.

Evinde misafir etmenin yanı sıra kalbiyle yanımda olan, duasını ve sevgisini hiçbir zaman eksik etmeyen Remziye Teyze’ye, eşi Müstafa KAŞIKÇI ve kızları Kübra KAŞIKÇI’ya;

Hollanda’da bulunduğum süreçte konaklama konusunda yardımcı olan ve destek sağlayan Huriye TEKİNBAY hocama ve Sevim teyzeye;

Ve enerjisi ve varlığı ile motivasyonumu sağlayan kıymetli eşim Mert’e;

Hayatımın her aşamasında desteğini hissettiğim, sevgileri ve inançlarıyla yolumu aydınlatan canım babam, annem ve ablama gönülden şükranlarımı sunuyorum...

Nurbanu SUCİ TOSUN

ÖNSÖZ

Bu kitabın şu anda elinizde olmasının sebebi, ana vatandan gurbete göç eden 60 kadının yarım kalmış hayat hikâyelerini ve yeniden bir başlangıç yapma mücadelelerini birlikte görünür kılma arzumuzdur.

Bu çalışmanın ortaya çıkış süreci, 2024 yılında birinci yazarın Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi'nde staj yapma hakkı kazanmasıyla başladı. Staj sürecinde, Türk Müze Vakfı Başkanı Sayın Salih Dadak hocamızla yaptığımız istişareler sonucunda, müzenin 60. yılına özel olarak "60 yılda 60 kadının zorlu hayat mücadelesini" anlatan bu kitabın hazırlanmasına karar verdik. Ayrıca bu çalışmanın ortaya çıkışında, yayıma hazırlanmasında sunduğu katkı, akademik destek ve yönlendirmeleriyle yoğun destek olan, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü'nden Mehmet Çakır hocamızla da istişare ederek; 2024 yılına özel Hollanda'ya göçün 60. yılında 60 kadınla mülakatlar yapmak, yaşadıkları tüm zorluklara rağmen ayakta kalmayı başarmış, sessiz ama güçlü 60 kahraman kadının hikâyelerini kayıt altına almak temel amacımızdı. Her ne kadar 2 yıl gecikmeli de olsa 60 kadının hikayesini sizlerle paylaşarak amacımıza ulaşmanın mutluluğu içerisindeyiz.

Dilini ve kültürünü çokta bilmediğimiz bir ülkeye tedirginlikle gittiğimiz bu süreçte, bambaşka dünyaları ve derin yaşanmışlıklarıyla kalbimize ve ruhumuza dokunan çok kıymetli; uzun uzun anlatılarla beraber hikayesini kısa tutan kadınlarla tanıştık. Memleketimizden uzakta olduğumuzu hiç hissetmedik; çünkü röportaj yaptığımız kadınlar bizi sanki yıllardır tanıyorlarmış gibi karşıladılar. Türkiye'den geldiğimizi öğrendikleri andan itibaren evlerini, sofralarını bizlere açtılar ve bizleri bir an olsun yalnız bırakmadılar.

Her birinin hayat hikâyesini dinlediğimizde, sanki yeni bir kitap bitirmiş gibi zenginleşiyor, donanımlı hissediyorduk. Onların tecrübeleriyle tecrübe kazandık, yaşanmışlıklarını adeta okuyarak öğrendik. Verdikleri mücadeleler, yalnızlık içinde büyük bir aile olmayı başarmaları, bizlere kendi hayatımızı sorgulattı. Onların yaşam deneyimleriyle bizler de büyüdük.

Özellikle Remziye teyze ve diğer isimlerini anamadığımız kıymetlilerle yaptığımız sohbetler bizim için çok değerliydi. Onların yaşanmışlıkları, küçük yaşlarda kaybettiğimiz anneannelerimizin ve babaannelerimizin aktaramadığı

öğütleri bizlere yeniden hatırlattı. Bazı katılımcılarımızla söyleşiler uzun sürdü bazılarıyla da kısa... Ancak kudukları her cümlemin ağır sorumluluğu bizleri daha da motive etti. Bu anlamda yalnızca Remziye teyzemizden değil, bu kitapta yer alan tüm kahraman kadınlardan hayat dersleri aldık. Bizleri bu kıymetli kadınlarla buluşturan Rabbimize şükrediyor, onların varlığı için minnet duyuyoruz.

Dileriz ki sizler de bu kitabı okurken bu kahraman kadınların hayatlarına yakından tanıklık eder; onları yalnızca “gurbetçi” olarak değil, güçlü, dirençli ve saygıyı fazlasıyla hak eden bireyler olarak görürsünüz. Bu kitabın bir diğer amacı da gurbetçileri dışlamamak, onları anlamaya çalışmak ve yaşadıkları hikâyelerle ne kadar güçlü olduklarını birlikte hissetmek, hissettirmektir. Unutulmamalıdır ki bu yolculukta bizler yalnız değiliz; birlikteyiz.

Sevgi, özlem, ve ruha dokunan satırlarla dolu bu kitabı keyifle okumanızı dileriz.

Nurbanu SUCİ TOSUN & Mehmet ÇAKIR

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ	1
İKİNCİ BÖLÜM: DURAK DURAK ANADOLU: GÖÇÜN SESSİZ TANIKLARI.....	5
Bozkırın Rüzgârından Rumeli'nin Şenlenmesine	5
Hüzünlü Dönüş: 19. Yüzyılın Acı Göçleri	5
Büyük Değişim: Mübadele ve Cumhuriyet	6
Köyden Kente, Kentten Gurbete	6
Bugünün Limanı: Türkiye	6
Samsun ve Canik: Muhacirlerin İlk Durağı.....	7
Antalya: Akdeniz'in Kozmopolit Limanı.....	7
Tokat ve Sivas: Bozkırın Yeni Sahipleri	7
Sinop: Mübadillerin Hüzünlü Şehri	8
Muğla ve Mersin: Ege ve Akdeniz'in Yeni Renkleri	8
Konya ve Beyşehir: "Kısmet Tariki" ile Gurbete.....	8
Gümüşhane ve Kürtün: Yaylaların Bitmeyen Göçü.....	8
Edirne: "Sükûtun Şehri" ve Göçün Gözyaşları	9
Bursa: Sanayi, Emek ve Umudun Kucağı	9
Amasya: Rumeli'den Anadolu'ya Kurulan Gönül Köprüsü	10
Adıyaman ve Besni: "Bulgar Oğlu"nın Sessiz Mirası.....	10
Eskişehir: Bozkırda "Yeşil Yurt" Hayali	10
Kilis: Sınırdan Yaşayan "Ensar" Ruhunu	10
Ordu ve Giresun: Sahile ve Batıya Uzanan Umut.....	11
Ankara: Başkentin Değişen Yüzü	11
Karaman: Gurbetin Sessiz Tanığı.....	11

YURTTAN GURBETE: HOLLANDA’DA BİRİKEN**ANADOLU HAYATLARI 13**

Umutla Çıkılan Yol: Misafir İşçilerin Serüveni 13

Bavullarda Taşınan Umutlar ve Fabrika Çarkları 13

Gurbetin Vatanlaşması: Mahalleler, Dernekler ve Dayanışma 14

Ulusötesi Köprüler ve İki Vatanlı Bir Hayat 14

Hüzünlü Bir Eşik: Dönmeli mi, Kalmalı mı? 14

KATILIMCI 1 16

KATILIMCI 2 26

KATILIMCI 3 33

KATILIMCI 4 38

KATILIMCI 5 42

KATILIMCI 6 45

KATILIMCI 7 48

KATILIMCI 8 50

KATILIMCI 9 51

KATILIMCI 10 55

KATILIMCI 11 57

KATILIMCI 12 67

KATILIMCI 13 69

KATILIMCI 14 72

KATILIMCI 15 75

KATILIMCI 16 79

KATILIMCI 17 83

KATILIMCI 18 86

KATILIMCI 19 88

KATILIMCI 20 90

KATILIMCI 21 93

KATILIMCI 22 96

KATILIMCI 23 98

KATILIMCI 24 100

KATILIMCI 25	103
KATILIMCI 26	105
KATILIMCI 27	107
KATILIMCI 28	110
KATILIMCI 29	113
KATILIMCI 30	115
KATILIMCI 31	117
KATILIMCI 32	119
KATILIMCI 33	121
KATILIMCI 34	124
KATILIMCI 35	126
KATILIMCI 36	128
KATILIMCI 37	130
KATILIMCI 38	132
KATILIMCI 39	136
KATILIMCI 40	141
KATILIMCI 41	145
KATILIMCI 42	150
KATILIMCI 43	153
KATILIMCI 44	157
KATILIMCI 45	161
KATILIMCI 46	168
KATILIMCI 47	175
KATILIMCI 48	180
KATILIMCI 49	183
KATILIMCI 50	185
KATILIMCI 51	189
KATILIMCI 52	192
KATILIMCI 53	195
KATILIMCI 54	199
KATILIMCI 55	202

KATILIMCI 56	206
KATILIMCI 57	212
KATILIMCI 58	215
KATILIMCI 59	218
KATILIMCI 60	221
KAPANIŞ VE SONUÇ.....	229
YARARLANILAN KAYNAKLAR	239
ÖZGEÇMİŞLER.....	241

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Türkiye’de bir gün doğumu... Seher vaktinin sessizliğiyle başlayan bir sabah. Kuşların cıvıltısı, denizden karaya vuran dalgaların ritmi, belki soğuk ama içimizi ısıtan o muazzam doğa... Sıra sıra dizilmiş dağların heybeti, bizde hem hayranlık hem de ürperti uyandırıyor. Derin bir nefes aldığımızda, o dağlara bakarken kendi acizliğimizi fark ediyoruz. Zaman sanki duruyor, yoksa yürümeye devam mı ediyor, bilemiyoruz. Konuşmak istiyoruz; dağla, ağaçla, kuşla, çiçekle... Sanki ruhumuza bir şifa gelir umuduyla. Serin bir rüzgâr vuruyor yüzümüze, doğanın kendine has kokusunu taşıyor. O serinlik, bütün dertlerimizi alıp götürüyor. Güneş, yeniden başlamanın, umut etmenin ve hayal kurmanın yolunu açıyor. Işınları içimizi ısıtırken düşlere dalıyoruz, ama hayatın gerçeklerine gözlerimizi kapatamıyoruz.

Ve işte o gerçekler... Dertler, sıkıntılar, bunaltan hafiflikler, acılar, ayrılıklar, hasretler... Toplumun içindeki karmaşa, ailenin çıkmazları, anlaşmazlıklar, iletişimsizlik... Biz, bu karmaşadan çıkmaya çalışırken bir deprem, bir sel, bir çığ, bir yangın... Her şey bir anda bambaşka bir boyuta taşınıyor. Hayatımızın dönüm noktalarında kritik kararlar almak zorunda kalıyoruz. Bu kararlar bazen bir şehrin kaderini, bazen bir ailenin geleceğini, bazen de bir milletin yönünü belirliyor. İşte bu olaylardan biri de göç olgusudur.

II. Dünya Savaşı’nın ardından Batı Avrupa’ya doğru gerçekleşen kitlesel işçi göçü, bizler için de böyle bir dönüm noktası oldu. Sanayileşmenin hız kazandığı, küreselleşmenin etkilerinin belirginleştiği bir dönemde, bizler, hayatımızı yeniden kurmak için yollara düştük. Bu göçler, önceki göçlerden farklı olarak genellikle ikili anlaşmalar ve kurumsal mekanizmalarla organize edilmiş, ekonomik ihtiyaç ve iş gücü dengesi üzerine şekillenmişti.

Hollanda, savaşın ardından hızla sanayileşirken işçi açığını kapatmayı hedefledi ve 1960’larda bizler gibi İtalya, İspanya, Yugoslavya, Türkiye ve Fas’tan gelen işçileri kabul etti. Türkiye ile 1964 yılında yapılan göç anlaşması da bizim hikâyemizin önemli bir başlangıcı oldu.

1960'ların ortasında, dünya hâlâ savaşın yaralarını sarmaya çalışıyordu ve ülkeler ekonomik kalkınmalarını hızlandırmanın yollarını arıyordu. İşte böyle bir dönemde, 19 Ağustos 1964'te Türkiye ile Hollanda, Lahey'de tarihi bir adım attılar: işgücü değişimini düzenleyen bir anlaşma imzaladılar. Ama bu sadece bir kağıt parçası değildi; iki ülke arasındaki köprü, insanlar arasında dostluk kurma sözüydü.

Anlaşmaya ruhu, Hollanda'daki fabrikaların, tarlaların ve inşaat sahalarının işgücü ihtiyacı vardı, Türkiye'de ise iş arayan umut dolu gençlerin varlığını yansıtıyordu. Anlaşmanın kalbi, işçilerin seçimi ve haklarıydı. Türkiye'den yola çıkan adaylar, önce sağlık kontrolünden geçirildi, mesleki becerileri ölçüldü, adli sicilleri temizlenmişti. Kalifiye olmayanlar için 21-35 yaş aralığı, uzmanlar için 23-45 sınırı koyulmuştu. Hollandalı yetkililer bile Türkiye'ye gelerek adayları yakından inceleyebilirdi; böylece hem kalite hem de güvence sağlanmış oluyordu.

Seçilen işçiler, Hollanda'ya gitmeden önce iki dilde hazırlanan sözleşmeleri imzalayacaklardı. Türkçe ve Flemenkçe. Sözleşmeler genellikle bir yıllık, bazen sekiz aydan kısa olmayan süreler içindeydi. Ancak en önemli şey, her işçinin eşit haklara sahip olmasıydı. Ücretler, çalışma koşulları, sosyal güvenlik ve sağlık hakları Hollandalı işçilerle aynıydı. Biriktirdikleri parayı Türkiye'ye göndermek de serbestti; yani işçiler hem geçimlerini sağlayacak hem de ailelerine destek olabilecekti.

Yolculuk ise ayrı bir maceraydı. İşçilerin uçak biletleri ve diğer masraflar işverenler tarafından karşılanacak, THY gibi havayolu şirketleri bu yolculukta görev alacaktı. Hollanda'ya vardıklarında, iki ülke de işçilerin yeni çevreye uyum sağlaması için yardım etmeyi taahhüt etmişti. Sözleşme bittiğinde, işçinin Türkiye'ye dönüş masrafları da işverenin sorumluluğundaydı.

Ve işte bir diğer önemli detay: anlaşmayı uygulamak ve olası sorunları çözmek için bir Karma Komisyon kurulabilirdi. İlgili anlaşmada tam olarak böyle yazıyordu. Böylece, işçiler ve işverenler arasında doğabilecek anlaşmazlıklar çözülmüş, iki ülke ilişkileri sağlam bir zemine oturtulmuş oluyordu.

Anlaşma, sadece Avrupa'nın Hollanda toprakları için geçerliydi ve 31 Aralık 1964'e kadar yürürlükteydi; feshedilmediği sürece ise her yıl otomatik olarak uzatılıyordu. Böylece binlerce Türk işçisinin hayatına Hollanda'da yeni bir sayfa açan, dostluk ve iş birliği dolu bir dönem başlamış oldu.

Kısaca bizler, bizden olanlar, ekonomik nedenlerle ya da doğal afetlerin ve yangınların ardından yaşamımızı sürdürmek için yollara düştük.

Bizim ailemizin de bir parçası bu hikâyeye dâhil oldu. 1969 yılında birinci yazarın dedesi Hollanda'ya gitti, altı yıl boyunca işçi olarak çalıştı, kısa sürede bir dükkan açtı ve başarılı oldu. Ancak iznini geçirmek için geldiği Türkiye'de dönüşünü geciktirdi ve deport edildi. Göç, sadece bir iş imkânı değildi; bazen kaderin, bazen zorunlulukların şekillendirdiği bir yaşam yolu oldu.

Göç, bir hayat perdesi gibi... Acılar, ayrılıklar, hüznler, mücadeleler... Bizler için gönüllü olabildiği gibi zorunlu da oldu. Kimimize umut, kimimize kâbus; kimimize hayat, kimimize ölüm oldu. Hele göçün başrolünde kadınlar varsa, dram ve hüzn çok daha derinleşti. Karaman'da 1964 yılında çıkan büyük çarşı yangını, şehrimizin hayatını değiştirdi, ardından yaşanan göçler bizim de hayatımıza acı ve hüzn olarak karıştı.

Elinizdeki eserin bir diğer önemli amacı, son yıllarda Türkiye'de giderek yaygınlaşan gurbetçi karşıtlığına dikkat çekmektir. Artan yabancı ve gurbetçi düşmanlığı, ötekileştirme, toplumumuzu bölen olumsuz bir davranış koduna sürüklerken, bizler bu kitapla empati gücümüzü hatırlıyoruz. Kendi vatanımızın insanlarını anlamak, onlarla bütünleşmek ve beraberliğin birleştirici gücünü hissetmek için bir köprü kuruyoruz. Çünkü onların hikâyeleri, içindeki umutla, yeni başlangıçların ve başarıların öyküsüdür. başta kurucuların eşlerinin anılarını paylaşmak, müzeyi tanıtmak ve kurucuları anmak amacıyla yola çıktık. Rotterdam ve Den Haag arasında gidip gelerek, kendi kurduğumuz iletişim ağları sayesinde birbirinden farklı, her biri ayrı özel ve değerli kadınlarla tanıştık.

Diğer yandan her yaz Karaman'a gelen "gurbetçi" işçileri görürdük; gözlerinde hasret, ellerinde emek vardı. Öyle ki bu bile göçün 60. yılı vesilesiyle, Hollanda'daki kadınların hayatlarını görünür kılmak istedik. Bu kitap, insanın varoluş mücadelesini, yolculukların zorluklarını ve beraberliklerin dokusunu anlatan hikâyelerle doludur. Bu hikâyelerin merkezinde, bir yerden bir başka yere gitmenin, orada yeniden doğmanın ve hayatlara yeni anlamlar yüklemenin mücadelesi vardır; bu mücadele, göçtür. Göç, zorunlu ya da gönüllü olsun, insanların yarım kalmış hayatlarını tamamlamak için çıktığı bir yolculuktur. İşte bu yolculuk, hem çileyle hem de umutla yoğrulmuş bir sahnedir; insanın dostu ve yol arkadaşıdır. Ve bu umut, insanların mücadelelerinde başarıya ulaşmalarını sağlayan anahtardır. Onların hikâyelerine, yaşamlarına ve hayatlarına dahil olduk. Böyle başlayan bu yolculuk, yarım kalan hikâyeleri tamamlamak, onların yaşadığı mücadeleleri yazıya dökerek kalıcı hale getirmek için bir fırsat oldu. Bu kitap, işte tam

olarak bunu amaçlıyor: Kadınların hayat sinemasını ebedileştirerek, onların gücünü anlamak, deneyimlerinden öğrenmek ve seslerini duyurmak.

Güçlü kadın nasıl olur? Kadın ne demektir? Her kadın başarılı mıdır? Zorlukların altından nasıl kalkılır? Bu kitap, işte tüm bunları göstermeyi amaçlıyor. Anlamak, görmek ve anmak... Bizler, bu kitabı okurken gurbetçiler olarak 60 yıl boyunca hangi türden sorunlar yaşayıp zorluklara nasıl katlandıklarını göreceğiz, onların mücadelesini hissedecek ve onlarla bütünleşeceğiz.

Sayfaları çevirdikçe, kadınların tatlı bir gülümsemeyle örülmüş acılarını, kederle karışan huzurlarını ve hayata tutunuşlarının derin izlerini bulacaksınız. Hazır mısınız, onların yaşamlarına tanıklık etmeye, hikâyelerine ortak olup seslerine destek olmaya? Eğer hazırsanız, bu kitap sizi gurbetteki kadınların sonuna kadar araladığı bir kapıdan içeri davet ediyor ve onların yaşadıklarını, hayatınızda kalıcı bir iz bırakacak şekilde anlatıyor.

Ancak gelin önce Anadoluya, sonra ulusötesine göçlerin hikayesini durak durak “hikayeci” bir dille sizlere sunalım...

İKİNCİ BÖLÜM

DURAK DURAK ANADOLU: GÖÇÜN SESSİZ TANIKLARI

Anadolu'nun toprakları, tarih boyunca yalnızca medeniyetlerin değil; sayısız insan hikâyesinin, gözyaşıyla yoğrulmuş vedaların ve hiç dinmeyen bir göç serüveninin de kavşağı olmuştur. Türk milleti için göç, tarihin hiçbir döneminde yabancı bir olgu olmamış; kimi zaman doğanın sert şartlarıyla, kimi zaman fetihlerin çağrısıyla, kimi zaman da siyasi çalkantıların zorlayıcı gücüyle bir menzilden diğerine akan durmaksızın bir nehir gibi varlığını sürdürmüştür.

Bozkırın Rüzgârından Rumeli'nin Şenlenmesine

Bu hikâye, Orta Asya'nın uçsuz bucaksız bozkırlarında, at sırtında yeni bir yurt arayan insanların rüzgârla yarışan yolculuklarıyla başladı. Anadolu'ya doğru ilerleyen bu hareketlilik, Osmanlı İmparatorluğu'nun yükseliş döneminde bilinçli ve planlı bir "dışa dönük iskân politikası"na dönüştü. Yeni fethedilen Rumeli topraklarına Anadolu'nun bağrından kopup gelen dervişler, babalar ve aşiretler, adeta birer "kolonizatör" gibi yerleştirildi. Amaç yalnızca sınırları genişletmek değil; fethedilen topraklara ruh katmak, onları Türk-İslam kültürüyle yeniden yeşertmekti. Devlet, bu göçer toplulukları yollar boyunca köyler ve kasabalar kurmaya teşvik ederek hem üretimi artırıyor hem de imparatorluğun siyasi ve askerî güvenliğini sağlamlaştırıyordu. Rumeli, bu sayede yalnızca fethedilen değil, şenlenen bir coğrafyaya dönüştü.

Hüzünlü Dönüş: 19. Yüzyılın Acı Göçleri

Ancak asırlar sonra tarih, yönünü değiştirdi. Rüzgâr bu kez tersine esmeye başladı. İmparatorluğun toprak kayıplarıyla birlikte, bir zamanların umut dolu fetih göçleri yerini acı, zorunlu ve travmatik "hicret" dalgalarına bıraktı. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi), bu büyük trajedinin en derin kırılma noktalarından biri oldu. Kafkasya'nın sarp dağlarından koparılan Çerkesler, Rus baskısı ve katliamların gölgesinde Karadeniz'in hırçın sularını aşarak Samsun ve Sinop limanlarına sığındı. Vapurların karanlık ambarlarında

açlık ve hastalıkla mücadele eden bu insanların birçoğu, yeni vatanlarına ulaşmadan denizin soğuk sularında kayboldu.

Aynı yıllarda Balkanlar’da da benzer bir dram yaşanıyordu. Bir zamanlar ecdadın şenlendirdiği topraklardan Anadolu’ya doğru bitmek bilmeyen bir insan seli akmaya başladı. Bosnalılar, Pomaklar ve Tatarlar; üzerlerine çöken zulümden, yakılan köylerden ve parçalanan hayatlardan kaçarak “anayurt” bildikleri Anadolu’ya sığındılar. Her biri, ardında mezarlar, anılar ve yarım kalan hayatlar bırakarak...

Büyük Değişim: Mübadele ve Cumhuriyet

Cumhuriyet’in kuruluşu, Türk göç tarihinde derin izler bırakan yeni bir sayfa açtı: Mübadele. 1923 yılında imzalanan antlaşmayla, asırlardır yan yana yaşayan iki halk, Anadolu’nun Rumları ile Yunanistan’ın Türkleri, doğdukları toprakları terk etmeye zorlandı. Selanik ve Kavala limanlarından kalkan vapurlar, yalnızca insan değil; sandıklara sığdırılmış hatıralar, kırık dökük umutlar ve geride bırakılan bir ömrün hüznünü taşıyordu.

Anadolu’ya ayak basan mübadiller, devlet tarafından tütüncülük ve ziraat gibi mesleklerine uygun biçimde Samsun, Mersin ve İzmir gibi şehirlere yerleştirildi. Genç Cumhuriyet, bu nüfusu hem boş ve harap bölgeleri canlandıracak bir güç hem de ulus-devlet inşasının önemli bir unsuru olarak gördü. Mübadele, sadece bir yer değiştirme değil; kökünden koparılmış hayatların yeniden tutunma mücadelesiydi.

Köyden Kente, Kentten Gurbete

1950’li yıllara gelindiğinde göçün yönü bir kez daha değişti. Bu kez insanlar denizleri değil, köy yollarını aşarak şehirlere yöneldi. Tarımda makineleşme, karayollarının yaygınlaşması ve daha iyi bir yaşam umudu, milyonlarca insanı İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlere taşıdı. 1960’lı yıllarda ise bu hareketlilik sınırları aşarak Avrupa’ya, özellikle Almanya’ya uzandı. “Acı vatan” yollarına düşen işçiler, ardında ailelerini ve hasreti bırakarak Türk kültürünü Avrupa’nın kalbine taşıdı.

Bugünün Limanı: Türkiye

Bugün Türkiye, tarihsel mirasına yakışır biçimde yeniden bir “sığınak” konumundadır. Suriye’deki iç savaşın ve Ortadoğu’daki derin karmaşanın ortasında kalan milyonlarca insan, tıpkı geçmişte Kırım’dan, Balkanlar’dan gelenler gibi bu topraklara umutla tutunmuştur.

Türkiye'nin göç tarihi, yuvasından koparılan bir kuşun fırtınaya rağmen başka bir dalda yeniden yuva kurma çabasına benzer. Bu topraklara gelen her insan, beraberinde getirdiği acıyla Anadolu'nun harcını biraz daha yoğurmuş; farklılıklar, acılar ve umutlar iç içe geçerek bu eşsiz kültürel mozaigi tamamlamıştır.

Anadolu'nun her bir köşesi, farklı coğrafyalardan kopup gelen insanların geride bıraktıkları hayatların, yarım kalan düşlerin ve taşınan umutların izleriyle yoğrulmuştur. Bu topraklarda nereye bakılsa, bir göç hikâyesinin sessiz yankısı duyulur. Kaynaklar ışığında, Türkiye'nin farklı illerindeki bu derin göç izlerini adım adım takip etmek; her şehri, her kasabayı birer insan hikâyesi gibi okumak mümkündür.

Samsun ve Canik: Muhacirlerin İlk Durağı

Karadeniz'in bu kadim limanı, 19. yüzyılın sonlarından itibaren Kafkasya'dan kopup gelen Çerkes, Nogay ve Abazalar için hem bir umut kapısı hem de büyük bir hüznün ilk durağı oldu. 1864 yılında yalnızca 10 bin nüfusa sahip olan Samsun, kısa sürede 45 bine ulaştı. Ancak bu ani kalabalık, beraberinde sıtma ve tifo gibi hastalıkları, yoksulluğu ve çaresizliği de getirdi. Birinci Dünya Savaşı yıllarında ise Rus işgalinden kaçan binlerce Trabzonlu muhacir, Samsun'un köy ve kasabalarına sığındı. Yollarda can verenler, geride bırakılan mezarlar ve yetim kalan çocuklar, bazı köyleri adeta birer “muhacir mezarlığına” dönüştürdü.

Antalya: Akdeniz'in Kozmopolit Limanı

Antalya'nın göç hikâyesi, Akdeniz'in dalgaları kadar renkli ve katmanlıdır. 19. yüzyılın başlarında Mısır'dan gelen ve “Evlâd-ı Arab” olarak anılan topluluklar Kaleiçi'ne yerleşerek bugün hâlâ hatırlanan “Arap Hamamı” gibi izler bıraktılar. Ardından 1821 Yunan İsyanı'ndan kaçan Moralılar kente sığındı. Dindar ama Rumca konuşan bu insanlar, yerli Rumlara ana dillerini yeniden öğretirken Antalya'nın kültürel dokusunu da derinden etkiledi. 1924 Mübadelesi'yle Selanik'ten gelen gemiler ise şehre yeni bir zanaatkâr sınıfı kazandırdı; her biri sandıklarında mesleklerini, hatıralarını ve memleket hasretini taşıyordu.

Tokat ve Sivas: Bozkırın Yeni Sahipleri

Tokat, 93 Harbi sırasında Erzurum'un Oltu kazasından kaçan muhacirlerin dramına tanıklık etti. Yollarda perişan düşen, evlatlarını

kaybeden bu insanlar, Tokat köylerinde rençberlik yaparak hayata tutunmaya çalıştı. Toprak, onların hem sığınağı hem de yeniden var olma mücadelesinin simgesi oldu. Sivas ise Kafkasya'nın sarp dağlarından kopup gelen göçmenler için bir iskân merkezi hâline geldi. Bu topraklarda meralar ve yaylalar, yeni gelenlerin hayvancılık bilgisiyle yeniden canlandı; bozkır, acıyla gelenleri bağrına bastı.

Sinop: Mübadillerin Hüzünlü Şehri

1924 yılında Selanik, Drama ve Sarışaban'dan yola çıkan vapurlar, fırtınalı denizleri aşarak Sinop limanına ulaştığında, yolcuları yakılmış, harap edilmiş evler karşıladı. Mübadiller, geride bırakılan bir hayatın külleri üzerinde yeni bir yaşam kurmak zorundaydı. Tütüncülük ve hayvancılıkla geçinen bu insanlar, Sinop'un taşlık arazisinde zorlanmalarına rağmen Karakum Karantinası'ndaki o uzun ve sancılı bekleyişten sonra kente kök salmayı başardılar. Sinop, onların hüznünü ve direncini sessizce taşıdı.

Muğla ve Mersin: Ege ve Akdeniz'in Yeni Renkleri

Muğla, mübadeleyle gelen Yugoslavya, Selanik ve İstanköy göçmenlerini Bozüyük ve Bencik gibi köylerde ağırladı. Bu insanlar, boşalan evlere sadece eşyalarını değil, kendi kültürlerini ve alışkanlıklarını da taşıdı. Mersin ve Tarsus ise Girit'ten gelen Bektaşî babalarının ve dervişlerinin manevi merkezi oldu. Horasanlı Ali Baba'nın kemiklerinin bir sandık içinde Tarsus'a getirilmesi, göçün yalnızca bedensel değil; ruhsal ve kültürel bir yolculuk olduğunun da simgesiydi.

Konya ve Beyşehir: “Kısmet Tariki” ile Gurbete

Konya'nın Beyşehir kazasında yaşayan insanlar, 19. yüzyılın ortalarında “kısmet aramak” için İzmir ve İstanbul'un yollarına düştüler. Niteliksiz işçiler İzmir limanında hamallık yaparken, vasıflı olanlar İstanbul'da manavlık ve leblebicilik yaparak zamanla mülk sahibi oldular. Bu hareketlilik, Anadolu'nun kendi içinde yaşadığı ekonomik göçün en çarpıcı örneklerinden biri olarak hafızalarda yer etti.

Gümüşhane ve Kürtün: Yaylaların Bitmeyen Göçü

Kürtün'de yaşayan Çepni Türkmenleri, asırlardır süregelen yayla göçü geleneğini bugüne kadar taşıdı. 13. yüzyılda Güvenç Abdal'ın gelişiyle başlayan bu manevi yolculuk, her bahar düzenlenen “ot göçü” şenlikleriyle

devam etti. Bu göç, bir zorunluluktan çok, kuşaktan kuşağa aktarılan bir yaşam biçimi ve aidiyet duygusuydu. Türkiye’nin göç tarihi, farklı iplerle örülmüş devasa bir kilime benzer. Her il, her kasaba bu kilimin üzerinde kendi rengini, kendi düğümünü taşır. Acıyla atılan her düğüm, zamanla bu toprakların ortak hafızasına dönüşmüş; Anadolu’yu Anadolu yapan büyük hikâyenin ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Anadolu’nun göçlerle harmanlanmış hikâyesine biraz daha yakından bakıldığında, her bir şehrin nasıl birer “liman”, birer “durak” ya da bazen sadece kısa bir soluklanma noktası hâline geldiği daha berrak biçimde görülür. İnsanlar bu topraklara yalnızca bedenleriyle değil; geride bıraktıkları evlerin anahtarları, yarım kalan hayatları ve içlerine gömdükleri sessiz acılarla geldiler. Bu izler, geniş bir coğrafyaya yayılmış biçimde hâlâ Anadolu’nun hafızasında yaşamaktadır.

Edirne: “Sükûtun Şehri” ve Göçün Gözyaşları

Edirne, tarih boyunca hem ayrılığın hem de kavuşmanın eşiği olmuştur. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Almanya’nın sınırimıza dayanmasıyla şehirde derin bir korku dalgası yayıldı; devlet daireleri, okullar ve memurlar Anadolu’nun içlerine taşındı. Edirne sokakları sessizliğe büründü, şehir merkezi nüfusunun neredeyse yüzde 10’unu kaybetti. Bu dönem, tarihe “Edirne’nin Sükûtu” olarak geçti.

Yıllar sonra, 1989’da bu kez tersine bir göç yaşandı. Bulgaristan’dan “utanç trenleri” ve otobüslerle koparılıp gelen binlerce soydaş, Kapıkule ve Dereköy sınır kapılarına yığıldı. Gar duvarlarına iliştirilen küçük kâğıtlar, parçalanmış ailelerin birbirini bulma çabasının sessiz tanıklarıydı. Ahırda bırakmak zorunda kaldığı kuzuları için ağlayan bir ninenin feryadı, Edirne’nin belleğine kazındı; şehir, bu gözyaşlarını unutmadı.

Bursa: Sanayi, Emek ve Umudun Kucağı

Bursa, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e uzanan her göç dalgasında bir “ana yurt” gibi kollarını açtı. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi’nin ardından Kafkasya’dan gelen Çerkes ve Abazalar bu topraklara yerleştirildi. Öyle ki, aradan 15-20 yıl geçmesine rağmen “bize arazi verilmedi” diyerek İstanbul’a şikâyet mektupları yazan muhacirlerin izleri arşivlerde hâlâ durur.

1950 ve 1989 Bulgaristan göçleriyle Bursa bir kez daha doldu, taşıtı. Naim Süleymanoğlu’nun Türkiye’ye ilticasının ardından Bursa’yı ziyareti, şehirde büyük bir millî heyecan yarattı; göçmenler kendilerini ilk kez bu kadar

görünür ve sahiplenilmiş hissetti. Yeşilyayla, Gülbahçe ve Duaçınarı gibi mahalleler, bu umut ve mücadele hikâyeleriyle ilmik ilmik örüldü.

Amasya: Rumeli’den Anadolu’ya Kurulan Gönül Köprüsü

Amasya, 19. yüzyılda yalnızca yerli halkın değil, Rumeli’den kopup gelen muhacirlerin de rızık aradığı bir sığınaktı. Manastır Vilayeti’nden yola çıkan Niyazi Bey gibi isimlerin tuttuğu göç notları, Taşova’nın nasıl bir göçmen yurduna dönüştüğünü anlatır. Temettuat defterleri ise sadece vergi kayıtları değil; hangi hanenin misafir, hangisinin muhacir olduğunu, kimin bu topraklara can havliyle sığındığını belgeleyen sessiz tanıklardır.

Adıyaman ve Besni: “Bulgar Oğlu”nun Sessiz Mirası

Besni’nin tozlu tarih sayfalarında ilginç ve derin bir göç hikâyesi saklıdır. 19. yüzyılda Rusçuk’tan gelen Müslüman aileler buraya yerleştirildi; bugün hâlâ “Bulgar Oğlu” lakabıyla anılan aileler, bu 150 yıllık göçün canlı hatıralarıdır. 1955’te Bulgaristan’dan gelen bazı aileler Zor mağara köyüne yerleştirilmiş, ancak alışık olmadıkları coğrafyada tutunamayarak birkaç yıl sonra batı illerine göç etmek zorunda kalmışlardır. Dağıstan’dan gelen Çerkeslerin Belviran ve Çatalağaç köylerine yerleşmesi ise Besni’nin kültürel dokusuna yeni renkler katmıştır.

Eskişehir: Bozkırda “Yeşil Yurt” Hayali

Eskişehir, Kafkasya’nın sert dağlarından gelen Karaçay-Malkar Türkleri için yeni bir başlangıç oldu. 1885 ve 1905 göçleriyle gelen bu insanlar Yazılıkaya, Akhisar ve Belpınar gibi köyleri kurdu. Bu köyler, onlar için sadece birer yerleşim değil; bozkırın ortasında yeşeren bir “Yeşil Yurt” hayaliydi. Bugün Eskişehirli olmak, Kırım’dan, Balkanlar’dan ve Kafkaslar’dan gelen farklı kültürlerin aynı ayazda birbirine ısınması demektir.

Kilis: Sınırdaki Yaşayan “Ensar” Ruhunu

Kilis, bugün kendi nüfusundan fazla Suriyeli mülteciyi ağırlayarak dünya göç tarihinde ender görülen bir tablo ortaya koymuştur. Şehir halkı gelenleri yalnızca birer sığınmacı değil; savaşın mağdurları ve din kardeşleri olarak görmüştür. Arapça tabelalar, mutfaktaki yeni tatlar ve sokaklardaki farklı sesler Kilis’i dönüştürmüştür; ancak bu dönüşüm, misafirliğin kalıcılığına

evrilmesiyle birlikte ekonomik kaygıları ve karmaşık duyguları da beraberinde getirmiştir.

Ordu ve Giresun: Sahile ve Batıya Uzanan Umut

19’uncu yüzyılda Ordu kazası nüfusunun üçte birinden fazlası “göçebe” olarak kaydedilmişti. Bunlar çadırlarda yaşayan göçerler değil; Gümüşhane, Kürtün ve iç bölgelerden daha iyi bir hayat umuduyla sahillere, oradan da Samsun (Canik) ovalarına akan topraksız köylülerdi. Büyük ayanların çiftliklerinde yarıcı olarak çalışan bu insanlar, bugün Bafra ve Çarşamba’daki pek çok köyün temelini attılar.

Ankara: Başkentini Değişen Yüzü

Ankara, bugün yalnızca siyasetin değil; Irak ve Suriye’den gelen binlerce göçmenin tutunma mücadelesinin de merkezidir. Altındağ ve Mamak başta olmak üzere birçok semtte Iraklı Türkmenler ve Suriyeliler yeni bir hayat kurmaya çalışmaktadır. Ticaret hayatına canlılık katan bu nüfus, dil ve kültür farklılıkları nedeniyle gettolaşma riskini de beraberinde getirmiştir. Buna rağmen ortak tarih ve kültürel bağlar, başkentte tutunmalarını sağlayan en güçlü dayanak olmuştur.

Karaman: Gurbetin Sessiz Tanığı

Karaman, Anadolu’nun bağrında, hem ayrılığın hem de dönüşün sessiz tanığıdır. 1964’te çarşı yangını şehri sarsmış, sokaklar duman ve hüznle dolmuştu. O yangının ardından başlayan göç, Karamanlıların hayatını kökünden salladı; kimisi umutla, kimisi çaresizlikle valizlerini hazırladı ve Avrupa’nın yollarına düştü. Hollanda’ya, Almanya’ya, uzak diyarlara giden Karamanlılar, geride hem özlemi hem de yeni bir başlangıcın hayalini bıraktı. Şehir, o günlerden sonra değişti; sokaklar, boşalan evler ve kahvelerde yankılanan sessizlik, göçün ve hasretin izlerini taşıdı. Ancak gurbetçiler geride sadece boşluk bırakmadı; beraberlerinde Karaman’ın kültürünü, sohbetlerini, sofralarını ve dayanışma ruhunu da taşıdılar. Her dönen, her mektup yazan, her anısını paylaşan kişi, Karaman’ın dokusuna yeni bir renk, yeni bir hikâye ekledi. Karaman, artık yalnızca bir şehir değil; göçün, hasretin, umut ve mücadeleyle yoğrulmuş insanların sessiz bir anlatıcısıdır. Her köşe başında bir vedanın, her taşında bir bekleyişin, her bahçesinde bir meraklı gözün izi vardır. Bu şehirde gurbetin hikâyesi anlatılır; hem acıyla hem de umutla, geçmişin gölgesinde ama geleceğe doğru uzanan bir yolculuk olarak.

YURTTAN GURBETE: HOLLANDA'DA BİRİKEN ANADOLU HAYATLARI

Anadolu'nun yüzyıllar boyunca bir sığınak, bir durak ve bir yeniden doğuş mekânı oluşu, göç hikâyelerinin bu topraklarda son bulduğu anlamına gelmez. Aksine, 20. yüzyılla birlikte bu kadim yolculuk yeni bir istikamet kazandı. Bu kez yön batıya, umut ise sınırların ötesine çevrildi. Anadolu'nun tozlu yollarından çıkan insanlar, “taşı toprağı altın” denilen Avrupa'ya doğru yola koyuldular. Bu uzun hikâyenin Hollanda sayfası, 1960'lı yılların başında, kanalları ve sisli sabahlarıyla tanınan o kuzey ülkesinde açıldı.

Umutla Çıkılan Yol: Misafir İşçilerin Serüveni

1964 yılında Türkiye ile Hollanda arasında imzalanan ikili işgücü anlaşmasıyla bu göç resmiyet kazandı. İlk adımı atanlar, birkaç yıl çalışıp para biriktirdikten sonra köyüne dönmeyi, bir traktör almayı ya da küçük bir ev yaptırmayı hayal eden “misafir işçilerdi”. Hiçbiri bu yolculuğun ömürlük bir yer değişimine dönüşeceğini bilmiyordu. Bavullara konan birkaç parça eşya, aslında geleceğe dair büyük umutların sessiz taşıyıcısıydı. Zaman geçti; geçici diye çıkılan bu yol, kalıcı bir komşuluğa, hatta yeni bir yurt hissine evrildi.

Bavullarda Taşınan Umutlar ve Fabrika Çarkları

İlk kabileler ağırlıklı olarak erkeklerden oluşsa da, kadınlar bu hikâyenin kenarında kalmadı. Sanıldığı gibi aksine, onlar sadece arkadan gelen eşler değil; göçün bizzat öznesiydi. Pek çok kadın, “konfeksiyonda iş var” haberini alıp tek başına yola çıktı. İzmir'de öğrendiği makineciliği Amsterdam'ın dar atölyelerine taşıdı.

1970'li yıllarda Hollanda sokaklarında yalnızca Türk erkekleri yoktu. Şekerleme fabrikalarında paketleme yapan, tavuk işleme tesislerinde tüm gün ayakta kalan, cips fabrikalarının sıcak ve ağır havasında ter döken Nurcanlar, Müesserler ve daha niceleri vardı. Hollandalı kadınların işgücüne katılımının henüz sınırlı olduğu bu dönemde, Türkiyeli kadınlar Hollanda ekonomisinin görünmeyen ama vazgeçilmez emekçileri oldular.

Gurbetin Vatanlaşması: Mahalleler, Dernekler ve Dayanışma

1970’lerin ortasında yaşanan petrol kriziyle birlikte işçi alımları durduruldu; ancak göç bitmedi. Bu kez “aile birleşimi” dönemi başladı. Artık yalnızca işçiler değil, eşler ve çocuklar da kanalların kıyısındaki dar evlerde yeni bir hayata uyanıyordu. Gurbet, yavaş yavaş bir vatan hissi kazanmaya başladı. 1974’te kurulan Hollanda Türkiyeli Kadınlar Birliği (HTKB) gibi örgütler, kadınların yalnızca “işçi eşi” olmadığını; hakları, talepleri ve sözleri olan bireyler olduğunu güçlü biçimde ortaya koydu. Semt evleri, bir yandan dil öğrenilen, bir yandan da 8 Mart’ların coşkuyla kutlandığı dayanışma mekânlarına dönüştü. Mahallelerin çehresi de değişti. Bir zamanlar kilise olan binalar, cemaatin emeğiyle camilere ve kültür merkezlerine dönüştürüldü. Büyük marketlerden ucuz alışveriş yapılabilirdi belki ama ekmek, pide ve “helal et” için yol mutlaka Türk kasabına ve manavına düşüyordu. Gurbet, tanıdık kokularla biraz olsun yumuşatılıyordu.

Ulusötesi Köprüler ve İki Vatanlı Bir Hayat

1990’lara gelindiğinde Hollanda’daki Türkler, iki ülke arasında kurdukları güçlü bağlarla “ulusötesi” bir yaşamın mimarları hâline geldi. Evlerde uydular aracılığıyla Türk televizyonları izleniyor, akşamları Türkiye’deki dizilerle gülünüp dertleniliyor, yaz tatillerinde biriktirilen tüm parayla memlekete akın ediliyordu.

Türkiye’de ev almak, yalnızca bir yatırım değil; köklerle bağın kopmadığının, aidiyetin sürdüğünün bir nişanesi olarak görülüyordu. Evlilikler bile çoğu zaman bu bağı korumak adına Türkiye’den, akraba çevresinden ya da “geleneklere bağlı” eşlerle yapılıyordu. Hollanda’da yaşıyor, ama kalp hâlâ Anadolu ritmiyle atıyordu.

Hüzünlü Bir Eşik: Dönmeli mi, Kalmalı mı?

Bugün, o ilk kuşağın saçlarına aklar düştü. Hikâye, yeni ve sancılı bir dönemece ulaştı: geri dönüş meselesi. 2000’li yıllarda Hollanda’nın sosyal güvenlik sisteminde yapılan kısıtlamalar, emekli olan birinci kuşak zor bir tercihle baş başa bıraktı. Türkiye’ye kesin dönüş yapmak isteyenler, Hollanda’dan aldıkları tamamlayıcı yardımların kesilmesi riskiyle karşı karşıya kaldı.

Akdaş davası¹ ve benzeri hukuki mücadeleler, Türklerin bu kez “ulusötesi haklar” için mahkeme salonlarında seslerini yükselttiği yeni bir göç sayfası açtı. Birçok kişi için Türkiye, yılın yarısını geçirdikleri bir huzur limanı olsa da; sağlık sigortası, ikamet ve sosyal haklar gibi pratik sorunlar bu “sarkaç göçünü” her geçen gün daha da zorlaştırmaktadır.

Hollanda’ya göçün hikâyesi, farklı kıyılara savrulmuş ama kökleri suyun altında birbirine dolanmış iki büyük ağacın hikâyesine benzer. Bir dalı Amsterdam’ın serin kanallarında çiçek açarken, diğer dalı Rotterdam’ın canlı sokaklarında, Lahey’in sakin parklarında ve Utrecht’in tarihi köprülerinde kök salmış Türk topluluklarının arasında meyve vermeye devam etmekte; bir yandan da Anadolu’nun güneşli topraklarında hayat bulmaktadır.

Gelin şimdi göç anlatılarını gurbetin kadınlarından dinleyelim...

¹ “Akdaş davası”, Avrupa’da yaşayan Türk işçilerinin sosyal güvenlik haklarıyla ilgili uluslararası bir hukuk mücadelesidir. Özellikle Hollanda’da yaşayan ve Türkiye’ye dönen Türk işçilerin, o ülkede çalıştıkları süre boyunca kazandıkları sosyal yardım ve ödenekleri Türkiye’ye döndükten sonra da alıp alamayacaklarına ilişkin bir hukuki sorunu konu almaktadır.

KATILIMCI 1

Zorluklar ve Dayanışma: Göçmen Bir Türk Münevvere Kadının Hikayesi



Beyhan Hanım’ın hikayesi, 1945 yılında Kırşehir’in Kaman ilçesinde başladı. O küçük kasabada, Anadolu’nun o sıcak ve samimi havasında dünyaya geldi. Hayatının ilk sayfaları, o toprakların bereketli topraklarında, köklü kültürün içinde açıldı. İşte böyle başladı Beyhan Hanım’ın yaşam yolculuğu; bir köyde, ailesinin ve çevresinin sıcaklığıyla şekillenen çocukluk yılları...

Eğitim hayatını anlatmaya başladığında, gözleri birden ışıldadı; kelimeleri sanki o yılları yeniden yaşar gibi içten ve canlıydı.

“Kırşehir’de çok güzel eğitim yaptık,” diye söze girdi. “Ben sadece ortaokul mezunuyum ama hâlâ o eğitimin verdiği güzellikler beni ayakta tutuyor. Şimdi bakıyorum da ne büyük değer verilmiş bize ne güzel bir ortamda yetişmişiz. O yüzden diyorlardı zaten bizim için: İç Anadolu’nun Paris’i...”

O dönemin Kırşehir’ini hatırlarken sesi hem gururlu hem biraz da hasretle titriyordu. Okulların düzenini, öğretmenlerinin bilgeliğini, arkadaşlıkların güzelliğini tek tek anlatıyordu:

“Eğitim güzeldi, okullar güzeldi, öğretmenlerimiz çok güzeldi. Yalnız ben demiyorum, o günleri yaşayan herkes söylüyor: Ne kadar güzel öğretmenlerimiz varmış ne kadar değerli bir eğitim almışız. O zaman

ilkokulu bitirdim, kız-erkek hepimiz eşit, hepimiz okula giderdik. Kimse kalkıp da ‘sen kızsın, evde otur’ demezdi. Herkes açtı, geniş bakardı. İlkokulu bitiren ya ortaokula giderdi ya da kız enstitüsüne giderdi, el işleri öğrenirdi. İsteyen yurda giderdi, isteyen ortaokula... Ben ve birkaç arkadaşım ortaokulu seçtik. Bizim için büyük bir adımdı. Koca bir okul, Kaman Ortaokulu...”

O yılları hatırlarken bir ayrıntıya özellikle takıldı, gülerek anlattı:

“Ortaokula giderken denizci şapkası gibi beyaz bir şapka takardık. Mecburduk, kimse nedenini bile sormazdı ama evden okula, okuldan eve o şapkalar başımızda olurdu. Bir nevi disiplinmiş meğer.”

Ortaokul yıllarında Fransızca dersleri almaya başlamışlar. Hâlâ o derslerde öğrendiklerinin faydasını gördüğünü söyledi. Eğitimleri sadece akademik değilmiş; kültürel ve ahlaki değerler de öğretilirmiş:

“Dil, tarih, coğrafya, din... Hepsini ilkokuldan başlayarak öğretirlerdi. Ortaokulda da devam ederdi. Üstelik haftada iki gün sanat enstitüsüne çıkardık, dikiş nakış, el işi öğrenirdik. Sadece okumayı değil, bir kız olarak el işini, düzeni de öğretirlerdi. Bir de özel hocalar gelir, dini eğitim verirdi. Ne kadar güzeldi... hiç unutamıyorum. Keşke çocuklarım da orada büyüye bilseydi, öyle bir eğitim görebilseydi... Ama imkânsız.”

Sözü evlilik yıllarına gelince, yüzünde derin bir ciddiyet oluştu. 1967 yılında aileler aracılığıyla tanıştıkları mahalle arkadaşlarıyla evlenmişler.

“Beyim zaten bizim mahallenin çocuğuydu. Aileler birbirini bilir, birbirimizin geçmişini tanırdı. Ama öyle kolay değildi... O zaman aileler birinin yedi sülalesini araştırmadan kızını vermezdi. Ben gençtim, sevdim... ama şimdi düşünüyorum da, aşk bazen insanı perişan eder. Bizimki aşk değil, mantık evliliği idi. Öyle olması gerekirdi. Bildikleri, tanıdıkları biri... Uygun mu? Uygun. Biz de öyle başladık, öyle de sürdü. 55 sene geçti, hâlâ birlikteyiz.”

Düğünden kısa bir süre sonra, hazırlanan belgelerle Hollanda’ya gitmişler. Oraya ayak bastığı günü öyle bir anlattı ki, sanki bir rüyaya adım atmış gibi hissettirdi:

“Hiç zorlanmadım. Sanki orada doğmuş büyümüşüm gibi... Onların içindeymişim gibi. O kadar güzeldi ki ortam... Ne kadar nazik insanlar, ne kadar güzide... Beni hiç yabancı görmediler. Beni içlerine aldılar.”

Eşi bir gazetede çalışırken, kendisi de evde boş oturmak istememiş. İş başvurusu yapmış ama önce dil bilmediği için reddedilmiş:

“İngilizcem yoktu, Fransızcam vardı ama yetmez dediler, Almancam yoktu... Eee ne yapayım, boş oturacak mıyım? Dedim ki, ne iş olursa yaparım.”

Bir süre sonra bir eğitim hastanesinin mutfağında iş bulmuş. O günleri anlatırken sesi biraz yorgun ama bir o kadar da memnundu:

“Koca bir hastaneydi... 200-300 tane hemşire yetiştirirlerdi, bütün Hollanda’ya dağıtırlardı. Günde 50-60 kilo patates soyulurdu. Makineler soyardı ama kalan lekelerini biz temizlerdik. Sebzeleri kocaman kazanlarda pişirirdik. O kadar düzenli, o kadar temiz bir ortamdı ki...”

Özellikle kantini anlatırken gözleri parlıyordu:

“O kantin yok mu... Tertemizdi. Kimse dağınık, kirli gelmezdi. Saç baş düzgün olacak, erkekler traşlı, kadınlar toplu. Yoksa hemen eve gönderirlerdi: ‘Git, üstünü başını değiştir, temizlen öyle gel’ derlerdi. Çok güzel bir disiplindi. Oraya çıktığımızda beyaz keplerimiz, beyaz önlüklerimiz... O kahve kokusu... Hâlâ burnumda. O kahve kokusu, o ortam... Ne zaman bir kahve içsem, aklıma orası gelir.”

Kendisiyle gurur duyduğu başka bir anısını da paylaştı:

“Bana ‘Osmanlı kadını’ diyorlardı. Ben de gururla kabul ederdim. Edebimle, namusumla çalıştım. Evde otursam ne olacaktı? Çalıştım, kazandım, çocukları büyüttüm.”

Çocukluğundaki kalabalık ev hayatını da unutmamış:

“Bizim evde en az 20 kişi olurdu. Sinilerle üç-dört posta yemek yenirdi. Çocukluğumdan alışığım kalabalığa. Burada da kalabalık ortamlarda çalışmak bana zor gelmedi.”

Yıllarca çalışmış, bir ömür boyu emek vermiş. Yaşadığı mahallede kendisine şaşırınlara ise tek bir cümleyle cevap vermiş:

“‘Sen nasıl buraya geldin? Buralar belediyede çalışanlara ayrılır,’ dediler. Ben de dedim ki: ‘Ben de çalışıyorum, ben de devletin işçisiyim...’”

Ve anlatısını derin bir nefes alarak, hafif bir gülümsemeyle devam etti:

“Çok güzel yaşadım... Elimden gelenin en iyisini yaptım. Çalıştım, kazandım, başım dik yaşadım. O insanların içindeki o disiplini, o saygıyı, o düzeni hiç unutmadım...”

Araştırmacı sordu:

“Yurt dışına gelme fikri nasıl ortaya çıktı? Hollanda’ya nasıl geldiniz?”

Beyhan Hanım, eski günleri hatırlarken önce biraz duraksadı, sonra içten bir gülümsemeyle anlatmaya başladı:

“Ben evlilik yoluyla geldim. Ama şunu söyleyeyim... O zamanlar, yani 1955’lerde, 1960’lı yıllarda buralarda Almanya sevdası vardı. Herkesin hayali Almanya’ya gitmekti. Bizim oralara Almanya’dan gelenler olurdu... Üstleri başları düzgün, ceplerinde para, geldikleri arabalar... Öyle arabalar vardı ki, koca bagajlı, kuyruklu... Adı neydi, Cadillac mıydı, öyle bir şey... Öyle gösterişliydi ki, en zenginler bile Almanya’ya gitmişti. Köy köy gezerlerdi, milletin aklını başından alırlardı. Bizim orada en zengin ailelerden, petrol şirketleri olanlardan bile çıkıp Almanya’ya giden oldu. Yani bir Almanya sevdasıydı, herkesin içinde bir kor gibi yanardı. Benimki de bir sevdıydı... Ama benim sevdam beyimle evlenip onun peşine düşmekti. Onun için çıktım geldim. Hiç de pişman olmadım. Geldiğimde hiç yabancılık da çekmedim. Sanki Kırşehir’in bir mahallesine gitmişim gibi... Orası da buradan çok farklı değildi gözümde.”

O yıllarda Hollanda’ya gelenlerin çoğunu da büyük bir saygıyla anıyordu:

“O zaman gelen bizim arkadaşlarımızın hiçbiri öyle cahil falan değildi. Ehil insanlardı, sanat okulu mezunları, düzgün insanlar... Benim çevremdekiler hep öyleydi. Biz ilk geldiğimizde bu kadar kalabalık Türk yoktu buralarda. Beş-altı tane Türk ailesi vardı hepsi. Ama içimizde bir abimiz vardı... Veysi Albayrak... Onu nasıl anlatayım... Çok iyi bir adamdı. Çok ileri görüşlü, çok güzide bir insandı. Bizim anamız, babamız, bacımız, kardeşimiz, emmimiz, dayımız oldu burada. Elimizden tutan oydu. Ne zaman dara düşsek onun yanına giderdik. Her hafta onun yanında olurduk. O, Hollanspor’un orada bir pansiyonda kalırdı. Bizim için o pansiyon bir yuva gibiydi. Dört-beş Türk arkadaş, evliler, bekarlar hep orada buluşurduk. Konuşurduk, dertleşirdik... Kimimiz Hollandalılarla dostluk kurmuş olurdu. Öyle günlerdi...”

Araştırmacı bu kez sordu:

“Hollanda’ya gelmeden önce Hollanda hakkında neler biliyordunuz?”

Beyhan Hanım hemen cevapladı; öğrendiklerini tek tek sıralarken sesi bir öğretmeninki gibi oldu:

“Bizim okullarda anlatırlardı Hollanda’yı. Tarih dersinde, coğrafya dersinde... Bize öğretilirdi: Nerede, nasıl bir yer, nasıl yönetiliyor...”

Krallıkla idare ediliyor derlerdi, yarı krallık, yarı monarşi... O kadar güzel anlatırlardı ki! Mesela o zaman bize 'Nikolas' anlatılırdı. Biz ona çocukken Cindy Cluse derdik. Bize söylerlerdi ki, bu Nikolas çok iyilik severmiş, çocuklara yardım edermiş. Türkiye'den, Demre'den kalkıp İspanya'ya, oradan Hollanda'ya gitmiş, çocuklara hediye dağıtmış. Bize masal gibi anlatılırdı: 'Oralar buz tutar, kanallar buzla kaplanır, çocuklar paten kayar, Nikolas da paten yaparak gezer, hediye dağıtmış...' Biz de çocuk aklıyla hayal ederdik."

Biraz duraksayıp, hafifçe gülümsedi:

"Geldik, gerçekten de gördük. Her yer buz tutuyordu, sokakta yürüyemiyorduk. Ayaklarımızın altına dişli şeyler takardık, öyle yürürdük. Kanallar buz tutardı, çocuklar üstünde paten kayardı. Yani okullarda bize ne anlatıldıysa hepsini burada yaşadım. Bir de tarih dersinde Osmanlı ile Hollanda'nın çok eski dostluklarından bahsederlerdi. Derlerdi ki, Osmanlı, Hollanda'ya yardım göndermiş, askerlerine Osmanlı kıyafetleri giydirmiş... Ne kadar doğru bilmiyorum ama bize öyle öğretilmişti. Zaten Osmanlı'yla Hollanda'nın çok eski ticari anlaşmaları varmış. Bize bunları tarih, coğrafya dersinde anlatırlardı. O yüzden Hollanda'ya dair çok bilgimiz vardı. Buraya geldiğimizde o anlatılanların gerçek olduğunu gördük... Her taraf buz, soğuk, kanallar donmuş. Şimdi o soğuklar yok artık. Ama o zamanlar birebir yaşadık."

Araştırmacı bu kez şöyle devam etti:

"Bildiklerinizle hayal ettikleriniz ve gördükleriniz arasında bir fark oldu mu?"

Beyhan hanım hemen başını salladı:

"Hiç fark yoktu. Ne öğrendiysek okulda, hepsini burada yaşadık. İşte o yüzden bak şimdi diyorum ki, biz ne kadar güzel bir eğitim almışız. Şimdiki okulların durumu nasıl bilmiyorum ama o zamanlar çok güzel öğretiyorlardı. Tarihi de coğrafyayı da ahlakı da... Buraya gelince zaten bildiklerim vardı. Hollanda nerede, Almanya nerede, İngiltere nerede... Hepsini bilirdim. Şimdi çocuğa soruyorsun, okula gidiyor ama hiçbir şey bilmiyor."

O günleri anlatırken eski eğitim sistemine duyduğu saygıyı da vurguladı:

"Bize çok geniş bir eğitim verilmişti. Sadece tarih, coğrafya değil, ahlak eğitimi de verilirdi. Haftada bir-iki gün din hocaları gelirdi, dinimizi anlatırdı. Ortaokulda sadece ders değil, dikiş nakış da öğrenirdik. Halk eğitim merkezleri gibi kurslar vardı. Kız enstitüsü vardı. Anneler

babalar ‘gitmeyin’ demezdi. Tam tersi: ‘Biz adam olmadık, siz adam olun’ derlerdi. Gönüllü olarak giderdik. O yüzden arkadaşlarımın çoğu öğretmen oldu, hâkim oldu, doktor oldu. Hasan Ağa öğretmen okuluna gidenler öğretmen olup orada emekli oldu. Ben ise buraya geldim, çalıştım, emekli oldum. Ama hiç pişman değilim. Vasıfsız işçiydim, lisanım yoktu, memur olamazdım burada... Ama elimden geleni yaptım, namusumla çalıştım.”

Sözlerini tamamlarken içten bir gülümseme yayıldı yüzüne:

“Hollanda’ya geldim, gördüm ki okulda öğrendiklerimden fazlası yokmuş. Ne öğrendiysek hepsi doğruymuş. Ve buraya geldiğim için hiç pişman değilim. Allah’a bin şükür...”

O gün eski bir kanepeye oturmuş, ellerini dizlerinin üzerinde birleştirmişti Beyhan Hanım. Pencereden içeri süzülen serin ışıktaki yüzünde hem huzur hem de biraz hüznü vardı. Araştırmacı karşısına geçti, defterini açtı ve yavaşça söze girdi; ama soruları artık sadece sorular değildi, bir sohbetin parçası, bir hikâyeyi büyüten cümlelerdi.

Bir süre bakındıktan sonra, anlatmaya başladı Beyhan Hanım:

“Yerleşmemiz hiç zor olmadı, evladım... Beyim sağ olsun, daha önceden her şeyi ayarlamıştı. Tıpkı Türkiye’de taşınır gibi... Ev hazırды. Biz iki valizimizi aldık, çıktık geldik. İçinde birkaç parça eşya, biraz umut, biraz da hasret... Kapıyı açtığımızda ev tertemizdi, içime öyle bir ferahlık doldu ki... Sanki Kırşehir’den başka bir mahalleye taşınıyormuşum gibi hissettim. Hiç yabancılik çekmedim. Beyim ilk geldiğinde terzi olarak başlamıştı işe. Koltukların, yatakların modellerini kesiyorlarmış. Ama bir gün işyerinde, aldıkları parayı az bulup greve kalkmışlar. Tabii grevin nasıl yapılacağını bilen yok... Evde yiyip içip oturuyorlar, sanıyorlar ki grev böyle yapılır. Oysa hepsi Türkiye’de İşçi Bulma Kurumu’yla gelmiş, 150-200 kişi o fabrikanın davetlisi. Derken bir gün otelin sahibi gelmiş demiş ki: ‘Beyler, grev böyle olmaz! Grev yaparsanız işyerine gidip masa başında oturacaksınız. Burada yiyip içerek grev yapılmaz.’ O zaman bazıları işi bırakmış. Benim beyim de öyle yaptı. Sonra şoförlüğe geçti. Yıllarca şoförlük yaptı. O da o yılların Almanya sevdasıyla çıkmıştı yola. Çünkü herkesin içinde vardı öyle bir sevdâ. Eşimin dayısına da çıkmıştı fırsat ama o gitmedi. Gitmedi diye bir şey kaybetti mi? Hayır... Türkiye’de kaldı, çocuklarının evini barkını aldı, rahat yaşadı. Ama biz yolumuzu böyle seçtik.”

Araştırmacının gözlerinin içindeki merak fark ediliyordu. “Peki, Hollandalılar nasıldı, komşuluk?” diye sordu usulca. Sesi yumuşaktı ama cevabı merak doluydu.

“Çok iyiydi evladım... O zamanlar Hollandalılar başka türlüydü. Yardımseverlerdi, insan insana yakındı. Ne zaman kapılarını çalsan hemen el uzatırlardı. Şimdi öyle değil, zaman çok değiştirdi insanları. Ama o yıllarda komşuluk sıcaktı, güzeldi.”

Araştırmacı, defterine notlar alırken başını kaldırdı ve hafifçe gülümsedi: “Dil zor oldu mu? Çekindiniz mi?” diye sordu.

Beyhan Hanım bu kez gülümsedi, hatta biraz kıkırdadı:

“Hayır... Ona ben bile şaşarım. Biraz alışkanlığım vardı yabancı dile, o yüzden zorlanmadım. Bir de gelirken yanımda Türkçe-Hollandaca ve Türkçe-Almanca sözlükler getirmiştım. Onlara bakarak öğrendim. Dükkânlara giderdim, sözlüğe bakar ne diyeceğimi öğrenirdim. Adam da getirirdi istediğimi. Komşularım hep Hollandalıydı, hiç Türk yoktu etrafımda. Anlaşamadığım yerde beyim devreye girerdi ama çoğunlukla kendi başıma hallederdim. Çok televizyon izlerdim, Hollanda televizyonu... O zaman Türk televizyonu yoktu ki... Cep telefonu falan da yoktu... Televizyondan öğrendim.”

Bir süre sessizlik oldu. Araştırmacı yeniden başını kaldırıp gözlerinin içine bakarak, daha yavaş, daha düşünceli bir tonda sordu: “Türkiye ile bağınız ne oldu? Kopmadınız değil mi?”

Beyhan Hanım'ın sesi hafif titredi bu defa; dudaklarının kenarında ince bir hüzün çizgisi belirdi:

“İlişkımız hiç kopmadı. Akrabalarımızla, köyümüzle hep görüştük. Her sene altı haftalık tatilimiz olurdu. Çocuklar da Türkiye'yi görsün isterdik. Beyim çok iyi şofördü. Bagajlı, istasyon model bir araba alır, içine yastık yorgan koyar yola çıkardık. Beyim hastalanana kadar hep arabayla gittik. Uçakla çok nadiren... Ama hastalandıktan sonra artık gidemedik.”

Araştırmacı bir süre notlarını karıştırdı, sonra kafasını kaldırıp yavaşça sordu: “Peki... Hollanda kültürü nasıl geldi size? İnsanları, aileleri, yaşamları...”

“O zamanlar Hollandalılar çok temiz, çok düzenli insanlardı. Aile hayatına çok düşkünlerdi. Şimdi bambaşka ama... 1967-70'lerde çocuk babası ne zaman eve gel derse o saatte dönerdi. Sapkınlık yoktu. Aileleri bizim Türk ailelerine benzerdi, birbirine bağlıydılar. Dinleri de daha ön plandaydı. Şimdi hiç öyle değil...”

Araştırmacının merakı iyice büyümüşü; “İlk yıllarda sosyal hayat, camiler, dernekler... Nasıldı?” diye sordu.

Beyhan Hanım gözlerini biraz uzaklara dikti, sanki o günleri yeniden yaşıyormuş gibi:

“O zaman ne cami vardı ne Türk dükkânları ne mahallesiydi bugünkü gibi. Şimdi bakıyorum, sanki Türkiye buraya taşınmış. Ama o zaman biz bir avuç insandık. Bayramlarda Türk arkadaşlarla bir pansiyonda buluşur, kutlardık. Veysi Alkan babamız vardı, bizi bir arada tutardı. Onun sayesinde hiç yalnızlık çekmedik. İç içe, sınıksıydık. Bayram namazlarını okul kantinlerinde, bazen hayvanat bahçesinin salonunda kılardık. Dernek yoktu, cami yoktu. İlk gelenler hep bilinçli, tahsilli insanlardı. Onların çabasıyla kuruldu bu düzen. Eşimle de hiç kültürel çatışma yaşamadık. Çünkü aynı mntıkadan gelmiştik. Bazılarında görüyorum, farklı köylerden, farklı kültürlerden gelince birbirine uymuyorlar, çatışıyorlar. Ama biz hiç zorlanmadık.”

Araştırmacı son notlarını alırken başını kaldırdı; gözlerinde biraz mahcup bir merak vardı: “Bugün nasıl hissediyorsunuz? Türkiye’ye dönmeyi düşünür müsünüz?”

Beyhan Hanım başını iki yana salladı; sesi ağır, ama kararlıydı:

“Yok... Artık burada kaldım ben. Çocuklarım, torunlarım burada... Burada kök saldım. Türkiye’ye dönsem ne yaparım? Orada yapayalnız kalırım. Burada ise yine benim bir yuvam var.”

Araştırmacının defterindeki son sorulardan biri yavaşça geldi. O güne dek pek çok hatırayı dinlemişti, şimdi ise Beyhan Hanım’ın gözlerinin ta derinlerinden bir cevap almak ister gibiydi:

“Peki,” dedi nazikçe, “sizce eski Hollanda ile bugünkü Hollanda arasında ne fark var?”

Beyhan Hanım, ellerini kucağında birleştirip başını biraz eğdi, düşünceli bir nefes aldı. Sonra bakışlarını kaldırdı ve yavaş yavaş anlatmaya başladı:

“Çok değişim var evladım... O eski Hollanda yok artık. O zaman insanlar daha saygılıydı birbirine. Sokakta gördüğün tanısan da tanımasan da herkes birbirine selam verirdi. Şimdi selam da sabah da yok... Biz bir yere gittiğimizde herkes birbirine ‘günaydın’, ‘nasılsın’, ‘iyi akşamlar’ derdi, şimdi öyle bir şey yok. Bak... 50 yıl önceki Hollanda ile şimdiki Hollanda’yı aynı kefeye koyamazsın. O eski nezaket, o saygı kalmadı. O zaman insanlar birbirini kırmazdı, şimdi

daha bencil herkes. İçimde bir burukluk var bazen, ama işte zaman böyle bir şey...”

Araştırmacı defterine birkaç kelime daha karaladıktan sonra başını kaldırdı, yüzünde yumuşak bir tebessümle, “Peki,” dedi, “gençlere ne öğüt verirsiniz? Neyi hiç unutmamaları gerekir?”

Beyhan Hanım’ın gözlerinde birden bir ateş parladı; omuzları dikleşti, sesi kararlı ve gür çıktı bu kez:

“Dillerini hiçbir zaman unutmasınlar! Aynı şekilde kimliklerini de... Bak biz okullarda öğrenirdik biz kimiz, nereden geldik, nereye gidiyoruz. Öğretmenlerimiz hep anlatırdı; çünkü kimlik insanı her kötülükten korur. Kim olduğunu iyi bileceksin! Dinini bileceksin, dilini bileceksin. Ben iki dili de iyi öğrendim; torunlarımı da iki dilli yapıyorum. Onlara hep söylüyorum: Kimliğini unuttuğun vakit mahvolur gidersin. Aç kalsak da kimliğimizi yine de unutmayacağız. Bana kötü gözlerle bakanlar oldu mu? Oldu... Ama hiç kendimi aşağı hissetmedim. Ben Osmanlı torunuyum! Ne diyorlar şimdi? ‘ABD’ye çalışmaya gidiyoruz.’ Biz de çalışmaya geldik! Biz dünya insanıyız. Biz böyle bakıyoruz. Biz Osmanlı’nın çocuklarıyız. Osmanlı hakkında kimse kötü bir şey diyemez çünkü hiç İsrail’in yaptığı gibi zulmetmedi; hep hoşgörülle gitti her yere. Avrupa’nın ortasına kadar gitmiş bizim atalarımız, ama hiç kimseye zulmetmemiş. O yüzden hep derim: Kimlik, kimlik, kimlik!”

Beyhan Hanım bir an derin bir nefes aldı, sesi yavaşladı; gözleri biraz uzaklara dalmıştı. Araştırmacı bunu fark etti, usulca, “Yaşam tecrübelerinizden ve anılarınızdan da bahseder misiniz?” diye sordu.

Beyhan Hanım başını salladı; dudaklarında ince bir hüznle anlatmaya devam etti:

“Biz ilk nesil olarak çok emek verdik. Herkes bilir... Benim adamım burada Mescidi Aksa Camisi’nin kurulmasında çok emek verdi. Oradaki adamlar gece gündüz çalıştı... Önce küçücük bir barakaydı, gece gündüz çalışıp o barakayı kurdular. Sonra sabahları gider caminin içinde yatarlardı ki cemaat rahat girip çıksın diye. Çok çalıştılar... Allah razı olsun hepsinden. O barakadan bugün koca camiye geldik... Nereden nereye... Ama içimde bir yara kaldı evladım. Eşim o camiye çok görmek isterdi, o günleri hayal ederdi. Ama koronadan vefat etti... Ona sadece dışını gösterebildik. İşte... En çok buna üzülüyorum.”

Beyhan Hanım'ın duygusal anlatımları, yalnızca Hollanda'ya göç etmiş bir kadının hatıraları değil; bir kuşağın taşıdığı özlem, mücadele ve aidiyet duygusunun derin bir yansıması hâline geliyordu. Onun sözlerinde eski günlere duyulan hasret kadar, yıllarca verilen emeğin gururu da hissediliyordu. Bir zamanlar yabancı bir ülkede küçücük bir barakayla başlayan hayatların, yıllar içinde koca bir camiye, büyüyen ailelere ve kök salan bir topluluğa dönüşmesi aslında ilk neslin sessiz ama büyük mücadelesini gösteriyordu. Beyhan Hanım geçmişini anlatırken yalnızca yaşadıklarını değil, aynı zamanda kaybolmasını istemediği değerleri de korumaya çalışıyordu: saygıyı, dayanışmayı, dili, dini ve kimliği... Çünkü ona göre insanı ayakta tutan şey, nereden geldiğini unutmamasıydı.

Ancak bütün bu güçlü sözlerin ardında derin bir hüznün de vardı. Özellikle eşinden bahsederken sesi ağırlaşmış, yılların içinde sakladığı acı gözlerine yansımıştı. Birlikte emek verdikleri caminin tamamlanmış hâlini eşine gösterememiş olmak, onun içinde kapanmayan bir yara bırakmıştı. Yine de Beyhan Hanım'ın anlattıkları umutsuzluk değil; direniş ve hafıza taşıyordu. Çünkü o, hayatın bütün zorluklarına rağmen insanın kimliğini koruyarak yaşayabileceğine inanıyordu. Göçün, yalnızlığın ve kayıpların içinden geçen bu hikâyeye, geride tek bir güçlü mesaj bırakıyordu: İnsan, dünyanın neresine giderse gitsin, geçmişini ve değerlerini yanında taşıdığı sürece gerçekten kaybolmaz.

KATILIMCI 2

Göç, Ayrılık ve Mücadele: İnanç, Eğitim ve Toplumsal Dayanışmayla Kurulan Yeni Bir Hayat Hikâyesi



Mine Hanım 60 yaşında, 1990 yılında Hollanda’ya ilk kez geldiğinde henüz bir turistti. O zamanlar hayatı öyle karmaşıktı ki, “hayatım film olur, anlatsam,” diyerek gülümsüyordu.

“1990’da Hollanda’ya geldim,” diye başladı Mine Hanım anlatmaya. “İki yıl boyunca turist olarak yaşadım burada. Ama çocuklarımı getiremedim. Onları bırakıp gelmek zorunda kaldım. O yıllar benim için çok zordu.” 1992’de Türkiye’ye geri döndü, çocuklarıyla tekrar bir araya gelmek için umut etti. Fakat Hollanda’ya dönüşü kolay olmadı. 1996 yılında yeniden Hollanda’ya geldiğinde, artık çocuklarıyla birlikteydi ama yine de tam anlamıyla rahat değildi.

“İki kızımı yine bırakmak zorunda kaldım,” dedi. “Sadece oğlumu getirebildim ilk etapta. Birkaç ay sonra onları da getirebildik. O zamanlar oturum almak için çok zorluklar yaşadık, çok para harcadık. Hayat gerçekten zorluydu. Ama çok şükür, uzun sürse de sonunda başladık.”

Mine Hanım’ın sözlerinde zorluklar, özlemler ve azim vardı. Göçün sancıları, ailesini bir araya getirme mücadelesi ve sonunda elde edilen küçük zaferlerin büyük mutluluğu... Tüm bunlar onun hikayesini şekillendirmişti.

Söyleşi ilerlerken, Mine Hanım devam etti:

“Türkiye’den buraya gelmemizin sebebi eşimin iflas etmesiydi. Borçlar içinde, beş kuruşa muhtaç gibiydik. Burada görümcemiz vardı, onun yanına geldik. Eşim gelince dedi ki, ‘Gel sen de beraber çalışalım, borçları ödeyelim, sonra Türkiye’ye döneriz.’ Ben de o niyetle geldim. Ama geldikten sonra işler öyle gitmedi.”

Gözleri doldu:

“Buraya gelince dil bilmiyorduk, Hollandacayı hiç konuşamıyorduk. Mecburen bahçe işlerinde çalıştık hem eşim hem ben. Türkiye’de üç çocuğum vardı, onları bırakmak zorundaydım. Borçlarımızı ödemek için onları anneme, babama bıraktım. O günleri hiç unutmuyorum; hayatımda böyle zor, acılı günler geçirmemiştım. Hala aklıma geldikçe içim burkulur. Türkiye’de o zamanlar daha çok yokluk vardı, sofrada tavuk varsa bile, ‘Onlar yiyemiyor’ diye ağlardım.”

Araştırmacı, merakla sordu:

“Hollanda’ya gelmeden önce burada neler biliyordunuz?”

Mine Hanım gülümsedi:

“Hiçbir şey bilmiyordum. Kendi küçük şehrimizde yaşarken Hollanda’yı sadece uzaktan duyuyorduk. Aslında niyetimiz borçları ödeyip geri dönmektı. Oturum almak için çok uğraştık. Ben dört yıl kadar kaldım, eşim gelemeyince çocukları getirdik. O zamanlar şimdiki gibi serbestlik yoktu; oturum olmadan kaçak çalışmak çok zordu. Üstelik kaçak çalışanlara 10.000 Euro cezası vardı. Ama yine de bir şekilde geçimimizi sağlıyorduk.”

Bir an durup, anısını paylaştı:

“Burada kendimize ev tuttuk. Yaşlı bir kadının yanında kaldık bir süre. Eşim çalışıyordu, ben de çalışıyordum. Kadın yemek yapmamızı isterdi ama kokulardan rahatsız olurdu. Çayın içine ekmeğini batırıp yiyen biri olduğunu söylerdi. Sonra çatı katında bir yer tuttuk, sadece tek bir göz odamız vardı; içinde bir sünger yatak vardı. Öyle yaşadık, birbirimize destek olarak. Sonra kardeşimin eşyalarını veren birileri çıktı, onların ikinci el eşyalarını alıp biraz daha iyi yaşamaya başladık.”

Araştırmacı, “Peki, Hollanda’ya gelmeden önceki beklentileriniz nelerdi? Bunlar gerçekleşti mi?” diye sordu.

Mine Hanım, umut dolu bir şekilde yanıtladı:

“Şimdi yuvamızı kurduk, evimiz oldu, çocuklarımız büyüdü, evlendi. Türkiye’deki gibi bir düzen kurduk, yıllar içinde. Zorluklara rağmen oturum aldık. Çocuklarımızın da çocukları oldu, yedi torunum var. Bunlar beni çok mutlu ediyor.”

Araştırmacı merakını sürdürerek:

“Hollanda’ya indiğinizde sizi en çok ne etkiledi? İlk yerleşim süreciniz nasıl oldu?”

Mine Hanım, o günleri gözlerinin önüne getirerek anlattı:

“Hiçbir yere hemen yerleşmedik. Sekiz ay boyunca görümcemin evinde kaldık. Burada sadece bir görümcem vardı. Sonra çatı katında bir göz oda tuttuk. O daracık odada, tek bir sünger yatak vardı. Öyle yaşadık; her sabah kalkıp işe gidip geliyorduk. Yaşadığımız zorluklar unutulmaz.”

Araştırmacı, tekrar sordu:

“Hollanda’ya ilk geldiğinizde neler dikkatinizi çekmişti? Kültürü, mimarisi... İlk izlenimlerinizi bizimle paylaşır mısınız?”

Mine Hanım, derin bir nefes aldı, gözlerinde şaşkınlık ve biraz da özlemle dolu bir ifade belirdi.

“Çok farklıydı burası... İlk geldiğimde etrafıma bakarken evler bana çok donuk gelmişti. Türkiye’nin evleri... ne kadar eski olursa olsun... rengârenk olur, badanalı olur. Burada ise evler hep tuğla, hiç boyasız... Kırmızı, kahverengi, gri... Ama düzen vardı. Hep sıra sıra, düzgün... Türkiye’deki gibi biri şurada biri burada değil. Burada evlerin hepsi aynı çizgide, aynı yükseklikte... O dikkatimi çekmişti. Ama aynı zamanda evler o kadar birbirine benziyordu ki... oğlum daha dokuz yaşındaydı o zaman... bir aya yakın sokağın başından ileri gidememişti. Kaybolmaktan korkuyordu. O kadar birbirine benziyordu ki sokaklar... Her köşe aynı, her bina aynı. Kaybolmak çok kolay burada.”

Kısa bir gülümsemeyle devam etti:

“Ama eğitim sistemi çok güzel... Oğlum hemen okula başladı. Turist demediler, geri çevirmediler. Okula göndermemelik yapmadılar. Orası çok güzel işte. Eğitimleri de iyi... Oğlum bir yıl içinde Hollandacayı öğrendi. Hatta okuldan teşekkür mektubu bile gelmişti. ‘Bu kadar kısa sürede dili öğrenmek büyük başarı’ diye...”

Araştırmacı hafifçe başını sallayarak sordu:

“Türkiye’yle bağımızı nasıl sürdürdünüz? O yıllarda haberleşme, ziyaretler...”

Mine Hanım’ın sesi biraz hüzünlenmişti artık.

“Eşim ilk dört yıl hiç gelemedi. Çocuklarını göremedi. O yıllarda ben birkaç kez gidip geldim... Çocuklarımı gördüm ama eşim çalışmak zorundaydı. Onlar için burada kaldı. Sonra işler düzene girdi. Her sene mutlaka Türkiye’ye gittik. Bazen çocuklarla hep birlikte gittik, bazen çocuklar kaldı biz gittik... bazen de çocukları gönderdik biz kaldık. Ama hiç bağımız kopmadı. Zamanla yerleşik düzenimiz oturdu. Türkiye’de de evimiz vardı, Hollanda’da da. Hep gidip geldik.”

Araştırmacı konuyu kültüre getirince, Mine Hanım biraz durup düşündü:

“Hollanda’da bir şey çok hoşuma gitmişti... Sen Hollandaca bilmesen bile seni anlamak için uğraşırlar. Kaş çatmaz, surat asmaz, el kol hareketleriyle, gerekirse tekrar tekrar anlatırlar. Bizde iki kere söylesen üçüncüde tahammülleri kalmaz. Burada ise anlatmak için çabalıyorlar. Tabii her toplumda iyisi de var kötüsü de. Başlarda korkarak gidiyordum işime. Örtümden dolayı bir sorun yaşıyor muyum diye. Ama hiç sorun olmadı. Şimdilerde bazen... nadiren de olsa... örtüye karşı, İslam’a karşı tavırlar görebiliyorsun. Ayırıştırıcı oluyor. Ama o yıllarda hiç böyle şeyler yoktu.”

Araştırmacı biraz daha derine inerek sordu:

“Peki... bu ayırıştırmanın nedeni sizce ne?”

Mine Hanım’ın yüzü ciddileşti.

“Bence dünyayı yönetenlerin çıkardığı bir şey bu... İnsanları birbirine düşürmek, kutuplaştırmak için. Bir Müslüman suç işlese hemen ‘terörist’ diyorlar. Ama mesela... birkaç yıl önceydi... İsveçli miydi hatırlamıyorum... bir adam çıktı yetmiş kişiyi katletti. Ona kimse Hristiyan terörist demedi. ‘Akıl hastası’, ‘psikolojik sorunlu’ diye lanse ettiler. Hep böyle çifte standart... Hollanda medyasında da görüyorum bunu. Doğru haber yapmıyorlar.”

Araştırmacı başıyla onaylayıp sordu:

“İlk yıllarda dini ve sosyal hayatınız nasıldı? Camiler, ibadetler...”

Mine Hanım’ın yüzü bu kez aydınlandı.

“Çok şükür hiç sıkıntı yaşamadık. Camilerimiz vardı... İlk geldiğimde de vardı. 60’lardan beri kurulmuş. Millî Görüş camileriydi çoğu. Ben de orada çok görev aldım. Gençlik başkanlığı yaptım, teşkilatta

çalıştım. Çok güzel programlar hazırlardık. Tiyatro gösterileri yapardık. Erzurumlu bir teyzemiz vardı, Allah rahmet eylesin... çok tatlı bir insandı. Vefatı bile güzeldi... Onun anlattığı hikâyeleri tiyatroya çevirirdik. Lokal gibi bir yerde kızlarımızı erkek kıyafetleri giydirirdik, gösteriler yapardık. Kur’an dersleri verilirdi. Biz çocuklarımızı çok sıkı tuttuk. Beş gün okula giderlerdi, hafta sonu camiye gönderirdik. Aman bir yere kaymasınlar, kendi kültürlerinden uzaklaşmasınlar diye... Türkiye’de bile belki bizim kadar dini eğitim vermezler. Biz burada daha dikkatliydik.”

Mine Hanım hafifçe iç çekti, yüzünde hem yorgunluk hem de huzur vardı.

“Çok çalıştım... ama değdi. Hem burada hem Türkiye’de kökümüz sağlam kaldı. Çocuklarımıza sahip çıktık, kültürümüze sahip çıktık. Şimdi dönüp bakınca... iyi ki o günlerde sabretmişim diyorum.”

Araştırmacı, göz teması kurarak sordu:

“Mine Hanım, çocuklarınız Türkiye’de siz burada... O uzun ayrılık yıllarında neler hissettiniz? Siz ve çocuklarınız için bu nasıl bir süreçti?”

Mine Hanım, derin bir nefes aldı; sesi hafif titrek ama kararlıydı:

“Çok zor oldu... Hem bizim için hem çocuklar için. Anneden, babadan ayrı kalmak kolay mı? Onların da çok zorlandığını biliyorum, eminim. Ama benim için... o dönem... çok daha ağır geçti. Çocuklarımdan ayrı kaldığım o yıllar, hayatımın en kötü zamanlarıydı diyebilirim. Onlar yanıma geldikten sonra ise... Allah’a şükür, düzenimizi kurduk. Okula başladılar, burada hayatlarını kurdular. Tabii ki çocuklarla çatışmalar oldu zaman zaman, Türkiye’de de olurdu burada da oluyor. Ama büyük sıkıntılar yaşamadık.”

Biraz duraksadı, sonra çocuklarının eğitimine geldi konu:

“Kızlar okudu, kurslara gittiler, küçük diplomalarını aldılar. Daha fazlasını okumadılar. Aslında... bizim de hatamız oldu. O zamanlar çok önem vermedik eğitimlerine, keşke verseydik. En küçük oğluma çok önem verdim. Özel ders aldirttım, üstüne düştüm ama... olmadı. Okulu sevmedi. Daha ilkokul birinci sınıfta okulu bırakmak istedi. Ben uğraştım, okusun, bir meslek sahibi olsun diye. Ama okumadı. Şimdi pişmanlığını yaşıyor. 25 yaşında artık... bana diyor ki: ‘Keşke anne, okusaymışım...’”

Mine Hanım’ın yüzü gururla aydınlandı:

“Çok şükür... çocuklarımin hepsi çalışıyor. Biz de eşimle yıllarca çalıştık. Sosyal yardımdan tek kuruş almadık. Hiç işsizlik parası

almadık. Eşim haftanın yedi günü çalıştı. Biz hep alın terimizle kazandık. Çocuklar da öyle... kimse sosyal yardımla geçinmedi. Bu benim için bir gurur.”

Araştırmacı yine nazikçe sordu:

“Peki, şimdi neler yapıyorsunuz?”

Mine Hanım, dimdik durarak ve gözlerinde yeniden bir ışıqla cevapladı:

“Beş yıl oldu eşimden ayrılalı. Üç çocuğum zaten evlenmişti, evleri vardı. Küçüğüm... o 25 yaşında, babasıyla kalıyor. Burada tek başına birine büyük bir ev vermiyorlar zaten. Oğlum da doğduğu evden ayrılmak istemedi. Ben de ısrar etmedim. Şimdi tek yaşıyorum. Ama ben faal bir kadınıyım. Evde oturamam. Haftada iki gün Hollandaca kursuna gidiyorum. Ayrıca Uluslararası Demokratlar Birliği’nde gönüllüyüm. Den Haag Kadın Kolları Başkanıyım. Önceden bu kuruluşu kimse bilmezdi, ben tanıttım insanlara. 28 ülkede şubesi var, ana merkezi Almanya’da. Burada da Rotterdam’da merkezimiz. Amacımız Türk ve İslam toplumu kardeşlerimizin sorunlarına çözüm bulmak. Kadınlara yönelik piknikler, çay saatleri düzenledik. Biri vefat ederse evine gidip acısını paylaşıyoruz, düğün varsa gidip sevincini paylaşıyoruz. Hediyeimizi alıp destek oluyoruz. Topluma hizmet etmeyi seviyorum.”

Araştırmacı biraz eğildi ve sordu:

“Peki... burada kalmak mı istiyorsunuz, yoksa Türkiye’ye dönmek gibi bir planınız var mı?”

Mine Hanım derin bir iç çekerek yanıtladı:

“Aslında eşimden ayrılmadan önce küçük oğlumu büyütüp Türkiye’ye kesin dönüş yapmayı düşünüyordum. Ama nasip değilmiş... Şimdi... çocuklarımdan ayrı kalamam. Çok istiyorum Türkiye’de yaşamayı ama çocuklarım yanımda olmayınca yapamam. Onlar dese ki ‘Hadi anne, hep beraber Türkiye’ye taşınıyoruz’... bir saniye bile düşünmeden giderim. Ama şimdilik... bir emeklilik planım var. 5-6 senem kaldı emekliliğe. O zaman 6 ay burada, 6 ay Türkiye’de yaşarım inşallah. Allah nasip ederse... olmazsa da can sağ olsun.”

Mine Hanım’ın sesi yumuşadı, geçmişe döndü:

“Hollanda’ya ilk geldiğimizde borçla gelmiştik. Öncelikle o borcu kapatmak tek amacımızdı. Çok şükür borcumuzu ödedik, üç-beş kuruş biriktirip Türkiye’ye gitmek istedik. Ama çok zorlandım. Burada çok sıkıntı yaşadım. Ama insanın inancı varsa... Allah bir kolaylık veriyor.

Yaşadıklarımı anlatsam, film yapsalar kimse inanmaz. Derler ki, ‘Böyle şey mi olur?’ Yalnızlığın da ayrı bir zorluğu var. Dilin yok... yardımcı oluyorlar ama yine de zor.”

Ve son olarak gençlere seslendi:

“Benim gençlere tavsiyem... okusunlar. Biz eskiden Hollanda’da bahçelerde çalıştık. Onlar makam, mevki sahibi olsunlar. Burada doğup büyüyen bir genç hâlâ bahçede çalışıyorsa... ben ona üzülürüm. Burada doğan, eğitim alan gençlerimiz daha iyi yerlere gelsin, bu topluma katkı versin istiyorum.”

Mine Hanım’ın anlattıkları, gurbet hayatının zorluklarına rağmen ayakta kalmayı başaran güçlü bir kadının hikâyesiydi. Yalnız yaşamasına rağmen hayattan kopmamış; kurslara giderek, gönüllü çalışmalar yaparak ve insanlara destek olarak yaşamına anlam katmaya devam etmişti. İçinde hâlâ Türkiye’ye dönme isteği olsa da çocuklarından ayrı kalamaması onu Hollanda’ya bağlıyordu. Geçmişte yaşadığı maddi sıkıntılar, yalnızlık ve dil bilmeden verdiği mücadele ona hayatın ne kadar zor olabileceğini öğretmişti. Buna rağmen umudunu kaybetmeyen Mine Hanım, gençlere en büyük öğüt olarak eğitimi gösteriyor; yeni neslin daha iyi şartlarda yaşayıp topluma faydalı bireyler olmasını istiyordu.

KATILIMCI 3

Kültürüne Sarılan Göçmen Türk Kadınının Hollanda'daki Yaşam Öyküsü ve Toplumsal Bağları



Nazmiye Altuntaş Hanım, 66 yaşında, Karamanlı. Okul diploması olmamasına rağmen yaşam deneyimleri oldukça zengin. Onun göç hikayesi 1975 yılına dayanıyor.

“Babam, ilk gelenlerden biri,” diye başlıyor anlatmaya. “İşçi olarak Hollanda’ya gitti. Önce babam gitti, orada çalıştı, sonra ailesine oturma hakkı verdiler ve bizi çağırdı.”

Nazmiye Hanım’ın Hollanda’ya geliş anısı da çok net: “Annem ve babam o zaman bisküvi fabrikasında çalışıyorlardı. Ben cuma günü geldim.”

O yıllarda eğitim alamamış, ama güçlü bir yaşam azmiyle Hollanda’ya gelmiş Nazmiye Hanım’ın hikayesi, göçün zorluklarını ve dayanışmasını anlatıyor.

Araştırmacı, Nazmiye Hanım’ın gençlik yıllarını merak ederek sorusunu yöneltti:

“Peki, Hollanda’ya geldiğinizde hayat nasıldı? Neler yaşadınız?”

Nazmiye Hanım hafifçe tebessüm etti, gözleri uzaklara dalarak anlatmaya başladı:

“18 yaşındaydım, Pazar günüydü, bisküvi fabrikasında işe başladım. O zamanlar henüz çok gençtim. Çalışmaya başlayınca hep şefe sorardım,

‘Neden annelere daha çok para veriyorsunuz da bana az veriyorsunuz?’ Şef ise bana ‘23 yaşına gelince annen kadar para alacaksın’ derdi. Meğer 23 yaşına kadar beni kaçak çalıştırmışlar. O zamanlar anlamazdım, şimdi düşünüyorum da ne zorluklar çekmişiz.”

Bir an durup derin bir nefes aldı, ardından devam etti:

“Hollanda deyince aklıma ilk babam gelir. Babam ilk gelenlerdendi, o geldi, sonra da bizi getirdiler. Babam Hollanda’dan geldiğinde bana ilk hediye olarak bir eşarp getirmişti, onu hâlâ saklarım. Babamla beraber Hollanda’yı böyle tanırım.”

Nazmiye Hanım, Hollanda’ya gelmeden önceki yolculuğunu da unutamamıştı:

“Biz, önce Belçika’ya indik. Orada kömür sobası yakıyorlardı, bu benim çok dikkatimi çekmişti. Ama Hollanda’da böyle soba yoktu. Kültürel farklılıklar hemen göze çarpıyordu.”

Bir yandan gülümseyerek anlatmaya devam etti:

“Komşularımdan biri çok iyiydi, Hollandalıydı. Bana eskiden neler olduğunu anlatırdı. ‘Biz onda yıkanırdık, doktora gitmezlermiş,’ derdi. Hamile olup olmadığını anlamak için de bir test yaparlarmış. Bebeğinin olup olmadığını anlamak için kavanoza idrar yapar, içine bir kurbağa atarlarmış. Eğer kurbağa hareket etmiyorsa, hamile kalmışsın demekmiş. Böyle tuhaf ama ilginç şeyler anlatırdı bana.”

Bir keresinde yaşadığı dil karmaşasını da gülerek hatırladı:

“Bir gün iş yerine aceleyle gittim, ‘Teyo, Teyo’ diye bağırdım. Aslında ‘Ben doktora gideceğim’ demek istiyordum ama yanlış söyledim, ‘Delireceğim’ dedim. Oradakiler de ‘Nasıl delireceğini anladın?’ diye sordular. Dil bilmediğimiz için, ‘Yarın doktora gideceğim’ demek yerine ‘delineceğim’ dedim. Bu yanlış anlama tam bir hafta boyunca gülüşmelerimize neden oldu.”

Araştırmacı, “Peki, dil biliyor muydunuz? Nasıl iletişim kuruyordunuz?” diye sordu.

Nazmiye Hanım gözleri parlayarak yanıt verdi:

“Benim gibi Karamanlı iki arkadaş, bisküvi fabrikasında çalışıyorduk. Bir gün fıstık verdiler, ‘Ayıkla’ dediler. Ama biz dil bilmiyoruz, ‘Teyo’ dedim. Adam da arkadaşına vurdu, ‘Ne diyorsun?’ diye. Işığı yak diyeceğiz ama bir türlü dile getiremiyoruz. İşaretlerle anlatmaya çalıştık. Uzun süre anlatamadık ama sonra adam anladı ve ışığı yaktı.”

Gülerek ekledi:

“Arkadaş da bana kızdı, ‘Niye çağırdın?’ diye. Çünkü bana değil, ona dokunmuştu. Yani ben onunla değil, onunla iletişim kurdum dedim.”

Dil bilmemek gerçekten zor bir engeldi:

“İşaretlerle konuşmaya çalışıyorduk. Komşularımızla da böyle anlaşırdık.”

Nazmiye Hanım’ın sesi yumuşadı, kültürel dayanışmadan bahsetti:

“Türk komşularımız da vardı, Hollandalı komşularımız da. Bayramlarda onlara bizim tatlılarımızdan ikram ederdik. Onlar da bunu çok severdi. Böylece kültürümüzü Hollanda’da yaşatmaya devam ettik. Mesela ekmek yapardık, onu da komşularımızla paylaşırdık.”

Türkiye ile iletişim kurmak ise o zamanlar oldukça zordu:

“Eskiden telefonlar ankesörlüydü, bozuk paralarımızı cebimize doldurur, onları atarak telefon ederdik. Zorluklarla iletişim sağlardık.”

Nazmiye Hanım’ın o yıllardaki anıları, dilin ve kültürün sınırlarını aşarak kurduğu dostlukların, karşılaştığı zorlukların canlı birer tanığıydı.

Araştırmacı, Nazmiye Hanım’a Hollanda’daki dini, kültürel ve sosyal hayatı sorduğunda, Nazmiye Hanım büyük bir samimiyetle anlatmaya başladı:

“Ben, sosyal aktivitede camide ilk kermesi ben başlattım. ‘Börekle başlayalım,’ dedik, ilk böreğimizi yaptık ve o günden beri kermesimiz devam ediyor. Kermesimizin amacı sadece birlikte olmak değil, aynı zamanda elde ettiğimiz parayla ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını gidermek. Mesela Filistin’e yardım gönderdik, Türkiye’de deprem olduğunda depremezdelere para gönderdik.”

Nazmiye Hanım, Hollanda’ya ilk geldiği yıllarda dini anlamda yaşadıklarından bahsederken biraz hüzünlüydü:

“İlk geldiğim yıllarda cami yoktu. Ramazan’da bir kiliseyi kiralardık, orada teravih namazlarımızı kılardık. Artık her yerde cami var, maşallah, adım başı camilerimiz var. Biz burada aynı kültürümüzü yaşatmaya devam ettik. Hollandalı komşularımız da bize saygı gösterdiler.”

Bayramlar ise Nazmiye Hanım için birleştirici zamanlardı:

“Bayramların ilk gününü ailemizle geçiririz, iki gün boyunca yemekler yapar, Türkiye’den farklı şehirlerden gelen komşularımızla birlikte yemek yer, bayramlaşırız. Ben genelde birleştirici oldum, yılda iki

bayramda evimde yemekler yapar, komşularımı çağırırdım. Etrafımdaki insanlar da çağırırdı, birlikte bayramlarımızı geçirirdik. Hatta şimdi komşularım, ‘Sen gidersen biz ne yapacağız? Yılda iki defa bizi birleştiriyorsun, güzel bayramlar yaşıyorsun,’ diyorlar.”

Hollandalı komşularının da bayramları olduğunu belirten Nazmiye Hanım, onlara da yardımcı olmaya çalışıyordu:

“Onlara elimden geldiğince yardım ederim. Mesela çiçek yapılacaksa çiçeklerine yardım ederim.”

Nazmiye Hanım, belediye başkanıyla olan ilişkisini de anlatırken biraz gülümseyerek ekledi:

“Hollanda belediye başkanımız çok iyi birisidir, bana ‘7’den 70’e öğrenmen lazım Hollandaca,’ der. Ben birkaç kere denedim ama kafam bir türlü almadı. Ama iletişimimiz güzel.”

Araştırmacının “Hollandalılar size nasıl davrandılar?” sorusuna ise şöyle yanıt verdi:

“İlk geldiğimiz yıllarda da bizleri yadırgamadılar, kendimizi yabancı hissetmedik. Tabii Hollanda’ya gelişimiz dönmek amaçlıydı ama gidemedik. Bizi burada kalıcı yapan etkenlerden biri sağlık koşullarının iyi olması, çocuklarımın burada oluşu. Geri dönemiyoruz. Türkiye’ye dönmek istiyorum ama önce çocuklarımı evlendirmek istiyorum. Kızım evlendi, oğlum evde, o evlenirse belki gidip geliş yapabiliriz.”

Nazmiye Hanım, ilk geldiği yıllarla şimdi arasındaki farkı şöyle özetledi:

“İlk geldiğimde binalar çok farklıydı. Evlerde banyo yoktu, tuvalette banyolarımızı yapardık. Mutfak dolapları yoktu, perdeler tutardık. Mesela evde bir göz odası vardı, küçük bir mutfak, soba yakıyorduk. Yatağımızı duvara yapıştırdık, kaldırmalı karyola vardı, kaldırıp duvara yapıştırdık, sonra gece yatırırdık. O kadar küçüktü ki! Şimdi ise her şey ayrı: çocuk odası ayrı, banyo ayrı, mutfak ayrı. Şimdi çok daha iyi.”

Araştırmacının “Hollanda’dan beklentileriniz nelerdi?” sorusuna yanıtı ise biraz hüzünlüydü:

“İlk geldiğimizde beklentimiz çok fazlaydı. Çalışır, Türkiye’ye geri döner, ev alır, biraz yatırım yapardık. Ama hiçbir gerçekleşmedi. Kardeşlerim burada, akrabalarım burada, Türkiye’de kimsemiz yok. Annem babam da buradaydı, onlar vefat ettiler. Televizyona baktığımızda Türkiye’de ne var ne yok bilmiyorum, korkuyorum. Tek

başıma dışarı çıkamıyorum. Müge Anlı'yı izliyorum, herhalde ondan etkileniyoruz.”

Son olarak da, Hollanda'daki yaşlı bakım hizmetlerinden memnun olduğunu söyledi:

“Şimdi yaşlı bakımı çok güzel. Bana taksi verdiler, istediğim zaman götürüp getiriyorlar. Yaşlılar için hizmet ve imkanlar çok güzel.”

Nazmiye Hanım, gençlerin durumuna da dikkat çekti:

“Şimdiki gençler yatırımı buraya yapıyorlar, Türkiye’de de gidip geliyorlar. Biz eskiden Türkiye’ye yatırım yapıyorduk, buraya yapamıyorduk. Şimdi gençler daha akıllı ve bilinçli davranıyorlar.”

Nazmiye Hanım’ın hikayesi, yıllar içinde Hollanda’da kurulan sade ama güçlü bir yaşamın izlerini taşıyordu. İlk geldiklerinde her şeyin geçici olduğunu düşünmüş, çalışıp para biriktirerek Türkiye’ye dönmeyi hayal etmişlerdi. Ancak zamanla çocukların burada büyümesi, sağlık imkanlarının iyi olması ve aile bağlarının Hollanda’da güçlenmesi onları burada kalıcı hâle getirmişti. Buna rağmen Türkiye özlemi hâlâ içindeydi.

Komşularıyla kurduğu sıcak ilişkiler ve insanlara yardım etmeye çalışması, onun uyum sürecini kolaylaştırmıştı. Hollandalılar tarafından dışlanmadığını, aksine kendisini yabancı hissetmediğini anlattı. Geçmişte yaşadıkları küçük ve zor şartlardaki evleri hatırlarken, bugünkü yaşam koşullarının ne kadar değiştiğini de fark ediyordu. Eskiden küçücük evlerde, yokluk içinde yaşarken bugün daha rahat bir hayat sürmenin huzurunu taşıyordu.

Bunun yanında Nazmiye Hanım, yaşlılara sunulan hizmetlerden memnuniyet duyduğunu belirtirken genç neslin artık daha bilinçli hareket ettiğini de vurguladı. Ona göre yeni kuşaklar hem Hollanda’da güçlü bir yaşam kuruyor hem de Türkiye ile bağlarını koparmadan iki ülke arasında dengeli bir hayat sürdürmeyi başarıyordu.

KATILIMCI 4

Hollanda’ya Uzanan Bir Göç Yolculuğu: Anılar ve Deneyimler



Türkiye’nin Denizli Çıldırli bölgesinde doğup büyüyen Hatice Hanım, 1978 yılında evlendikten sonra Hollanda’ya göç eden ikinci nesil bir gurbetçidir. İlkokul mezunu olan Hatice Hanım, yeni bir ülkeye uyum sürecini ailesinin desteğiyle atlatmış, zamanla Hollanda dilini öğrenmiş ve et fabrikasında çalışarak hayata tutunmuştur. Geleneklerine bağlı, sosyal yönü güçlü bir yapıya sahip olan Hatice Hanım, özellikle cami çalışmalarına aktif olarak katılmakta; derslere devam etmekte ve topluluk için hazırlanan etkinliklere katkı sunmaktadır. Bayramlaşma, komşuluk ilişkileri ve aile bağlarına verdiği önemle, hem Türkiye’deki kültürel köklerini korumuş hem de yaşadığı toplumla saygı çerçevesinde bağlar kurmuştur. Göç yolculuğu ona hem özlemi hem de iki ülke arasında kurduğu güçlü bağı aynı anda taşımayı öğretmiştir.

Araştırmacı, karşısında yılların biriktirdiği tecrübeyi sakin bir yüz ifadesiyle taşıyan Hatice Hanım’ı dikkatle dinliyordu. O da kucagında birleşen ellerini usulca düzelterip derin bir nefes aldı; sanki yıllar önce başlayan yolculuğunu yeniden hatırlamaya hazırlanıyordu Araştırmacı, notlarına kısa bir göz attıktan sonra başını kaldırdı. Hatice Hanım’ın yüzüne dikkatle baktı; sanki onun hikâyesinin en ince ayrıntılarını duymaya hazırды. Nazik bir sesle sordu:

“Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?”

Hatice Hanım, kucağında birleşmiş ellerine kısa bir an baktı, sonra usulca konuşmaya başladı:

“İsmim Hatice Bayram... 63 yaşımdayım. Denizli Çıldırlyım. İlkokul mezunuyum. Hollanda’ya gelen ikinci nesiliz biz. Kayınvalidemlerle başlamış bu yolculuk; onların ardından da biz geldik. 1978’de... Bir Cumhuriyet Bayramı’nda nişanlandık, ertesi yıl yine bir Cumhuriyet Bayramı’nda düğünümüz oldu. Düğünden sonra da Hollanda’ya geldik.”

Araştırmacı, başıyla hafifçe onaylayarak devam etti:

“Peki, Hollanda’ya gelmeden önce burayı biliyor muydunuz?”

Hatice Hanım hafifçe gülümsedi; o ilk yolculuğu hatırlıyordu:

“Hiç bilmiyordum. Minibüslerle geldik, yolda durmadan sorup duruyordum: ‘Daha gelmedik mi?’ diye. Çok merak ediyordum burayı. Ama geldiğimde öyle büyük bir şaşkınlık yaşamadım doğrusu... Bizim köy gibi dümdüz ya hani, öyle geldi gözüme.”

Araştırmacı merakla eğildi:

“Peki, ilk geldiğinizde ne hissettiniz?”

“Görsel açıdan beni çarpan bir şey olmadı,” dedi Hatice Hanım düşünceli bir sesle. “Ama burada insanların saat gibi yaşaması çok dikkatimi çekti. İşine saati gelince gidiyorsun, çıkınca çıkıyorsun... Türkiye’de öyle değil, istediğin saatte gider gelirsın, düzen yoktur tam. Burası çok disiplinli.”

Araştırmacı bir süre sustu, sonra yumuşak bir tonla sordu:

“Kültürel olarak zorluk yaşadınız mı? Türkiye ile iletişiminiz nasıldı?”

Hatice Hanım başını hafifçe iki yana salladı:

“Burada yaşamadım o zorlukları. Evlenip geldim, hep ailemleydim. Farklılık çok sarsmadı beni. Ama iletişim... ah o zamanlar zordu. Mektupla haberleşirdik ya da telgrafla. Kayınvalidem Türkiye’deyken kaza geçirdi, vefat etti. Benim beyime telgraf geldi: ‘Annen vefat etti, gel.’ O zamanlar ne telefon vardı ne bir kolaylık...”

Araştırmacı, sesini yumuşatarak sordu:

“Yabancı dil biliyor muydunuz?”

“Yok, maalesef bilmiyordum,” dedi Hatice Hanım. “Eşim biliyordu, gideceğim yerlere o götürürdü beni. Sonra birkaç sene geçince kursa

gittim, Hollandacayı öğrendim. Et fabrikasında çalışmışım; orada da biraz öğrenmişim.”

Araştırmacı yeniden defterine göz attı:

“Cami veya dernek gibi aktif olduğunuz yerler var mı?”

Hatice Hanım hevesle anlatmaya başladı:

“Camiye gidiyorum, haftada iki gün ders alıyorum. Pazartesi ve perşembe sabahları. Anadolu Camisi... bana en yakın olanı. Cuma günleri börek çörek yapıp satıyoruz, parasıyla camiye destek oluyoruz; elektrik falan çok pahalı. Benim gittiğim camiler diyanete bağlı. Ama herkes oraya gelmiyor, bazıları Süleymancıların camisine gidiyor. Onlar da bizim camiye gelmiyorlar. Bir ayrımcılık oluyor yani... Hele yardımlaşma işlerinde; bir şey olduğunda bizim camiye gelirler ama yardıma gelince kendi camilerine giderler. O yüzden ben onların camisine gitmiyorum.”

Araştırmacı, sakın bir ifadeyle devam etti:

“Hollanda’da dini, sosyal, kültürel yaşamınız nasıl?”

Hatice Hanım, sanki bir bayram sabahını hatırlıyormuş gibi sıcak bir sesle konuştu:

“Önce hazırlık yapılır. Evimize otururuz, çocuklarımızı bekleriz. Onlar gelir gider... Sonra ben komşulara giderim. Hollandalılar bizim bayramlaşmamıza saygı duyuyorlar.”

“Peki Hollandalıların size karşı tepkileri nasıldı?”

“Yabancılar var ama Hollandalı komşum hiç olmadı,” dedi. “Yine de gördüğümüzde selamlaşırız, çok iyiler. Hatta isterim ki yeni taşındığım yerde komşularım Hollandalılar olsun.”

Araştırmacı bir an düşünerek sordu:

“Türkiye ile bağınız nasıl? Vatan hissi burada oluştu mu?”

Hatice Hanım’ın gözleri hafifçe doldu, sesi yumuşadı:

“Vatan hissi oluşmaz mı? Ben Türk’üm... vatanımı çok severim. Özlem duyuyorum memleketime.”

Son olarak araştırmacı sordu:

“Hollanda’ya gelirken bir beklentiniz var mıydı? Karşılandı mı?”

Hatice Hanım hafifçe gülerek sözünü tamamladı:

“Buranın parası Türkiye’de çoğalıyor ya... o çok güzel tabii. O yüzden beklentilerim gerçekleşti diyebilirim.”

Hatice Hanım’ın anlattıkları, bir bavula sığdırılmış göç hikâyesinden çok daha fazlasını taşıyordu. Dilini bilmediği bir ülkede, eşinin rehberliğinde başlayan hayat; zamanla kurslarda öğrenilen birkaç kelimeyle, fabrikalarda geçirilen uzun saatlerle ve cami çevresinde kurulan dayanışmayla yeni bir düzene dönüşmüştü. O, bir yandan Hollanda’da yaşamayı öğrenirken diğer yandan kendi kültürünü, bayramlarını, inancını ve aidiyetini korumaya çalışmıştı. Börek satarak caminin ışığını açık tutan elleri aslında sadece bir binayı değil, gurbetin ortasında ayakta kalmaya çalışan bir topluluğu da yaşıyordu.

Fakat bütün bu yılların içinde değişmeyen tek şey memleket özlemiydi. Hatice Hanım’ın “Ben Türk’üm...” derken yavaşlayan sesi, aslında göçmenliğin en derin gerçeğini ortaya koyuyordu: İnsan başka bir ülkede yaşayabilir, başka bir dil öğrenebilir, başka bir hayata alışabilir; ama kalbinin bir köşesinde doğduğu toprakların eksikliği hep kalır. Hollanda ona düzen, güvenlik ve geçim sağlamıştı belki; fakat aidiyet duygusu hâlâ Türkiye’nin sokaklarında, geçmişinde ve hatıralarında yaşamaya devam ediyordu.

Onun hikâyesi, ilk kuşak göçmenlerin sessiz mücadelesinin bir yansımasıydı. Hayatları boyunca iki dünya arasında kaldılar: Bir tarafta ekmek kazandıkları ülke, diğer tarafta asla vazgeçemedikleri vatanları... Ve belki de en ağır yükleri buydu; bedenleri yıllarca Hollanda’da yaşarken, kalplerinin bir kısmı hep Türkiye’de kaldı.

KATILIMCI 5

Göçün Sessiz Çizgileri: Yağmur Altında Başlayan Bir Hayat



Meryem Bayrak, 49 yaşında, Aksaraylı ve ilkokul mezunu bir kadın. Hollanda’daki dil kurslarına da gitmiş. Araştırmacı, sohbetin en başında ondan kendisini kısaca tanıttırmasını istediğinde, sakın bir sesle şöyle demişti:

“İsmim Meryem Bayrak, 49 yaşındayım, Aksaraylıyım, ilkokul mezunuyum, burada da dil kursuna gittim.”

Araştırmacı, bu kez göç hikâyesinin başlangıcını merak etmişti: “Hollanda’ya kaç yılında ve nasıl geldiniz?”

Meryem Hanım bu soruya kısa ama net bir yanıt vermişti:

“1991 yılında uçakla geldim.”

Yeni bir ülkeye adım attığında dikkati çeken ilk şey ne olmuştu? Araştırmacının,

“Hollanda’ya geldiğinizde dikkatinizi çeken ilk şey ne oldu?” sorusuna verdiği cevap, onun hafızasında yıllardır yer eden o ilk günü tekrar canlandırdı:

“Yağmur dikkatimi çekmişti.”

Yağmur... Sanki bu topraklara gelen pek çok göçmenin ortak hatırası. Meryem Hanım için de yeni hayatın ilk işareti buydu.

Araştırmacı, ardından Hollanda'yı ne kadar bildiğini sordu:

“Hollanda'yı biliyor muydunuz? Hayalinizdeki ve gerçekteki Hollanda arasında fark var mı?”

Meryem Hanım'ın cevabı, göçün umutla gerçeklik arasındaki ince çizgisini gösteriyordu:

“Babam buradaydı o yüzden biliyordum. Hayalimdekiyle farkı vardı; daha iyi bekliyordum ama olmadı. Robot gibi yaşıyoruz burada, sürekli bir çaba gösteriyoruz. Türkiye’de her şey daha kolaydı. Burada kendi ayaklarının üstünde durman gerekiyor. İlk geldiğimde bazı şeylere şaşırarak bakıyordum ama artık ben de öyleyim; onlara uyum sağladım.”

Araştırmacı, Türkiye ile iletişimin nasıl olduğunu merak ediyordu:

“Türkiye ile ilişkiniz nasıl? Yakınlarınızla nasıl haberleşiyordunuz?”

Meryem Hanım geçmişi hatırladı ve şöyle dedi:

“Telefon kulübeleriyle arıyorduk, cep telefonu yoktu.”

O kulübelerin soğuğu, o uzun kuyruklar, o jeton sesleri... Göçmenliğin ilk yıllarının vazgeçilmez ritüelleri...

Kültürel farklar konusuna gelindiğinde ise araştırmacı, “Kültürel farklılık yaşadınız mı?”

diye sordu. Meryem Hanım'ın cevabı kesindi:

“Örf âdetine biz daha düşkünüz ama burada öyle değil.”

Göçle birlikte dini ve kültürel yaşamın nasıl değiştiği de merak konusuydu:

“Göç ettikten sonra dini, kültürel açıdan yaşam nasıldı? Bayram namazlarından örnek verebilir misiniz?”

Meryem Hanım bu soruya tebessümle cevap vermişti:

“Onlar biliyor Ramazan'ı falan. İnsanların güzel giyinip geçtiğinde anlıyorlar bayramımız olduğunu. Bayramda onlar da bize gelir, bayramlarımızı kutlarlar. Tanıdığım çevrede herkes birbirini tutar, bağ oluşturur.”

Ama göçün her sayfası sıcak değildir; kimi zaman yabancılığın acı yüzü de vardır. Meryem Hanım, dil bilmediği yıllarda yaşadığı bir olayı anlatırken içerisine çöken burukluk sesine yansımıştı:

“Zaman zaman ırkçılık yapan oluyordu. Dil bilmiyordum. Dil bilmediğim için bana dil öğreteceğini söyledi. Ben de tekrarladım. O arada biri bağırdı: ‘Çeneni kapat!’ diye. Ben de şaşırdım... Meğerse

benim hakkımda kötü şeyler tekrarlatıyormuş. O kişi sayesinde farkına vardım.”

Bu olay, göçmen bir kadının sessiz kırılğanlığının en çarpıcı anlarından biriydi.

Araştırmacı daha sonra, sosyal ve dini bağların bir göçmen için ne anlam taşıdığını öğrenmek istedi:

“Aktif olduğunuz dernek veya cami var mı?”

Meryem Hanım gururla yanıtladı:

“Var. Kocatepe Cami... Bildiğim kadarıyla gurbetçilerin katkılarıyla yapılmış; yani cami cemaati sayesinde oluştu burası.”

Göçün en temel sorularından biri ise elbette şu:

“Göç etmeden önce kalıcı olmayı düşünüyor muydunuz?”

Meryem Hanım bu soruya içtenlikle karşılık vermişti:

“Düşünüyordum. 17 yaşında gelip burada evlendim. Geldiğimde de zaten burada kalmayı düşünüyordum. Ailem çok etkilemişti burada kalmam için. Planlıyorum ama hep aksilik oluyor; Türkiye’ye dönemiyoruz.”

Araştırmacı, hayatındaki en sarsıcı anı sorduğunda ise Meryem Hanım’ın gözlerinde derin bir acı belirdi.

“Sizi etkileyen hayat hikâyeniz var mı?” diye sorulduğunda, yavaşça şunları söyledi:

“Ansızın annemin ölüm haberini almıştım. Kar yağmıştı, uçaklar kalkamamıştı. Üç gün sonra gidebildim Türkiye’ye... O beni çok etkilemişti.”

Bu cümle, göçün bazı yaralarının ömür boyu kapanmadığını gösteriyordu. Ne dil öğrenmek, ne alışmak, ne de yıllar... Bazı acılar insanın içine öyle yerleşir ki, zaman sadece üzerini örter ama tamamen silemez.

Ve böylece, Meryem Hanım’ın hikâyesi yağmurla başlayan bir yolculuğun; özlemle, mücadeleyle ve kırılğan gururla örülmüş sessiz bir tanıklığına dönüşür.

KATILIMCI 6

Kasetlerin Sesinden Şehir Işıklarına: Bir Çocuğun Göçle Büyüyen Hikâyesi



Katılımcı, ismini vermek istemedi. Mütevazı tavrıyla sandalyeye otururken araştırmacı, onu tanımak için ilk soruyu yöneltti.

Araştırmacı: “Kısaca kendinizi tanıtır mısınız?”

Katılımcı derin bir nefes aldı ve geçmişine uzanan bir tebessümle konuştu:

“52 yaşındayım, ilkokul mezunuyum çünkü kız çocuğu okumaz denirdi o yüzden okuyamadım. Dili burada öğrendim.”

Bu cümle, çocukluğunun kaderinin nasıl çizildiğini açıkça gösteriyordu. Bir kız çocuğu olarak elinden alınan eğitim hakkı, ömrünün ilk gölgesiydi.

Araştırmacı devam etti: “Hollanda’ya kaç yılında ve nasıl geldiniz?”

Katılımcının yanıtı nettir:

“1976 yılında ailemle geldim.”

Henüz küçük bir çocukken başlayan bu yolculuğun ilk hatırası sorulduğunda, araştırmacı,

“Hollanda’ya geldiğinizde dikkatinizi çeken ilk şey ne oldu?”

diye sordu. Katılımcı hafifçe başını salladı:

“Küçük olduğumuz için hatırlamıyorum, sadece babamın ev aldığını hatırlıyorum.”

Bu cevap, göçün bir çocuk zihninde nasıl yer ettiğini gösteriyordu: Büyük soklardan ziyade, sadece “ev”in güven veren varlığı.

Araştırmacı soruyu genişletti:

“Hollanda’yı biliyor muydunuz? Hayalinizdeki ve gerçekteki Hollanda arasında fark var mı?”

Katılımcı, o yıllara dönüp kısacık bir çocukluk anısını hatırladı:

“Buraya geldiğimde 5 yaşındaydım o yüzden bilmiyordum.”

Bir sonraki soru, göçmen ailelerin duygusal hafızasında derin izler bırakan iletişim meselelerine uzandı:

“Türkiye ile ilişkiniz nasıl? Yakınlarınızla nasıl haberleşiyordunuz?”

Katılımcı, o döneme dair en dokunaklı ayrıntıları bir bir anlattı:

“Biz küçükken kaset gönderirlerdi, o postalanır Türkiye’dekiler dinlerdi. Sonraki yıllar posta çıktı, mektuplaşırdık. O kadar çok güzeldi ki... Ardından telefonlar çıktı, daha kolay konuşmaya başladık. Önceden değer bilme vardı.”

Bu sözler, göçün ilk yıllarında bir kasetin içindeki seslerin nasıl bir can simidi olduğunu hissettiriyordu.

Araştırmacı kültürel farklılıklara geçti:

“Kültürel farklılık yaşadınız mı?”

Katılımcı gülümseyerek yanıtladı:

“Burada da Türkler olduğu için fazla yaşamadım ve çok güzeldi. Bizler kültürlerimizi bırakmadık yani asimile olmadık. Köyden gelenler olduğu gibi kültürlerini yaşıyordu. Bağlardan kopmadık; komşularla misafirliklerimiz, kapı önlerinde oturmalar, yufka, çörek yapmalar falan baya iyiydi.”

Göçmen mahallelerinin dayanışma kokan sokaklarını, kapı önlerinde dizilmiş sandalyeleri ve el birliğiyle açılan hamurları bu cümlelerden daha iyi anlatmak mümkün değildi.

Sıradaki soru sosyal ilişkilerin yönünü işaret ediyordu:

“Hollandalıların size bakış açısı nasıl?”

Bu soru, yıllar boyunca göçmenlerin karşılaştığı tüm çelişkileri de beraberinde getirmişti. Katılımcı içini çekerek dedi ki:

“Bize ‘Türk Türk’ derlerdi, pek sevmezlerdi bizi. Hakaret ederlerdi. El kol hareketleriyle anlaşırdık. Ama bazı arkadaşlarımız da vardı. Bir

tanesi bize gelir giderdi, bisikleti vardı. Binmek istedim, sağ olsun ki izin vermişti.”

Basit bir bisiklete binme isteğinin bile bir çocuk için nasıl büyük bir hatıraya dönüştüğünü bu sözler anlatıyordu.

Araştırmacı göç sonrası dini ve kültürel yaşamı anlamak istedi:

“Göç ettikten sonra dini, kültürel açıdan yaşam nasıldı? Bayram namazlarından örnek verebilir misiniz?”

Katılımcı o günlere dair kısa ama önemli bir ayrıntı paylaştı:

“Eskiye bakarak bizimkiler açık yapamıyordu. İzin vesilesiyle yapabiliyorduk.”

Son olarak sosyal bağları soran araştırmacı, “Aktif olduğunuz dernek veya cami var mı?”

diye sordu. Katılımcının cevabı, mahalle yaşamının nasıl değişerek devam ettiğini gösteriyordu:

“Derneğe fazla gidemiyorum. Kocatepe camisinde Kur’an kursuna giderdik. Sonraki yıllarda mahallemize cami yapıldı, sonra orada devam ettik. Dualar, hatimler, namazlar kılıyorduk. Dinimize daha bağlı şekilde kültürümüze bağlı kalabildik. Türkiye’de değişme var ama biz kültürel açıdan değişmedik.”

Katılımcının anlattıkları, göçün yalnızca bir yolculuk değil; özlem, dayanışma ve kimliği koruma mücadelesi olduğunu gösteriyordu. Türkiye’ye gönderilen kasetler, mektuplar ve haftalarca beklenen haberler, o dönemin insanları için memlekete uzanan en güçlü bağıdı. Göçmen mahallelerinde kapı önlerinde oturlan akşamlar, birlikte yapılan yufkalar ve paylaşılan sofralar sayesinde insanlar kültürlerini kaybetmeden yaşamaya çalışmıştı.

Her ne kadar zaman zaman dışlanma ve zorluk yaşamış olsalar da kültürlerinden ve inançlarından vazgeçmemişlerdi. Mahallelerde kurulan camiler, dualar ve dayanışma ortamı onları birbirine daha da bağlamıştı. Katılımcının sözleri, yıllar geçse de gurbet insanının kalbinde memleket özleminin ve aidiyet duygusunun hiç eksilmediğini açıkça hissettiriyordu.

KATILIMCI 7

Kültürüne Sarılan Göçmen Türk Kadınının Hollanda’daki Yaşam Öyküsü ve Toplumsal Bağları



Ordu’nun Fatsa ilçesinde doğup büyüyen Hamiye Aydemir Hanım, eğitim almadan geçen çocukluk yıllarının ardından 1980 yılında babasıyla birlikte Hollanda’ya göç eden bir gurbetçidir. Okula hiç gitmemiş olmasına rağmen güçlü bir yaşam iradesine sahip olan Hamiye Hanım, yeni bir ülkenin yabancılığıyla ailesinin desteği ve kendi çabalarıyla baş etmeye çalışmıştır. Dil bilmemesine ve sosyal hayata katılımının sınırlı olmasına rağmen, komşuluk ilişkileri ve kültürel dayanışma sayesinde yaşamını sürdürmüştür; Türkiye’ye ve geleneklerine olan bağlılığını her zaman korumuştur. Göç onun için hem belirsizliklerle dolu bir yolculuk hem de ailesi uğruna sessizce verilen bir mücadele olmuştur.

Hamiye Aydemir Hanım, 86 yaşında ve Türkiye’de hiç okul eğitimi almamış bir kadın. “Okulda bir günüm bile geçmedi,” diye anlatıyor. “Annem göndermedi.” Buna rağmen yaşam tecrübesi ve göç hikâyesi, zorluklar ve direnişle şekillenmiş.

Hollanda’ya gelişi 1980 yılına dayanıyor. “Babamla geldim,” diyor kısaca. Bu geliş, onun için büyük bir kültürel değişimin başlangıcı olmuş. “Tabii yaşadım, bayağı bir süre alışamadım,” diye ekliyor. “Kocam işe giderdi, ben evde ekmek pişirirdim.”

Hamiye Hanım'ın Hollanda'daki ilk yılları, dış dünyadan neredeyse tamamen kopuk geçiyor. “Eşim işe giderken kapıyı kapatırdı, o gelene kadar o kapı açılmazdı. Bu yüzden Hollandaca öğrenemedim, Hollanda'yı da bilmiyorum.” Bu kapalı hayat, onun hem yabancı bir ülkede kendi dilini öğrenmesini engellemiş hem de toplumsal hayata katılımını sınırlamış.

Türkiye ile iletişim ise neredeyse yok denecek kadar zayıfmış. “Haberleşemiyorduk,” diyor. “Mektup yoktu, telefon yoktu burada. Annem benim için ‘kızım öldü mü?’ diye sorarmış. Önceden gidip gelme yoktu, Türkiye’dekiler bizi öldü sanıyorlardı.”

Komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğunu belirtiyor: “Türklerin komşulukları iyiydi, komşularıyla aramız iyiydi. Hollandalıların bazıları da iyiydi. Konuşmayı bilmiyordum ama el hareketleriyle anlaşıyorduk.” Dil bilmemesine rağmen temel iletişim için el kol hareketlerine başvurmuş.

Türkiye’ye dönmeyi hiç düşünmemiş. “Düşünmüyorum,” diyor net bir şekilde. “Çocuklarım buraya geldiler, o yüzden gitmek istemiyorum.”

Hayatındaki en zor şey sorulduğunda ise sessizleşiyor. “Hiçbir şeye zorlanmadım ama çok dayak yedim,” diyor acıyla. “Bir gün göremedim, çok yaşlandım. Eşim hep döverdi.” Onun göç hikâyesi sadece kültürel uyumla değil, aynı zamanda aile içi şiddetle de sınanmış.

Hamiye Aydemir Hanım'ın yaşam öyküsü; göçün zorluklarını, sessiz direnişini ve bir kadının yabancı bir ülkede var olma mücadelesini yansıtan güçlü bir tanıklık olarak dikkat çekiyor.

KATILIMCI 8

Çocuk Yaşta Göçün İzlerini Taşıyan Bir Yaşam: Melek Yılmaz’ın Hollanda Hikâyesi



Ordu’nun Fatsa ilçesinde doğup büyüyen Melek Yılmaz Hanım, çocuk yaşta başlayan göç sürecinin şekillendirdiği ikinci nesil bir gurbetçidir. Ortaokul mezunu olan Melek Hanım, 1980 yılında babasının onları Türkiye’den alıp Hollanda’ya getirmesiyle henüz küçük bir kızken yeni bir ülkeye adım atmıştır. Hollanda’yı tanımadan, ne ile karşılaşacağını bilmeden çıktığı bu yolculuk, onun için hem yabancılıkla hem de yavaş yavaş oluşan kültürel uyumla dolu bir süreç olmuştur. Çocukluğunda yaşadığı çekingelik, okul korkusu ve dil bilmemenin getirdiği güçlükler zamanla yerini aidiyet arayışına, kimlik bilincine ve Türkiye’ye duyduğu bağlılığa bırakmıştır. Geleneklerine, bayrağına ve Türklüğüne verdiği anlamı yıllar içinde daha da pekiştiren Melek Hanım, sosyal hayata katılımını cami çalışmaları, toplum içi dayanışma ve kültürel etkinliklerle güçlendirmiş; büyüdüğü Hollanda toplumuyla saygı çerçevesinde ilişkiler kurmayı başarmıştır. Göç, onun için hem çocukluk kırılğanlığının hem de zamanla gelişen kimlik bilincinin bir parçası hâline gelmiştir.

KATILIMCI 9



Gülseren Yılmaz, Türkiye’nin mütevazı bir mahallesinde doğup büyümüş, ilkokul mezunu olmasına rağmen güçlü bir yaşam iradesiyle hayata tutunan bir Anadolu kadınıdır. 2001 yılında, tır şoförü olan eşinin peşinden Hollanda’ya göç ettiğinde, yeni bir ülkenin karanlık gökyüzü ve yabancılığı onu karşılamış; ancak o, hem ailesine duyduğu bağlılık hem de kendi iç dayanıklılığıyla bu yeni hayata adım atmayı başarmıştır. Dil bilmemesine, toplumsal hayata sınırlı katılımına rağmen kadın evlerinde aldığı kurslarla, komşuluk bağlarıyla ve kültürel dayanışmanın gücüyle gurbette kendine bir yer edinmiştir. Türkiye’ye, geleneklerine ve dini değerlerine duyduğu bağlılığı hiç kaybetmeyen Gülseren Hanım için göç, yalnızca bir yer değiştirme değil; ailesi uğruna sessizce verilen uzun bir mücadele, sabırla örülen bir hayatın hikâyesi olmuştur.

Gülseren Yılmaz kendisini tanıtırken her zaman aynı sakinlikle konuştu:

“İsmim Gülseren YILMAZ, 46 yaşındayım, ilkokul mezunuyum.”

Bu cümle dışarıdan bakıldığında basit görünürdü ama içinde yılların sessiz mücadelesi, alın teri ve göçün bıraktığı izler vardı.

Hollanda’ya gelişini anlatırken gözleri bir anlığına uzaklara daldı. 2001 yılı... Eşinin mesleği, yollarla örülü bir hayat.

“2001 yılında eşim aracılığıyla geldim, eşim tır şoförü.”

Göç onun için büyük bir hayalin peşinden koşmak değildi; daha çok kaderin açtığı bir kapı, eşinin çalışmak zorunda olduğu bir ülkeye adım atmaktı.

Hollanda’ya giriş yaptığı o ilk günü hatırlarken sesi biraz daha alçalırdı. Avrupa ülkelerinin aydınlık sokaklarını geçip geldiklerinde bu ülke ona tuhaf şekilde karanlık görünmüştü.

“Hollanda’ya gelmeden önce diğer ülkelerden geçtik ve onlar çok güllük güneşlikti, Hollanda çok karanlıktı geldiğimde.”

Aslında o karanlık biraz da içindeydi; bilmediği bir ülkeye uzanan yolun belirsizliği gökyüzüne sinmiş gibiydi.

Yeni hayatın ilk adımları sandığından daha yumuşak olmuştu. İnsanlarla iletişim kurmak kolaylaşmış, kadın evlerindeki kurslar onun için bir nefes alanına dönüşmüştü.

“Kadın evleri yani kursları vardı; buralarda vakit geçirip bir şeyler öğrenmeye başladım.”

Her gün orada öğrendiği küçük şeyler bile yeni bir ülkede tutunmasına yardım ediyordu.

Ailesinden, Türkiye’den uzak kalmak zor olsa da bağlarını hiç koparmamıştı. Özlemine çoğu zaman televizyon karşısında dindirmeye çalışırdı.

“Telefonla haberleşiyorduk, Türkiye’yi özlediğim için Türk kanallarını izlerdim.”

Bir kanal açıldığında evinin salonu bir anda memleket kokardı; sesler, şarkılar, haberler ona uzaktaki yuvasını hatırlatırdı.

Hollandalılara dair izlenimi ise çoğu göçmenin yaşadığı gibi değildi.

“Çok baskıcı değillerdi, fazla hissetmedim baskılarını. Geldiğim yer zaten Türk bölgesi olduğu için fazla baskı görmedim.”

Kendini yabancı hissettiğinde bile etrafındaki Türk topluluğu ona tanıdık bir liman sunmuştu.

Zaman geçtikçe cami ve dernek çalışmaları hayatının önemli bir parçası hâline geldi. Gülseren, bu toplulukları yaşatmak için elinden geleni yapan kadınlardan biriydi.

“Camilerimiz var. Milli Görüş’ün var, kendi derneğimiz Nakşibendi derneği var; 18 yıldır ayakta tutmaya çalışıyoruz.”

Devletten destek alamıyorlardı. Bu da onların yaratıcılığını, dayanışmasını güçlendirmişti.

“Devlet destek olmuyor, kendi imkânlarımızla ayakta tutmaya çalışıyoruz... Kendi imkânlarımızla mantı yapıyoruz, kermes yapıyoruz, buranın kirasını çıkarmaya çalışıyoruz.”

Mantı açan ellerinde aslında bir derneği, bir kültürü, bir topluluğu ayakta tutma kararlılığı vardı.

Bayram sabahları ise Gülseren'in içini en çok ısıtan zamanlardı. Kalabalık cami avluları, özenle giyinmiş insanlar, dua seslerinin arasında büyüyen çocukları...

“Bayram namazları çok güzel, dualar oluyor... Oğlum da gidiyor camiye, kızım da gidiyor. Sohbetlere katılıyorlar.”

Kendi çocuklarının bu atmosferde büyüyor olması ona gurur verirdi; çünkü gurbette en zor olan şey kültürü geleceğe taşıyabilmektir.

Dernek içindeki iletişim artık çağın gerektirdiği gibi telefon gruplarıyla yürüyordu.

“Telefonla, WhatsApp ve diğer internet siteleriyle haberleşiyoruz. Gruplarımız var.”

Bazen tek bir mesajla onlarca kadın bir araya geliyor, kocaman bir sofrayı birlikte kuruyorlardı.

Hollanda'ya ilk geldiğinde kalıcı olmayı hiç düşünmemişti.

“Yok düşünmüyordum. Hâlâ emekli olunca gitmeyi düşünüyoruz.”

Fakat zamanla planlarını çocuklarının geleceği belirlemişti.

“Burada kalmamızın en temel sebebi çocuklarımız ve eğitimleri. Çocuklarımızı bırakıp gitmek istemiyorum.”

Eşi hâlâ memleket özlemiyle yanıp tutuşsa da Gülseren'in kalbi artık iki ülke arasında bölünmüştü.

Türkiye'ye olan bağlılığı ise asla azalmamıştı.

“Tabii ki hissediyorum. Aynı Türkiye'deki gibi alışkanlıklarımızı devam ettiriyoruz. Düşünlerimiz, eğlencelerimiz aynı şekilde devam ediyor. Hiçbir zaman Hollandalı gibi olamayız.”

Bu cümlelerinde hem bir sahiplenme hem de bir direnç vardı. Kültürünü kaybetmeme kararlılığıyla yaşamaya devam ediyordu.

Kendisini saran toplulukta din duygusunun daha baskın olduğunu söylüyordu:

“Benim çevremde din daha çok ağır basıyor. Çevremde ülkücülük de var. Çok grup var.”

Duygularının ve aidiyetinin merkezinde her zaman inanç, gelenek ve aile duruyordu.

Gülseren’in hikâyesi yalnızca bir göç hikâyesi değildi; çocukları için kendini adanmış bir annenin, bir topluluğu ayakta tutmak için çabalayan bir kadının, iki ülke arasında kimliğini taşıyan bir insanın sessizce büyüyen yolculuğuydu. İçindeki güç, sözlerinde saklıydı; sade ama çok şey anlatan sözlerinde.

KATILIMCI 10



Merve Çelebi, Türkiye’de geçen çocukluk yıllarından sonra ailesinin yaşadığı ekonomik zorluklar nedeniyle 2020 yılında Hollanda’ya göç etmek zorunda kalan genç bir öğrencidir. Henüz 16 yaşında olmasına rağmen iki ülke arasında sıkışan bir kimliğin, yeni bir dilin ve yabancı bir toplumun zorluklarıyla yüzleşmiştir. Hollanda’yı yalnızca ailesinden duyduklarıyla ve dizilerden gördüğü sahnelerle tanıyan Merve için bu göç, hem bilinmezlik dolu bir başlangıç hem de ailesinin yeniden tutunma mücadelesine sessizce eşlik etme süreci olmuştur. Yabancı dili yetersiz olmasına rağmen ezberlediği cümlelerle iletişim kurmaya çalışan, aile bağları ve kültürel değerleriyle ayakta duran Merve, yeni ülkesinin hoşgörüsünü keşfederken Türkiye’ye olan yakınlığını da hiç kaybetmemiştir. Onun hikâyesi, genç bir kızın göçle tanıştığı bir yaşta hem kendini hem de geleceğini yeniden inşa etme çabasının narin ama güçlü bir yansımasıdır.

Merve Çelebi, 16 yaşında, lise öğrencisi, ve 2020 yılında ailesiyle birlikte Hollanda’ya gelmişti. Türkiye’deki hayatları zorlayıcıydı; babasının işyerindeki borçlar, ailenin yeni bir başlangıca ihtiyacı olduğunu gösteriyordu. Merve, süreci şöyle anlatıyordu:

“Bizim Türkiye’de durumlar iyi değildi, biraz borçlarımız vardı, Türkiye’deki dükkanımız battı, borçlarımız birikti. Babam önce buraya geldi, ev falan aldı, düzen kurdu. Ardından ablam çalışmaya başladı, sonra ben, abim ve annem temelli olarak geldik.”

Hollanda’ya gelmeden önce Merve’nin hayali, televizyonlarda gördüğü filmlerden beslenmişti.

“Dizilerdeki gibi bir yer olarak hayal ettim, yani ABD filmleri gibi düşündüm,” diyordu. Ama ilk izlenimleri, hayalinden farklıydı:

“Evlerin hepsi birbirine benziyordu, bu yüzden bir yerleri bulurken zorlanıyordum.”

Merve’nin Türkiye ile bağları hâlâ güçlüydü. Tatillerde geri dönüyor, annesinin tarafıyla iletişimi sürdürüyordu. Baba tarafı ise zaten Hollanda’da yaşıyordu, bu durum ona bir çeşit kök ve güven hissi veriyordu:

“Var tabi ki, Türkiye’ye gelip gidiyoruz tatillerde, zaten annemin tarafı orada. Onlarla da irtibat halindeyim, baba tarafının çoğunluğu burada zaten.”

Dil engeli, Merve’nin günlük hayatını biraz sınırlasa da, karşısındakilerin sabrı ve anlayışı onun için büyük bir destektir:

“Yabancı dilim biraz zayıf, Hollandalılarla iletişim kurarken de ezberlediğim cümlelerle iletişim kurmaya çalışıyorum. Onlar zaten anlıyor; anlamadıklarında benden çok onlar mahcup oluyor.”

Merve, Hollandalıların yaklaşımını Türkiye’de gördükleriyle karşılaştırıyor ve onların açık fikirli davranışını takdir ediyordu:

“Hollandalılar iyi insanlar, hiç yargılamıyorlar. Mesela Türkler olsa yapabilir, ama Hollandalılardan hiç görmedim.”

Eğitim konusunda da iki ülke arasında farklar gözlemlenmişti:

“Burada istediğin meslek üzerine okuyorsun, ama Türkiye’de tam tersi, mecbur kalıyorsun o dersleri almaya, sonra işte Türkiye’de zor, yani çalışmak falan.”

Merve’nin hayatındaki küçük anlar, onun için büyük anlam taşıyordu. Özellikle arkadaşlarıyla birlikte geçirdiği zamanlar:

“Çok fazla etkileyen bir olay olmadı, arkadaşımın birlikte yaptığımız şeyler var, sadece onun dışında etkileyen yok.”

Ve böylece, Merve Çelebi, geçmişin gölgeleriyle yeni hayatının ışığı arasında dengeli bir yolculukta ilerliyordu. Türkiye’de bıraktığı hayat ve Hollanda’da kurmaya başladığı dünya arasında, küçük detaylarda mutluluğu keşfetmeyi öğreniyordu. Her gün, ona ait bir hikâyenin sayfası oluyordu.

KATILIMCI 11



1974 yılında Türkiye’nin Karadeniz bölgesinde, Sürmene’de doğan Emel Kol Hanım, ailesinin göç hikayesiyle erken yaşta Hollanda’ya taşınmıştır. Ailesinin desteği ve kendi kararlılığıyla, yeni bir ülkenin yabancılığı ve kültürel farklılıklarıyla baş etmeye çalışmış, dil ve eğitim gibi zorluklara rağmen güçlü bir yaşam iradesi göstermiştir. Hollanda’da temel eğitimden yüksek eğitime kadar uzanan öğrenim sürecini sürdürmüş ve 21 yıldır kütüphane bilgi uzmanlığı alanında hizmet vermektedir. Göç, onun için hem belirsizliklerle dolu bir yolculuk hem de ailesi ve kendi gelişimi uğruna verilen sessiz ve kararlı bir mücadele olmuştur. Emel Hanım, yaşadığı zorluklara rağmen kültürel kimliğini ve Türkiye’ye olan bağlılığını koruyarak hem kişisel hem de toplumsal alanda örnek bir dayanışma ve dirayet sergilemiştir.

Emel Kol Çaylan, 1974’te Türkiye’nin Karadeniz bölgesinde, Sürmene’de doğdu. Hollanda’ya göç hikâyesini anlatırken şöyle dedi:

“Emel Kol Çaylan 1974’te Türkiye’de Karadeniz Sürmene’de doğdum. Buraya 1979’da geldim. Anneler daha önceden gelmişlerdi, ben sonradan göç yaptım. Yüksek eğitim yaptım, master kütüphane eğitim, yani kütüphane bilgi uzmanlığı dalı üzerine. Hizmet verdiğim alan da zaten kütüphane oldu. 21 yıldır hizmet veriyorum.”

Hollanda'ya geliş sürecini şöyle açıkladı:

“Hollanda hikayesi şöyle başladı: önce bu 1960 atmışlar da 65 olabilir, dedem seçildi. O zaman seçim üzerine Hollanda'ya geliyorlardı. İlk Almanya'ya geliyorlar ama Hollanda sınırı olan Almanya'dan da Hollanda'ya işçi gerekiyor çünkü savaştan çıkmışlardı, yeniden toparlanma için işçiye ihtiyaç vardı. Önce dedem geliyor. 5 sene sonrası yasa çıkıyor, aile ile birleşme yasası. Bu yasa sayesinde dedem anneannemi ve çocuklarını, benim annem de en büyüğü o vesile ile gelmiş bulunuyor buraya.”

Annesinin Hollanda'ya gelme süreci ise oldukça karmaşıktı:

“Çok ilginç bir hikaye ile annem Türkiye'de babamla evlenmişti. O zaman o durumda annemin buraya gelme hakkı düşüyordu. Bu vesileyle annem de babam da Türkiye'de çünkü dedem kıyamadı; daha çok yeni evliydi. Bütün çocukları getirip de yeni verdiği kızını geride bıraktı, gönlü buruktu. Yine de dedi, 'Onun olurlarına bakıldı, oluru tekrar, ayrılmaları gerekiyordu, resmi nikah düşürülecekti.' Resmi nikah düşürüldü Türkiye'de. Annem genç kız, yani daha hâlâ çocuğu olarak dedemin altında buraya geldi. Ondan sonra biz doğmuştuk. Ben ve abim bizler de düşürüldük, onun için biz erken gelemedik; annemler önce geldi, sonradan biz Hollanda'ya geldik.”

Babasıyla evlilik süreci de ayrı bir hikayeydi:

“Babamı turist olarak, evleneceği kişiyi bulmuş adı altında turist olarak buraya getirdiler. Buradaki tekrar konsolosluğa gidiyorlar, nikahlanıyorlar, böylelikle evlilik tekrar gerçekleşiyor resmî olarak. Annem babama getirince yavaş yavaş bizim aile toparlanmaya başladı. Ben ve abim baba tarafı büyüklere bırakıyoruz, 4-5 yıl öyle uzun bir dönem Türkiye'de aileden ayrı kalıyoruz. Bizim için uzun bir süre annesiz babasız kalmakken, sonunda biz de yavaş yavaş geliyoruz. Sonra o göç yasası kullanılmış. Yani bütün hükümler yerine getirildikten sonra Hollandalı oluyoruz.”

Hollanda'ya çocuk yaşta gelen Emel hanım anlatımına devam etti:

“Tahminim 6-7, belki 8 olabilir. O yaşlarda burada ilk eğitim, yani temel eğitim, ilkokul 1'de başlamıştı. Türkiye'de 3. sınıf, 6 yaşında eğitime başlanılıyor. Burada lise. Ondan sonra evlilik. Daha sonrasında da eğitim devam ediyor. Yüksek eğitime falan ben evlendikten sonra devam ettim. Zorlu bir dönemdi, çok zorlu. Biz bayanlar için o dönemde çok kısıtlanmalı bir dönemdi çünkü dinimizi bir taraftan

sahipleneceğiz, kültürümüzü sahipleneceğiz. Bunları arda bırakmadan kendi gelişimimizi sağlayacağız. Başka bir ülkede dışlanma var, kendini özgüven eksikliği var, yani çelişkiler içinde bir hayat sürüyorsun ve ayakta kalıp güçlü, dirayetli olup bunu da devam ettirmek için çok lüks bir hayat değil ama savaş vererek bir yerlere gelebiliyorsun. Ciddi bir şekilde böyle geçti. Gerçekten böyle geçti. Zorlu bir dönem oldu. Her adım bir kazanım üzerine, ama bir savaş vererek bir yerlere gelebildik. O kadar kolay olmadı, gerçekten biz de olmadı. Ama bizden sonra, benim çocuklarıma bakarsam her şey güllük gülistanlık, hiçbir şeyin değeri de yok. Ondan dolayı, yani onlar için her şey hep olası, hep olası, her şey hep mümkün. Bizde öyle değildi. Zorlu bir dönemdi.”

Dışlanmayı nasıl yaşadığını ise şöyle anlattı:

“Mesela bizim yaşadığımız şehir Hollanda’nın Almanya sınırına yakın olan Nijmegen şehriydi. Orada benim çocukluğum geçti. Belirli süre sonra babamlar mekân aldılar, işletme başka bir şehirde olduğu için biz oraya taşınma mecburiyetinde kaldık. Ben o zaman ortaokula geçmek üzereydim, daha aslında ortaokulda değildim. Pardon, 14 yaşındaydım, yeni ortaokula geçmiştim. Bizimkiler tutturdu: taşınılacak okullar, çocuklar hepten yeniden yerleştirilecek, yeni okullara. Yalnız o şehirde hiçbir Türk yoktu, yani hiç görmemişler. Biz hani hayvanat bahçesine gidersin de ayrı bir tür, hiç görmediğin görürsün ya, ona hayranlık öyle. Bu da neyin nesi, falan nereden çıktı öyle muameleler oluyordu. Hani dükkâna gitsen dönüp 'bu ırk nereden düşmüş' gibi konuştuğum zaman, yabancı bir dil her tüm tepkiler üzerine çekiliyordu. Bu da hepten geriye, yani hiç var olmamış gibi, görünmez bir halde ortamlar içinde bulunmayı getiriyordu. Çünkü hem çocuksu hem ergenlik yaşıyorsun. Yaşıyorsun hem özgüven eksikliği hem de kendini ispatlamak için meydan yok, yani o fırsat sana tanınmıyor. Çünkü seni çok öznel, özel, zembilden inmiş gibi, çeşitli yeni insan türü gibi bakıyorlardı. Onu yaşadktan sonra tepki başladı. Tabii anneye babaya neden isyan başladı, okulda başladı, okula gitmeme isteği başladı. Bunları hepsini sürdürdüm, ben nihayet eski okuluma geri döndüm. Çünkü orada en azından Türkleri halktan biri olarak kabul ediyorlardı. Türkler de vardı, yeterince dışlanma gözüyle bakılmıyordu. Bunu iki şehir arası bile yaşama, büyük bir dersti. İkisinden nihayetinde şunu çıkardım: ben büyük olduktan sonra, yetiştikten sonra bu demek her yerde aslında, tanınmamanın, bilinmemenin, yani yabancı olmanın gerçekten bir yaşanmışlığını, yani gerçekten böyle olduğunun ispatına göre bildim.

Geriye baktığımda, yani bunlar gerçekten oldu. Herkes anlatıyordu ama insanın kendi başına geldiğinde diyorsun ki acı bir hikaye. Çünkü çocukluğunu, geleceğini yıllarca geriye çekiyor. Kendine olan özgüvenini, bunların hepsi eksik geliyor. Yani yıllar alıyor. Onlar da bir de uğraşıp kendine olan o özgüveni tekrar yeniden kazanmak zor bir durumdu. Yani ama başardık, onun için dediğim gibi savaşa savaşa bir yerlere geldik.”

Hollanda'ya gelmeden önce bu ülkeyi hiç bilmediğini anlatan Emel Hanım, çocukluğunda köy hayatıyla büyüdüğünü ilave ederek devam etti:

“Yok, hiç bilmiyordum, hiç duymamıştım. Bir şeyimi anlatayım, çok ilginçti. Biz Sürmene’de, Trabzon Sürmene’de köyde, köy hayatından gelen yani topraktan, bağdan, bahçeden, dereden, dağdan, tepeden öyle bir hayat yaşarken, fındık ağaçlarının içinde, çay ağaçlarının içinde öyle bir hayat yaşıyorduk. Tarımcılık ailede büyük gelenek olarak öyle idi, hep çalışılırdı. Ondan sonra çıkıp o doğadan kopuyorsun, geliyorsun, her şey oturmuş, düzenlenmiş bir hayat içine. Uçakla gelmişim, uçak inip arabaya bindiğimde arkaya baktığımda ilk benim, hiç unutmayacağım, çocukluk ruhumla, 'Ne kadar çok yıldız var!' demiştim bu dünyada. Yani sanki burası başka bir alem gibi. Ve ben o alemin karanlığına inmişim. Çünkü gece gelmişim, dışarıdaki o büyük lamba ışıkları, ben dünyadaki yıldızlar olarak görmüştüm. O kadar ışıktandırmayı hiç köyde görmemişim. Böyle bir hikayem vardır, hep anımsarım. Sonra da ne kadar cahillik, derim. Sonra da yani insan bildiğin kadar o kadar.”

Kültürel farklılıkları çocukluk ve gençlik döneminde nasıl deneyimlediğini ise şöyle açıkladı:

“Ben de çocukluk dönemimde aile içi kültür çok büyük, kültür kopukluğu yaşamadım çünkü sıkı bir şekilde aile büyükleriyle hafta sonu dedeye gidilirdi, elleri öpülürdü, beraber yemekler yenirdi, paylaşımlar olurdu, Ramazan’da teravihe gidilirdi. Camiler, her şey devam ediyordu. Benim sana söylediklerim 1980 ila 90 arası. Ama 95’ten sonra her şey kopmaya başladı o etkinlikler. Çünkü belediyeler fonladıkları imkânları hep iptal etmeye başladılar. Hiçbir yerden bir para akımı olmayınca, projeleri ya da STK’lara paralar kaldırılınca, bu imkânlar yok olunca kendi güçleri ile ancak bir misafirlikle kaldı. O da dijital dönem gelince hepten içe, geriye dönüş oldu, hepten kopukluk oldu. STK’ların hepsi... hepsi demeyeyim ama çoğu, yarısı gitti diyebilirim. Öyle olunca mesela eskiden bizler folklor eğitim alıyorduk

okulda, Türkçe dil eğitimi. Yani benim temel eğitim aldığım okulda ek ders olarak Türkçe dil eğitimi alma mecburiyeti vardı. O zaman bunları hep devletler karşılıyordu, onlar istemese olamaz. Çünkü burası Türkiye değil, yurt dışı. Yani kopukluk yaşadın mı? Kesinlikle yaşadım. Çünkü çocukluk dönemi her şeyi fazlasıyla yaşanılabilirdi. Bayramlar, 29 Ekim kutlamaları, Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan, bunlar yapabiliyorduk. Ama onların hepsi şu an çok, çok nadir. Yok, kalmadı bile.”

Gençlerin kültürel değerlere sahip çıkıp çıkmadığı konusuna da değinen Emel Hanım, asimilasyon ve dijitalleşmenin etkilerini şöyle özetledi:

“Bilinç düzeyleri kaydı bir, yani daha çok buranın kültürüne yatkınlık. Bir de anne-babalar dijital ile uğraştığı için kendi çocuklarına eğitecek zaman bulamaz oldular. Bir de hayat şartları, iki kişinin de çalışma mecburiyeti getirince, çocuklar hepten okul sistemine ve yurt dışındaki şartlar ne ise onlarla baş başa bırakılınca, çocuklara evde ek eğitim, her çeşit ekstra eğitim verilmeyince, dil gittikçe bozuluyor. Dil olmazsa, dilini okuyamazsan, televizyonu açtığında dilini anlayamazsan, o zaman zaten her şey biter, bitti sayılır. Yani olay aslında bu. Dijitale geçip oradan eğitim almak, İngilizce saçmalıklar, üzeri hep taklitçilik. Dilin manalı hiçbir konu kalmadı. Annenin, babaların zamanları... Yani bunu yapabilenlerin az var, çok uğraş vermeleri gerekiyor. Çünkü çocuklar savrulmuş şekilde, kendi kendini yetiştirecek imkânları da sahip değiller, bilince de sahip değiller. Ve buradaki anne-babalar hayattan dolayı mecburi, yani çalışmak olsun, günü yetiştirmek olsun, başka bir şeylere zaman bulma imkânları kalmamış. Öyle bir sıkıntı var. Onun için her şey koptu, kültür koptu, dil koptu. Yani bu benim genel bir görüşüm. Ben böyle görüyorum. Buna ne yapabiliriz? Şu an derin derin düşünüyoruz. Çünkü benim de üç çocuğum var, ergen, üçü de. Yani bir şeyler yapmak için biz burada gruplaşmaya falan başladık, dernekleşmeye tekrar başladık. Siyasi olsun, nereden nasıl destek alıp da tekrar STK’ları canlandırıp, tekrar dil eğitimlerini, din eğitimlerini başlamak, camilerde din, edep ve ahlaka geçmek... Bunlarla uğraş verilmesi lazım. Edep, ahlak, hepsi bir akrabadır. Bunların sonucunda her şeyini kaybedebilirsin, eğer bunlar eksik ise. Bu çok önemli bir konu. Bu durumda dijital, telefonların kıyısında çoluk-çocuk, kendi öğretmenini, rehberini izlediği kısa kısa bilgilerle bunlardır diye zannediyor. Öyle değil. Aslında bunun hiçbir eğitimi olamaz. Taklitçilik, başka bir izahı olamaz. Yani döndük maymuncuğa.”

1980 darbesi sırasında Türkiye’de yaşananları çocuk gözünden hatırladığını anlatan Emel Hanım, o dönemde Türkiye’den uzak olmanın zorluklarını aktarmadan geçmek istemedi:

“Ben o zaman tabii çocuktum. 80 darbesini duyduğumda teyzelerimin eşleri, daha onlar gençti, üniversitedeydi, öğrenciydi. Yarisı Türkiye’deydi, yarisı gelmek üzereydi. Biz çocuktuk. Tabii, ancak Türkiye’ye o zaman 7 sene üzerine gidebiliyorduk. Şimdi senede 3 kere gidebiliyorsun, anlıyor musun, şartlar çok farklı idi. O zaman ben 7 yaşında gelmişim, 14 yaşında gittim, yani 7 senede bir kez Türkiye’ye gittim. Bu ne demek? Her şeyden ayrı ve uzaksın, Türkiye’de olup biteni hiçbir temasın yok. Televizyonlar diyelim, o zamanlarda haftada bir saat haberci programı yapıyordu. Türkçe, bir Türk aile birleşiyordu, bir saat oturup Pazar günü Pazar Sohbetleri diyelim, Türkiye hakkında haber konuşulurdu. İşte gazete alabilen gazete alıyordu. Onun dışında uzaksın, her şeye kim ne diyorsa, onun doğruluğunu araştıramıyorsun bile, inanacaksın. Yani adam içindendir ama diyelim haindir, onun dediği senin için doğrudur, doğrudur, bitti. Anlıyor musun? Çünkü başka araştırma imkânın yok. Yani telefonu mesela, bizimkiler Pazar günü Türkiye’ye açıyorlardı ve telefon sırası oluyordu. Bütün aile konuşacak, bir saat süre. Hani böyle imkânlar yok. Şimdi bütün imkânlar var ama bilgi yine yok, bilgi kirliliği var. Çoklukta çok bilgi de iyi değil, az bilgi de iyi değil, ortayı bulmamız gerekiyor. Benim o zamanlarda tepkim şuydu: Sağ-sol birbirlerini öldürüyorlar, gençler, üniversiteler ayağa kalkmış, halk ayaklanmış ve kin, nefret, ölüm buydu. Çocuk olarak bunu duyuyorduk ve konuşuyorduk. Terör o zaman anarşi olarak geçerdi, o zaman anarşi ile halk bu ikisi arasında geçiyordu, darbe biz öyle... Yani buradan o kadarını hatırlıyorum, duydum. Onun sonra başörtü olayları, her şey çıyırığından çıkmış bir dönemdi. Ve biz korku... korkuyla, yani korkutuluyorduk. O zaman Türkiye’ye gitmek ne kadar sağlıklı mesela? Uzaksın ve bunları duyuyorsun. Anarşi batmış, kesiyor, vuruyor, öldürüyor ve bunlar normal konuşulan şeyler, normalmiş gibi. Kendi insanımız birbirini vuruyor, öldürüyor, kesiyor. Biz de çocukken, tamam, böyle olaylar oluyor diyorduk ve bu sana bir yerden sonra olabiliyor diye kabul ediyordum. Çocuk aklınla çok garip.”

Emel Hanım, Hollanda'daki sosyal ve dini faaliyetlere katılımını da detaylandırdı:

“Bizim mesela ailemin olduğu bölgede Sultan Ahmet Camisi var, bizim diyoruz. Çünkü dedem o zaman yönetimi sırtlananlardan biri değildir. Türkiye’de devlet desteği, Diyanet desteği... O zaman büyükler kendi aralarında ayarlayıp o camiye kurdurmuş, yaptırmış, devlet desteği de olmuştu. Onun kökünü biliyorum, nereye ait olduğunu biliyorum. Bunun dışında şimdiki yaşadığım şehirde, evimin yakınında bana olan Milli Görüş’ün camileri var, Ayasofya falan... Ama bunların içi karışık olduğuna kanaat getirdim. Çünkü ne yazık ki FETÖ olayı her yerde sarmış ve Avrupa’da daha rahat finanse edilebiliyorlar. Bu kurumlar eğitimleri var, ne kadar da kabuk değiştirse de yine varlar. Bu böyle hücre olarak, yani ve bunlar her yere dağılmış şekilde. Cami yönetimlerine de almış şekildeler ama kripto oldukları için bilinmiyor. Ama bu kişileri, kültürleri takip edenler bilirler ve burada da birkaç yerde olduklarını ben gözlemliyorum. O zaman insan atacakları adımları bile geri atıyor. Çünkü her şeyi birbirine ciddi, dini eğitim mi alıyoruz yoksa beyin yıkama eğitimi mi alıyoruz, bunun ikisini fark etmek de çok zor olmuş. Artık öyle bir durum var, yani bunlar var ve farkındayız. Biz onun dışında, Türkiye bütünlüğü olarak Uluslararası Demokratlar Birliği var, onun için de yer alıyoruz, katılıyoruz kadın kollarında. Kadroları tanıyorsan, katılımcıları tanıyorsan, kökünü bile biliyorsun, tamam diyorsun, emin olduğun bir yer. Ama bilmediğin zaman her şeyiyle karşılaşma ihtimali çok yüksek. Buna açığız artık, bunu biliyoruz, yaşadık, gördük. Onu bilinçli olarak da bazıları her şeyden geri duruyor, bazıları hiçbir şey yapmıyor, her yere atlıyor. O da yine geliyor, bilince bakıyor, bilinç düzeyi neyse, karşılaşacakları da onlar.”

Avrupa Türk Demokratlar Birliği (UID) hakkında da şunları söyledi:

“Avrupa Türk Demokratlar Birliği. Ben onu şöyle görüyorum, bu benim kendi yorumum: Eskiden Osmanlı’nın teşkilatı mahsusa bir yapılanması vardı, yurt dışında her yerde böyle kulağı, gözü... Yani Türk milletinin hem gözlemlemek hem de olup biteni sunabilmek, verebilmek. Bu teşkilat, ben öyle görüyorum. Bunun hedefi aslında yurt dışında göç de olan bütün kendi toplumu, diye diaspora diyoruz, onlara her yerlerde bir şeyler sunabilmek değil, olsun farkındalık. Onların oradaki hayatlarına daha makbule geçirebilmek için ne imkânları varsa, yapabiliyorlarsa. Devletler de onlara açık kapı veriyorsa. Yoksa bunlar

da mümkün değil. Her Avrupa devletinin kuralları kendine göre neyse, o kurallar içinde kendilerine bir yer, bir STK, dernekleşme oluşumu içinde uğraşıyorlar. İşte bunlar Ramazanlarda, duyarlılık, beraber organize olaylarında, beraberlik, birlik ruhu, ayakta tutmak, canlandırmak ve etkileşim gerektiğinde en azından en önemli konulardan bir bütünlük oluşturabilmek için aslında görev görüyor. Ben öyle görüyorum ve bu her yere dalmış şekilde, yani Hollanda'nın şehirlerinin çoğunda var. Onun üzerinde böyle bölge var, bölgenin üzerinde Almanya'daki ana şube var. Bence iyi bir oluşum. Bana sorarsanız, bugüne kadar faaliyetlerinde yanlış bir şey görmedim.”

Emel Hanım, çocuklarını Türkiye’de eğitmek üzere götürdüğü 2019 deneyimini şöyle aktardı:

“Ben yeni geldim, sene Türkiye, İstanbul’a götürdüm çocukları. Çünkü bizim yaşadıklarımızı asla onların yaşamalarını istemediğimiz için 2019’da okula yazdırdım İstanbul, Zekeriya köyde Sarıyer’de yaşadık. Orada devlet okulu vardı ama bu devlet okulu özel, eşit sayıda. Çünkü oturduğumuz semt, eli bilinci çok yüksek olan insanlarla doluydu. Kendi özel okuluydu ama pilot okuldu. Bizim çocuklarımız haftada 11 saat İngilizce ders alıyordu. Bunu özel okulda bile Türkiye’de göremiyorsun, misal çok çok şanslıydık. Tabii bunun araştırmasını yapmıştık. Bu vesile ile ben bu sene geri geldim. 4 yıl, benim çocuklarım... Aslında benim amacım şuydu: Dilini ve aidiyetini unutmaması için, kendi ülkesinde o havayı, o enerjiyi yaşaması içindi. Ve bunu başardım. Ve şimdi geri döndük, tekrar burada ortaokuldan devam edecekler. Çünkü altyapı, üniversite ve yüksek eğitim için buranın eğitimleri... Bunu söylemek mecburiyetindeyim, daha iyi imkânlar, daha oturmuş, daha eşit hak da burada. Bunun için Türkiye’de puan çıkarıp nereye dağılacaklarını kontrol edemeyeceğim için 3 çocuk için bu zorunlu olduğundan dolayı tamam dedim. 29 Ekim bayramına, Atatürk’ünü, Osmanlısını, bütün eğitimi, müfredatını gördüler. Ben de gördüm, yaşadık, tekrar sil baştan eğitim almış oldum. Korona girince, eğitime evde alma mecburiyetinde kaldık anne-baba olarak. Yani ben çok kişiden kendimi daha şanslı olarak görüyorum, bu imkânı kendi kendime yaratabildiğim için. Onların başında hem kalıp hem şimdi onların dil seviyeleri benimle eşit, hatta benden daha iyi. Hem kendi dil seviyem hem Türkiye sisteminde ne var, politika ne, güllük hayat ne... Bunları hepsini orada yaşayarak tecrübe ettikten sonra yine geldik. Ama şu bir gerçek ki ülkemiz her zaman benim gönlümde en üstün, gönlümdeki bir arzu. Yani öyle de görüyorum. Buradaki faydalardan

evet, yararlanmak açısından buradayız ama bu demek değil ki yıllarca burada sürekli yaşanıp burada kalacağız. Yani 4-5 sene sonra, büyük bir ihtimal, çocuklar kendi kararlarını verecek yaşa geldiklerinde, tekrardan Türkiye’ye dönebilirim.”

Emel Hanım, kütüphane görevindeki mutluluğunu ve özel bir anısını da paylaştı:

“Şunu da vurgulamak istiyorum: Benim kütüphanede çalıştığım bölüm, Türkleri özel açılan bölüm, yani Türk halkını kalkındırma, eğitim, gazete okuma, profesör bunların üzerine idi. Benim hizmet verdiğim yer. Orada kendimi çok mutlu olduğum, yani yeniden doğurduğum bir dönemdi benim için. Aslında bir tebliğ diyebileceğimiz bir görevdi, teşekkür ederim.”

Ve Hollanda’da yaşadığı unutulmaz bir anıyı şöyle anlattı:

“Ben Deventer konsolosluğunu bulmak için arabayla kütüphaneden yola çıktım. Bu programı hazırlıyoruz, WEBTURKA programı, Türklere interneti ve internet ağını eğitim vereceğiz, hazırlık yapıyoruz ve açılış hazırlıkları yapıyoruz. Benim konsolosluktan bu programı gözden geçirmem üzere konsolosluğa ulaşmam gerekiyor. Tabi o dönem de navigasyon ve GPS sistemi yoktu, bende genç olduğum için bindim arabaya, doğru Deventer’e kadar gittim. Haritaları okuya okuya, ondan sonra Deventer’e girdim, daha sonra bilemedim, dedim kendime muhakkak sora sora bulurum gibisinden. Vakit daraldı, geç kalmaya da başlayınca, girilmeyecek bir sokağa girdim. İki tane polis geldi, motor üzerinden yolumu kesti. ‘Hanımefendi’ dediler, ‘açın camı, nereye gidiyorsunuz?’ dediler. Bende dedim, ‘Ben kütüphane görevlisiyim, konsolosluğa gitmem gerekiyor, Deventer’da Türk konsolosluğuna, orada benim randevum var ama ben heyecandan yolu karıştırdım, yanlışlıkla buraya girdim. Şimdi ne yapmam lazım?’ dedim. ‘Randevum 15 dakika sonra’ dedim. O dedi, ‘Tamam, aslında bizim sana ceza yazmamız gerekiyor’... Hollanda polisi tabi, bunlar iki tane motor var. Bana dediler, ‘Hadi seni gördük, durumunu da anladık, konsolosluğa da gideceksin, o zamana şöyle yapalım: Bu girilmeyen ara yollardan sirenlerimizi açalım, iki taraftan önde eşlik yapalım, biz önden gidelim, seni kapıya kadar götürelim, sen arabayı orada parka atıp randevuna yetişirsin’ diye. Bunlar iki, benim arabanın önüne geçtiler, sirenleri açtılar, iki polis bütün o gidilmeyen yollardan beni takibe aldılar, beni acile koydular. Sirenleri de açınca kimse bir şey diyemez oldu. Ben onların peşinden gittim. Onlar da tam beni

konsolosluğun önüne getirdiler. Deventer başkonsolosluğunun önüne. Biri bana selam verdi, ayrıldık. Böyle bir anım var.”

Emel Hanım’ın en baştan en sona anlattıklarında en belirgin vurgu, iki ülke arasında kurulan bu yaşamın aslında bir denge arayışı olduğuydu: kökleri korumak ile geleceği inşa etmek arasında kurulan hassas bir köprü... Ve bu köprünün en önemli taşı da, çocuklarının kimliklerini kaybetmeden güçlü bir eğitim alabilmesiydi. Zira bir Türk olarak dışlanmanın yalnızca bir “farklı görülme” değil, çocuklukta kimliği sessizce yaralayan derin bir deneyim olduğunu ortaya koyuyordu. Bir şehirden diğerine taşınmakla başlayan süreç, onu bir anda yabancıların dünyasında “görünmez” bir varlığa dönüştürmüştü. Bakışlar, sözler ve mesafeler; bir çocuğun aidiyet duygusunu yavaş yavaş aşındırmış, özgüvenini daha o yaşta sınamaya başlamıştı.

Yıllar sonra geriye baktığında ise bu yaşadıklarının bireysel bir hikâye değil, göçün görünmeyen gerçeği olduğunu fark etti: yabancılık, sadece bir ülkeye değil, bazen insanın kendi içine de yerleşen bir duyguydu. Ama bütün bu kırılmaların içinden, mücadele ederek yeniden ayağa kalktığını söyledi.

Ve en çarpıcı sonuç şuydu: Onu hayatta tutan şey ne bulunduğu ülke ne de koşullar olmuştu; kimliğini kaybetmeden var olma ısrarı ve “savaşarak da olsa ayakta kalma” kararlılığıydı.

KATILIMCI 12



Muhsine Hanım, sonbaharın serin ama güneşli bir sabahında Rotterdam’ın dingin sokaklarından geçerek küçük anaokuluna doğru yürüyordu. Her zamanki gibi elinde kahverengi deri çantası, aklında daha gün başlamadan canlanan onlarca düşünce vardı. Dışarıdan bakan biri için o, Hollanda’nın düzenli şehir hayatına uyum sağlamış, 35 yaşında, öğretmenliğini seven bir anaokulu öğretmeni idi.

Fakat iç dünyasında iki kültürün birbirine karıştığı, bazen çatıştığı, bazen de uyum içinde ilerlediği bambaşka bir hayat sürüyordu.

Hollanda’da doğmuştu Muhsine Hanım. Ailesi, dedesinin yıllar önce bir umut yolculuğuyla Rotterdam’a ayak basması sayesinde bu ülkeye yerleşmişti. O ise köklerini anlamlandırmaya fırsat bulamadan Hollanda sokaklarının arasında büyümüş, okul sıralarında yabancı bir kültürün değerlerini öğrenmişti.

“Ben aslında farklılıklar görerek büyümedim,” diye düşünürdü zaman zaman. Çünkü çocukluk yıllarında herkes ona normal görünürdü. Ta ki altıncı sınıfa geçip başörtüsü takmaya karar verene kadar...

Okulun kapısından ilk kez başörtüsüyle girdiğinde, içinde hafif bir tedirginlik vardı. Fakat beklediği gibi olmadı; öğretmenleri gülümsedi, hatta bunu memnuniyetle karşıladıklarını söyledi. O günden sonra Muhsine Hanım, insanın kendini saklamadan da var olabileceğini anlamıştı.

Okul yıllarında tüm öğretmenleri Hollandalıydı. Hiç Türk öğretmeni olmamıştı. Müfredatta Hollanda kültürü, tarihleri, gelenekleri... hepsi vardı. Ama kendi kültürlerine dair bir iz bile bulunmuyordu. Muhsine Hanım okuldan eve döndüğünde bambaşka bir dünyanın içine girerdi.

Evde, anne ve babasının ona öğrettiği Türk-İslam kültürü, örfleri, duaları... Sanki biri resmi okul, diğeri ise ailesinin ona sunduğu ikinci bir okuldu.

Yıllar sonra öğretmen olduğunda, kendi öğrencilerinin de bu iki dünya arasında güçlü durabilmesi için çaba gösterdi. Hafta sonları cami derneklerinde görev alıyor, 4 yaşından itibaren çocuklara oyunlarla, sevdirek Türk-İslam kültürünü ve dini bilgileri öğretiyordu.

“Eğlenceyle öğretirsen çocuk sıkılmaz,” derdi her zaman. “Sıkılmayan çocuk öğrenmekten vazgeçmez.”

Muhsine Hanım için Türk olduğunu söylemek bir zorluk değil, bilakis bir gururdu.

Ancak bu gururun içinde ince bir sızı da olurdu. Çünkü Türkiye’yi düşündüğünde, burnuna toprak kokusu gelir, kalbi hızla çarpar, içinden uzaklarda bir yer ona “yuvana dön” diye seslenirdi.

Yine de gerçekler başkaydı. Çocuklarının eğitim düzeni, Hollanda’da nefes alan bir hayat, kurulmuş düzen...

“Bir anda bırakılacak şeyler değil,” diye düşünürdü çoğu zaman.

Son yıllarda Avrupa’da artan dışlamayı ise artık daha sık hissediyordu. Önceleri böyle bir durum yoktu, fakat dünyadaki savaşlar arttıkça Müslümanlara karşı bakışlar değişmişti. Yolda yürürken kimi bakışların eskisi gibi sıcak olmadığını fark ediyordu.

Yine de umut taşımaktan vazgeçmezdi Muhsine Hanım.

Bir gün bir araştırmacı onunla söyleşi yapmak istediğinde, yaşadıklarını içtenlikle anlattı. Ve konuşmanın sonunda, yıllardır içinde biriken duyguların ağırlığıyla en derin cümlesi dudaklarından döküldü:

“Türkiye’dekilere söyleyin... Avrupa dışarıdan görüldüğü gibi değil. Burada ayakta durabilmek için iki kişi çalışmak zorundasınız. Hayat görüldüğü kadar kolay değil. Eğer mümkünse, gelmesinler.”

Bu cümleyi söylerken derin bir nefes aldı. Çünkü ömrünü iki kültür arasında denge kurmaya çalışarak geçirmiş biri olarak, belki de en doğru söz buydu.

KATILIMCI 13

Yeni Bir Ülkenin Eşiğinde



Havva Akkanoğlu Hanım, sabahın erken saatlerinde camdan dışarı bakıyor, Hollanda'nın gri gökyüzü, ona her zaman yabancı ama artık tanıdık bir manzara gibi geliyordu. Elindeki çay bardağını masaya bırakırken derin bir nefes alıyor ve kendi hikâyesine doğru içten bir yolculuğa çıkıyordu.

“36 yaşındayım, aslen Trabzonluyum. Uzun bir süre Sakarya’da yaşıyorum,” diyor sorulduğunda. Bu cümleyi kurarken yüzünde çocukluğunun rüzgârı esiyor sanki. Karadeniz’in hırçın mavisini ve Sakarya’nın dingin sokakları hâlâ zihninin en canlı köşesinde duruyor.

Eğitim hayatını anlatırken, ses tonu sade ve olduğu gibi:

“Ortaokul 8. sınıf mezunuyum.”

Hollanda’ya gelişi ise hayatının keskin bir dönüm noktası:

“Evlenerek geliyorum buraya. 2009’da Hollanda sürecim başlıyor, 14-15 sene oluyor.”

Bu ülkeye adım attığı ilk anlarda ne gördüğü sorulunca, hafifçe gülümsüyor:

“Buraya gelene kadar hiçbir bilgim yok.”

Ve Hollanda’nın ona attığı ilk selam, sokaklardaki sıra dışı ev süslemeleri:

“Evlerin üzerindeki yazılar çok dikkatimi çekiyor. Hayvan resimleri var. Çok beklediğim gibi değil.”

İki Kültür Arasında Bir Yaşam

Havva Hanım, yaşadığı kültürel deneyimleri anlatırken sakin ve kendinden emin bir tavır takınıyordu:

“Bulunduğum yerde çok fazla Türk olduğu için pek fazla sorun yaşamıyorum ama tabi ki farklılıkları illaki oluyor. Kültürel açıdan dil dışında bir sorun çekmiyorum. Şu an tabi ki de geldiğim zamana göre gelişme kaydediyorum.”

Hollandalıların ona karşı tutumu sorulduğunda ise gerçeği tüm sadeliğiyle dile getirdi:

“Kötü davranmıyorlar. Tabi ki ırkçı olanlar da var, küçük bir sebep arayıp laf söylemeye çalışanlar da oluyor ama çok yoğun olarak görmüyorum.”

Türkiye ile Bağ Hiç Kopmuyor

Teknolojinin gelişmesi, uzaklığı biraz daha katlanılır kılıyor:

“İlk geldiğim zaman bu kadar iyi değil ama şimdi telefon, WhatsApp... Teknolojinin gelişmesiyle iletişimimiz çok kolaylaşıyor.”

Anne ve babasından uzak yaşamak kolay değil; bunu dile getirirken sesi biraz yumuşuyor:

“Annem, babam ve kardeşlerimden uzak olduğum için tabi ki üzülüyorum. Ama şu anda değilim... Çocuğum büyüyor, onlarla burada bir hayat kuruyorum. Onlarla her şey güzel.”

Eşinden bahsederken ise sade bir cümle kuruyor:

“Eşim burada doğuyor, Hollandalı.”

Kültürün İzleri Hollanda Sokaklarında

Bayramları, gelenekleri, köklerini anlatırken gözlerinde hem gurur hem sızı beliriyor:

“Tabi ki Türkiye gibi değil ama biz kültürümüzü bırakmıyoruz. Burada yaşıyoruz. Türkiye kadar yoğun olmasa da burada da devam ettiriyoruz.”

Örnek vermesi istenince sözlerine açıklık getiriyor:

“Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı... Burada da olsak kurban kesebiliyoruz. Bir gün bayram yaşıyoruz. Türkiye’de mesela Kurban Bayramı 4 gün; burada ilk gün yoğun geçiyor, ikinci gün normal hayata dönülüyor. Cumhuriyet Bayramı ve milli bayramları burada kutlayamıyoruz. Camilerde bazen gerçekleştiriyoruz ama açıkça bir şey

yapamıyoruz. Çocuklar milli bayramları kutlayamıyor... Biz etkinlik yapsak da o süre zarfında çocuklar okulda oluyor. Biz sadece kendimiz katılabiliyoruz, çocuklara aşılayamıyoruz.”

Aidiyet ve Özlem

Türkiye’ye dönmeyi düşünmüş mü? Soru sorulur sorulmaz içini döküyor:

“Düşünüyorum. Türkiye’de tabi ki aile hasreti olduğu için gitmek istiyoruz. Ama çocuklarımı orada yetiştirmeyi daha çok isterdim ve hâlâ istiyorum.”

Eğitimle ilgili karşılaştırma yapması istendiğinde, iki ülkenin farkını sade bir şekilde ortaya koyuyor:

“Eğitim olarak ikisi de aynı diyebilirim. Çünkü orada oraya göre, burada buranın standartlarına göre eğitim veriliyor.”

Hayaller, Beklentiler ve Yarınlar

Hollanda’ya geldiği ilk günlerde büyük bir beklentisi yok:

“Bir beklentim olmuyor. Çocuklarım oluyor, bir şey de yapamıyorum. Çocuklar büyüdükten sonra bir şeyler yapacağız inşallah... Ama şu ana kadar yapacak bir beklentim olmuyor.”

Bu cümleler Havva Hanım’ın hayatına yön veren vakur kabulü, güçlü duruşu ve sessizce taşıdığı umutları anlatıyor.

KATILIMCI 14

Yabancı Topraklarda Kök Arayışı



Fatma Oflas Hanım, Hollanda’nın sakin bir mahallesinde, pencerenin önüne koyduğu küçük saksıdaki çiçeklere su veriyor. Elleri toprağa değerken yüzünde hem huzur hem hüznün var. Gözlerinin içindeki derinlik, uzaktan bakıldığında bile uzun bir yolculuğun izlerini taşıyor.

Araştırmacı, “Kısaca kendinizi tanıtır mısınız?” diye sorduğunda, Fatma Hanım kendinden emin bir sesle anlatmaya başlıyor:

“İsmim Fatma Oflas, 38 yaşındayım, Aksaraylıyım. Ortaokul mezunuyum. Liseye... başörtü yasağı vardı, okuyamıyorum.”

Söylediği cümle havada asılı kalıyor. Sanki yılların ağırlığı tek bir nefese sığıyor. Okuyamadığı lise, hayatında kapanmamış bir dosya gibi duruyor.

Hollanda’ya Açılan Yol

“21 sene önce geliyorum. 2002-2003 falandı. Evlilik yoluyla geliyorum.” diye devam ediyor Fatma Hanım.

Onun için Hollanda, bir tercih değil; kaderin açtığı beklenmedik bir kapı oluyor.

Araştırmacı Hollanda'ya geldiğinde ilk dikkatini çeken şeyin ne olduğunu sorunca, Fatma Hanım hemen o günlere dönüyor:

“Evleri çok dikkatimi çekiyor. Buradaki bütün binalar birleşik... Binaları karıştırıyorum.”

Cümlesindeki şaşkınlık hâlâ taze duruyor. Bu yabancı ülkede, ilk gördüğü manzara onun için adeta bir yapboz gibi.

Hayal Edilmeyen Bir Ülke

Araştırmacı, “Hollanda'yı biliyor muydunuz?” diye sorduğunda Fatma Hanım içtenlikle cevap veriyor:

“Buraları bilmiyorum. Hiçbir fikrim dahi yok. Çünkü buraları duymuyorum.”

Bir ülkeye, hakkında tek bir bilgi olmadan gelmek... Şimdi bile düşününce ürpertici geliyor.

Türkiye ile Bağ Hep Aynı

Fatma Hanım'ın Türkiye ile ilişkisi her zaman güçlü kalıyor.

“İlk geldiğimde telefonla haberleşiyoruz, sonradan internetle haberleşmeye başlıyoruz.”

Sesindeki rahatlama, teknolojinin iki ülke arasındaki mesafeyi nasıl kısalttığını gösteriyor.

Kültürel Farklılıkların Ortasında Bir Kadın

Araştırmacı kültürel farklılıkları sorunca Fatma Hanım uzun uzun anlatıyor:

“İlk dönemlerde dışa ben şey yapmıyorum. Eşim, ailesi falan var; daha çok beraber oluyoruz. Dışarıda sosyal hayatım fazla olmuyor. Sonrasında okula başlayıp dil kursuna gidiyorum. Orada yeni şeyler öğreniyorum. Bizim sıcak kanlılığımız, sohbetimiz her kültürde yok... Misafirperverlik onlarda daha farklı.”

Bu ifadeler, göç eden pek çok kadının iç dünyasını özetleyen cümleler gibi... Hem uyum çabası hem özlem hem de farkındalık aynı anda beliriyor.

Dini ve Kültürel Hayat

Araştırmacı, “Göç ettikten sonra dini, kültürel açıdan yaşam nasıldı?” diye sorunca Fatma Hanım derin bir iç sesle cevap veriyor:

“Burada ilk başta garip geçiyor. Ailenizle geçirmek istiyorsunuz. Ama 2-3 senedir bayramlara denk geliyorum. Ama artık özenilecek bayramlar kalmıyor, korunamıyor Türkiye’de. Biz dışa dönük bir şey yapmıyoruz, problem yaşamıyoruz. Saygıyla karşılanıyoruz.”

Bu sözlerde hem kırgınlık hem kabulleniş var.

Sosyal Hayat ve İbadet Yerleri

Fatma Hanım aktif olduğu yerlere dair:

“Aktif olduğum yerler var. Buradaki ibadet yerleri sadece ibadet için değil, hem sosyal etkinlik açısından hem eğitimler açısından baya faydalı.”

Bu cümle, caminin Hollanda’daki Türk toplumunda ne kadar önemli olduğunu net şekilde gösteriyor.

Vatanın Anlamı

Araştırmacı, “Vatan algısı sizde ne demek?” dediğinde Fatma Hanım gözleri dolarak konuşuyor:

“Vatan bizim için aileden daha önce geliyor. Türkiye’dekiler ne kadar sistem kötü deseler de buradaki sistemi görmedikleri için olumsuz konuşuyorlar. Biz Avrupa’nın gerçek yüzünü görüyoruz. Ülkemiz dört dörtlük.”

Bu cümleler bir göçmenin kalbinden çıkan en sade ama en derin ifadelerden...

Kalmak mı Dönmek mi?

Son soru geldiğinde Fatma Hanım bir an duraksıyor:

“Burada halen kalmayı düşünüyor musunuz?”

Ve sonra en içten hâliyle konuşuyor:

“Türkiye’ye baktığım zaman sadece ben olsam dönebilirim ama artık ben buraya kök salıyorum. Çocuklarım var. Onların bir yerde geleceği başlıyor. Dili ne kadar anneden babadan öğrenseler de bir kitabı açıp okudukları zaman anlamakta zorlanabiliyorlar. Onlarla birlikte dönsem onların geleceğini tehlikeye atmış olurum. Orada yapamayabiliriz çünkü sistem iyi değil. Ailem olsun, kendim olayım düşündüğümde... o da gelmiş 45’e... gelecek kaygısı var. O yaştan sonra orada bir şey yapamayız.”

Bu sözlerle birlikte Fatma Hanım’ın iç dünyası tam anlamıyla açılıyor. Göçün yıllar süren ağırlığı, anneliğin sorumluluğu, aidiyet arayışı...Hepsi bir arada duruyor.

KATILIMCI 15

Yüklerin Ardındaki Güç



Makbule Tekin Hanım Yüzünde derin çizgiler, çizgilerin içinde ise yılların yorgunluğu, birikmiş acıların ağırlığı ve dimdik duran bir kadının gücü var.

Araştırmacı kendisini tanıtmamasını istediğinde, Makbule Hanım yavaş ama kararlı bir ses tonuyla konuşuyor:

“İsmim Makbule Tekin, 63 yaşındayım. Ev hanımıyım. 1980’de Hollanda’ya geliyorum, kâğıt fabrikasında çalışıyorum. Eşim EMS hastalığına yakalanıyor, senelerce ona bakıyorum. Bel fıtığına yakalanıyorum ardından. Eşimi bakım evine alıyorlar, orada 8 sene kalıyor ve vefat ediyor, 14 sene oluyor. Çok zorluklar atlatıyorum. Kimsenin beni görmesini istemiyorum; pazara gitsem veya dışarı çıksam saklanarak gidiyorum kimse bana ‘başın sağ olsun’ demesin diye. Psikolojik destek alıyorum, zor günler atlatıyorum. Eşimden 3 sene sonra annem vefat ediyor, beni baya duygusal açıdan yıpratıyor. Babam da Covid-19’da vefat ediyor; cenazesine gidemiyorum. Anlatsam derdimi roman olur da bu kadar yeterli.”

Bu sözler odaya yayılıyor; ağır ama gerçek, kırık ama güçlü. Makbule Hanım, yaşamının yüklerini saklamıyor. O yükleri taşıyarak ayakta duruyor.

Hollanda’ya Açılan Yol

Araştırmacı, “Hollanda’ya gelmeden önce Hollanda’yı biliyor muydunuz?” diye soruyor. Makbule Hanım içini çekiyor:

“Bilmiyorum. Babam buradaydı. Ben evleniyorum; Türkiye’de 5 sene evli kalıyorum. Eşimi bir buçuk sene falan görmüyorum, eşim askere gidiyor. Askerden dönünce babam beni buraya getiriyor. Eşim erken EMS hastalığına yakalanıyor, ne olduğumuzu hiç anlamıyoruz. Birbirimize o kadar düşkünüz ki... çok seviyoruz.”

Eşyalarını toplayıp evinden ayrıldığı o gün, geleceğin ona neler getireceğini hiç bilmiyor. Ama şimdi anlıyoruz ki o gün başlayan yolculuk, sabırla, aşkla ve acıyla örülen uzun bir hayatın kapısını açıyor.

Hollanda’nın İlk Hissi

“Ben Hollanda’yı seviyorum, hoşuma gidiyor. Küçükken evlendiğim için işimiz fazla yoktu. Türkiye vatanımız; vatanımızı çok seviyorum ama Hollanda’yı da çok seviyorum. Burada ölene kadar yaşayabilirim. Ailemin hepsi burada, 5 kardeşiz.”

Her iki ülkeye duyduğu bağlılık aynı anda kalbinde duruyor. Biri toprağı, biri nefesi gibi.

Kültürel Farklılıklar ve Türkiye ile Bağ

Araştırmacı kültürel farklılıkları sorunca Makbule Hanım gülümsüyor:

“Yaşamıyorum. Türkiye ile aram iyi. Akrabalarımı arıyorum; ben aramazsam onlar arıyor, onlar aramazsa ben arıyorum.”

Kültürel uyum onun için bir sorun değil; çünkü insan sıcaklığının ve iyi niyetin taşıdığı ortak dil her yerde aynı.

Dil ve Hollandalılarla İletişim

“Maalesef tamamıyla öğrenemiyorum; günümü kurtaracak kadar biliyorum.”
diyor yabancı dil için.

Ama hemen ardından ekliyor:

“Yabancı dilim biraz zayıf. Hollandalılarla iletişim kurarken ezberlediğim cümlelerle iletişim kuruyorum. Onlar zaten anlıyor. Anlamadıklarında benden çok onlar mahcup oluyor.”

Bu cümleleri söylerken yüzünde sevecen bir tebessüm beliriyor. Onun nezaketi, karşısındakilerin de nezaketini doğuruyor.

Hollandalılarla İlişkiler

“Çok iyiler, ben de onlara karşı çok iyiyim. Komşuluk bağımız çok güçlü.”

Göçmen olmanın zorluğu, iyi komşuluk sayesinde biraz olsun hafifliyor. Makbule Hanım’ın anlattığına göre, insanlık bazen ortak bir ekmek kadar basit bir yakınlıkla kuruluyor.

Cami ve Sosyal Hayat

Söz camilere geldiğinde sesi canlanıyor:

“1980’de küçük bir camimiz vardı. 2002’den beri bu caminin içindeyim. Kermesler yapıyoruz, ayda bir kahvaltı yapıyoruz. Türkiye’deki camilere kıyasla burada daha çok faaliyet var.”

Cami onun için sadece ibadet yeri değil; hayatın akmaya devam ettiği bir dayanışma alanı.

Türkiye ve Hollanda Arasında Sosyal Bir Kıyas

Son soru geliyor:

“Türkiye ile Hollanda’yı sosyal açıdan kıyaslayabilir misiniz?”

Makbule Hanım net konuşuyor:

“Türkiye’de rahat yaşayamıyorum. Burada özgürlük var. Dul olduğum için Türkiye’de sorun yaşarım diye düşünüyorum ama burası çok özgür.”

Bu cümle, yılların getirdiği deneyimlerden süzölmüş bir bilanço niteliğindeydi. Zira Makbule Hanım’ın anlattıkları, göçün zorluklarından çok, zamanla kurulan bir uyumun ve insan ilişkilerinin nasıl hayatı dönüştürebildiğini gösteriyordu. Dilini tam olarak öğrenemese de günlük hayatını sürdürecektik kadar Hollandaca bilmesi, aslında iletişimin sadece kelimelerle değil, niyet ve nezaketle de kurulduğunu ortaya koyuyordu. Hollandalılarla kurduğu sıcak komşuluk ilişkileri, yabancılık hissini büyük ölçüde yumuşatmış; insanlığın ortak bir dil olduğunu ona yeniden hatırlatmıştı. Onun anlatımında cami, yalnızca bir ibadet yeri değil, aynı zamanda sosyal hayatın kalbi hâline gelmişti. Kermesler, kahvaltılar ve toplu etkinlikler sayesinde insanlar bir araya geliyor, dayanışma duygusu canlı tutuluyordu. Bu ortam, göçmenliğin yalnızlığını azaltan en güçlü bağlardan biri olmuştu. Türkiye ve Hollanda karşılaştırmasında ise Makbule Hanım’ın sözleri, kendi yaşam deneyimlerinin süzölmüş bir sonucu gibiydi. Ona göre Hollanda daha özgür bir yaşam sunarken, Türkiye’de bazı sosyal zorluklar

hissedilebiliyordu. Bu değerlendirme, gn yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kişiisel özgürlükler üzerinden de şekillenen çok katmanlı bir deneyim olduğunu bir kez daha ortaya koyuyordu.

KATILIMCI 16



Oturma odasının geniş penceresinden Rotterdam'ın bulutlu gökyüzü görünürken, Fadime Türkan Hanım sakin bir nefes alıyor. Gözlerindeki derinlik, yılların yükünü sessizce taşıyor. Onun için Hollanda artık bir ülke değil; bir ömrün tanığı, bir çocukluğun büyüdüğü, bir gençliğin olgunlaştığı, bir hayatın yerleştiği mekân.

Araştırmacı kendisini tanıtmamasını rica ettiğinde, Fadime Hanım içten bir sessizlik kuruyor ve sonra konuşuyor:

“58 yaşındayım, ilkokul mezunuyum.”

Bu sade cümlelerin ardında yarım asırlık bir göç öyküsü duruyor.

Trenle Başlayan Yolculuk

Hollanda'ya geliş sürecini aktarması istenince, gözleri uzaklara dalıyor:

“1970'te geliyoruz. Babam işçi olarak geliyor, ardından bizi de trenle getiriyor ve buraya yerleşiyoruz.” Bir tren vagonunda başlayan uzun bir hayat...Bir çocuk gözünün pencereden dışarı bakışı...Yabancı bir ülkeye doğru giden rayların tıkırtısı...

İlk İzlenimler: Silik, Ama Derin

Hollanda'ya geldiğinde gördüğü ilk şey sorulunca Fadime Hanım hafifçe gülümsüyor:

“Pek hatırlayamıyorum. 53 sene oluyor. Anaokuluna başladığımı hatırlıyorum ama ne hissettiğimi hatırlamıyorum. İlk Türklerden bazıları biziz.”

O yılların bulanık oluşu boşuna değil; çünkü çocukluk bazen sadece gölgeler hâlinde zihinde kalır.

Hayal ve Gerçek Arasında Hollanda

Hollanda’yı bilip bilmediği sorulduğunda ise daha net bir dille konuşuyor:

“Küçüktük, köyden çıkıp buraya geliyoruz, bilmiyorum. Değişim oluyor, nüfus oranı artıyor, nezih insanlar azalıyor. Şu an kötüleşiyor; kriminalite çoğalıyor, suç oranı artıyor, evsizler fazla. Hükümet insanları çok dolduruyor herhalde o yüzden geriliyoruz. Burada 900 bin ev açığı varmış, kapıları çok açtılar, herkes buraya geldi. Maddi yönden zorlaşıyor.”

Bir ülkenin 50 yıllık değişimi, onun gözlerinde toplumsal bir belgesel gibi beliriyor.

Kültürel Farklılıklar: İki Dünya Arasında

“Tabii ki yaşıyoruz. Farklı hissediyoruz... 50 küsur senedir yaşıyorum ama buranın kültürünü almıyoruz. Onlar daha rahat insanlar, misafirliği bilmezler. Ölümü, yaşamı farklı yaşıyorlar. Onlar ölümlerde çok feryat etmiyorlar, gelme gitmeleri yok, yas tutmuyorlar; bir yerde toplanıp dağılıyorlar. Çoğu zaten inanmıyor.”

Bu sözler, iki kültür arasındaki görünmez duvarı ustaca resmediyor.

Bayramın İki Ülkedeki Yüzü

Dini yaşam sorulduğunda sesindeki duygu artıyor:

“Bayramlaşma burada daha güzel, dolu dolu yaşanıyor. Sabah kahvaltı yapıp büyükleri ziyarete gidiyoruz. Türkiye’de bu oran azalıyor; heyecanı azalmış görüyorum.”

Hollanda’da bayramın daha “bayram gibi” yaşanıyor olması, diaspora yaşamının ilginç bir paradoksunu gösteriyor.

Cami, Gençlik ve Dayanışma

Faaliyetlere katılımı sorulduğunda Fadime Hanım gururla anlatıyor:

“Evet var, Laleli Camii var. Hem ibadet hem sosyalleşme alanı sağlıyor, çok güzel. Buraları hep ilk gelen Türkler alıyor, sonra sonra büyüyor. Gençler de burada aktif. Önceden daha çoktu ama virüsten sonra azalıyor. Gelen hocalar da gençlere yönelik faaliyetler düzenliyor. Son 10-15 senedir gençler camilere yöneliyor. Gençlere yarışmalar düzenliyoruz, eğleniyoruz, hatta PlayStation falan da var; bazen kampa da gidiyorlar.”

Sonra bayramlara dönüyor, daha içten bir tonla:

“Ben burada bayramı daha güzel dolu dolu yaşıyorum. Ailecek kalabalığımız, toplanıyoruz. Her bayram sabahları beraber kahvaltı yapıyoruz, gereken yerlere gidiyoruz, büyüklerimizi ziyaret ediyoruz, komşularımızı da ziyarete gidiyoruz. Her konuda daha çok gelme gitme görüyorum. Türkiye’de böyle değil. Son birkaç senedir orada bayram yaşıyorum, canım sıkılıyor. Bayram gibi değil. Burada dopdolu geçiyor, heyecan var, telaş var. Bayram hazırlığı olsun, camide kadın kolları ikram getiriyor... Dolu dolu bayram yaşıyoruz.”

Hollanda’daki Türk camilerinin göçmenler için birer yaşam merkezi oluşu bu cümlelerde tüm berraklığıyla hissediliyor.

Kalıcı Olmak Meselesi

Göç etmeden önce kalıcı olup olmayacağı sorulduğunda Fadime Hanımın sesi durgunlaşıyor:

“Eşim Türkiye’den geldiği için buraya tam adapte olamıyor ama 40 sene geçiyor. Bir gün elbet gideriz diyoruz. Türk bayrağı gördük mü ama bir başka oluyoruz. Nasip yani... Buranın güzelliği yani altın çağı bitiyor. Onu biz yaşıyoruz. Artık her şey kötüye dönüyor.”

Göçmenlik hâli tam da burada: ne tamamen gitmek ne tamamen kalmak... ikisi arasında bir ince çizgi.

İrkçılık Meselesi

Yabancı düşmanlığı sorulduğunda yavaşça başını sallıyor:

“İki kızım var; biri çalışıyor, biri engelli. Arada sırada oluyor. Çalışan kızım da arada sırada olduğunu söylüyor.”

Bu cümle, incitici deneyimlerin ne kadar sıradanlaştığının sessiz bir notu.

50 Yıllık Değişim

Son soru:

“İlk Hollanda ile bugünkü Hollanda arasında ne fark var?”

Fadime Hanım’ın yanıtı zamanın nasıl aktığını gösteriyor:

“Aradan 50 sene, yarım asır geçiyor; tabii ki değişim çok oluyor. Önceden nüfus daha az, daha çok Hollandalı var, nezih idi Rotterdam. Ama şimdi Rotterdam geriliyor, kötüleşiyor. Savaşlardan sonra Müslümanlara bakış değişiyor. Evsizler çoğalıyor. Önce çocuktuk göremiyoruz ama 20 sene önce bu kadar değildi. Geriliyor.”

Bu sözler, bir göç hikâyesinin sadece bir aileye değil, bir şehre, bir topluma bakışını da aktarıyordu. Fadime Hanım’ın anlattıkları, göçün yalnızca yer değiştirmek değil; zamanla değişen bir dünyada kök salmaya çalışmak olduğunu gösteriyordu. Onun sözlerinde kalıcı olmak, aslında hiçbir zaman tam anlamıyla gerçekleşmeyen bir durumdu. Ne Türkiye’den kopabilmişti ne de Hollanda’ya tamamen ait hissedebilmişti. Bu iki dünya arasında, “bir gün döneriz” cümlesine tutunarak geçen uzun yıllar vardı. Türk bayrağı gördüğünde hissettiği yoğun duygular ise, aidiyetin hâlâ ne kadar canlı kaldığını anlatıyordu.

Irkcılık ve yabancı düşmanlığına dair anlattıkları ise, bu hayatın görünmeyen ama sürekli var olan bir gölgesi gibiydi. Bazen açıkça, bazen sessizce hissedilen bu durum, özellikle çocukları üzerinden daha da belirginleşiyordu. Buna rağmen hayat devam ediyor, insanlar kendi yollarını bulmaya çalışıyordu.

En çarpıcı kısmı ise zamanla ilgili gözlemleriydi. Fadime Hanım’ın gözünde 50 yıl, sadece bir süre değil; bir şehrin, bir toplumun ve bir hayatın nasıl değiştiğinin kanıtıydı. Eskiden daha sakin, daha düzenli gördüğü Rotterdam’ın bugün farklı bir yöne evrildiğini düşünüyordu. Bu değişim, onun anlatısında sadece bir şehir dönüşümü değil; göçmenlerin gözünden dünyaya bakışın da nasıl zamanla şekillendiğinin bir yansımasıydı.

KATILIMCI 17

Çocukluktan Köklenen Hayat: Fadik İşgüzar



Rotterdam'ın dar sokaklarında hafif bir rüzgâr esiyor. Laleli Camii'nin etrafındaki sessizlik, Fadik Hanım'ın yıllara dayanan anılarını hatırlaması için uygun bir zemin sağlıyor. Kendisini tanıtırken gözleri sakın:

“58 yaşındayım, ilkokul mezunuyum.”

İlk Yolculuk: Babamın Ardından

Fadik Hanım'ın Hollanda yolculuğu, babasının tek başına gelmesiyle başlıyor:

“Önce rahmetli babam gelmişti buraya 1966'da, benim de doğduğum sene. Buraya gelmiş, çalışayım Türkiye'de yatırımlar yapayım diye böylelikle gelmiş. Sonra yatırım yapayım derken evi yapayım geri döneyim, sonra işte traktör alayım geri döneyim, sonra biraz toprak alayım geri döneyim derkene burada kalmış. Rahmetli babam sonra bizi getirdi buraya. Ben geldiğimde 8 yaşındaydım, küçüktüm. Bir sene durduk, sonra geri gittik çünkü abime oturma izni alacaklardı, onun için annemin de gelmesi gerekiyordu, küçük kardeşim vardı bir yaşında o zaman, beni de getirmişlerdi ki annesine yardımcı olayım diye. Bir sene durduk, albümün oturup belgesinde alınca geri geldik. 1979'da Hollanda'ya geri geldik. Türkiye'de çiftçilikle uğraşıyorduk, hayvanlarımızı falan sattık, Hollanda'ya geri döndük. Sonra hepimiz

büyüdük, evlendik. Önce ben Amsterdam’da kalıyordum, sonra evlenince Rotterdam’a geldim. 18 yaşında evlendim, 19-20 yaşlarımda anne oldum. İlk geldiğimde Hollanda’yı baya sevmemiştim, küçükkene geldiğimde kimsede yoktu o yüzden sevmemiştim. Sonra ikinci geldiğimde alışmıştım; ağabeylerim vardı, ablalarım vardı, yalnız değildik, ondan dolayı alıştım.”

İlk İzlenimler ve Kültürel Farklılıklar

Hollanda’yı bilip bilmediği sorulduğunda:

“Hayır bilmiyordum” diye cevaplıyor.

İlk geldiğinde dikkatini çekenleri anlatıyor:

“İlk geldiğimde hiç dışarı falan çıkamıyorduk, 4 duvar arasında kalıyorduk. Babam işe diyordu, biz evde kalıyorduk. Bir yer bilmiyorduk, bir yere gidemiyoruz, edemiyoruz. Eskiden Türkler de azdı. Dil de bilmiyoruz. Gitsek bile hafta sonu giderdik, rahmetli babam götürürdü çarşıya, bir şeyler yapardık. O zaman misafir oturmalarına gitmiyorduk çünkü Türkler azdı.”

Kültürel farkları özetliyor:

“Türkiye ile burası farklı. Hollandalılar çocuklarına, ailelerine çok fazla tutkun değiller. Çocuklara 18 yaşına gelince sorumluluk hissetmiyorlar; o 18 yaşına geldi, ne yaparsa yapsın diyorlar. Mesela sorumluluk hissetmiyorlar.”

İletişim ve Dil

Türkiye ile ilişkisi sorulunca Fadik Hanım anlatıyor:

“O zaman mektuplar vardı, mektuplarla haberleşiyorduk. Rahmetli babam bize mektup yazardı. Biz de 10’a çıkart mektup gönderirdik. Sonra ev telefonları çıktı. Köyümüzde caminin altında kulübe gibi bir yer vardı; orayı arardık, şu saatte gelsin derdik. Kimle görüşmek istiyorsak, o akrabamız gelirdi, öyle görüşürdük. Kulübeler vardı sokaklarda, Türkiye’de de vardı galiba. 80’den sonra ev telefonları geldi, en sonunda telefonlarla görüşüyoruz.”

Dil konusuna gelince:

“Ben geldiğimde okula göndermişlerdi, ondan dolayı dil bilmiyorum. Okula göndermelerinin sebebi, annesine yardım etsin düşüncesiydi. Hiçbir yerde bilmediğim için güvenliğim açısından okula göndermediler. O zamanlar mecbur değildi, okula gitmemek serbestti. Sonra dil kursuna gittim, haftada 2 gün Hollandaca öğrenmek için bir

sene kursa gittim. Bir kişi kursu vardı, yemek kursları vardı, yemek yapıyorduk falan. Bir saat falan da ders görüyorduk Hollandaca; öyle öyle az çok öğrendim.”

Cami ve Sosyal Yaşam

Cami ve dernek faaliyetlerine katılımı sorulduğunda:

“Önceden çocuklarım küçüktü, bundan dolayı gidemiyordum. Şimdi son 12 senedir Laleli Camii’de yardım ediyorum.”

Dini ve sosyal yaşamını şöyle anlatıyor:

“İlk geldiğimizde fazla Türk yoktu. Eskiden çevremiz de yoktu. Camiilerimiz sonradan oldu. Örneğin 80’lerde cami yoktu. Sonra sorun oldu, sonra bayram namazları başladı. İlk gelen büyüklerimiz ailelerine getirince daha çok çevremiz genişledi. Birbirimize gidip gelmeler arttı. Hollandalılar saygı duyanlar da vardı, İslam düşmanı olanlar da vardı. Bazen yabancı düşmanları rahatsız ediyorlardı sözleriyle, gözleriyle falan. Ama çoğu iyi oluyor, saygı duyuyorlar.”

Beklentiler ve Kalıcılık

Hollanda’ya ilk geldiğinde beklentisi sorulduğunda Fadik Hanım:

“Benim pek bir beklentim yoktu, zaten ilk geldiğim zaman çocuktum, ailemle beraber oluyordum. Sonra evlendim, öyle geçti hayatım.”

Burada kalıcı olmasını sağlayan faktörleri de anlatıyor:

“Çocuklarımız okula gidiyor, eğitim görüyor, diplomaları oluyor. Bizim de evimiz, işimiz oluyor. Artık buraya alışmış oluyoruz, çevremiz oluyor, burada bir düzenimiz olduğu için dönemiyoruz; burada kalıyoruz. Önceden senede bir defaya giderdik izne, şimdi senede iki defa gidiyoruz. Memleketimizi seviyoruz. Ne kadar burada dursak da kendimizi burada hissetmiyoruz; vatanımız başka. Yine de vatanımıza sahip çıkıyoruz. Burada emanet gibiyiz, hadi gidin deseler gideriz. Yatırımlarımızı hep Türkiye’ye yapıyoruz. Türkiye’ye temelli olarak dönmeyi düşünmüyoruz. Türkiye’de insanlar bize biraz daha tuhaf davranıyorlar; gurbetçi diyerek bizi dışlıyorlar.”

KATILIMCI 18

Migrenin Ardından Köklenen Hayat: Ayşe Kılınç



Ayşe Kılınç Hanım, Laleli Camii’nin huzurlu köşesinde oturuyor. Kendi yaşam yolculuğunu anlatırken gözlerinde hem hüznün hem de kararlılık var. Kendini tanıtırken sözleri net:

“48 yaşındayım, İmam Hatip lisesi mezunuyum.”

Hollanda Yolculuğu ve İlk Zorluklar

Ayşe Hanım, Hollanda’ya gelişini evlilik üzerinden anlatıyor:

“Evlilik üzerine 1996 yılında geldim. Benim için zor oldu, 8 kardeşiz, abilerimin hepsi burada. Başörtüsü sorunu falan vardı, ikna odalarını falan duydum, o yüzden ilerleyemedim. Evlenip buraya geldim ama halen alışamadım. Burada manevi boşluk yaşıyorsun çünkü ezan sesi gönlü dolduran, tatmin eden bir şey arıyorsun.”

Hollanda’ya ilk gelişinde dikkatini çekenleri şöyle paylaşıyor:

“Akşam geldim ben, o yüzden her yerin ışıklı olduğunu gördüm. Amsterdam falan çok ışıktı, Karamanda böyle bir şey görmedim. Bu arada buradaki evimize geldiğimizde bizden önce hırsız girmişti, baya olaylı başladı burası.”

Hollanda hakkındaki bilgi ve ön yargıları ise şöyle:

“Abilerim ve ailem burada olduğu için ön bilgim vardı, ama görmüşlüğüm yoktu. Baya şaşırmamıştım aslında. En çok Fransa’da şaşırdım; orada yaşayan akrabalarımız falan Fransızca konuşurlardı, övünürlerdi. Oraya gittiğimde yerde oturuyorlardı, Karamandaki evlerinden daha kötüydü, yerleri, yerde falan oturuyorlardı. Koltuklarının ayakları bile kırıktı.”

Türkiye ile İletişim ve Kültürel Farklılıklar

Türkiye ile ilişkisini ve haberleşme sürecini anlatıyor:

“Annem Türkiye’de kaldı, telefonlarımız yoktu. Kulübelere gidip telefon açıyordum, baya pahalıydı ama şu an çok rahat, annemle günde 3-5 kere görüşebiliyorum. Zor zamanlardı ama geldi geçti.”

Hollanda’daki kültürel farklılıkları ise gözlemleri üzerinden aktarıyor:

“Genelde şöyle bir durum var: Benden önceki ablalar kendilerini korumuş, hiç dışa çıkmamışlar. Sonraki nesil biraz daha açılmış, hele ki şu anki nesil daha aktif. Hollanda’ya gittiğinde o değişiklikleri görebiliyorsun; kültürümde ve dinimde olmayan şeyler onlarda normal karşılanıyor. Burada cinsiyet seçimi falan destekleniyor, okullarda seminerler veriliyorlar, baya sorunlu yani.”

Dini ve Sosyal Yaşam

Ayşe Hanım, dini yaşam ve bayram tecrübelerini şöyle aktarıyor:

“Benim büyük kızım Hollandalıların okuluna gitti, bayramına zorunlu katılırdı. Bizim bayramlarımız ise camilerin dolup taşıdığı an oluşuyor. Müslümanlar kendi kıyafetleriyle gidiyor, çok muhteşem oluyor.”

Katıldığı dernek ve cami faaliyetleri hakkında:

“Laleli Camii’deyiz, geçmişini tam olarak bilmiyorum. Burada hem eğitimciyim hem kadın kollarındayım.”

Kalıcılık ve Aidiyet

Kalıcı olma fikrini değerlendirirken sözleri şöyle:

“Aslında kimse kalıcı olarak gelmez ama çocuklar büyüdükçe kalıcı hale geliyoruz. Türkiye’ye giden sorun yaşıyor, biz de gitmek istemiyoruz.”

KATILIMCI 19

Kökler ve Göçmen Hayatı: Derya Demirci



Derya Demirci Hanım, Hollanda’daki evinin sakın köşesinde konuşuyor. Kastamonulu olduğunu söyleyerek söze başlıyor:

“İsmim Derya DEMİRCİ, Kastamonuluyum, Lise mezunuyum, 48 yaşımdayım.”

Hollanda’ya Yolculuk ve İlk İzlenimler

Derya Hanım, Hollanda’ya evlilik yoluyla geldiğini anlatıyor:

“Evlenerek geldim buraya, 2000 senesiydi.”

İlk gelişinde dikkatini çekenler arasında Türk topluluğunun sıcaklığı ve aile bağları öne çıkıyor:

“Burada, Türk kökenli insanlar arasında sıcaklık var, gidip gelme konusunda aileye bağlılık. Bu arada geldiğim zaman çevreyle fazla alakam yoktu, ailemle daha fazla vakit geçiriyordum.”

Hollanda hakkındaki bilgisi ve gözlemleri de oldukça samimi:

“İsim olarak duymuştum burayı. Geldiğim zamanki Hollanda ile şimdiki Hollanda arasında fark var. Birçok şey çok azdı ama şu an fazlalık var, hatta Türklerin yaşamış olduğu bölgelerde her şey çok bol. Şu an Türk oranı fazlalaştı, başlarda işçi olanlar şimdi kendi iş yerlerini

kurdu. Yaşantı olarak da bir bölüm benim gözlemlediğim Hollanda'nın kültürüne kaymış, diğer bölüm ise dolu dolu kendi kültürünü yaşıyor.”

İletişim ve Kültürel Farklılıklar

Türkiye ile iletişim sürecini şöyle anlatıyor:

“Ev telefonlarıyla konuşuyorduk, haftada bir falan görüşüyorduk, ama şu an daha fazla oluyor.”

Hollandalılarla yaşamındaki farkları gözlemleyerek şöyle açıklıyor:

“Hollandalılarla fazla haşır neşir olursan farkı anlarsın. Onların rahat olduğu konular var, bizim farklı. Onlarda ikram etme falan yok, yemek kültürü yok ama disiplinliler.”

Dini ve Sosyal Yaşam

Göç sonrası dini ve kültürel yaşantısına dair gözlemleri şöyle:

“Ailen varsa ve çevrende varsa herkes toplanıp sabah kahvaltısı falan yapıp bayramlaşmalar olur. Daha sonra ziyaretlerimiz olur, anneden babadan kalan yaşlılara gidilir. En azından ilk gün baya yoğun ve güzel oluyor.”

Katıldığı dernek ve cami faaliyetleriyle ilgili ise kısa bir bilgi veriyor:

“Yazılı olarak yapmıyorum ama en çok Laleli Camii'ye derslere geliyorum. Sadece üyeliğim var.”

Hollanda'da Yaşam ve Kalıcılık

Derya Hanım, burada yaşamının getirdiği gariplikleri de paylaşıyor:

“Bilemedim şu an, buranın yaşantısına göre şeyler yapıyoruz, oturumu alırken yemin ediyorsun baya garip gelmişti, evrağı falan alınca başka bir yerin vatandaşı olmak çok garibime gitmişti.”

Kalıcılık ve Türkiye'ye dair düşünceleri ise duygusal:

“Evlenerek gelince, ileriye düşünemedik ama vatanım bir başka. Türkiye cennet. Hollanda'nın havası bizi boğuyor, bayan olarak da erkeklere tabi olunca bir şey diyemiyoruz. Yeni gelen nesil Türkiye'ye sıcak bakmıyor, çocuklar ve torunlar burada olunca ortada kalıyoruz. Bana kalsa Türkiye'de yaşamayı tercih ederim. Buranın özenilecek bir tarafı yok.”

KATILIMCI 20



İzmir’in sıcak havasından Hollanda’nın soğuk rüzgârlarına uzanan bir yolculuk... Pınar Hanım, lise mezunu ve 46 yaşında. Kendini şöyle tanıtıyor:

“İzmirliyim, İsmim Pınar, 46 yaşımdayım, lise mezunuyum.”

Hollanda’ya Yolculuk ve İlk İzlenimler

Pınar Hanım, Hollanda’ya evlilik yoluyla geldiğini anlatıyor:

“1996 yılında eşimle evlenerek geldim.”

Geldiği ilk günlerde dikkati çeken şeyler arasında şiddet ve düzensizlik vardı:

“Buradaki kus hoplar dikkatimi çekti. Uyuşturucu satılan yerler çoktu, üzül müştüm.”

Hollanda hakkındaki bilgisinin sınırlı olduğunu belirtiyor:

“Hayır bilmiyordum. Bulunduğumuz çevre daha düzgündü, daha güvenliydi, şimdi bu kadar değil. Baya gölge gölge oluyor, korkuyorum. Önceden nezih bir yerd i ama artık kötü bir yer haline geldi.”

Türkiye ile Bağ ve Kültürel Farklılıklar

Türkiye’deki ailesiyle iletişim biçimini şöyle anlatıyor:

“Seneden seneye giderdik, mektup yazardım, fotoğraf gönderirdim.”

Kültürel farkları hemen fark etmiş:

“Ya tabi ki, hemen dil kursuna başladım. Kayınvalidemin komşuları tanıdıkları öyle ama çok farklı bir dünya ya gelmiş gibi oldum. Geldiğimde genç kızdım, ailemden ilk defa ayrıldım. Ailem gelmemi hiç istemedi, gurbet olduğu için. Oradaki hayatımdan burası çok farklıydı, evler falan, gökyüzüne bakardım ama ailem yok, çevre farklı, baya garip olurdum.”

Dini ve Manevi Yaşam

Pınar Hanım, dini alışkanlıklarını Hollanda’da geliştirmiş:

“Ya İzmir’den geldim, açıkçası dinine düşkün bir ailede yaşamıyordum. Zamanla arkadaşlarım, ailem, çevrem daha bu konulara yatkın oldu. Kendim de mesela oruç tutardım, namaz kılardım. Ben kendi başıma bir şeyler yapmaya çalışırdım, sonradan da 14 yıl önce kapandım.”

Katıldığı cami ve dernekler, onun için manevi bir destek oluyor:

“Laleli cami yakın, oraya gidip geliyoruz. Valla burada olmak güzel bir his veriyor, maneviyatımızı yükseltiyor. İmkanım oldukça gelip yardım etmeye çalışıyorum, terapi gibi oluyor.”

Kalıcılık ve Hayat Tecrübeleri

Pınar Hanım, Türkiye’ye dönme planını net bir şekilde dile getiriyor:

“Temelli dönmeyi açıkçası düşünmüyorum çünkü imkanlarım el vermiyor. Türkiye’de yaşamak için baya yüksek maddi gelir lazım veya ev falan lazım.”

Hayatına dair etkileyici bir bakış açısını da paylaşıyor:

“Bilmiyorum yani hiç öyle bir anım yok, sadece kardeş gibi dostlarım olduğu için memnunum. Demek ki Rabbim bana bunları yaşatmak için beni buraya gönderdi. Şu da var ki hiçbir şey aileden kopmaya değmiyor. Çünkü insan her zaman eksik kalıyor, aradığın sevgiyi, ilgiyi eşinden bulamazsan ömür boyu canını acıtıyor.”

Özetle, Pınar Hanım’ın anlattıkları, göçün sadece ekonomik ya da sosyal bir değişim değil, aynı zamanda manevi bir dönüşüm olduğunu da gösteriyordu. İzmir’de daha uzak olduğu dini pratiklerle, Hollanda’da zamanla daha güçlü bir bağ kurmuş; çevresinin etkisiyle ibadetlerini artırmış ve sonunda kendi isteğiyle kapanma kararı almıştı. Onun için cami ve dernekler yalnızca ibadet edilen yerler değil, aynı zamanda ruhunu besleyen, “terapi” gibi hissettiren bir sığınak olmuştu.

Türkiye’ye kalıcı dönüşü ise artık gerçekçi görmüyordu; hayat şartları ve maddi imkânlar onu Hollanda’ya bağlamıştı. Bu nedenle yaşadığı hayatı bir tür “kader planı” olarak yorumluyor, burada olmayı anlamlı bir yere oturtmaya çalışıyordu.

En çarpıcı yönü ise duygusal derinliğiydi. Dostluklarla kurduğu bağlardan memnun olsa da, insanın asıl eksikliğinin aile ve duygusal yakınlık olduğunu vurguluyordu. Ona göre hayat, bazen başka bir ülkede yaşamak zorunda kalmak değil; eksik kalan sevgiyi yıllarca içinde taşımaktır.

KATILIMCI 21



Emine Dağlayan, 46 yaşında ve ortaokul mezunu. Hollanda'ya 1995 yılında evlenerek gelmiş. İlk günlerini hatırlamakta zorlandığını belirtiyor:

“İnanın geldiğim ilk günün hiç hatırlamıyorum, o kadar zorlandım ki geldiğimde hatırlamıyorum. Sadece köpeklerden korkmadığımı burada fark ettim.”

Hollanda'ya gelmeden önce ülkeyi hiç tanımadığını söylüyor:

“Bilmiyordum, ablamlar gelip gittikçe anlatırlardı gözümde canlandırmaya çalışırdım ama hiç merak etmiyordum. Hatta Hollanda'ya gelmeyi de hiç düşünmüyordum.”

Türkiye ile Hollanda arasındaki bağı ise telefon aracılığıyla sürdürmüş:

“Telefonlar vardı, onlar ile arardık, konuşurduk.”

Kültürel farklılıkların başta zorluk yarattığını anlatıyor:

“Geldiğim zamanlar ilk jenerasyonlara göre daha iyiydi çünkü bizim dönemimizde Türk bakkalları, marketleri, kasapları vardı. Kültürel açıdan ise tabi ki zorlandığımız noktalar vardı. Bir yıl boyunca her gün gideceğim diye ağladım, sonradan alıştım.”

Yaşam öyküsünde Türkiye'ye geri dönüş deneyimi de olmuş:

“19 yıl sonra Türkiye'ye geri döndüm, 9 yıl yaşadım, sonrasında sorunlar yaşadık, çocuklar da burayı istediler tekrar buraya geldik.”

Dini yaşam açısından Hollanda’nın kendisi için kolaylık sağladığını ifade ediyor:

“Burada daha iyi yaşadım dinimizi aslında, çocukları camiye getirip götürürken hiçbir sorun olmadı, başörtüsü sorunu da olmadı.”

Hollanda’nın değişimi üzerine gözlemleri ise şöyle:

“Nüfus çoğaldığı için trafik arttı, sağlık açısından da kötüleşme oldu çünkü eskiden daha iyiydi.”

Aktif olarak katıldığı bir cami yok ama buradaki cami ziyaretleri maneviyatını destekliyor:

“Şimdi aktif olduğum bir cami yok, sadece buraya gelip gidiyorum, ne zaman kurulduğunu falan da bilmem.”

Kalıcı olarak Hollanda’da yaşamanın sebebini ise şöyle açıklıyor:

“Kalıcı gelme niyetiyle geldik ama ben hiç benimseyemedim. Türkiye’den dönmek istemiyorum buraya. Türkiye çünkü bir başka. Kocam Türkiye’ye bu gün gidelim dese bir dakika durmadan hemen giderim. Türkiye’yi hiçbir yere değişmem.”

Hayat hikâyesini ise günlük yaşamının hikâyelerle dolu olduğunu belirterek özetliyor:

“Aslında çoktur da birden sorulunca aklıma gelmiyor, çünkü burada her günümüz hikâye gibi.”

Aslında Emine Dağlayan Hanım’ın yaşam öyküsü, göçün içinde sürekli yön değiştiren bir hayatın izlerini taşıyordu. Yıllar sonra Türkiye’ye dönüp uzun bir süre yaşasa da, yaşanan bazı sorunlar ve çocuklarının isteği onu yeniden Hollanda’ya getirmişti. Bu gidip gelmeler, aslında onun hayatında “tam yerleşme” duygusunun hiçbir zaman kesinleşmediğini gösteriyordu.

Dini yaşamında Hollanda’nın daha rahat bir ortam sunduğunu, özellikle çocuklarını camiye götürüp getirirken herhangi bir zorluk yaşamadığını anlatıyordu. Bu yönüyle göç ettiği ülke, ona bazı alanlarda özgürlük ve kolaylık sağlamıştı. Buna rağmen gözlemlerinde Hollanda’nın değiştiğini, özellikle nüfus artışıyla birlikte trafik ve sağlık gibi alanlarda eskiye göre gerilemeler olduğunu da ifade ediyordu.

En net duygusu ise aidiyet meselesinde ortaya çıkıyordu. Hollanda’da kalıcı olarak yaşasa da kendini hiçbir zaman tam anlamıyla buraya ait hissedememişti. Türkiye onun için hâlâ “başka bir şeydi”; daha derin, daha gerçek, daha ait olduğu yer... Bu yüzden geri dönüş ihtimali onun için her zaman canlı kalmıştı.

Hayatını ise tek tek anlatılamayacak kadar çok anıyla dolu, adeta “her günü ayrı bir hikâye” olarak özetliyordu. Bu söz, göçmen hayatının en sade ama en güçlü ifadesi gibiydi: bitmeyen bir yolculuk, sürekli yeniden kurulan bir yaşam.

KATILIMCI 22



Şerife Taş, 56 yaşında, lise mezunu ve Danimarka’da eğitim almış. Hollanda’ya 1981 yılında, evlendikten sonra yerleşmiş. İlk izlenimi Türk topluluğunun yoğunluğu olmuş:

“Burada Türk çoktu, Türk dükkanları çoktu. Danimarka’ya göre burası ufak Türkiye gibi.”

Hollanda’yı önceden biliyor ve hayal ile gerçeğin farkını açıklıyor:

“Aklım erene kadar ilkokulumu Türkiye’de okudum. Babaannemle büyüdüm, sonradan ailemin yanına geldim. Danimarka biraz sakın, öyle bir yerde otururduk, çok sakın, yeşillik, havası keskin. Hollanda da böyleydi zaten. 15 yaşında evlendim, annemin hasretiyle öleceğimi sandım, onun için etrafı izleme fırsatım olmadı. Beyim de biraz gezme tozma olayına izin vermezdi. Hollandaca gırtlaktan olduğu için konuşamam sanmışım. İlk geldiğim Hollanda ile şimdiki arasında fark göremiyorum.”

Türkiye ile bağlantısını telefon aracılığıyla sürdürmüş:

“Telefonlar vardı, onlarla arardık, konuşurduk.”

Kültürel uyum açısından zorlanmadığını ve Danimarka ile Hollanda arasında fark olduğunu belirtiyor:

“Danimarka biraz daha narsistti ama burası öyle değil, zorlanmadım.”

Dini ve kültürel yaşamda Hollanda'yı olumlu bulmuş:

“Burası daha açık, cemaat burada daha aktif. Beni ararlar ‘neredesin?’ diye, camideyim diyorum, şaşırıyorlar çünkü burası baya aktif.”

Aktif olarak katıldığı dernek ve cami faaliyetlerini şöyle anlatıyor:

“Şu anda mesela Laleli’deki Kuran kursuna yardımda bulunuyoruz. Bir de Konya’ya bağlı Reyhanlı Dergahı var. Orada toplanıp Yasin suresi okuyup sohbet ediyoruz.”

Kalıcı olmayı düşünmemelerini ise kök salmaya bağlayarak açıklıyor:

“Valla gülüm, düşüsek ne olur, düşünmesek ne olur, kök salmışız buraya. Çünkü biz denedik, beyim buraya alışamadı, vatanımda vatanım dedi. Dört çocuk olduktan sonra gittik, bir sene kalabildik, sonra tekrar geldik, çünkü dini açıdan burada daha çok bağ var, yurt dışında daha iyi bağ var, birbirimizi tutuyoruz.”

Hayat hikâyesi ile ilgili olarak ise kısa bir yanıt veriyor:

“Yaşamışımdır ama gerçekten hatırlamıyorum.”

Katılımcının sözleri, göçün zamanla sadece bir yer değiştirme değil, aynı zamanda güçlü bir topluluk içinde yeniden kök salma sürecine dönüştüğünü gösteriyordu. Camilerin ve derneklerin daha aktif olması, onun için yalnızca ibadet değil; aynı zamanda dayanışma, hatırlanma ve ait hissetme alanıydı.

KATILIMCI 23



Havva Çınar, 49 yaşında, ilkokul mezunu ve Aksaraylı. 31 yıldır Hollanda’da yaşıyor. Hayatında büyük kayıplar yaşamış:

“Ben 31 senelik evliyim ama çocuğum olmadı, dört evladımı kaybettim. Hayatım alt üst olmuştu, bunalımlı yıllardı. İki sene önce de eşimi akciğer kanserinden kaybettim. O dönemler çok zordu, şimdi de yalnızım. Buraya, yani camiye de o yüzden geliyorum, kafam dağılıyor.”

Hollanda’ya gelme sürecini şöyle anlatıyor:

“1993 yılında Şubat’ın 17’sinde evlenip gelmiştim.”

İlk izlenimleri ise karışık duygular içeriyor:

“İlk geldiğimde kış günüydü, her taraf karanlık, yağmurdu. Küçük bir kasabadan gelmiştim, sakindi bizim oralar ama burası çok kalabalık, karışık, dil de bilmiyorsun, okula da gitmedim, işe de girmedim, hep evdeydim.”

Hollanda’ya gelmeden önce bilgi sahibi olduğunu ancak hayal ile gerçeğin farklı olduğunu söylüyor:

“Amcamdan, yengemden duyuyordum ama gelip görmek daha farklıydı. Hayalimde daha başkaydı, ilk geldiğim zamanda başka şeylerle karşılaştım. Her zaman filmlerde görürdük, bizim zamanımızda dizi yoktu ama alışveriş durumları Amerika filmlerinde görürdük. Kasalı adam alışveriş kapıya geliyor, hep öyle hayal ederdim.

Geldim, yine de güzel de ama hayalimde farklıydı. Bu arada Türkler ve yabancılar çoğaldığı için saygı kalmadı. Hollandalılar azaldı, eski düzen yok artık.”

Türkiye ile bağlantısını telefonda ve internetten sürdürdüğünü ifade ediyor:

“Telefonlarla haberleştirdik, şimdi de internetle 24 saat görüşebiliyoruz.”

Kültürel uyum açısından ise zorlanmadığını belirtiyor:

“Yaşamadım, zorluk da olmadı.”

Dini yaşam ve cami deneyimleri hakkında ise şunları söylüyor:

“Burada daha çok her şey, dini bilgi çok, cami çok, sosyallik var yani çeşit çok, her kültürden var. 31 senedir buradayım, Hollandalılardan herhangi bir yanlış görmedim. Cesaretin varsa burada hiçbir sorun veya zorluk çekmezsin.”

Aktif olarak katıldığı dernek ve camiler:

“Kocatepe camisine gidiyorum, haftada bir sohbet için de Selimiye’ye gidiyorum.”

Hollanda’da kalıcı olma nedenini ise şöyle açıklıyor:

“Ben evlenip geldim, kalıcı olmayı düşünerek geldik. Türkiye’yi özlüyoruz, senede bir gidiyoruz. Buradaki sosyal hayatım daha iyi olduğu için gitmek istemiyorum.”

Havva Çınar’ın Hollanda deneyimi, göç öncesi hayaller ile gerçek hayat arasındaki farkı en net şekilde ortaya koyuyordu. Hollanda’ya gelmeden önce duydukları ve filmlerden kurduğu “ideal ülke” imajı, gerçeği gördüğünde yerini daha karmaşık bir tabloya bırakmıştı. Alışverişten günlük yaşama kadar birçok şey hayal ettiğinden farklıydı; buna rağmen ülkenin sunduğu düzen ve imkânları da inkâr etmiyordu. Zamanla değişen demografi ve sosyal yapı nedeniyle eski düzenin kalmadığını, saygı ilişkilerinin de farklılaştığını düşünüyordu. Buna rağmen uyum sürecinde ciddi bir zorluk yaşamadığını, kültürel olarak kendini yabancı hissetmediğini özellikle vurguluyordu. Hollanda’daki cami ve derneklerin çeşitliliği, onun için hem dini hem de sosyal açıdan güçlü bir alan oluşturmuştu. Farklı kültürlerin bir arada bulunması, yaşamına hareket ve sosyallik katıyordu. Kalıcı olma meselesinde ise daha baştan verilen bir kararın etkisi vardı. Evlenerek geldiği bu ülkede hayatını kurmuş, Türkiye özlemini sürdürse de yıllar içinde buradaki sosyal yaşamı daha güçlü ve çekici bulduğu için kalmayı tercih etmişti. Onun hikâyesi, göçün bir yandan hayal kırıklıkları barındırırken diğer yandan yeni bir hayat düzeni kurma imkânı da sunduğunu gösteriyordu.

KATILIMCI 24



Ortaokul mezunu olan ve 48 yaşındaki Songül Yılmaz, 2003 yılında evlilik yoluyla Hollanda’ya göç etmiştir. Türkiye’deki yaşamını geride bırakıp yeni bir ülkeye adım atan Songül Hanım, ilk zamanlarda dil bilmemesi ve kültürel farklılıklarla baş etmekte zorluk yaşamıştır. Zamanla çevresine uyum sağlayarak topluluklarla ilişkilerini güçlendirmiş, dini ve kültürel yaşantısını Hollanda’da sürdürebilmiştir. Göç onun için hem zorluklarla hem de yeni fırsatlarla dolu bir süreci temsil etmiştir.

Songül Yılmaz, 48 yaşında ve ortaokul mezunu. Hollanda’ya 2003 yılında evlenerek gelmiş. Hollanda’ya geldiğinde ilk dikkatini çeken durumu şöyle anlatıyor:

“Çok karanlıktı geldiğimde, Türkiye’deki gibi güzel güneş yoktu.”

Ülkeyi önceden tanımadığını ve hayal ile gerçeğin farkını da belirtiyor:

“Hayır bilmiyordum. Hollanda ilk geldiğimce bu kadar gelişmemişti, ırkçılık vardı ama şu an Türkiye’de imişim gibi.”

Türkiye ile olan bağlantısını kurmakta zorluk çekmiş, ancak zamanla bu bağlantıyı güçlendirmiş:

“Türkiye’ye 5-6 sene gidemedim, Türkiye’yi senede bir-iki defa arayabiliyordum. Sonra eşimle anlaşamadık, ayrıldık. Şimdi ise Türkiye’ye senede 4-5 defa gidiyorum. Sende tatilimize gidiyoruz. Emekliyim, evdeyim.”

Kültürel farklılıkları özellikle dil açısından zorlayıcı bulmuş:

“Evet yaşadım, dil açısından baya zorluk çektim. Hiç dilimiz yoktu, bir yerden bir yere başkasıyla giderdik. Hollandalılarla iletişim kuramıyordum. Onların kültürlerini bilmiyordum ama şimdi öğrendim. Örneğin, komşuma gittiğimde bir fincan kahve verir, başka da bir şey sormaz. Bizimkiyle çok farklı. Bizim gibi ev oturmaları, sohbetleri yok.”

Göç ettikten sonra dini ve kültürel açıdan Hollanda’da yaşamını anlatırken, topluluk etkisinin önemine değiniyor:

“Hollandalılar önceleri çok tepki veriyorlardı ama artık çoğunluk olduğumuz için sorun yapmıyorlar. Yaptıklarımızdan dolayı hoşlarına gidiyor, bizi beğeniyorlar. Aşureyi çok severler.”

Aktif olarak katıldığı dernek ve cami faaliyetlerini şöyle açıklıyor:

“Evet var. Eşimden ayrıldıktan sonra buralarda gönüllü çalışmamı istediler. Önceleri bilmezdim, sonradan alıştım. 55 yaş üstü kadınlara bilgilendirmeler yapıp, eğlenmelerini sağlıyoruz.”

Göç öncesi kalıcı olma niyetini ise net olarak hatırlamıyor:

“Yani tam bilemiyorum ama bir sene sonra Türkiye’ye yerleşeceğim.”

Hayat hikâyesinde özellikle zorluklarla başa çıkma sürecini vurguluyor:

“Burada, boşandıktan sonra zorluklar yaşadım, engelliyim, biraz kalça çıkıklığım var. Buranın bayanlara sunduğu iş imkânları çok güzel, bu imkânlar Türkiye’de olsa burada bir dakika durmayız. Ben ayrıldıktan sonra eşim çok baskı yaptı ama burası beni çok korudu. İmkânları çok güzel, evimi verdiler, şehir içi ve dışı taksiler verdiler, her şey ücretsiz. Buranın belediyesi ve kadınları çok güzel koruyorlar. Ben çok kötü durumdaydım, Remziye abla ile tanıştık, o günden sonra hayatım aydınlandı.”

Başlangıçta yabancı tepkilerle karşılaştıkları bu ülkede, zamanla kalabalık bir topluluk haline gelmenin etkisiyle daha görünür ve kabul edilir olduklarını hisseden Songül Hanım, Aşure gibi kültürel paylaşımların bile bu kabul sürecinde köprü görevi gördüğünü ifade etmesi, kültürün nasıl bir bağ kurma aracına dönüştüğünü ortaya koyuyordu. Eşinden ayrıldıktan sonra hayatında ciddi kırılmalar yaşamasına rağmen, özellikle kadınlara yönelik sosyal desteklerin ve gönüllü çalışmaların onun için yeni bir başlangıç olduğunu anlatıyordu. 55 yaş üstü kadınlarla yapılan faaliyetler, onun hem yeniden sosyal hayata katılmasını hem de başkalarına destek olmasını sağlamıştı. Hayatındaki en güçlü vurgu ise “korunmuşluk” duygusuydu. Engellilik,

ayrılık ve zorluklara rağmen Hollanda’daki sosyal ve belediye desteklerinin kendisine büyük bir güven verdiğini söylüyordu. Ona göre bu imkânlar, sadece ekonomik değil aynı zamanda insani bir güvenlik alanı oluşturmuştu. Remziye Hanım ile tanışmasını ise hayatının dönüm noktası olarak görüyordu; çünkü o andan sonra hayatının yeniden anlam kazandığını hissediyordu.

KATILIMCI 25



Ankaralı ve ortaokul mezunu 58 yaşındaki Fatma Kaya, 1987 yılında evlilik yoluyla Hollanda’ya gelmiştir. Başta evlerin karanlık ve farklı yapısı dikkatini çekmiş, iletişim olanaklarının sınırlılığı nedeniyle Türkiye ile bağlantı kurmak zor olmuştur. Zamanla dil öğrenerek toplumsal yaşamda aktif rol almış, dini ve kültürel alışkanlıklarını Hollanda’da sürdürmeyi başarmıştır. Fatma Hanım’ın göç hikayesi, yeni bir ülkede bireysel güç ve uyum arayışının bir örneğidir.

Fatma Kaya, 58 yaşında, Ankaralı ve ortaokul mezunu. Hollanda’ya evlilik yoluyla 1987 yılında gelmiş. İlk geldiğinde buradaki evlerin görünümü onun için oldukça dikkat çekici olmuş:

“Buranın evleri çok dikkatimi çekmişti. Geldiğimde buradaki ev affedersiniz ama sanki ahıra giriyor gibiydik, ışıkların yarısı yanmıyordu, karanlıktı baya şaşırmıştım. Buraya geldiğimde Allah’ım ben buraya nasıl düştüm dedim.”

Fatma Hanım, Hollanda’yı gelmeden önce pek tanımadığını ve sadece buradaki inekleri bildiğini ifade ediyor:

“Bilmiyordum, sadece buranın ineklerini biliyordum. Mandafon ineklerini biliyordum.”

Türkiye ile olan iletişimi de ilk yıllarda oldukça zormuş:

“İlk geldiğim senelerde çok zordu, evlerde telefon yoktu bazı evlerde telefon vardı. Onların evlerine giderek telefon ediyorduk, jetonlu

telefonlar vardı, onlara da bazen jeton attığımızda yutuyordu, konuşamıyorduk Türkiye ile. Şimdi mükemmel tabi ki.”

Kültürel farklılıklar, özellikle dil açısından kendini göstermiş:

“Tabi ki yaşadım en çokta dil bakımından çok farklılık vardı, yabancı mesela akrabalarım bilmiyor ben bilmiyorum, yanımızda birini götürüyorduk o da tam bilmiyordu.”

Fatma Kaya, Hollanda’ya geldikten sonra dini ve kültürel yaşamın çok daha rahat ve iç içe olduğunu anlatıyor:

“Burada daha süper, bilmiyorum ama Türkiye’de nasıl diyeyim ben sana ramazandan ramazana camiye gidilirdi, ama burada iç içeyiz camiyle.”

İlk geldiğinde dil bilmediği için iletişim kurmakta çekingen olmuş:

“Bilmiyordum, iletişim kuramıyordum, çekiniyordum.”

Aktif olarak camiye ve derneklere katılmış:

“1997 senesinde Sharloca geldim, orada eski Kocatepe camine giderdim, bir de Birlik camisine giderdim. Ama 1997’de buraya gelince evimin yanında Lale Camii var, eski oraya başladım.”

Fatma Kaya, Hollanda’da yaşadığı zorluklardan etkilenmiş bir anısını da paylaşıyor:

“Önceden bir derdini anlatamıyordun, en zoruma giden de doktora gidip de derdimi anlatamadım bu baya etkilemişti.”

Sonuç olarak Fatma Kaya’nın anlatımları, göç sürecinde dil engelinin bireyin günlük yaşamını ve iletişimini ne kadar etkilediğini açıkça göstermektedir. Özellikle sağlık hizmetlerinde kendini ifade edememesi, göçmenlerin karşılaştığı en büyük zorluklardan biri olarak öne çıkmıştır. Bununla birlikte Hollanda’daki cami ve dernek ortamlarının, onun dini ve sosyal hayata daha aktif katılım sağlamasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. İlk yıllarda yaşadığı çekingenlik zamanla yerini aidiyet duygusuna bırakmış, kültürel ve dini dayanışma çevresi sayesinde yeni yaşamına uyum sağlamıştır. Fatma Kaya’nın deneyimleri, göçün yalnızca fiziksel bir yer değiştirme değil; aynı zamanda dil, kültür ve toplumsal uyum süreçlerini içeren çok yönlü bir yaşam deneyimi olduğunu ortaya koymaktadır.

KATILIMCI 26



49 yaşındaki ilkokul mezunu Semanur Demirci, 1997 yılında eşiyle birlikte Hollanda'ya göç etmiştir. İlk başta ailesinden uzak kalmanın ve dil sorunlarının etkisiyle zorluklar yaşamış, fakat zamanla sosyal çevresini geliştirmiştir. Göç, Semanur Hanım için ekonomik ve eğitim açısından fırsatlar sunarken, aynı zamanda kültürel uyum ve topluluk ilişkilerini yeniden kurmayı gerektirmiştir.

Semanur Demirci, 49 yaşında ve ilkokul mezunu. Hollanda'ya eşinin yanına 1997 yılında gelmiş. İlk geldiğinde Hollanda'nın ışıltı dolu manzarası dikkatini çekmiş:

“Karanlıkta geldiğim için dikkatimi çeken tek şey ışıklar oldu. Çok ışıltılı olması dikkatimi çekti.”

Semanur Hanım, Hollanda'yı gelmeden önce tanımadığını ve gelince de büyük bir kültürel değişimle karşılaştığını söylüyor:

“Buraları hiç bilmiyorum. Ekonomik açıdan tabi ki daha iyi hale geldik, sosyal yaşam çevrem daha çok gelişti. Ben ev hanımıyım eşim çalışıyordu, o zamanlar zordu ama şimdi daha iyi.”

Türkiye ile iletişim konusunda da ilk yıllar oldukça sınırlı olmuş:

“Telefonla haberleşiyorduk.”

Kültürel farklılıklar özellikle aileden kopmak ve dil sorunları bağlamında yaşanmış:

“Yaşadım, ailemden koptum geldim baya zorluk çektim. Dil sorunu yaşadım, sadece eşimle iletişim kuruyordum.”

Dini ve kültürel yaşam konusunda ise zaman içinde bazı gelişmeler olmuş:

“Burada yeni yeni Milli bayramlar kutlanmaya başlandı, eskiden zordu.”

Hollanda’ya geldiğinde dil bilmediği için iletişimde çekingen olmuş:

“Bilmiyordum, iletişim kuramıyordum, çekiniyordum.”

Aktif olarak katıldığı bir dernek veya cami bulunmuyor:

“Açıkçası aktif olduğum dernek veya cami yok.”

Göç etmeden önce kalıcı olmayı düşünmemiş, fakat çocuklarının geleceği için burada kalmayı tercih etmiş:

“Hiç düşünmedik, çocuklarım için kalıcı olduk burada. Eğitim durumu Türkiye’den daha iyi ve alternatif daha fazla olduğu için burayı tercih ediyoruz. Üniversite diplomasını aldığında hemen işe başlayabiliyor ama Türkiye’de böyle değil.”

Semanur Hanım’ın aklına gelen etkileyici bir hayat hikayesi yok, fakat sosyal hayatı ve arkadaş gruplarıyla vakit geçirmeyi keyifli buluyor:

“Şu an aklıma gelmiyor, günümüz var yani gün gruplarımız var, belirli bir miktar para koyuyoruz hem de kahve falan içiyoruz, baya eğlenceli oluyor.”

Özetle Semanur Hanım’ın anlatımları, göç sürecinde bireylerin zamanla yeni topluma uyum sağlarken hem sosyal hem de kültürel açıdan farklı deneyimler yaşadığını göstermektedir. İlk yıllarda dil bilmemekten kaynaklanan iletişim zorlukları ve çekingenlik ön plana çıkarken, zaman içerisinde Hollanda’daki yaşam koşullarına uyum sağladığı anlaşılmaktadır. Dini ve kültürel etkinliklerin geçmişe kıyasla daha görünür hâle gelmesi, göçmen toplulukların kamusal alandaki varlığının güçlendiğini ortaya koymaktadır. Her ne kadar aktif olarak bir dernek ya da cami faaliyetinde bulunmasa da sosyal çevresi ve arkadaş grupları sayesinde aidiyet duygusunu koruduğu görülmektedir. Ayrıca çocuklarının eğitimi ve geleceği için Hollanda’da kalmayı tercih etmesi, göç kararının zamanla ekonomik ve eğitimsel fırsatlar doğrultusunda kalıcı bir yaşama dönüştüğünü göstermektedir. Semanur Hanım’ın deneyimleri, göçün bireylerin yaşam tercihlerini, sosyal ilişkilerini ve gelecek planlarını şekillendiren önemli bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

KATILIMCI 27



Ayşe Biçen, 58 yaşında, lise mezunu ve ev hanımı. Hollanda’ya 21 yaşında, yani 1988 yılında eşinin yanına gelmiş bir gurbetçi kadın. En başlarda evlerin havası ve çevrenin kirliliği dikkatini çekmiş, kültürel farklılıklarla ve dil sorunlarıyla karşılaşmıştır. Zamanla toplumsal ilişkiler ve dini yaşamla uyum sağlayarak kendi yaşam alanını oluşturmuş, göç deneyimi hem ekonomik zorunlulukları hem de aile bütünlüğünü barındıran bir süreç olmuştur. İlk geldiğinde gözlemlerini şöyle anlatıyor:

“Evlerin kirliliği benim dikkatimi çekti, binalar hortumlarla duvarları yıkanıyordu, havası çok boğuktu. Hiçbir zaman gökyüzünü net göremedim, buranın havası çok bozuk. Türkiye daha güzel ama parası yüzünden buradayız.”

Ayşe Hanım, Hollanda’yı gelmeden önce hayal ettiğiyle gerçek arasındaki farkı şöyle ifade ediyor:

“Hollanda’yı hayalimde çok çok güzel olarak düşünüyordum, bambaşka bir yerdi. Ama 35 sene önce geldiğimde ekmekleri elde yapıyorlardı, baya zordu, her şeyden tiksiniyordum. Zamanla Türk eşyaları arttı, sonra alışabildim. Köydeki evimiz villa gibiydi, burası baya bir birinin içindeydi, burası beni boğmuştu.”

Günümüzde ise yaşam tercihleri konusunda eşinden farklı düşünüyor:

“Şimdi beyim Türkiye’de yaşamak istiyor, ben burada yaşamak istiyorum. Eşim Antalya’yı tercih ediyor, ben arkadaşlarımı ve çocuklarımla burayı tercih ediyorum.”

Ayşe Hanım, ilk geldiğinde çevredeki dini ve sosyal yaşamı da hatırlıyor:

“İlk geldiğimde kilise çanları falan çalardı, herkes kiliseye giderdi ama artık kimse gitmiyor. Komşular azdı, sonradan Türkler çoğaldı ve her yer Türk oldu.”

Türkiye ile iletişim ilk yıllarda oldukça zor olmuş:

“İlk geldiğimde telefonla görüşürdük ama çok zordu, hatlar kesiliyordu. Telefon kulübelerinden haberleşirdik, şu an çok basitleşti.”

Kültürel farklılıklar, özellikle kadınların toplumsal gelişimi açısından dikkat çekmiş:

“Herkes her taraftan gelmiş, Türkiye gelişmiş, biz olduğumuz yerde kalmışız. Türkiye’ye gidince bayanlar çok gelişmiş ama biz gelişemedik.”

Dini ve kültürel yaşam konusunda ise olumlu bir uyum ve etkileşim gözlemlemiş:

“Burada çok güzeldi, kayınvalidem, görümcelerim falan din eğitimi alırdık. Burası din yönünden daha aktif. Komşularıyla gidip geldik.”

Aktif olarak katıldığı bir dernek veya cami ise kızının ilgisi ve çalışmalarıyla bağlantılı:

“Kızımın gittiği Muala Vakfı var. Kızım İslam Üniversitesini bitirdi, şimdi de İslami site açtı. Cuma günü de açılışı var, sitenin içeriği Kabe’den başlayıp Hollanda’ya anlatmaya çalışıyor.”

Ayşe Hanım, göç ettiklerinde kalıcı olmayı düşünmediklerini ama zamanla hayat şartları ve birikimler nedeniyle Hollanda’ya yerleşmek durumunda kaldıklarını anlatıyor:

“Hayır düşünmüyorduk, eski eşyalarda otururduk çünkü hemen dönmeyi düşünüyorduk. Sonradan almaya başladım ve kalıcı olduk. Para biriktirip döneceğiz mantığıyla geldik ama gidemedik. Beyim istiyor ama ben dönmek istemiyorum.”

Sizi etkileyen bir anısını ise şöyle paylaşıyor:

“Görümcem derdi ki Türkiye’de çok elektrikler gider gelirdi, tasarruf için. Burada elektrikler hiç kesilmez dedi. Kızımın doğumunda

lavaboya gitmiştim, bir anda bakan kör oldum, ardından elektrikler gidip gelince çok korkmuştum.”

Ayşe Hanım’ın anlatımları, göç sürecinin bireylerin yaşam alışkanlıklarını, toplumsal ilişkilerini ve kültürel algılarını zaman içinde nasıl değiştirdiğini açıkça ortaya koymaktadır. İlk yıllarda iletişim imkânlarının sınırlı olması, memleket özlemini daha yoğun hissettirmiş; buna rağmen zamanla Hollanda’daki yaşam düzenine uyum sağlanmıştır. Ayşe Hanım’ın gözlemleri, özellikle dini yaşamın daha örgütlü ve aktif bir şekilde sürdürüldüğünü, Türk toplumunun zamanla çoğalmasıyla birlikte kültürel dayanışmanın güçlendiğini göstermektedir. Bunun yanında Türkiye’deki toplumsal değişimi dışarıdan gözlemlemesi, göçmen bireylerin iki toplum arasında kimlik ve gelişim açısından karşılaştırmalar yaptığını da ortaya koymaktadır. Başlangıçta geçici bir süre için gidilen Hollanda’nın zamanla kalıcı bir yaşam alanına dönüşmesi ise göçün planlanan bir süreçten çok, hayat koşullarının şekillendirdiği uzun vadeli bir deneyim olduğunu göstermektedir. Ayşe Hanım’ın anıları, göçün yalnızca ekonomik değil; sosyal, kültürel ve duygusal boyutlarıyla da bireylerin hayatında derin izler bıraktığını yansıtmaktadır.

KATILIMCI 28



48 yaşındaki Zeynep Güneş, babasının zorlamasıyla ve ablasının desteğiyle 1980 yılında Hollanda’ya gelmiştir. Eğitim hayatı küçük yaşta yarıda kalmış olmasına rağmen, göç sürecinde uyum sağlama çabasıyla hayatını sürdürmüştür. Sosyal kısıtlamalar ve aile baskısı göçün zorluklarını artırsa da Zeynep Hanım, Hollanda’da çalışarak ve yaşamını kurarak kendi ayakları üzerinde durmayı başarmıştır.

Zeynep Güneş, 48 yaşında, ilkokul mezunu. Eğitim serüveni babasının izin vermemesi nedeniyle yarıda kalmış:

“Babam okumama izin vermedi, okuyum ne olabilirsiniz ki diyerek eğitim serüvenim yarıda kaldı.”

Hollanda’ya gelişini ise ablası sayesinde anlatıyor:

“1980’de ablama geldik, onun sayesinde geldik.”

İlk geldiğinde çok küçük olduğu için ayrıntıları hatırlamıyor:

“Küçük olduğum için çok hatırlamıyorum.”

Hollanda’ya gelmeden önce yer hakkında herhangi bir bilgisi yokmuş:

“Hayır bilmiyordum, 5 yaşında geldiğim için nereye geldiğimi de bilmiyordum.”

Türkiye ile iletişim ilk yıllarda mektuplarla sağlanıyormuş, sonrasında ise telefonlar sayesinde daha sık görüşmeye başlamışlar:

“Önceden mektupla haberleşiyorlardı, günümüze doğru ise telefonlarla haberleşmeye başladık, daha sık görüşebiliyoruz.”

Kültürel farklılık konusunda ise büyük bir sorun yaşamamış:

“Burada okuyup burada büyüdüğüm için sorun olmadı.”

Dini ve kültürel açıdan yaşam ise babasının koyduğu sınırlamalar nedeniyle daha kısıtlı olmuş:

“Burada babam kısıtlama yaptı, fazla sosyal olamadım.”

Hollanda’nın ilk yıllarıyla şimdiki durumu arasında farklar gözlemlemiş:

“O zamanlar bir şey düşünmüyorduk, sadece babam çalışıyordu, hepimize bakabiliyordu. Şimdi herkesin çalışması gerekiyor. Evlenirken de çalışıyordum, sosyal yardım o zamanlar iyiydi. Bu arada isteyerek evlenmedim, babamın zorlamasıyla oldu. Biraz sorun yaşadım, o köyden gelme olduğu için ben burada yaşadım biraz zorlandım, o yüzden ama 28 senedir de evliyim.”

Aktif olarak katıldığı faaliyetleri de paylaşıyor:

“1991’de kız okulunda okurken hem okuyup hem çalışabilirsin dediler. 16 yaşında oraya başladım, işimde rahattı, baya iyiydi. Baya yerlerde çalıştım.”

Kalıcı olmayı düşünmediğini ise şöyle açıklıyor:

“Küçüktüm o zamanlar, düşünmüyordum.”

Hayatını etkileyen bir gözlemini de paylaşıyor:

“Burası rahat oluyor, serbest oluyor. Önceden her şeyi yapabiliyorduk ama şimdi her şey telefon ve bilgisayar oldu, o yüzden sorunlar yaşayabiliyorum.”

Türkiye’ye dönmeyi ise çocukları nedeniyle planlayamadığını ifade ediyor:

“Çocuklarımızdan dolayı tam olarak düşünemiyoruz. Gider gelirim ama kalıcı olmam.”

Zeynep hanım aslında Hollanda’da büyümenin kültürel uyumu kolaylaştırdığını; ancak aile baskısı ve sosyal kısıtlamaların bireysel yaşam üzerinde etkili olduğunu göstermek adına önemli bir katılımcımızdır. Kendisi zamanla ekonomik şartların değiştiğini, geçmişte tek maaşla geçinilebilirken bugün herkesin çalışmak zorunda kaldığını vurgulamaktadır. İstemediği yaptığı evliliğin ve farklı yaşam tarzlarının ona zorluk yaşattığı görülse de

yıllar içinde hayatına uyum sağlamıştır. Çocukları nedeniyle Hollanda’yı tamamen terk etmeyi düşünmemesi ise göçmen ailelerin zamanla bulundukları ülkeye kök saldığını göstermektedir.

KATILIMCI 29



42 yaşındaki lise mezunu Zübeyde Eryiğit, 1999 yılında 18 yaşındayken Hollanda’ya gelmiştir. Türkiye’deki özgür yaşamından sonra buradaki kısıtlamalar ve kültürel farklılıklarla karşılaşsa da, toplumsal ve dini etkinliklerle uyum sağlamış, uzun yıllar içinde Hollanda’yı ikinci yurdu hâline getirmiştir. Göç onun için hem başlangıçta zorluk hem de zamanla aile ve çocuklarıyla kurduğu güvenli bir yaşam alanı olmuştur.

Hollanda’ya gelişini şöyle anlatıyor:

“23 sene oldu buraya geleli, üçüncü nesilim galiba. 1999 yılında 18 yaşındayken geldim.”

İlk geldiğinde dikkatini çeken en önemli şey insanların sıcaklığı olmuş:

“İnsanları çok dikkatimi çekmişti, bana çok sıcak kanlı geldiler. Bana göre çok mutlular gibi geldi.”

Hollanda’yı daha önceden biliyor, fakat hayalini gerçeğiyle karşılaştırdığında büyük farklar görmüş:

“Evet biliyordum ama görme olayı evlenince oldu. Hayalimdeki Hollanda ile gerçek arasında çok fark vardı. 18 yaşında evlendiğim için her şey toz pembeydi. Türkiye’de çok özgürdüm ama buraya gelince çok kısıtlamalar oldu burada. Fark konusunda ise ilk geldiğim zaman finans açısından daha çok şeyimiz vardı ama şimdi kriz burayı da etkiledi. Siyasi olarak da ilk geldiğimiz zamanlar daha ılımlılardı. Gördüğümüz kadarıyla ırkçılık çoğaldı, islamafobi çoğaldı.”

Türkiye ile iletişim kurma yollarını ise geçmişten günümüze şöyle anlatıyor:

“Telefon ile haberleşiyorduk, cep telefonu benim zamanımda gelmişti. Ev telefonlarıyla konuşurduk, kart yazardık, mektup yazardım.”

Kültürel farklılıkları ise özellikle kadınların özgürlüğü üzerinden değerlendiriyor:

“Tabi ki yaşadım, burada haliyle gördüklerim kadarıyla kadınlar daha çok özgürdü, söz sahibiydiler ve istedikleri gibi açıklardı. Yani kadınların yetkisi daha fazlaydı ama Türkiye’de öyle bir şey yoktu.”

Göç ettikten sonra dini ve kültürel yaşam da Zübeyde Hanım için olumlu olmuş:

“Burada çok güzel, ben burada daha iyi yaşadığımı görüyorum. Bayramları beraberiz, 5-6 aile beraber olup yemekler yiyoruz. Türkiye’de bu oran azaldı.”

Zübeyde Eryiğit hanım’ın sosyal yaşamı canlı, arkadaşlarıyla gezmeyi ve alışverişe gitmeyi seviyor:

“Arkadaşlarımla gezmeyi seviyorum, alışverişlere gideriz öyle yani.”

Aktif katılımı ise zamanla değişmiş:

“İlk geldiğim zaman baya faaliyet gösterdim, kadın kollarındayım. Sonra iş hayatına açılınca sağlık sorunları yaşadım ve fazla çıkamadım, şimdi de fazla elverişli değilim.”

Kalıcılık konusundaki düşüncelerini ise şöyle ifade ediyor:

“18 yaşında buraya geldim, 23 senedir buradayım, çoluk çocuğa karışınca buralı olduk artık. Bu soruyu 3-4 sene önce sorsan Türkiye’ye giderim derdim ama şu anda değil, gitmek istemiyorum. Türkiye’nin sistem olarak iyi gitmediğini düşünüyorum. Türkiye biraz daha ilerlemesi lazım. Buranın düzeni daha iyi.”

Hayatını etkileyen bir anısını da paylaşmış:

“İlk Hollanda’ya geldiğimde kayınvalidemin evine gelmişim. Çok zoruma gitmişti çünkü benim ailem burada değildi ve eşimden ayrıldım bir sene falan oldu. O da beni çok etkiledi. Hayatımda ki en kötü şeylerden biri diye bilirim.”

KATILIMCI 30



Karamanlı ve ilkokul mezunu 58 yaşındaki Ayşe Öztürk Akman, 1969 yılında babasıyla Hollanda’ya gelmiş ve göç eden ilk nesil arasında yer almıştır. Küçük yaşta yeni bir ülkenin yabancılığıyla karşılaşan Ayşe Hanım, kültürel uyum ve toplumsal ilişkilerle hayatını sürdürmüştür; dini eğitim ve topluluk bağlarıyla kendine bir yaşam alanı yaratmıştır. Göç, onun için hem çocuklukta deneyimlenen bir macera hem de aile bağlarıyla şekillenen uzun bir yaşam yolculuğudur. Ayşe Öztürk Akman, Karamanlı, 58 yaşında ve ilkokul mezunu. Hollanda’ya gelen ilk kuşaklardan biri:

“İlk gelenlerdenim.”

Hollanda’ya gelişini şöyle anlatıyor:

“1969’da geldim, 4 yaşındaydım. Babam önce gelmişti sonra bizi aldı, kardeşlerim burada oldu.”

İlk geldiğinde aklında kalan anıları oldukça canlı:

“Hatırladığım kadarıyla teyzemin kızlarıyla geldik, hatta yola doğru kaçmıştık. Teyzemin kocası da bize birer tokat vurmuştu ‘neden yola kaçtınız’ diye, onu hatırlıyorum.”

Hollanda’yı daha önceden bilmiyordu ve geldiğinde hayatın beklediği gibi olmadığını fark etti:

“Bilmiyordum. İlk geldiğimizde her şeyi bulamıyorduk, mesela Türk marketleri ve fırınları yoktu. Ekmekleri biz yapıyorduk, burada sadece biber ve meyve falan vardı. Türkler çoğaldıkça çeşitlerde çoğaldı.”

Türkiye ile ilişkisi ise özellikle ilk yıllarda sık sık gidip gelmek üzerineydi:

“Çok gidiyorduk, eskiden telgraflar vardı. Türkiye’de ananem ve dedem vardı, diğer akrabalarım buradaydı.”

Kültürel farklılık yaşamadığını belirtiyor, çünkü küçük yaşta geldiği için uyum sorunu yaşamamış:

“Yaşamadım, küçük yaşta gelince zorluk çekmedim. Babam ev alınca dört sene orada kaldık, sonra buraya geldik.”

Göç ettikten sonra dini ve kültürel yaşam açısından ise şunları aktarıyor:

“Türk okulları yoktu bizim zamanımızda, otobüsle gidiyorduk toplu halde, bize ders veriyorlardı. Sonra burada okul açılınca buraya başladık.”

Aktif olarak katıldığı camiyi ise şöyle anlatıyor:

“İlk geldiğimde Kocatepe Camisi kurulmuştu. İlk gidenlerdenim, Kur’an’ı ilk orada öğrendim.”

Hayatını etkileyen bir anısını da paylaşıyor:

“İlk geldik, çocuktuk. İlk başta Hollandalı bir ailenin evinde kaldık, bodrum katında teyzemlerle. Teyzemin çocukları falan beraberdik, sonra biz oynuyoruz kuzenlerimle, kapıyı açtı içeri girdi pantolon giymiş, saç da açıktı, erkek gibi kestirmiş saçlarını. Annem ve teyzem ağladı, korktular... Onlar ağlayınca biz de ağlamaya başladık. Hiç pantolonlu kısa saçlı birini görmemişler, köyden geldikleri için farklıydı yani korktular. Babamlar gelince onlara anlattılar: ‘bir tane erkek geldi buraya, kot pantolon giymiş, saçını da kısa kestirmiş’ diye tarif ediyorlardı. Babamlar da başladı gülmeye, o erkek değil ev sahibinin kızıymış, diye gülmüştü.”

Burada kalmayı sürdürmeyi düşünüyor:

“Ben valla 55 sene olacak, burayı da seviyorum, Türkiye’yi de seviyorum. Ailem buradaydı, kardeşlerim geri dönüş yaptı, babam rahmetli oldu, erkek kardeşlerim de bu sene döndü. Çocuklarım ve torunlarım burada, o yüzden gitmek istemiyorum.”

KATILIMCI 31



54 yaşındaki Saadet Şimşek, 12 yaşında babasıyla Hollanda'ya gelmiştir. Başlangıçta alışveriş olanaklarının sınırlılığı ve dil bilmemesi gibi zorluklarla karşılaşsa da, topluluk bağları ve dini etkinlikler sayesinde uyum sağlamıştır. Türkiye ile kültürel bağlarını koruyan Saadet Hanım, göçü hem belirsizliklerle dolu bir başlangıç hem de yeni fırsatlar ve toplumsal ilişkiler kazanılan bir süreç olarak deneyimlemiştir.

Saadet Şimşek, 54 yaşında ve ev kadını. Hollanda'ya gelişini şöyle anlatıyor:

“1981’de babamla geldim, ailecek geldik.”

Hollanda'ya geldiğinde dikkatini çeken ilk detaylar alışverişle ilgiliydi:

“Hiç Türk bakkalı veya bakkal ekmeği hiç biri yoktu, Hollandalıların dükkanlarından alışveriş yapardık, Türkiye’ye gidip bir şeyler getirirlerdi. Yani bir gofret veya bisküvi çok hoşumuza giderdi. Şimdi Türkiye’de olmayan şeyler burada var, aradığın her şey var.”

Hollanda’yı daha önceden babası sayesinde tanıyordu:

“Babam burada olduğu için burayı biliyordum. Çocuktum, 12 yaşındaydım yani.”

Türkiye ile iletişimlerini başlarda mektupla sürdürmüşler:

“Mektupla haberleşirdik, biraz zor olurdu ama iyiydi.”

Kültürel farklılık açısından zorlanmadığını ifade ediyor:

“Yok, yaşamadım.”

Göç sonrası dini ve kültürel yaşam ise daha özgür ve topluluk odaklı:

“Dini yaşamımız özgür, burada çoğunluk biziz.”

Buraya geldiğinde dili bilmediğini ve öğrenmek için çaba gösterdiğini anlatıyor:

“Bilmiyordum, dil kursuna giderek öğrendim.”

Aktif olarak katıldığı cami ve dernek faaliyetlerinden bahsediyor:

“Evet var, Kocatepe Camii’ne gidip geliyorum. Aktif olarak sohbetler yapıyoruz, namaza gidiyoruz, kahvaltılar oluyor, evlerde sohbetler oluyor.”

Türkiye’ye dönme planı ise çocuklar nedeniyle uzun süre düşünmediği ama şimdi düşündüğü yönünde:

“Çocuk olduğumuz için düşünmedim ama şimdi düşünüyorum. Dönmek istiyorum.”

Hollanda’nın ilk geldiği dönemi ile şimdiki durumu arasındaki farkı şöyle ifade ediyor:

“Sanki şimdi bizim oldu burası, önceden öyle değildi, eksiklik vardı ama şimdi böyle değil, daha güçlüyüz.”

Sizi etkileyen bir anısı olmadığını da ekliyor:

“Yok, teşekkür ederim.”

KATILIMCI 32



Yozgat'ta doğup büyüyen Ayşe Hanım, ilkokul eğitimini tamamladıktan sonra 1982 yılında Hollanda'ya turist olarak gelmiştir. Henüz çok genç yaşta, kendi iradesi dışında şekillenen bir evlilikle bambaşka bir hayata adım atan Ayşe Hanım, hamile kalmasının ardından oturum hakkı kazanmış bir göçmendir. Yaşadığı bu erken göç, onun için yalnızca bir ülke değişikliği değil; aynı zamanda zorluklar, belirsizlikler ve mücadelelerle dolu yeni bir yaşamın başlangıcı olmuştur. Baskıcı aile ilişkileri, eşinin sorunları ve yalnızlıkla örülü bu süreçte zamanla kendi gücünü keşfetmiş; tüm olumsuzluklara rağmen çocuklarını sevgiyle büyütmüş ve Hollanda'daki hayata tutunmayı başarmıştır.

Hollanda'ya Geliş ve İlk İzlenimler

Ayşe Hanım, Hollanda'ya ilk geldiği dönemi anlatırken yaşadığı çaresizliği ve kırılmayı derin bir duygusallıkla ifade etmektedir:

“Burası bana çok zor geldi. Eşimi görmeden evlendim; hayatım çok zordu. Aileler çok baskıcıydı, gerçekten çok kötüydüler. Eşim bir adamı öldürmüştü, mahkemesi bitmeden onunla evlendirdiler. Ne olduğunu bile anlayamadım. ‘Eşimi yola getirsin’ diye benimle evlendirdiler. Buraya geldim; cezaevine girme ihtimali vardı. Hayatım çok zordu, sanki her şey bir anda başıma yıkıldı. Kocamın dış hayatı vardı; içki ve kumar alışkanlıkları bulunuyordu. En sonunda kalp krizinden vefat etti.”

Hollanda’yı, daha önce babasının burada bulunması nedeniyle az çok tanıdığını belirten Ayşe Hanım, hayalindeki yaşam ile karşılaştığı gerçek arasındaki uçurumu şu sözlerle dile getirmektedir:

“Hayalimdekiyle hiç alakası yoktu. Türkiye’de durumum çok iyiydi. 16 yaşında evlendim ve buraya geldim ama geldikten sonra anladım ki burası, benim bildiğim hayatın çok gerisindeydi. Bir geldim; kayınlarım, kayınvalidem, çocuklar... Neye uğradığımı şaşırdım. Türkiye’de kocaman bir evimiz vardı, her şeyimiz tamdı. Buraya geldim, hiçbir şey yoktu. İnsan sesini bile çıkaramıyordu. Babam hep ‘hürmete kusur etme’ derdi. Yıllar sonra kendi evimiz oldu ama çok geçmeden eşim vefat etti. Bir anda kendimi çocuklarımla yapayalnız buldum.”

Sosyal Hayat ve Adaptasyon

Ayşe Hanım, özellikle ilk yıllarda sosyal hayatının neredeyse tamamen kontrol altında olduğunu, kendi varlığını bile hissedemediğini anlatmaktadır:

“Kayınvalidem ve kayınbabamın haberi ve rızası olmadan hiçbir şey yapamazdım. Evler üç oda bir salondur; çatı katında benim odam vardı. Bir odada kaynım, diğerinde biz yataydık. Kayınvalidem çağırmadan dışarı çıkamazdık. O kadar çok bağırırlardı ki öğretmen bile kaçarak gitti. Dini konularda da camiye gitmeme izin verilmezdi.”

Eşinin vefatının ardından Ayşe Hanım’ın hayatında köklü bir değişim yaşanmıştır. Uzun yıllar bastırılan duygular ve sınırlandırılan yaşam, yerini yavaş yavaş özgürlüğe ve kendini keşfetmeye bırakmıştır. Bu dönüşümü şu sözlerle ifade etmektedir:

“Eşim vefat ettikten sonra Hollanda’yı ve hayatı öğrenmeye başladım. Sanki gözüm o zaman açıldı. Her şeyi o dönemde gördüm. Kabak çiçeği gibi açıldım. Çocuklarımı iyi yetiştirdim; birbirlerine çok düşkünler, sevgi dolular. Baskıcı değiller. Yaşadığım onca zorluğa rağmen güçlü kalmayı öğrendim.”

KATILIMCI 33

“Ben de Çocuklarımın Öğretmeni Oldum”



Sevim Ersiphayi Hanım’ın yaşam öyküsü, erken yaşta yarım bırakılan hayallerle başlayan ve göçle şekillenen uzun bir mücadeleyi yansıtmaktadır. Karaman’da doğan Sevim Hanım, beş çocuk annesi ve yedi torun sahibidir. İlkokul mezunu olduğunu ifade ederken, bu bilginin ardında derin bir eksiklik ve özlem bulunmaktadır. Okumaya duyduğu isteği ve yarım kalan hayalini şu sözlerle dile getirmektedir:

“Okumayı çok istedim ama işe gönderdiler, okumayı çok isterdim öğretmen olma hayali vardı ama olmadı. Ben de çocuklarımın öğretmeni oldum.”

1974 yılında annesi ve babasıyla birlikte Hollanda’ya gelen Sevim Hanım’ın göç hikâyesi, aslında daha önce başlamıştır. Babası, 1964 yılında Hollanda’ya gelmiş ve aile on yıl sonra bir araya gelebilmiştir. Yeni bir ülkeye adım attığında karşılaştığı ilk izlenimler, yabancılık duygusunu derinleştirmiştir. O günleri şu şekilde anlatmaktadır:

“Binalar bu kadar büyük değildi ve bütün evler birbirinin aynısıydı. Hangi sokak hangi cadde neresi konusunda zorluk çekmiştim çünkü her yer aynıydı.”

Hollanda’yı, babasının anlattıkları sayesinde tanıdığını ancak hiç görmediğini belirten Sevim Hanım, hayalindeki Hollanda ile yaşadığı gerçeklik arasındaki

farkın kendisini derinden etkilediğini ifade etmektedir. Bu süreci şu sözlerle anlatır:

“Evet babamdan dolayı biliyordum ama görmemiştim. Hayal açısından ise böyle düşünmemiştim. Çok sıkıldım, geri de dönemedim. Evlendim, burada kaldım.”

Zamanla Hollanda toplumunda yaşanan değişimleri de yakından gözlemlemiştir. Önceleri daha yardımsever olan toplum yapısının giderek değiştiğini, dışlanma ve ayrımcılıkla karşılaştığını dile getirmektedir:

“Önceden Hollandalılar yardımseverdi ama artık yüzleri düşük ve küfür ediyorlar, bizi dışlıyorlar. ‘Türkiye’yi seviyorsanız neden gitmiyorsunuz’ diyorlar. Biz ezildik ama bizden sonraki nesil ezilmiyor. Dillerini ve kanunlarını biliyorlar.”

Türkiye ile bağına hiçbir zaman koparmayan Sevim Hanım, geçmişte iletişimin ne kadar zor şartlar altında kurulduğunu hatırlatmaktadır. O dönemdeki haberleşme imkânlarını şu şekilde anlatmaktadır:

“Gidip gelirdik. Evlerde telefon yoktu, postaneye gidip sıra bekleyerek telefonla konuşurduk. Artık o sorunlar yok, istediğimiz an ulaşabiliyoruz.”

Göç sürecinde yaşadığı en belirgin zorluklardan biri de kültürel farklılıklar olmuştur. Türkiye’deki sıcak sosyal ilişkiler ile Hollanda’daki mesafeli yaşam biçimi arasındaki farkı açıkça dile getirmektedir:

“Türkiye’de birbirinin evine gidip gelme vardı, baya sıcaktık ama burada öyle bir şey yoktu.”

Hollanda’da yaşadığı ilk yıllarda Türk nüfusunun az olması, uyum sürecini daha da zorlaştırmıştır. Ancak zamanla bu durum değişmiştir:

“Bu kadar Türk yoktu, o yüzden zorluk çekmiştim ama şimdi öyle değil, her yerde Türk var. Önceden ‘Türk müsün?’ sorusu sorulurdu çünkü sayımız azdı ama şimdi ‘nerelisin?’ sorusu soruluyor çünkü burada gerçekten çoğaldık ve sayımız fazla.”

Tüm bu zorluklara rağmen Sevim Hanım, sosyal ilişkilerinde dengeli ve uyumlu bir tutum sergilediğini vurgulamaktadır. Komşuluk ilişkilerini şu sözlerle ifade eder:

“Herkesle iletişimim iyiydi, kimseyle bir sorunum olmadı. Hollandalı komşularımla aram iyiydi.”

Hayatında en derin izi bırakan olay ise eğitim hakkından mahrum bırakılmasıdır. Bu anı, yıllar geçmesine rağmen hâlâ canlılığını korumaktadır:

“Babam beni okula göndermedi. Okula gitmeyi çok isterdim ama olmadı. Çok ağlamıştım.”

Sevim Ersiphayi Hanım’ın anlatısı; göç, uyum, kayıp ve dayanıklılık ekseninde şekillenen bir yaşamın sözlü tarih niteliğini taşımaktadır. Yarım kalan hayaller, onun hayatında bir eksiklik olarak kalmış; ancak bu eksiklik, çocuklarına ve torunlarına aktardığı güç ve dirençle anlam kazanmıştır.

KATILIMCI 34



Fatma Hanım’ın hikayesi Karaman’ın Güldere köyünde başladı. Küçük bir köyün sıcak ve samimi havası, onu ilk gülüşünden itibaren sarmıştı. “İlkokulu bitirdim, evlendim ve hayatımı Hollanda’ya taşımak zorunda kaldım,” dediğinde sesi hafifçe titriyordu, sanki geçmiş yıllar bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçiyordu.

1978 yılının Mayıs ayında Hollanda’ya adım attığında etrafındaki dünya bambaşkaydı. Araştırmacı, o ilk geldiği günleri merak ettiğinde, Fatma Hanım gözlerini uzaklara dikti, hafifçe gülümsedi ve anlattı:

“Karanlıktı, her şey yabancıydı. Ertesi gün polise gittik, oturma izni almak için... O an, küçük bir köyden çıktığımı, bilmediğim bir dünyaya adım attığımı fark ettim. Tedirginlik ve merak iç içeydi.”

Hollanda’yı daha önce hiç görmemişti; köy yaşamının güveni, tanıdık yüzler, aile ve komşular geride kalmıştı. “Köydeydik, hiçbir fikrimiz yoktu,” dedi. “Mektup yazardım Türkiye’ye, arkasından ağlardım. Anne özlemi öyle derindi ki, her kelimeye bir damla hüznün karıştırdı. Telefon yoktu, haberleşmek sadece mektupla mümkündü...”

Kültürel farklılıklar, günlük hayatın en basit anlarında bile hissediliyordu. Alışverişe çıktığında isimleri telaffuz edemiyor, doktora gittiğinde derdini anlatamıyordu. “Eşim hep yanımdaydı,” dedi. “Şimdi anlıyorum ama o zamanlar her yere çocuklarımı götürmek zorundaydım; anlamadığım şeyler

çoktu.” Araştırmacı, Fatma Hanım’a bunun ne kadar zor olduğunu sorunca, o derin bir nefes aldı:

“Her gün bir mücadeleydi, ama bir yandan da öğreniyorduk. Yavaş yavaş dil, insanlar, kurallar... Her şey yeni ve bilinmezdi. Her gün yeni bir sınav, ama aynı zamanda yeni bir keşifti.”

Dini ve kültürel yaşam da zamanla şekillenmişti.

“Evde ibadet ediyorduk, bayram namazları için spor salonları kiralanırdı,” dedi. “Sonra Kocatepe Camisi’ne geçtik, oraya gitmeye başladık. İşe başlayınca gidemedim ama ne zaman fırsat bulsam, mutlaka gelirdim. O camiye adım attığımda, bir parça evimi bulmuş gibi hissediyordum.”

Kalıcı olma düşüncesi ise karmaşık bir hâl almıştı.

“Türkiye’ye dönmek istiyoruz, ama çocuklar ve torunlar burada. Hollanda’da en ufak bir şeyde ‘pis Türkler’ diyorlar, Türkiye’ye gidince Avrupa’dan deniyorlar. Ortada kalıyoruz. Neredeyiz, ne yapıyoruz, şaşıyoruz,” dedi Fatma Hanım, sesi hem kırık hem kararlıydı.

Günlük yaşamın küçük ama unutulmaz anıları da vardı.

“Eltimin yanında kalırken İslam kasabına gitmiştim. Eti seviyorum, kasaba girdim ama sığır mı, koyun mu bilmiyorum. Kasap bana ‘hangi etten alacaksın’ dedi, ben ‘möö’ dedim, o da ‘nee’ dedi. Utandım, geri çıkmak istedim ama anlatamadım. Sonra anladı, güldük. Hâlâ hatırlayınca gülüyorum,” diye anlattı, gözlerinde hafif bir parıltı.

Fatma Hanım’ın hikayesi, göçmen bir kadının zorluklarla dolu ama dirayetle örülü yaşamını gözler önüne seriyordu. Her anısı, her hatırası bir yandan acıyı, bir yandan da insanın adaptasyon gücünü anlatıyordu. Araştırmacının soruları metne dokunuyordu; ama Fatma Hanım’ın sesi hep önde, her kelimesinde hem özlem, hem şaşkınlık hem de kararlılık vardı.

KATILIMCI 35



Hatice Hanım’ın hikayesi, Türkiye’deki gençlik yıllarından Hollanda’ya uzanan bir yolculukla başlıyor. 45 yaşındaki Hatice Özdemir, çocukluğunda okumuş ama diploma alma fırsatı bulamamıştı. Hayatı, ailesiyle birlikte 1991 yılında Hollanda’ya otobüsle geldiklerinde köklü bir değişime uğradı. Babası, aileyi güvenle yeni bir dünyaya taşımıştı. Hatice Hanım, o ilk anları hatırlarken gözleri hafifçe dalgınlıktı:

“Hollandaca bilmediğim için konuşmaları çok dikkatimi çekmişti. Her şey bana çok tuhaf geliyordu,” dedi, sesi hem şaşkın hem de meraklıydı.

Hollanda’yı hayalinde az çok tanıyordu; babası ve halaları gelince anlatırdı. Ama gerçekte burası, Türkiye’den çok farklıydı.

“Çok kapalıydı, sürekli yağmur yağıyordu. Türkiye gibi değildi, hava baskın ve karanlıktı,” dedi. Yeni dünyanın soğuk yüzü, köy yaşamının sıcaklığıyla karşılaştırıldığında ona tuhaf ve biraz da ürkütücü gelmişti.

Türkiye ile bağlarını ise koparmamıştı.

“Haberleşme iyiydi,”

dedi kısa bir gülümsemeyle. Ama kültürel farklılıklar, günlük yaşamda hemen kendini gösteriyordu.

“Biz misafirpervdük, onlar değildi. Çok soğuk insanlardı, o tuhafıma gitmişti,”

diye ekledi. Her davranış, her ritüel, onu hem şaşırtıyor hem de uyum sağlamaya zorluyordu.

Dini ve kültürel yaşam da yeni hayatın içinde farklı bir ritim kazanmıştı.

“Şu anda iyi, değişen şeyler var ama geri kalan kısmı sürdürmeye çalışıyoruz,” dedi. “Türkiye’yi kötülemek istemiyorum ama burası daha güçlü, daha bilgili diye düşünebilirim.”

Bayram namazları ve kültürel ritüeller, Hatice Hanım için hâlâ geçmişle bağ kurduğu bir köprü gibiydi.

Dil ise başlangıçta büyük bir engeldi.

“Bilmiyordum ama okula başlamıştım,” dedi.

“Okula başlayınca yavaş yavaş öğreniyordum. Sonradan her şey kolaylaşmaya başladı.”

Bu süreç, hem sabrı hem de kararlılığı gerektiriyordu; her yeni kelime, her yeni cümle, yeni hayatın bir parçası hâline geliyordu.

Hatice Hanım’ın sesi, geçmişin anıları ve yeni hayatın mücadeleleri arasında gidip gelirken, araştırmacının soruları metne doğal bir şekilde dokunuyordu. Ama anlatımın merkezinde her zaman Hatice Hanım vardı; şaşkınlığı, adaptasyon çabası, hayranlığı ve azmi, her kelimesinde hissediliyordu.

KATILIMCI 36



Kamile Hanım’ın yaşam öyküsü, Karaman’ın sıcak topraklarından Hollanda’ya uzanan bir yolculukla başlıyor. 53 yaşındaki Kamile Erdoğan, lise mezunu, mahkemede temizlik görevlisi olarak çalışıyor. Hollanda’ya evlenerek 1988 yılında geldiğinde, gözleri hem merak hem de şaşkınlıkla etrafı süzüyordu.

O ilk günleri hatırlarken, hafif bir gülümsemeyle anlatıyordu:

“O gün çok yağmur yağıyordu. Yolların düzgünlüğü, bakımlı oluşu ilgimi çekmişti. Alışverişe gitmiştik; herkes sırayla bekliyordu. O düzen, bana çok tuhaf ve ilginç gelmişti.”

Hollanda’yı gelmeden önce az çok biliyordu; ülke olduğunu duymuş, orada insanlar yaşadığını hayal etmişti. Ama gerçek, hayallerinden çok farklıydı.

“Buralarda yaşamın olduğunu biliyordum ama bu kadar lüks olduğunu bilmiyordum,”

dedi. O düzen, konfor ve yaşamın özeni, Kamile Hanım’ın gözünde hem şaşkınlık hem de hayranlık uyandırıyor.

Türkiye ile ilişkisi ise hala sıcak ve güçlüydü.

“İyi, sorun yoktu,” dedi.

Ama uzun yıllar Hollanda’da yaşamış olmanın etkisi Türkiye’ye gittiğinde fark ediliyordu.

“Uzun bir süre burada kaldığımız için yaşantımızı buna göre hazırladık. Türkiye’ye gidince bazı şeyleri yapamıyorum. Mental durumumuz, görüşümüz, düşünce yapımız çok değişik,”

diye ekledi, sesi hem özlem hem de kabullenmişlikle karışık.

Kültürel farklılıklar ise sosyal bir insan olması sayesinde onun için zorlayıcı olmadı.

“Yaşamadım, sosyal bir insan olduğum için sorun olmadı,” dedi.

Ama dini ve kültürel yaşam, başlangıçta bambaşkaydı. Türkiye’den geldiğinde kendini adeta sağır, kör ve dilsiz hissetmişti.

“Hiçbir şeyi okuyamıyorsun, anlayamıyorsun. Böyle bir yıl geçirdikten sonra eşime dedim ki, ‘Ben dil kursuna gitmeliyim, yoksa yaşayamayacağım.’ Beş yıl dil kursuna gittim,”

diye anlattı, sesi hem kararlılık hem de hafif bir gurur taşıyordu.

Kamile Hanım’ı burada kalıcı yapan şey ise sadece düzen ve konfor değildi; hayatın ritmi, insanların samimiyeti ve arkadaşlıklarıydı.

“Buranın düzeni çok güzel, hayatlarının düzeni, samimiyetleri ve arkadaşlıkları,”

dedi, gözlerinde minnet ve huzur vardı.

Aktif olarak Kocatepe Camisi’ne gidiyor, ama başka yerlere fazla zaman ayıramıyordu. Türkiye’ye dönmeyi hiç düşünmemişti.

“Hayır,”

dedi, sesi kararlı ve kesindi. İlk geldiği günlerle bugünü arasında farkları da anlatırken gülümsedi:

“O zaman her şey lüks görünüyordu, şimdi o kadar alıştık ki her şey normal geliyor, sıradanlaştı.”

Kamile Hanım’ın hikayesi, Hollanda’ya adaptasyonun zorluklarını, kültürel farklılıkları, dil ve sosyal engelleri aşmayı, ama aynı zamanda yeni hayatın düzenine ve arkadaşlıklara tutunmayı anlatan bir yaşam öyküsü olarak öne çıkıyor. Her kelimesi, hem şaşkınlığı hem kararlılığı hem de bu yeni hayatı kabullenmiş olmanın huzurunu taşıyordu.

KATILIMCI 37



Emine Hanım’ın hikayesi, Ankara’nın sokaklarından Hollanda’nın düzenli mahallelerine uzanan bir yaşam yolculuğu ile başlıyor. 63 yaşındaki Emine Eraltun, ilkokul mezunu olarak 1970 yılında, dokuz yaşında ailesiyle birlikte Hollanda’ya geldi. O ilk adımlarını atarken, gözlerinde hem merak hem de biraz da korku vardı.

“Evler birbirine benziyordu, Hollandalılar çok yabancı gelmişti,” diye anlatıyordu, sesi hafif titrek ama samimiydi. Hâlbuki insanlar onlara çok iyi davranmıştı; ama küçük bir çocuk için her şey yeni ve bilinmezdi.

Hollandalılarla iletişim kurmak zamanla kolaylaştı. Komşular, babasının “mama” dediği yaşlı bir kadın, mahalledeki çocuklar... Herkes Emine Hanım ve ailesini kabul etmişti. Okula başladığında dünyası genişledi: dil öğrendi, arkadaşlıklar kurdu, kuralları ve günlük yaşamı keşfetti.

Kültürel farklılıklar başta zorluydu.

“Kıyafetler farklıydı, elbise bulamıyorduk kendimize göre,” dedi. Ama çocuk olmanın adaptasyon gücüyle Emine Hanım hızla yeni hayatına alıştı. Hollanda’nın düzeni, kuralları ve yaşam biçimi zamanla onun hayatının bir parçası hâline geldi.

Dini yaşam, Emine Hanım için hem bir köprü hem bir aidiyet noktası oldu. Kocatepe Camisi’nde kadın kolu başkanlığı yapıyor, Kur’an dersleri düzenliyor ve 800 çocuğun eğitimine katkıda bulunuyordu. İki haftada bir

kahvaltılar, mantı ve içli köfte etkinlikleri, mevlütler için lahmacun hazırlıkları... Camiyi ayakta tutmak için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlardı. Konferans salonunu nikah ve düğünler için kiraya veriyor, dikiş kursuyla gelir elde ediyorlardı. Genç kızlar da bu çabaya katılıyor, cami Emine Hanım için bir yaşam alanı, bir misyon hâline gelmişti.

Göç ettiklerinde kalıcı yerleşmeyi düşünmemişlerdi. Anneleri beş, on yıl sonra Türkiye'ye döneriz demişti. Ama hayat, evlilikler ve çocuklar onları burada tuttu; artık Türkiye'ye dönmek kolay değildi.

“Cami benim için bir bağ,”

dedi Emine Hanım.

“Bırakırsam uzunca bir süre kalmayı düşünüyoruz; kışın burada, yazın orada...”

İlk geldiği günlerle bugünü arasında fark büyük.

“Eskiden çok güzel bir hayat vardı, şimdi o kadar güzel değil. Yabancıları dışlıyorlar, sevmiyorlar. Ama geldiğimizde çok seviyorlardı bizi,”

dedi. Beklentileri ise basit ve saf bir şekilde başlamıştı: yeni bir hayat, yeni bir ev, yeni arkadaşlar...

Emine Hanım'ın yaşamı, küçük bir çocuğun yabancı bir ülkede karşılaştığı şaşkınlıktan, yıllar içinde kurduğu güçlü bir aidiyet ve topluluk bilincine dönüşen bir hikâyeyi anlatıyor. Her anısı, hem göçün zorluklarını hem de insanın yeni bir hayat yaratma gücünü gözler önüne seriyor.

KATILIMCI 38



Ayşe Hanım’ın yaşamı, 1956 yılında Kırşehir’in sıcak topraklarında başladı. Çocukluğunu küçük bir kasabada geçirdi; oyunlar, okul yolları ve mahalle arkadaşları arasında büyüdü. 14 yaşına geldiğinde hayatının dönüm noktalarından biri yaşandı: Hollanda’ya taşındı. Babasının vasıtasıyla başlayan bu yolculuk, onun için hem bilinmezlik hem de korku dolu bir maceraydı.

Yağmurlu bir öğleden sonraydı. Küçük, sıcak bir salonda karşı karşıya oturuyorduk. Ayşe Hanım’ın yüzünde geçmişin gölgesi vardı; gözleri hem yorgun hem de derin bir yaşanmışlık taşıyordu. Odaya sessizlik çökmüştü, sadece yağmurun hafif tıkırtısı duyuluyordu.

“1956’da Kırşehir’de doğdum,” diye başladı, sesi hafif titreyerek.

“1971’de Hollanda’ya geldim. Eğitimim ilkokul, ama hayatımın her sayfası bana başka türlü bir ders verdi.”

Gözlerini uzaklara dikmişti, sanki o yılların sokaklarında yürüyordu.

Babası sayesinde Hollanda’ya gelmişti; bu yolculuk onun hayatını baştan yazmıştı.

“Hollanda’yı gelmeden önce biliyordum, babam daha önce çalışmıştı ama ne olacağını hiç bilmiyordum. 14 yaşında geldim... küçüktüm, öyle işte.”

İlk geldiği günleri anlatırken dudakları kısılr, sesi sertleşirdi.

“Hiç dikkatimi çeken bir şey olmadı. Ankara’dan gelmişim, orası daha güzeldi. Burası mıymış Hollanda, dedim... istemiyordum. Kedi gibi gitcem, hiç beğenmedim.”

O anı hatırlarken elleriyle havada küçük dalgalar çiziyor, sanki geçmiş gözleriyle yeniden yaşıyordu:

“Tabii ki yaşadık farklılıkları. Hamileydim, buraya ilk geldiğimde 14 yaşındaydım. Annem ve babam bir sene önce gelmişti. Konuşuyorlardı bana, Hollanda dili öğretmek istiyorlardı ama ben öğrenemiyordum. Gazete okutuyorlar bana, ben Türkçe harflerle söylüyorum ama Hollanda’nın harfleri farklı, onlar da bana gülüyordu... Ben de kıızıyordum. O kadar zor bir zamandı ki.”

Bir an sessizleşti, gözleri doldu.

“14 yaşında hamileydim, doktor doğumdan sonra bana kızdı: ‘Böyle olmaz, hiç böyle bir çocuk görmedim!’ dedi. Evli olduğum adam 2 hafta kaldı, sonra Almanya’ya gitti. Bana dedi ki ‘Seni istemiyorum, Türkiye’ye gideceksin.’ Dedim gitmem, annem de göndermedi. Sonra mektup yazdı: ‘Sen gelmiyorsan, Türkiye’de babanın evinde kal temelli’ dedi. Boşandık, kızımı bile görmedi. 25 yaşına geldi, kızım onu aradı.”

O günleri anlatırken yüzünde hem öfke hem de hüznün vardı.

“Ben 14 yaşında Hollanda’ya geldim. Evlenmişim, 1-2 hafta durdum, sonra adam geldi, 2 hafta burada kaldı, geri Almanya’ya gitti. Hamileyim, gitmem dedim. İkinci evliliğim sarhoş ve içkiciydi. Kızımı istedi sonra istemedi. Üçüncü çocuğum olana kadar birlikte olduk, sonra ayrıldık. Hayatım hiç bitmez...Babam hiç pişman olmadı. Sonra ikinci evliliğim de o adamın kahrını çektim. Bir kocamdan ayrıldım, diğerinden de “Laf etmesinler” diye ayrıldım; sadece Türkler çok konuşuyordu o zamanlar. Biraz sabrettim, çektim, ettim. Annem, babam, kız kardeşlerim gelip “Yine mi buradasınız?” dediklerinde onlarla bir problemim yoktu. Kocamdan, annemden, babamdan, ailemden... Hiçbirinden yoktu. Hayatım böyle geçti. Çok şükür, çocuklarım var... Çocuklarıma da söylüyorum, artık akılları erdi. Onlar babalarıyla görüşmüyorlar, çünkü bize bakmadılar; hep “Sen baktın” diyorlar. Eğer çocuklarım bana bakmasaydı, burada yaşlı evleri var; kimsesizlerin olduğu apartman tarzı evlerde bana bakarlardı. Benim çocuklarım var, çok şükür, elim ayağım tutuyor. Onlara yardım

ediyorum, onlar bana yardım ediyor. Ben evlendiğimde annem ve babam bir damla gözyaşı akıtmadı. Orada çok ağladım. Bir kere bile demediler: “Bak kızım, biz de sana çok hata yaptık, hakkını helal et.” Ben o durumda dahi onlara hiçbir şey söylemedim; “Beni attınız da sattınız da” demedim. Çok şükür, çocuklarımla birlikte iyiyim. Ben hamileyken annem de hamileydi. Ama şöyle bir durum vardı: bir ebe annemi kontrole geliyordu, bana “Gel seni de kontrol edeyim” demedi. Annem de demiyor, babam da demiyor. Ben ne olduğunu bilmiyordum. Doğumda ne kontrole gittim ne bakıma... Zaten gündüz çalışıyordum. Babam sabah yedi gibi bırakıp öğlen beşte aldı; bir iki saat temizliğe gitti, sonra saat sekizde eve geldik. Karnım ağrıdı, sancılandım. Anneme söyledim, “Karnım ağrıyor” dedim. Annem “Sen doğum yapacaksın” dedi. Gece yarısı iki gibi doğum yaptım. Bir de ekstra çalıştım. Hayatım böyle geçti...

Dil bilmemek ayrı bir zulümdü. El hareketleriyle, mimiklerle anlaşmaya çalışıyordu:

“Hiç bilmiyordum. Anlamadıklarında gülüyorlardı, ben de oturup ağlıyordum. Diyordum, ‘Niye beni anlamıyorlar?’ Doğum yaptıktan sonra diş doktoruna gittim, babamla birlikte. Adam babama kızdı: ‘Niye bu yaşı bu kadar erken evlendirdin?’ Çıkışlarını gördüm ama anlamıyordum, dedim ‘Baba ne diyor?’ Babam anlattı...”

O günleri hatırlarken yüzünde kararlılık ve minnet karışımı bir ifade belirdi:

“Sosyal yardım öyle oluyordu ki... Kocandan ayrılmışsın, çocukların var, dışarıda bırakmıyorlar. Hakkım olanı bana veriyorlar. Türkiye’de olsaydım ne yapardım... Çocuklarıma da söylüyorum, onlar artık babalarıyla görüşmüyor çünkü bize bakmadılar. Burada devletten destek aldık, çocuklarım büyüdü, şimdi onlar bana yardım ediyor, ben onlara.”

Dini ve kültürel yaşamı ise Ayşe Hanım’ın ruhuna güç veriyordu. Hafifçe gülümsedi:

“Camiler var, namaz kılmaya gidiyoruz. Ölülerini yıkamaya gidiyoruz. Hollandalı komşularımız var, kültürümüzü anlattığımızda seviyorlar. Ramazanda ne güzel karşılamar yapıyorsunuz diyorlar, bayramlarda kültürünüzü takdir ediyorlar. Bizim için çok önemliydi bu...”

İlk geldiği Hollanda ile şimdiki Hollanda arasındaki farkı anlatırken, gözlerini ufka dikti, elleriyle zamanı tarif eder gibi havada süzüyordu:

“Dağlar kadar fark var. Geldiğimde hamileydim, deniz kenarına gittik. Ucundan ucunu görebiliyordun, hiç bina yoktu. Şimdi her yer evlerle, restoranlarla, gemilerle dolu. İnsanlar bakımından da o zamanlar kimse yoktu. Bizi iyi karşılıyorlardı, yardım ediyorlardı. Çocuğum doğdu, bir yaşlı kadın bize yardım ediyordu. Hamileyken annem de hamileydi, bir ebe gelip kontrol etmedi. Doğumda çalışıyordum, sabah babam beni bırakıyor, akşam alıyordu. Bir gece karnım ağrıdı, gece yarısı iki de doğum yaptım...”

Kendisini etkileyen önemli bir anısını da ekliyor Ayşe hanım:

“Otobüs bekliyordum, tramvaya binecektim. Hastanenin önünde otobüsten bir adam indi, kendi kendine şımarıyordu. Bana laf atacak gibiydi. Bir şey dedi, ben bakmadım; otobüsün gelişini izliyordum. Bana “Otobüs kaçta gelecek?” dedi. “Beş dakika var” dedim. “Ha, sende yabancısın ha, nerelisin?” dedi. “Türküm” dedim. “Hiç ben ezmiyorsun, genç kadın, güzel kadın” dedi. Ben hiç seslenmedim, duymazdan geldim. Aman boşver dedim, şunlarla mı uğraşacağım. Sonra bir şey sormak için yine “Genç kadın” dedi. “Genç mi?” dedim. “Yürüyen kadın genç, yürümeyen haklı, genç değil” dedi. İçimden güldüm; dedim “Bunu da yeni duyuyorum, laflara bak!”

Gençlere öğütleri, sessizce ama vurgulu bir tonla geldi:

“Evlenecek gençler, önce iyi mi kötü mü, sarhoş mu ahlaklı mı, iyice araştırın. İlk tanıştığında çok güzel görünüyor, evlendikten sonra bambaşka oluyor. Önce kendinizi güvenceye alın, kimseye muhtaç olmayın. Altın bileziğinizi alın, sonra evlenin. Kimle evlendiğinizi bilemezsiniz.”

Ayşe Hanım’ın yaşam öyküsü, her detayıyla göçün, erken yaşta evliliğin, kültürel uyumun ve anneliğin zorluklarını gözler önüne seriyordu. Her kelimesi hem acıyı hem de hayata tutunmayı taşıyor, okuyucuya yanında oturuyormuş hissi veriyordu.

KATILIMCI 39



Küçük derneğin salonundaydık. Pencereden hafif bir ışık süzülüyor, duvarda eski bir tablo hafifçe sallanıyordu. Meryem Hanım, elini dizine koymuş, gözleri geçmişi süzüyordu.

Meryem Hanım derin bir nefes aldı, sesi titreyerek başlıyordu:

“1958 doğumluyum. Kırşehir’de doğdum. 12 yaşında Hollanda’ya geldim babamla beraber. Biz aslen Kırşehirliyiz ama çocukluk dönemlerimde Kırşehir’de geçti. 5, 6 yaşlarında da Kırıkkale’ye taşındık. Kırıkkale’de babam ev yaptırmıştı, o evde yaptırdı, biz apar topar Kırıkkale’deki eve taşındık. Ne kapısı var ne camları var. Annem oralara bir kilim, bir perde yapmak için halı, kilim, ayağı felan şeyler var ya, onları tak, da öyle taşındık oraya, onlarla idare ettik. Şimdi babam da oraya biraz para bıraktı, annem de tembihlerim, adamları camcılara şeylere camlara kapılara takın diye, babam da para gönderecek. Artık, neyse babam bizi oraya yerleştirdi, kendisi döndü buraya. Ondan sonra Kırıkkale’de 5-6 sene içerisinde öyle kaldık. Babam bir iki sefer izine geldi, izine gelmediği dönemlerde de annem babamı kızdıyordu. Babam Hollanda’da her çocuğa para alıyordu, annem babama kızdığında bizi döverdi, babam para göndermiyor diye. Kırıkkale’de çok kar yağmıştı, soba yanmadı, dumanını içeriye verdi, bacağı tıkanmış için. Ben 10-12 yaşlarım civarındaydım. Ablam ısrarla ‘İlla çatıya çıkacaksın, çatıda kar var, çatıdan kayıp düşebilirim’ de ama annem çıkmama razı oldu. Annem bizleri düşünmedi. Komşular geldi,

‘Aman Emine, yapma etme, çocuk bacadan düşer’ diye uyardılar ama annem kimseyi dinlemedi. Ertesi gün soğuktan ablamın bacakları şişti. Bayağı ölümden döndü. Sonra eve komşumuz vardı, soğanları pişirip ablamın ayaklarına sardılar. Sonra doktor geldi, ilaç verdi, ilaçla ablam iyileşmeye başladı. O dönemleri böyle atlattık.

Annesinin çaresizliği ve babasının uzaklığı, hayatlarının her köşesinde hissediliyordu. Meryem Hanım gözlerini uzaklara dikti, hafif bir hüznle devam etti:

“Sonra annem babama mektup yazdı, ‘Benim küçük kız kardeşim öldü’ diye. Babam izne geldi, Kırşehir’de bir arkadaşıyla birlikte. Evin önünü kalabalık görünce babam arabayı rampada, frene basacağı yerde gaza bastı, neredeyse kaza yapıyordu. Yanındaki arkadaşı frene basarak arabayı tam rampanın tepesinde durdurdu. Kardeşim öldü düşüncesiyle babam paniklemiş, ama annem kandırdı aslında onu. Sonra kardeşim babamın karşısına geçince, babam anneme ‘Niye böyle yaptın?’ dedi. Annem de ‘Bize izne gelmiyordun, bize para göndermiyordun’ diye bu yalanı uydurdum dedi. Arabada yer yok diye kardeşimi çocuk yaşta evlendirdiler. Sonra babam bizi de Hollanda’ya götürmeye karar verdi. Babamın bizi Hollanda’ya götürmemesinin sebebi arkadaşının birisi babama ‘Kızları buraya getirirsen, kızlar yoldan çıkar, kötü yollara düşer, akıllarını oynatır, gavurla evlenir’ diye babamı ikna etmiş. Halbuki babam 5 senedir buradaydı, burada nasıl olacağını hiç mi öğrenmedi? Hiç mi bilmedi? Oradaki sağdan soldan duymalarıyla kızlar oraya varınca kötü şeyler yapacak, kötü yolla düşecek diye Esat arkadaşı babamı kandırmış.

Meryem hanım heyecanla anlatımına devam etti:

Kardeşimi evlendirdik, arabada da yer vardı. 11. ayda, karlarda, o soğukta Hollanda’ya dönmeye karar verdik. Ben babamın yanında oturdum ama muavinliğini yaptım, hiç uyumadım. Sonra Hollanda’ya geldik, babamın kaldığı eve geldik. Babam da Hollandalı bir kadınla kalıyordu. Hollandalı kadın da evli, onun evinde kiracı olarak kalıyordu. Bizi götürdüğünden kadının haberi yoktu. Kadın iki de bir babamı çağırıyor, kızıyor. Annem de babama kızıyor, iki de bir ‘Niye kadının yanına gidiyorsun?’ diye. Biz kaçak girdik Hollanda’ya, kadın da kızıyordu, ‘Niye kaçak getirdin?’ diye. Giderken polisleri gördükçe babam kaçıyor, nerede polis varsa oradan farklı yere dönüp gidiyor. Hep sürekli polislerden kaçtık. Sonra Kırşehirli, bizim hemşerilerimiz vardı, Süleyman amca, Allah onlardan razı olsun. Babamın durumunu

anlamış, eşiyle görüşmüş, sonra bize de çocukların odasını verdiler. İki hafta biz orada kaldık, iki hafta boyunca hiç dışarı çıkmadık, kapalı kaldık. Sonra babam ev aradı, köşede küçük bir ev buldu, vay ve yerleştik. Sonra ablam hamileydi, çocukları dünyaya geldi. Bu arada annem de hamileydi, ablam doğurduktan iki gün sonra da annem doğurdu. Bu arada bir zaman sonra ablam eşinden ayrıldı. Çocuk 1 yaşına geldi, ablamı tekrar evlendirdiler, beni de okuldan aldılar, doğan çocukları ben bakmaya başladım. Ablamı tekrar evlendirince ağlamaya başladı. O ağlıyor, biz ağlıyoruz. Mutlu bir evliliği olmadı. Aradan 4 sene geçti, çocuklar 4 yaşında oldu. Sonra Türkiye'yi izine gittik. Annem dayımın oğlunu benimle evlenmesi için söz vermiş. Benim hiçbir şeyden haberim yok. Oraya vardık, dayımın oğlu balkonda oturuyordu, 'Hâlâ kızımı bana verir misin?' Annem de 'Kızım sana kurban olsun' dedi. Bu arada biz izine gittiğimiz vakit, o iki tane küçük kızları biz Hollanda'da birisine bıraktık, parayla bakıyorlar. Beni 15 yaşında dayımın oğluyla sözlendirdiler. 5-6 haftalığına Türkiye'ye gitmiştik. Yaşın küçük olduğu için babamın imzasıyla nikahımızı kıydılar. Sonra Hollanda'ya döndük, iki ay sonra eşim geldi, o da bende 8 yaş büyüktü. Eşim de annemlerde kaldı çünkü ev yoktu. Düğünüm olmadı, gelinlik giymedim, orada akrabalar vardı, geldiler, öyle bir yemek falan yendi, evlendik, ayrı eve çıktık. Bu arada annem iki kızıdan kurtuldu. İkimiz de evlendik. Eşim de ben de çalışıyorduk, küçük bir ev aldık, çocuğum orada dünyaya geldi. Çalıştığım yerde akıl hastalarının olduğu yerde tamamen kapalıydı, böyle bir yerde çalıştım. 17 yaşında da anne oldum. Doğumdan sonra bir yıl evde kaldım, ondan sonra tekrar işe devam ettim. Bundan sonra da ihtiyar bakım evinde çalışmaya devam ettim. Ailemle birlikte ihtiyar bakım evinde çalıştık, sonra 5 yıl geçti, iki çocuğum dünyaya geldi. Akraba evliliği olmasına rağmen annem, babam, eşimle anlaşamadılar. Ara ara tartışıldılar. İyi günlerim oldu ama kötü günlerim önüne geçti. Türkiye'ye gittiğimiz vakitlerde de hep hayatım köylerde geçti, köyde hizmet etmekle geçti.

Meryem hanım ses tonunun şiddetini artırarak devam etti:

"Biz küçük yaştan beri şehirdeydik. Bizim evlendiğimiz gençler, kardeşimin olsun benim olsun, affedersin, dağdan inmeler, iki dağ arasında hiçbir şey görmemişler, ya analarından da ayrılmamışlar. Böyle yerlere de gelince kendilerini bir şey zannettiler, bize uymadılar, biz de onlara uyumak zorunda kaldık. Onlar bize uyacaklardı, ondan sonra çatışma başladı. 'Sen niye böylesin, sen kapanacaksın, sen şunu yapacaksın,' kendilerine bizi çeviriyorlar, huylar değişti. Erkekler

kendilerini bir şey zannetti, sonra çoluk çocuk oldu. Bu sefer de çocuklar yüzünden eşimle tartışmaya başladık. Onları dövmeye kalkınca araya sen giriyorsun.

Biz o dönemde annemizden, babamızdan çok korkardık, hiçbir şey demezdik. Şimdiki çocuklar seni elinde döndürüyor, yani anneyi, babayı; anne baba şimdi çocuğun peşine gidiyor. Tam tersine oldu, ama o dönemde değişti. Çatışmalar başladı, huylar değişti.

O dönemde kadına şiddet olduğu zaman devlete şikayet edebiliyor muydunuz, diye sordu araştırmacı:

“O dönemlerde yoktu, yardım etmiyorlardı. O dönemde Hollandalılarda da çok şey vardı, burada da çok olaylar oldu. Hollandalıların kendilerinde de oldu, ama Hollandalılar da çok şey olduğu için polisler hangi birine yetişsin ki? Yapmıyorlardı, öyle bir şey. Ama kanun sonra sonra baktı bu şiddetler çoğalmaya başladı, kanunu değiştirdiler, şimdi var, sığınma evleri yaptılar, elinden tutmaya başladılar. Bizim o zaman, daha Türk erkekleri çalışmıyordu, bir şeyler yutuyordu. Bak, midemde yara var diye, o dönemde çalışmamak için elinden gelen her şeyi yapıyorlardı, oturayım da evde, para alayım diye. Ondan sonra da gidip kaçak çalışıyordu. Sonra da hanımların çalışmalarına da izin vermiyorlardı, çünkü hanım parası yemeyelim düşüncesi vardı, maço erkek. Ama ben çalıştım. Ehliyet almama karşı çıkmışlardı, eşim de kağnımda, ama ben ehliyetimi aldım, alacağım dedim. Türkiye’den buraya geliyorlar, işçi oluyorlar, bizlerle evleniyorlar, sonra da kadınlara etmedikleri kalmıyor. Anamız, babamız bizi okutmadı, bize destek vermedi, dağdan gelen erkekler de bizlere baskın çıktı. Anne, baba bizlere destek çıksaydı, bizlerin arkasında dursaydı, evlendirmeseydi, bizlere de sağlam bir eğitim verseydi, bizler bugün daha farklı bir durumda olacaktık. Bizim Hollandalı ebelerimiz vardı, babaanne, anneanne gibi bir şey. Bizde de çok destek veriyorlardı. Ablama da çok destek verdi o bayanlar, bizim elimizden tutarlardı. Hatta birisi bana dedi ki, bu ebelerden biri izine gittiğinde, evlenme, demek ki annemlerden duymuş. ‘Sen izine gidince seni evlendirecekler’ dedi, sakın evlenip de gelme dedi. Ben de hayır dedim, öyle bir şey yok dedim. Türkiye’den evlendirmelerinin sebebi de akrabaları buraya getirmek, ekonomik katkıda bulunmak, eve gitmesin, akrabaya gitsin, malın mülküm akrabaya kalsın düşüncesi vardı.”

Meryem Hanım derin bir nefes aldı, gözlerinde hem yorgunluk hem de gurur vardı. Hafifçe başını salladı ve sessizce devam etti:

“Bütün o yıllar, bütün o zorluklar... Bazen düşünüyorum da, küçük bir çocukken yaşadıklarımız, bize ne kadar ağır gelmişti. Ama bugün geriye dönüp baktığımda, her düşüş, her kış, her korku ve her acı, bizi biz yapan şeyler olmuş. Biz, hiç kimsenin arkasında durmadığı bir dünyada, kendi ayaklarımızın üzerinde durmayı öğrendik.

Belki o zamanlar elimizi tutan kimse yoktu, belki ailemiz yeterince koruyamadı, ama biz birbirimize sarıldık, birbirimizi kolladık. Ve şimdi, yaşadıklarımızın ağırlığıyla birlikte, güçlü olduğumuzu, vazgeçemediğimizi görüyorum.”

Her gözyaşı, her endişe, her kaygı... Hepsi, bir kadının dayanıklılığına, bir çocuğun cesaretine, bir ailenin hayatta kalma mücadelesine dönüşmüş.

KATILIMCI 40



Şaziye Gedik, Kırıkkale’de doğmuş, hayatı mücadele ve azimle dolu bir kadındı. Gözlerinde hem yorgunluk hem de gurur vardı; yaşadıklarını anlatırken sesinde hafif bir titreme, kelimelerinde ise güçlü bir kararlılık vardı.

Araştırmacı, onunla sohbet ederken merakını gizleyemedi ve nazıkçe sordu: “Şaziye Hanım, Hollanda’ya ne zaman ve nasıl geldiniz? O günleri biraz anlatır mısınız?”

Şaziye Gedik Hanım derin bir nefes aldı, gözlerini anılarına dikti ve anlatmaya başladı:

“1974 yılında beyim işçi olarak geldi, 1976 yılında da ben geldim. Ben geldiğimde iki çocuğumla geldim. Demek istediğim, bir buçuk yılda dili öğrendim, yolları öğrendim, ondan sonra hemen işe girdim. Bahçe işleri gibi işler vardı çünkü ben çok azimliyim. Ömrümde ne gördüysem burada gördüm diyebilirim. Dil öğrendiğim yerlerde, yani mahalle derneklerinde, öğrendiklerimi uyguladım; 22 yıl boyunca oraya geri gidip çalıştım. Burada dilimi öğrendikten sonra kendimi geliştirdim, ders aldığım yerde 20 yıl boyunca orayı yönettim.

O zamanlar hastaydım, böbrek hastasıydım. Orada yedi yaşından beri hastaymışım. Burada dedim ki, ‘Komşum, Allah razı olsun, doktoruna götür.’ Gittim, ‘Ben böbrek hastasıyım’ dedim; tahlile gönderdiler. İlk tahlilde hastane dedi doktor. Bir yıl olmuş buraya geleli, ilk hastane bana ameliyat dedi. Doktorum hâlâ aynı duruyor. Ben ameliyat olmam,

Türkiye’de bu taşları düşürüyorlar, üç taneydi, bir tane kaldı dedim. Tercüman vardı o zaman, her şeyi anlatıyordu. Belki sizler yaşamadınız, gibi geliyor... Doktor, ‘Böbreğin bitmiş gibi, eğer bundan olmazsan bitecek’ dedi. Erken teşhis sayesinde burada hayatımı yaşadım; ameliyat oldum. Ama bir ay hastanede yattım. Şimdi ameliyat olanlar ne güzel, diyorum ki dua edin; bir ay yattım, hiç yerimden kalkamıyorum. Hastaneye getiren Sivaslı komşum, Allah razı olsun, beş çocuğu vardı, gelememi. Sonra bir geldi ziyaretime, ‘Ya sen niye yatıyorsun hâlâ?’ dedi. ‘Oğlan mı doğurdun bana?’ dedi. Allahım, içeriye bir geldi, böbreğimin alındığını bilmiyordu; bunu duyunca bir daha gitti. Kan kaybından neredeyse iki hafta daha yattım, eve geldim, tekrar tahlillere gittim. O hastaneye de temizlikçi olarak başladım.

Hastanede bir doktor vardı; belki hâlâ yaşıyordur, Allah rahmet eylesin, din farklıydı. Ama ben karşıyım, ‘gavur’ dediler mi, haşa yani... Saat 11 gibi kahve molasına çıkardık restoranda, doktor beni omzuna alırdı, ‘Bak şimdi böbreğinden taşı çıkarttım, temizlik yapıyor’ derdi. O hastanede, dil biliyordum ya, o zamanlar kimse bilmiyordu. Sabahları erken başlardım; yemek veriliyor, yemek listesi gelirdi. Orada bir Türk gördüğüm zaman, ona yardımcı olurum. Demek istediğim, o hastanede tercüman olarak hem işçi yetiştirdim hem de öğrenciler yetiştirdim. Burada da dediler ki, ‘Seni biz okutalım.’ 33 ülkeyle fotoğrafım var. Arkadaşlar, ‘Beylerimiz bize takoz koydu, sana koymamış.’ Allah razı olsun, beyim sayesinde. Kıyafetleri kendim diktim. Bunların hepsinin ayrı bir hikâyesi var.

Okula gittim ama diplomaya sıra gelmedi. Torunum 1989’da doğdu, kızım da Almanya’ya gelin verdi; orada oturamadı, geri geldi. Demek istediğim, ben diplomayı alamadım ama belediye başkanları o kadar değer verirdi ki... Küçük çocuğum 1981’de burada doğdu, o zaman böbreğimi aldılar, bana koruma kullan dediler. Ben burada araba sürmek istiyordum dedim. Hamile elbisesini çok severdim, bir hamile elbisem olmadı. Şimdi dikiş kurslarında kendim öğrendim, oradakiler de öğrendi. Ankara gibi bir yerde basma pijamamız vardı, tişörtümüz vardı; siz o zaman köylü kızı değildiniz derlerdi, ben köylü kızydım ama Ankara’da yetiştim. Pijamayla gezerdim yok ki.

Zorluk çektiğim günleri anlatıyorum. Beyim dedi ki, ‘Allah razı olsun, tek böbreğinle kendini yorma, araba mı süreceksin?’ Komşumuzun kızı yeni doğmuştu, rahmetlik Songül, ‘Araba alalım, o zaman sür’ dedi. ‘Sen beş tane daha doğurursun, korkma’ dedi. Başka şehirleri çok

geziyorum; Türk öğretmeni yok. Belediyeye dedim ki, senede bir kere statüsün üstünde toplanırdı, bütün gruplar. Ben yabancı kadınları temsil ederdim. Polis bürosu, her şey vardı; sorunları dile getirdim. Burada her memleketi geziyorum; her yerde Türk okulu var ama bizim burada Türk öğretmeni yok. Aradılar, dört öğretmen buldular; içinden orta yaşlı bir öğretmeni ben seçtim. 81 doğumlu kızım, 7 yaşında okula gitmesi gerekiyor. Öğretmen başladı, 23 Nisan yapalım dedi. Ben de kıyafetlerin hepsini dikeyim dedim. Hepsini ben diktim. Şaziye Hanım, ‘100 liraya ihtiyacım var’ dedi; çıkarttım cebimden 80 lira verdim. Çok para değil ama itimat... Adam, o gidiş o gidiş, parada gitti.

Üç çocuğum var, yedi tane torunum. Kına gecesi yaptık. Bir kişi oturum için kızını götürmüş, geri getirememiş; bir imza topladım, insanları hemen topladım, bana da oturum verdiler. 7 yıldır de Hâuta'dayım, 11 tane semt evinde üç Türk yoğunlukta. Semt evlerinin arasında bisikletle 3-5 km yapıyordum, haftada birkaç gün. Buraya gelmek için de o geldiğimiz şehirde ne cami var, ne cemiyet var. Beyim her cuma buraya camiye gelirdi. Layhey'den gelen iş arkadaşları buradaki iş arkadaşlarıyla konuşurken, ‘Seni de buraya getirelim, keşke olsa da gelsem’ derdi. Şimdi oturduğum evde 24 tane Türk oturuyor. Barış Evi... Biz burada 24 eviz, biz istersek seni hemen isteriz dediler. Beni de toplantılardan, gezilerden tanıyorlar, iş arkadaşları aktif olduğum için ‘yengeye de ihtiyacımız var’ gibisine. Yedi yıl önce burası nasip oldu, geldik. Binamızın köşesinde lokalimiz var. Konyalı bir abi yönetiyor orayı ama adam geldiği gibi duruyor; ne dili var, ne şeyi var, kendini geliştirmemiş. Akşamları açıyorlar, beyler spora bakıyor; spor aletleri var. Oraya başladım; oranın yönetimi de bizi buraya getirdi, çünkü onun imzası var. Şimdi o 24 evde benden sorumlu.

Abim bir yıl önce dedi ki, 20 yıl önce çok aktifmiş, o insanlardan abim teslim almış. 12. ayda abim bizi çağırdı; senede bir kere orada yemek veriliyormuş. Belediye buraya aktif lazım diyor, bir şey yapmak lazım, dolabın dönmesi lazım diyor. Bizi çağırdı; ben burayı bırakacağım, ya birisi benimle yürütürse, varsa cesaretiniz, ya teslim alsın, ya değilse bırakacağım dedi. Ticaret odasına kayıtlıyız biz. Beyim de çok düşündü; bana bir teklif geldi ama bu teklif bana değil, beyim müsaade ederse gelirim dedim. O zamanlar çalışıyordu, evde yokluğumun farkında değildi; şimdi evde birbirimize ihtiyacımız var. Beyim tamam dedi, teslim aldım orayı. O zaman bankada 240 lira para vardı; her ay bankadan 20 lira kesiliyormuş. Bana teslim eden abimde, üçüncü ayın 15'inde izine gitti; abimin hanımı benim sekreterim, 77 yaşında, Türkçe

bilmiyor. Abim gidince banka tam bana geçmedi, döndüm, geldim; banka kapanmış.

Araştırmacı, onun anlattıklarını dikkatle dinledikten sonra, hafif bir tebessümle sordu: “İlk geldiğiniz Hollanda ile şimdiki Hollanda arasında fark var mı, Şaziye Hanım?”

Şaziye Hanım gözlerini uzaklara dikti, hafifçe gülümsedi:

“Hiçbir fark yok. Burayı biz kendimiz değiştirdik. Az önce bir hikâye anlattım bak. Benim ilkokul diplomam bile yok burada, Hollanda belediyesi okul öğretmenini bana seçti, beni dolandırdı. Bizim insanlarımız aynısını burada da yapacaklar. 32 ülkenin 30’u ile masaya oturdum; en dürüst insanlar onlardı. Bizimkiler kapı kaçıyla oynuyor. Sözüm cemaatten dışarı, ben çok güzel şeyler öğrendim. Hayat dersimi de burada okudum, çocuklarımı da güzel yetiştirdim, çevreyi de yetiştirdim. Semt evinde yüzme kursu açardım, belediye derdi ki, tamam, bu aktiviteyi istedin, yönet derdi. Sekiz kişiyle başlattım. Hollandalılar, ‘Gezi yapılacak, Belçika’ya götürelim’ dediler. Bunları yalnız başıma götürdüm. 55 kişi otobüs alıyordu, ben şoförün yanında tek koltukta oturuyordum. Gittik, ne biliyim, ben arkayı saymadım. Bir de bana para verdiler, girişi onlar ödemiş, o zamana ait birer pasta, birer kahve, yetecek kadar. Bunlar geçtiler, ben geçtim, dediler ki, ‘Beş kişi fazla olamaz.’ Dedim, ‘İtirazın varsa çıkışta tekrar sayacağız.’ Çıkışta beş kişi yine fazla, gizlice arkaya çocuğunu koymuş. İşte bunu yapan bizim insanımız. İyi ki üzerimde para varmış, 125 gülendi, o zaman ödedim. İki hafta sonra toplantımız var, sıra bana geldi, bu kadar kişi fazla çıktı; herkes belediyeden al dedi, kiliseler birliği ödedi. Para önemli değil; sen dedin ya, Hollanda’da o zaman çok güzeldi. İyi yaptılar, şimdi kısıtladılar. Böyle olaylar olduğu için.”

Şaziye Hanım’ın gözlerindeki ışık, yılların yükünü ve emeğin verdiği gururu aynı anda yansıtıyordu. Her kelimesi, hem mücadele dolu geçmişini hem de topluma kattığı değeri taşıyordu. Sesi titrek ama kararlı, anıları canlı ama öğreticiydi; dinleyen her kişi, onun azmini, sabrını ve fedakârlığını iliklerine kadar hissediyordu. Hollanda’ya gelişinden bugüne kadar yaşadığı zorluklar, kazandığı başarılar ve topluma yaptığı katkılar, sadece kendi hayatını değil, çevresindekilerin hayatlarını da dönüştürmüş, ona unutulmaz bir iz bırakmıştı. Ve o an, herkes bir kez daha fark etti ki; Şaziye Hanım, sıradan bir gurbetçi değil, yaşamını azim ve sevgiyle yoğurmuş, kendi hikâyesiyle ilham veren bir öncüydü.

KATILIMCI 41



Zülfiye Sağlam, Samsun’un küçük bir mahallesinde geçen çocukluğunun ardından, lise eğitimini tamamlamış bir genç kadındı. Hafifçe gülümsedi, gözlerinde hem geçmişin hatıraları hem de bugünkü deneyimlerin ağırlığı vardı.

Araştırmacı nazik bir tonla sordu: “Kendinizi tanıtır mısınız?”

Zülfiye Hanım başını hafifçe sallayarak cevapladı:

“Samsunluyum. Lise mezunuyum.”

Sohbet yavaşça Hollanda’ya uzandı. Araştırmacı merakla devam etti: “Hollanda’ya kaç yılında geldiniz?”

“Ben 1998 yılında geldim,” dedi Zülfiye Hanım, gözlerini uzaklara dikerek. “Evlilik yoluyla geldim. Yaklaşık 24 yıl olacak.”

Araştırmacı, onun Hollanda’ya dair ön bilgilerini merak etti: “Peki Hollanda’ya gelmeden önce bu ülkeyi biliyor muydunuz?”

Zülfiye Hanım hafifçe gülümseyerek yanıtladı:

“Biraz medyadan... O zaman medya çok aktif değildi ama ders kitaplarından, coğrafyadan biraz biliyordum. Çok tanımazdım Hollanda’yı. Ünlü şehirlerini bilirdim ama Rotterdam’ı bile duymamıştım. Küçük bir ülke olduğunu biliyordum; hatta Konya kadar diye duyardık. Gelince birebir şahit oldum.”

Araştırmacı sorusunu derinleştirerek sordu: “Hollanda’ya geldiğinizde gördükleriniz, hayal ettiklerinizle aynı mıydı? Bir farklılık yaşadınız mı?”

Zülfiye Hanım gözlerini pencereden gelen gün ışığına dikti ve iç çekti:

“Yaşadım... Çok büyük bir hayal kırıklığına uğradım. Maddi durumumuz refah değildi, ama evlerin düzeni, hareketliliği... Türkiye’nin birçok yönünü biliyordum. Buraya gelince hem hayran olduğum yönler oldu, hem de hayal kırıklığı yaşadım. Özellikle evlerin eski olması ve eşyaların çok sade, basit olması beni şaşırttı. Türkiye’de herkes gösterişli seçimler yapıyor; burası bana çok farklı gelmişti. İnsanlar ise mütevazıydı. İlk geldiğimde beni etkileyen bir başka şey de perdelerdi. Akşamüstü havaalanından eve giderken evlerin camlarının perdelerinin hep açık olduğunu gördüm. Her şey herkesin gözü önünde... Mum ışıkları da bana enteresan geldi; loş ışığı sevmem normalde ama o an farklı bir pencereden bakmamı sağladı.”

Araştırmacı hafifçe başını salladı: “Peki Hollanda’ya ilk geldiğinizde ne hissettiniz?”

Zülfiye Hanım derin bir nefes aldı:

“Çok planlı, projeli ve soğuk geldi bana. Türkiye böyle değil; orada bir kargaşa, cıvıl cıvıl bir hareketlilik var. Buradaki ortam bana soğuk ve cansız geldi. Bazı sokaklarda kimseyi göremezsiniz. Akşamları bazen ziyaretler yapardık; saat yedi-sekizden sonra sokaklar boş olurdu. Türkiye’de böyle değil; yatana kadar çoluk çocuk sesleri... Ama eski nesil için belki hâlâ öyledir. İşte böyle farklılıklar gördüm.”

Araştırmacı soruyu doğal bir merakla sürdürdü: “Peki dil biliyor musunuz? Bilmiyorsanız nasıl iletişim kuruyorsunuz?”

Zülfiye Hanım hafifçe gülümsedi ama gözleri yine bir hüznü taşıyordu:

“Kendime göre yeterli değilim ama bazı kişiler beni iyi görüyor. Kağıt işlerinde başarısızım; birinin yardımına ihtiyaç duyuyorum. Evrak işlerinden pek anlamıyorum. Okuduğum bazı kelimeleri anlamıyorum, yanlış anlama problemim var. Ama cesaretliyim; çat pat konuşuyorum. Çok kötü anılarım olsa da konuşmayı deniyorum.

İlk yıllarımda birkaç hatıram var: Market isimleri değişiyordu, Eydah isminde bir süpermarket vardı. Küçük kağıtlara her şeyin ismini yazar yapıştırırdım. İlk geldiğim zaman ne aldıysam, öğrenmişsem üzerimde kaldı. Sonra çok ilerleme olmadı. Kendime yükleniyorum; herkes meslek sahibi oldu, ben başaramadım diye üzüliyorum.

Ama o markette bir gün, sırada beklerken önümdeki Hollandalılar bana bakıp alay ettiler. Buranın dilinde bazı ekler var; ben yanlış kullandım. Onlar arkamdan gülüp tekrar ettiler. Sonra kasiyer, ‘Ama son plakayı oraya koyar mısınız?’ dedi. Bende, ‘Benden sonra mı?’ dedim. Yanlış ek kullandım, kelimeyi yanlış söyledim. Çok üzülmüştüm; o üzüntü ve kırgınlığı hâlâ unutamıyorum. Doktora gittiğimde de bazı kelimeleri yanlış kullandım, ama doktorum anlayışla karşıladı. Kendimi böyle idare ediyorum. Arkadaşlarım, konuşma için gittikleri yerlere beni de götürüyor; ben onlara güvenmediğimi, onların bana nasıl güvendiğini sorar, söylerim. Kalabalık ortamlarda soru sormaya cesaret ediyorum ama eve gidince, ‘Keşke şunu deseydim’ diyorum. Hollandacayı daha iyi bilseydim daha çok şey başaracağımı düşünüyorum. Evlenip hamile kaldıktan 6 ay sonra problemlerim başladı; koleji bıraktım. Bırakmasaydım, belki meslek sahibi olurdum. Keşke bırakmasaydım.”

Araştırmacı merakını devam ettirdi: “Peki aktif olduğunuz cami ya da dernek var mı?”

Zülfiye Hanım gözlerini hafifçe parlatıp yanıtladı:

“Var. Burası çok kültürel, çok yönlü bir şehir. Çok şanslıyız; göbeğinde oturuyoruz. Bütün camiler etrafımızda. Bütün kuruluşlar, bütün parti görüşlerini temsil eden camiler var. Hepsine gidiyorum; hiç birini ayırt etmiyorum. Hatta bazı kurumlar var, oradakiler hoş görmez ama onlara da ılımlı olmaya çalışıyoruz. Düzenledikleri kermesler, programlar olsun, gitmeye çalışıyoruz. Camilerin kuruluşlarını biliyorum; ben yoktum o dönem ama duyduklarımızdan insanlar, kollarındaki bilezikleri bile verip camileri ayakta tutmaya çalışmış. Büyük emek ve özveri var.”

Araştırmacı bir soru daha yöneltti: “Göç ettikten sonra dini ve kültürel yaşamınız nasıldı?”

Zülfiye Hanım gülümsedi ve hafifçe başını salladı:

“Çok farklı kültürlerle tanıştım. Ben geldiğimde yaşadığım yerin kültürünü yaşatmaya çalıştım, hala da devam ediyoruz. Lehçe, dil her yere ayak uydurabilen bir yapıya sahibiz. Çok kültürlü bir toplumda yaşıyoruz; ben Karadenizliyim ama Ege’den, Akdeniz’den de bir şeyler kaptık. Kendi kendimizi eğittiğimizi düşünüyorum. Bu toplumda bir dayanışma, bir birlik var. Hollanda kültürüne ayak uydurmak biraz zor geldi bana; kendi değerlerimizden vazgeçmedik. İlk yıllarda yaşlı insanlarla dilimi geliştirmek için aynı ortamda bulundum. Hatta bir hatıram var: Dil öğrenmek için tanıştığım ilk Hollandalı yaşlı kişi,

küçük kızımı sevmeye bahanesiyle bizi kabul etti. Evlerinin koridorunda oturuyorduk; güven sağlayana kadar içeri girmedik. Bu yaşlı bayan kültürel açıdan ikram edilen şeyden bir tane alırsın, başka almazsın derdi. Başta çok abes geldi; yemek kültürleri ve toplumsal değerler açısından garibime gitmişti. Biz öyle değiliz; çok eli açık, sofrası geniş bir toplumuz.”

Araştırmacı merakla sordu: “Hollanda’ya gelirken kalıcı olarak yerleşmeyi mi düşündünüz, yoksa geri dönme planlarınız var mıydı?”

Zülfiye Hanım gözlerini hafifçe karartarak yanıtladı:

“Biz geldiğimizden beri geri dönmeyi düşündük ama dönemedik. Dönerler oldu, geri gelmeye çalışanlar da oldu, ama başaramadık. Bunun sebebi Türkiye’de gelir kaynağı olmadan ortada kalmaktan korkmak. Burada en azından açıkta değiliz, kendi yağımızda kavruluyoruz. Türkiye’ye hep dönmek istesek de olmadı. Evlilik üzerine geldik; o niyeti hep taşıdık.”

Araştırmacı, hafif bir sessizlikle bekledi ve sonra sordu: “Türkiye’yi özleyor musunuz?”

Zülfiye Hanım gözlerini uzaklara dikti, hafifçe hüzünlendi:

“Özlediğim yönü çok; ama korku da var. Çocukluğumu orada yaşadım; 25 yaşına kadar Türkiye’deydim. Çok üzülüyorum ve korkuyorum; her açıdan: dini, ahlaki... Türkiye’nin çıkarıcı bir toplum olduğu yönünde söylentiler çok fazla. Bu beni korkutuyor. Biz eli açık bir toplumuz ama burada, Türkiye’de birine bir şey hazırlasam bile tepki alıyorum. Artık öyle bir toplum, yer, komşuluk yok. Herkes kendi menfaatinin peşinde. Ama iyiler de muhakkak vardır.”

Araştırmacı son sorusunu yöneltti: “Peki ilk geldiğiniz Hollanda ile şimdiki Hollanda arasında ne gibi fark var?”

Zülfiye Hanım derin bir nefes aldı:

“Çok fark var. İlk geldiğimde buradaki ödenek ve yardımlar çok fazlaydı. Şimdi git gide her şey kısıtlanıyor. İlkokulda bile sınıf anneleri işten çıkarılıyor; öğrencilere dağıtılan kaynaklarda kısıtlamalar var. Her şey dijital olduğu için maddiyatla da kısıtlamalar var. Yabancılarla yönelik programlar vardı; tamamen kaldırdılar. Bizi istemedikleri malum. Yaşlılarla ilgili bir projeye gidiyorum; kurucusu bir Türk bayan. Anlattıkları beni çok etkiledi ve üzdü; Hollandalılar her alanda haklarını alıyor, biz bilmiyoruz. Gittikçe her şeyi elimizden alıyorlar. Bu projeye bayılmışım.”

Araştırmacı hafifçe gülümsedi: “Sizi etkileyen bir anınız var mı?”

Zülfiye Hanım gözlerini gökyüzüne çevirdi:

“Hollandalılar çok insancıl. İyileri çok iyi; kötüler de var, muhakkak. Yabancı düşmanlığı yapanlar. Ben doğumlarımda hep hastanelerde yattım; bir hatıram var. İbadet ediyordum, perdem kapalıydı. Hemşire bayan açtı; ‘İbadette’ dedi ve saygıyla kapattı. Böyle dine saygılı insanlar var. O kadar çok anım var ki, hangi birini anlatayım?”

Ez cümle, Zülfiye Hanım’ın sözleri, sorduğumuz sorulara verdiği içten yanıtlar geçmişin zorluklarını ve Hollanda’da yaşadığı uyum sürecini gözler önüne sererken, aynı zamanda onun azmini, sabrını ve insanlara duyduğu güveni de ortaya koyuyordu. Her anısı, hem hatırlanan bir mücadele hem de kazanılmış bir ders gibiydi; gözlerindeki hüznün, yaşanmışlıkların ağırlığını yansıtırken, hafif gülümsemesi ise yaşamın sunduğu küçük mutluluklara ve insanlara olan inancına işaret ediyordu. Hollanda’da kök salmış bir hayatın, kültürlerarası bir denge kurmanın ve geçmişten öğrenerek bugünü inşa etmenin öyküsü, Zülfiye Hanım’ın yaşamıyla bütünleşmişti; dinleyen herkes, onun azmi ve kararlılığı karşısında derin bir saygı ve hayranlık duyuyordu.

KATILIMCI 42



Saniye Karakız, hafifçe derin bir nefes aldı, gözlerinde geçmişin hem yorgunluğu hem de sıcak hatıraları vardı. Araştırmacı sessiz bir tonda sordu: “Adınızı, soyadınızı ve eğitim durumunuzu, nereli olduğunuzu öğrenebilir miyim?”

Saniye Hanım gülümseyerek cevapladı:

“Ben ilkokula falan gitmedim, sonradan öğrendim. Burada da dil kursuna gitmedim; kendiliğinden öğrendim. İsmim Saniye Karakız.”

Araştırmacı merakını sürdürdü:

“Hollanda’ya kaç yılında ve nasıl geldiniz?”

Saniye Hanım gözlerini uzaklara dikti, anıların içine dalmıştı:

“1975’te geldim ben. Rahatsızlığımdan dolayı babam tedavi için getirdi. Türkiye’de tedavi olamadım çünkü küçükken kalçamdan yanlış bir iğne vurmuşlar; bel damarlarım ölmüş. Buraya geldim, geri gittim, sonra tekrar geldim. Şimdi 65 yaşımdayım ve 45 yıldır burada yaşıyorum.”

Araştırmacı merakla devam etti:

“Peki Hollanda’ya gelmeden önce burayı biliyor muydunuz?”

Saniye Hanım hafifçe gülümsedi:

“Hiçbir şey bilmiyordum. Biz Amsterdam’a geldik; annem çok şaşırды çünkü herkes yabancıydı. Babam da onlara, ‘Senin gibi insanlar da var,’ dedi. Önceden anneannem hep dua ederdi: ‘Gavurun yüzünü gösterme yüzüme,’ diye. Ama şimdi onlarla yaşıyoruz.”

Araştırmacı, Saniye Hanım’ın ilk izlenimlerini öğrenmek istedi:

“Hollanda’ya geldiğinizde dikkatinizi çeken bir anınız oldu mu? Ya da ne hissettiniz mesela?”

Saniye Hanım gözlerini dolu dolu yaptı, anıları tekrar yaşıyormuş gibi anlatmaya başladı:

“Ben Hollanda’ya geldim eve... Daha bir hafta olmuştu ki hastaneye gittim. Hastanede yatıyorum, yemek getiriyorlar; bana at eti getirmişler. Dil bilmiyorum, anlamıyorum. Karşımdaki kadına sordum: ‘Bu ne?’ Gitti kitap getirdi, kitabın içinden atı bulup bana gösterdi. Sonra ağladım, ‘Buna neden yedirdiniz?’ dedim. ‘Bize haram,’ dedim. Kadın, ‘Özür dilerim, bilmiyordum,’ dedi. ‘Sorabilirdin,’ dedim. Dil bilmediğim için tercüman çağırdım. Tercüman geldi, ‘Neden ağlıyorsun abla?’ dedi. Ben anlattım: ‘Bana at eti yedirdiler.’ Tercüman, ‘Tamam, bilmeyerek yedin, bir şey olmaz,’ dedi. Babam hafızdır, dedelerim amcalarım hep hafızdı. Akşam babam geldi; ağladım: ‘Bana at eti yedirdiler!’ dedim. Babam sakinleştirdi: ‘Korkma kızım, bilerek yemedin, bir şey olmaz. Bilerek yeseydin neyse ama bilerek yemediğin için bir şey olmaz.’ Kadın da tekrar özür dilemek için hediye almış bana. O zamanlar 2 ay hastanede yattım, sonra tedavi merkezine yattım 7 ay. O zaman çok ilgileniyorlardı bizimle; çok az yabancı vardı. Şimdi ise insanlar usandılar, kovmak istiyorlar. Babam geldi, kız kardeşim, oğlan kardeşim geldi; sayı çoğaldı. Küçücük Hollanda’yı büyüttük de büyüttük. Ama yabancılar sayesinde zengin oldular, farkında değiller.”

Araştırmacı hafifçe başını sallayarak “Peki burada hayatınız nasıl geçiyor? Nasıl bir yaşam sürüyorsunuz?” diye sordu:

Saniye Hanım bir an durdu, gözlerinde hem bir hüznün hem de bir kabullenme vardı:

“Biraz gönüllü hapisane gibi... Mecburiyetten kalıyoruz. İzine gidiyorsun, evin burada olduğu için aklın burada kalıyor. Ama döndüğümde 2 ay falan kalıyorum, o kadar rahat ediyorum ki... Sanki cenneteyim. Bütün ailem etrafımda; kız kardeşlerim, ailem,

akrabalarım, yeğenlerim... Bütün güllük gülistanlık. Buraya gelince ise da öyle kalıyoruz, işte.”

Araştırmacı dikkatle sordu:

“Türkiye’ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?”

Saniye Hanım gözlerini uzaklara dikti, hüzünlü ama kararlı bir sesle:

“İsterim tabi... Ama orada yanımda kalacak kimsem yok. Kızım burada olduğu için orada kalacak kimse kalmıyor. Peki huzurevi gibi bir yer olsa, kalır mıydınız? Apartman gibi değil, size ait müstakil bir yer ve yanınızda biri size destek olacak... Benim evim müstakil zaten. Çok isterdim ama burada kızım ve torunlarım var. Hadi kızım büyüdü neyse ama torunlarım küçük, onları çok özlerdim. Bu şekerpare torunlar olmasa orada kalmak isterdim tabii ki. Türkiye çok güzel, kalmak isterim tabii ki.”

Araştırmacı yumuşak bir sesle sordu:

“Sizi etkileyen bir anınız var mı?”

Saniye Hanım gözlerinde bir ışık belirerek yanıtladı:

“Güzel bir anı olarak... En son Türkiye’ye gittiğimde çok hızlı ve rahat gittim, gelirken de öyle rahat geldim.”

Saniye Karakız Hanım’ın bütün anlattıkları, yalnızca Hollanda’daki uzun yaşam öyküsünü değil, aynı zamanda özlem, sabır ve aile sevgisinin gücünü de gözler önüne seriyordu. Yaşadığı zorluklar ve kültürlerarası uyum çabaları, onun kararlılığını ve dirayetini gösterirken, Türkiye’ye olan sevgisi ve torunlarına duyduğu bağlılık, hayatının en değerli hazinesi olarak öne çıkıyordu. Her anısı, hem geçmişin ağırlığını hem de bugünün küçük mutluluklarını yansıtıyor; dinleyenlere, göç ve dayanışma üzerine derin bir ders veriyordu. Saniye Hanım’ın öyküsü, yurt dışındaki yaşamın zorluklarını ve köklerine olan bağlılığın önemini bir arada hissettiren samimi bir yaşam tanıklığı olarak kalıyordu.

KATILIMCI 43



Araştırmacı kayıt cihazını açıp masaya bıraktığında odada hafif bir sessizlik oldu. Pencerenin ardından süzülen solgun ışık, yeni bir hayatın eşiğinde duran bir kadının yüzüne düşüyordu.

“Kendinizi tanıtır mısınız?” diye sordu araştırmacı.

Ayşe Hanım derin bir nefes aldı ve söze başladı:

“Benim ismim Ayşe Coşkuner. Otuz altı yaşındayım. Evlilik yoluyla geldim buraya. Aksaray’dan geldim. Ailemden kimse yok yanımda, ilk gelen benim. Uzak akrabalarım var ama çok yakın sayılmazlar.”

Sesinde ne pişmanlık ne de tereddüt vardı; yalnızca yeni bir başlangıcın kabullenışı...

“Hollanda’ya ne zaman geldiniz?”

“Dokuz ay oldu geleli.”

Henüz bir yılı bile dolmamıştı bu yabancı ülkede. Ama cümlelerinden, kısa sürede epey gözlem yaptığı anlaşılıyordu.

“Gelmeden önce Hollanda’yı biliyor muydunuz?”

Ayşe Hanım hafifçe gülümsedi:

“İnternette, televizyondan ve çevremden duyduğum kadar biliyordum. Çok az şey biliyordum aslında. Ama hep güzel bir ülke olduğunu duyardım. Geldiğimde gerçekten mutlu oldum. Çok beğendim burayı.”

O an gözleri sanki ilk gördüğü manzaralara yeniden bakar gibiydi.

“Hayal ettiğinizle gördüğünüz arasında fark oldu mu?”

“Hayal kırıklığına uğramadım. Pek bir fark yoktu. Sadece şunu fark ettim; Türk insanına göre buradaki insanlar daha sakin. Bakış açıları daha farklı. Hayata daha dingin bakıyorlar. Sakin bir hayatları var. Bu benim çok hoşuma gitti.”

“İlk dikkatinizi çeken şey neydi?”

“Binaların yapıları çok enteresan geldi bana. Her yerin yeşillik olması çok hoşuma gitti. Bir de insanlar çok nazik. Özellikle hastanede bunu çok hissettim. Çok nazikler, çok iyi davranıyorlar.”

Yabancı bir ülkede nezaketin dili olmuyordu; insan sıcaklığı her yerde aynıydı.

“Türkiye ile ilişkiniz nasıl?”

“İnternette takip ediyorum. Sosyal medyadan haberleri görüyorum. Arkadaşlarım ve akrabalarım ile konuşuyorum.”

Özlem kısa bir cümleye sığmıştı.

“Dil biliyor musunuz?”

“Hayır, henüz bilmiyorum. Ama dil okuluna gitmek istiyorum. İnşallah yakın zamanda, biraz iyileştikten sonra. Öğrenmek istiyorum çünkü buranın dili bana çok eğlenceli geliyor.”

Yeni bir dil, yeni bir aidiyet demekti belki de.

“Aktif olduğunuz bir cami ya da dernek var mı?”

Ayşe Hanım’ın yüzü bu soruda daha da yumuşadı:

“Evim Kocatepe Camii’nin yanında zaten. Sosyal aktiviteleri çok. Kahvaltılar düzenleniyor, kermesler yapılıyor, toplantılar oluyor. Sosyal açıdan katkısı büyük. Psikolojik olarak da insan kendini yalnız hissetmiyor.”

Göçün en ağır tarafı yalnızlıktı; belli ki o, bu yalnızlığı paylaşacak bir çevre bulmuştu.

“Göçten sonra sosyal ve kültürel yaşamı nasıl görüyorsunuz?”

“Burada dini çok güzel yaşıyorlar. Yüzeysel değil. Bazı insanlar kabuktan sıyrılıp özüne inmiş gibi. Mütevazı olmaya çalışıyorlar. ‘Allah rızasını nasıl gözetirim?’ diye düşünen insanlar var. Türkiye’de maddiyat çok ön plana çıktı gibi geliyor bana. Zamlar, geçim derdi...

Elbette önemli ama insanların karakterini değiştiriyor. Burada çok maaş alanla az maaş alan arasında çok keskin bir fark hissetmiyorsunuz.”

“Buradaki kültürle kendi kültürünüz arasında fark var mı?”

“Çok fazla zorluk çekmedim uyum sağlamak için. Aynı şehirde bile mahalleye göre insanlar değişebiliyor. Konuşma tarzı, düşünce tarzı değişiyor. Benim dümdüz gördüğüm bir şeyi başkası başka açıdan görebiliyor. Ama büyük bir farklılık hissetmedim. Belki de henüz yeni olduğum içindir.”

“Göç ederken kalıcı olmayı mı düşündünüz?”

“Evet. Kalıcı olarak yerleşmeyi düşündüm. Dönme gibi bir niyetim yok.”

Bu cümleyi söylerken sesi netti.

“Türkiye’yi özlüyor musunuz?”

“Özlüyorum.”

Tek kelime... Ama içinde bir memleket vardı.

“Evlilik dışında başka bir sebep var mıydı?”

“Eşim vesile oldu. Bazı insanlar yurt dışında yaşamak için evlenir. Hatta ‘evleneyim, ayrılalım, düzenimi kurayım’ diye düşünenler olur. Benim öyle bir düşüncem olmadı. Eşimin karakteri de güzeldi. O yüzden böyle bir niyetim hiç olmadı. Eşim buradaki yaşamımı kolaylaştırdı.”

Minnet duygusu sesine yansıyor.

“Türkiye’de yaşamak ister misiniz?”

“Hayır, asla istemem.”

Araştırmacı sebebini sorduğunda Ayşe Hanım duraksamadan devam etti:

“Türkiye şu an ikiye bölünmüş gibi hissediyorum. Sağ–sol ayrımı çok belirgin. Dini açıdan saygı azaldı. Dinini yaşamak isteyen insanlara ‘Arap’ diyerek küçümseyenler var. Çağdaşlık adı altında dini geri plana itmeye çalışıyorlar. Ahlaki değerlerin zayıfladığını düşünüyorum. Saygı azaldı; gençlerde de yetişkinlerde de. ‘Ben’ duygusu çok arttı. Zamlar oluyor, insanlar öfkeyi birbirine yöneltiyor. Burada da zam var ama insanlar isyan etmiyor, birbirini suçlamıyor. Birlik olamadığımız için kaybettiğimizi düşünüyorum. İnsanlar ayrıştırılıyor. Baskı çok. Ateist olsan da saygı görmelisin; sonuçta herkes Allah’ın kulu. Keşke çocuklarımızı daha doğru eğitebilsek.”

Sözleri bir eleştiriden çok bir iç döküş gibiydi.

Son olarak, onu en çok etkileyen an sorulduğunda yüzü aydınlandı:

“Yeni geldiğimde camide arkadaşlarla tanıştım. Hepsi beni kucakladı. Dışlamak yerine hemen içlerine aldılar. Dini güzel yaşıyorlar gerçekten. Çok sevecen insanlar. Bu olmasaydı insan psikolojik olarak çok kötü etkilenebilirdi. Burada insanlar birbirine bağlı.”

Ayşe Hanım’ın hikâyesi büyük fırtınalarla değil, sessiz bir geçişle yazılmıştı. Bir memleketten diğerine uzanan yol, onun için yalnızca coğrafî bir değişim değil; değerler, aidiyet ve huzur arayışının da hikâyesiydi.

KATILIMCI 44



Görüşme yapacağımız alan, önceki görüşmeye nazaran daha havadardı, bir akşam vakti sanki bir sayfa kapanmış, yeni bir sayfa açılmak üzereydi. Araştırmacı Kübra hanımla aynı anda adımlarken derin bir nefes aldı, not defterini düzeltip kalem eline aldı. Kübra Zehra Kaşıkçı Hanım, hafifçe gülümsedi; bakışlarında bu yeni söyleşiye hazır olmanın dinginliği vardı.

“Kendinizden biraz bahseder misiniz?”

Sakin ama kendinden emin sesiyle anlatmaya başladı:

“Ben Kübra Zehra Kaşıkçı. 1991 yılında Rotterdam’da doğdum. Aslen İzmit, Kocaeli’liyim. Eğitim hayatımı yüksek lisansa kadar tamamladım.”

Doğduğu şehirle köklerinin uzandığı topraklar arasında görünmeyen bir bağ vardı. Avrupa’nın liman kokulu rüzgârı ile Anadolu’nun aile sıcaklığı aynı cümlede buluşuyordu.

Araştırmacı, çocukluk yıllarına uzandı:

“Hollanda’da okurken kültürel farklılık yaşadınız mı?”

Kübra Hanım bir an durdu, sanki altı yaşındaki hâline döndü.

“Yaşadım. Altı yaşına kadar Türklerin çoğunlukta olduğu bir okulda okudum. Sınıfın yüzde sekseni Türktü. Hatta iki Hollandalı çocuk bile Türkçe konuşuyordu. Sonra yedi yaşında başka bir yere taşındık. Bu kez çoğunluğu Hollandalı olan bir okula gittim. Bir anda bambaşka bir

ortama düştüm. Yabancı neredeyse yoktu ve okul Hristiyan bir okuldu. Orada gerçekten zorlandım. İlk defa kendimi farklı hissettim.”

Farklı olmak bazen bir kelimedede, bazen bir bakışta saklıydı.

“Görüntümle, dilimle farklıydım. Hollandacam diğerk çocuklar gibi değildi. Bu beni çok etkiledi. Zordu. Okulda her gün dua ile başlanıyordu. Onlar ellerini birleştirerek dua ediyordu, biz ellerimizi açarak kendi duamızı ediyorduk. Küçük gibi görünen ama insanı içten içe ayıran farklardı bunlar. Ben Müslüman bir ailenin çocuğuyum ama evde din çok detaylı öğretilmemişti. Peygamberleri, dini tarihi ilk kez Hristiyan bakış açısından, İncil okunurken öğrendim. Yani din tarihini önce onların gözünden tanıdım.”

Bu cümlelerinde ne sitem ne de öfke vardı; yalnızca bir tespit, bir hatırlayış...

“Sosyal yaşamınız nasıldı?”

“On altı yaşıma kadar Hollanda’da okudum. İlkokulu burada bitirdim. Ortaokul ve lise ayrımı Türkiye’deki gibi değil, birlikte ilerliyor. On altı yaşında lise dördüncü sınıfa denk geliyordum. İlkokulda yaşadığım zorluklar bana bir şey öğretti: kendimi kamufle etmeyi ve her ortama uyum sağlamayı. Bu aslında ileride çok işime yaradı.”

Sözleri güçleniyordu.

“Çevrem genişti. Popülerlik anlamında değil ama herkes beni tanırdı. Çoğu insanın bir grubu olur; benim yoktu. Herkesle takılırdım. Öğretmenlerle de konuşurdum, temizlik görevlileriyle de, öğrencilerle de. Bu hoşuma gidiyordu. Çocukluğum şarkı söylemekle geçti. Yarışmalara katıldım, konserlerde yer aldım. Müzik hayatımın merkezindeydi.”

On altı yaşında kazandığı bursla Hollanda’dan ayrıldı. Lise eğitimini, üniversiteyi ve yüksek lisansını farklı ülkelerde tamamladı. Yaklaşık on yıl boyunca başka coğrafyalarda yaşadı.

“On altı yaşında Hollanda’dan ayrıldım, yirmi sekiz yaşında geri döndüm. Şimdi otuz üç yaşındayım ve neredeyse beş yıldır yeniden buradayım.”

Araştırmacı sordu:

“Hollanda’da olmaktan mutlu musunuz?”

“Mutluyum. Farklı ülkelerde yaşadım ama dönmeyi seçtim. Ailem burada; annem, babam, abim, ablam, yeğenlerim... Çekirdek ailemin burada olması önemli. Bir de burada doğup büyüdüm. Bu düzeni

biliyorum. İnsanları tanıyorum. Rotterdam büyük bir şehir, neredeyse her millettten insan var. Ufkun genişliyor. Dinimi yaşayabiliyorum, kültürümü yaşayabiliyorum ama aynı zamanda başka kültürlerle bir arada olabiliyorum. Bu beni tatmin ediyor.”

Ardından o klasik soru geldi:

“Kendinizi Türk kültürüne mi yakın hissediyorsunuz, Hollanda kültürüne mi?”

Kübra Hanım hafifçe gülümsedi.

“Bu soru hep soruluyor. Çocukken ‘Annemi mi seversin babanı mı?’ diye sorarlar ya, aynı o şekilde. Hatta bir keresinde Willem-Alexander ile konuşma fırsatım oldu, o bile bana bunu sordu: ‘Kendini daha çok Türk mü hissediyorsun, Hollandalı mı?’ diye.”

Sonra cümlelerini ağır ağır kurdu:

“Bu oranla açıklanabilecek bir şey değil. Yüzde şu kadar Türk, yüzde bu kadar Hollandalı diyemem. Ben Hollandalı Türk’üm. Çocukluğumda Türklüğümünden utandığım zamanlar oldu. Gençliğimde ise Hollandalı olmaktan rahatsız olduğum dönemler oldu. Ama yetişkinliğimde şunu fark ettim: Bu iki kültürün iyi tarafları farklı yerlerde güçlü. İkisinin de eksikleri var ama olumlu yönleri birleşince çok güzel bir bütün oluşuyor. Ben kendimi bir bütün olarak hissediyorum. Ayır ayrı tartmıyorum.”

Kimlik artık bir tercih değil, bir sentezdi.

“Hollanda’da sizi etkileyen bir anınız oldu mu?”

“Geçen hafta Lahey’de Filistinliler için ülke çapında bir protesto düzenlendi. Katıldım. Etrafıma baktığımda her millettten insan vardı: Türkler, Hollandalılar, siyahlar, beyazlar, eşcinsel bireyler, çocuklu aileler, yaşlılar... O kadar hoşuma gitti ki. O an Hollandalı olmaktan gurur duydum. İnsan olmak kimliklerin önüne geçtiğinde, ne kadar farklı olursak olalım bir araya gelinebildiğini gördüm. Bu beni çok etkiledi.”

Son soru yine tanıdıktı:

“Türkiye’ye dönmek ister miydiniz?”

“Bu da çok soruluyor,” dedi gülerek.

“Türkiye’ye gittiğimde babaannem, halalarım, kuzenlerim hep ‘Kesin dönüş yap’ derler. Şu an düşünmüyorum. İleride olabilir belki ama şu an burada mutluyum. Türkiye benim için senede bir gittiğim,

akrabalarımı ziyaret ettiğim bir yer. Elbette bağlı hissediyorum ama hayatımı sıfırdan kuracak enerjiyi şu an kendimde görmüyorum.”

Yorgunluk değil, bilinçli bir tercih vardı sözlerinde.

“Türkiye’de hayatın olumlu ve olumsuz yanları var. ‘Çok kötü, o yüzden gitmem’ demiyorum. Gayet güzel yaşayan insanlar var orada. Ben de yaşayabilirim belki. Ama şu an ihtiyacım yok. Ailem burada, düzenim burada, sistemini biliyorum. Şimdilik burası benim evim.”

Kübra Zehra Kaşıkçı’nın hikâyesi iki ülke arasında bölünmüş değil; iki kültürün birleştiği bir köprü gibiydi.

Ne yalnızca Rotterdamlı, ne yalnızca İzmitli...

Ama ikisinin toplamından daha fazlası.

KATILIMCI 45



Randevulaşıp buluşma yerimiz olan cafe, yeni bir görüşmeye başlamak için sessizleşmişti. Araştırmacı derin bir nefes aldı, kalemini not defterine değdirdi. Karşısında oturan Remziye Kaşıkçı Sarıca Hanım, etrafına umut olurcasına gülümsüyor, anlatmaya hazır duruyordu.

Araştırmacı nazikçe sordu:

“Kendinizi tanıtır mısınız?”

Remziye Kaşıkçı Sarıca Hanım’ın sesi sakın ama kendinden emindi:

“Türkiye’den İzmit, Kocaeliliyim. Eğitim durumum Ticaret Lisesi mezunuyum. Hollanda’da da yüksekokul mezunuyum, MBA ve HBO yaptım.”

Araştırmacı notlarını düzeltti ve sonraki soruya geçti:

“Hangi mesleği yapıyorsunuz?”

Remziye Hanım derin bir nefes aldı:

“Mesleğim aslında Türkiye’deki eğitime bakarak muhasebecilik. Ama buraya geldikten sonra bir süre gönüllü çalıştıktan sonra öğretmen oldum, onun eğitimini de aldım. Gece öğretmen okuluna gittim, gündüzleri çalışarak hâlâ öğretmenlik yapıyorum. İlk önce 10 sene Türkçe dili üzerine öğretmenlik yaptım; buraya gelenlerden okuma yazma bilmeyenlere Türkçe okuma yazma öğrettim. Daha sonra Türkçenin kaldırılmasıyla Hollandaca kursu vermeye başladım ve hâlâ

devam ediyorum. Hollandacayı sadece Türkleri değil, karışık milletlerden gelen kişilere de veriyorum; Türklerin dışında Markalar, Polonyalılar, Çinliler, Güney Amerikalılar, Bulgarlar ve birçok yerden gelen Türkler ve yabancılara Hollandaca dersi veriyorum.”

Araştırmacı: Hollanda’ya nasıl geldiniz?

Remziye Hanım gülümseyerek anlatmaya başladı:

“Hollanda’ya 1981 yılında evlilik yoluyla geldim. Hollanda’yı gelmeden önce bilmiyordum, okullarda öğrendiğim kadar... aklıma yel değirmenleri, laleler... Tabii ki bunlar yanlış bilgilermiş. Sonra öğrendiğim kadarıyla onların giydikleri değişik tahta ayakkabılar... Bizim takıma misali... O kadar yani, çok fazla bilgim yoktu. Yani düşündüğüm şeyleri gördüm ama tabii çok farklı şeyleri de gördüm. Ben özellikle daha modern bir şehir olarak düşünmüştüm. İlk geldiğim zaman Rotterdam’a geldim ama evlerin eskiliği, küçüklüğü, darlığı... sanki şehirden köye gelmiş gibi hissettim kendimi. Ama düzen olarak güzeldi; bir sıra ev, bir sıra sokak, bir sıra kanal... Bir yandan göze güzel görünüyor estetik olarak. Bazen kendi evimi bulamadığım oluyordu; numarasını bulmazsan başkasının evine de gidebilirdin. O şaşırtmaca oluyordu bana; kapıların aynı oluşu... Eve giderken kapıları okuyor, okuyor gidiyordum, kaç numara olduklarını... Evimi bile bazen bulmakta zorlandığım zamanlar oldu. Olmuştu yeni geldiğim zamanlar.”

Araştırmacı: Hollanda’ya geldiğinizde ilk dikkatinizi çeken şey ne oldu?

“İlk dikkatimi çeken şey iklimdi,” dedi Remziye Hanım. “Ben sıcak yerden geldim, burası çok soğuk geldi bana. Bayağı zaman çok üşüdüm; Haziran’da, Temmuz’da bile soba yaktığımı hatırlıyorum, aşırı derecede üşüdüm. Bir de bizim alışkın olduğumuz sebze ve meyveler burada yoktu; mesela karpuz, patlıcan... Normal geleneksel Türk yemeklerini yaptığımız sebze ve meyveler burada yoktu. Ben geldiğim seneler 1981’di. Hatta hatırlıyorum, Türkiye’den gelen tırlar kahvelere gelirdi insanlar. Oradan tırcı, ne kadar karpuz getirdiyse o kahveye bırakırdı. İnsanlar bir karpuzu 3-4 kişi paylaşırdı, her eve bir dilim ya da 2 dilim karpuz düşerdi. Yani o özlemimizi o şekilde gidermeye çalışırdık.”

Araştırmacı: Türkiye ile ilişkiniz nasıl ya da nasıldı?

Remziye Hanım gözlerini uzaklara dikti:

“Türkiye ile ilişkimiz hemen hemen her sene izne giderdik. Eşimin de benim de ailem Türkiye’de olduğu için Türkiye’ye giderdik. Özellikle çocuklarımıza da her zaman götürmek istedik; Türkçe dili açısından hem de yeğenlerine, anneannelerini, babaannelerini, akrabalarını tanımak açısından. Her sene Türkiye’ye gittik. Eskiden cep telefonları falan yoktu, normal ev telefonları vardı. Onlara da önceden haber bırakılıyordu; ben falanca gün, falanca saatte telefon edeceğim diye haber yolluyordum. Onlar da o saatte hangi komşuda telefon varsa oraya gidiyorlardı. Herkesin evinde telefon yoktu, orada telefon bekleniliyordu; yani Hollanda’dan bize telefon gelecek gibisinden. Bazen bir saat, bazen 2 saat, bazen bağlanmıyordu. Biz herhalde mektup nesiliydik; mektup çok yazıyorduk, bize de çok mektup geliyordu. Mektup, kart... hâlâ ben saklıyorum. Bayağı bir var, çekmecedeki mektup var; Türkiye’den gelen, annemin babamın gönderdiği mektuplar, benim gönderdiğim mektuplar, sonradan Türkiye’den kendi gönderdiği mektuplar... Kartları da bir araya koydum. Zaman zaman okuduğum zaman gözümde bayağı şeyler canlanıyor. Aslında güzel, hoş bir şeydi. Yeni nesil, cep telefonları bir yönden iyi, kolaylık ama bazı şeyleri öldürdü. Mektuplaşmayı, kartlaşmayı bilmiyorum. Hani benim için biraz nostalji gibi ama benim hoşuma gidiyor. Mesela bir yerlerden mektup alsan, kart alsam... şimdi bile. Hollandalılar da hâlâ sürüyor. Hollandalılar arasında da Hollandalıların Christmas bayramı; herkes birbirine kart yollar. Herkes artık 50 tane, 100 tane... Arkadaşına, eşine, dostuna, iş arkadaşına, akrabalarına ismi atarlar. Yani burada hâlâ o sistem devam ediyor.”

Araştırmacı: Hollanda’da dini, kültürel ve sosyal yaşamınız nasıl? Bahsedebilir misiniz?

Remziye Kaşıkçı Sarıca Hanım:

“Dini yaşantıyı kendi açımdan bir zorluk görmedim. Hollanda’ya ilk geldiğim zamanlar başım açıktı, ilk çocuğumdan sonra başımı örtme kararı aldım. Hollanda’da örtümden dolayı aşırı bir ayrımcılık ya da tepki görmedim. Bilmiyorum, her yeri kolay girip çıktığım için, herkese iletişim kurabildiğim için. Komşularla, arkadaşlarla gönül işleri yapıyorduk. Hollandaca bilmesen bile elimde küçük bir Hollandaca sözlüğü vardı; onlarla iletişim kurabiliyordum. Onlar da bu çabamı görünce bana yardımcı oluyorlardı. Yaşlı komşularım vardı, onlar

mesela çok yardımcı oluyorlardı; kelime açısından öğretiyorlardı, beni evlerine çağırıyorlardı, çay kahve içiyorduk. Hatta orada bir anım var: Fincanlarla kahve verdi, benim fincanım başka, onun fincanı başka... Bir tuhafıma gitti. Biz de ‘takım olayı’ var ya, 6 kişilik, 12 kişilik... Allah Allah, kadıncağızın herhalde kırıldı, dedim. Onunki başkaydı, benimki başkaydı. Sonra bir bisküvi kutusu çıkardı, şeker gibi tuttu, bir tane aldım, kapattı yerine, kaldırdı. O da bana çok ters geldi. Biz de misafire ortaya koyarız, istediği kadar yer; burada o yok. Halen de devam ediyor; yaşlılarda normal bir tane verir, sonra kabına koyar kaldırır, bir yarım saat sonra bir daha teklif eder, sonra kaldırır.”

Araştırmacı: Gönüllü faaliyetlerinizden bahseder misiniz?

Remziye Hanım:

“Benim ilk gönüllü faaliyetim Türkçe dersi oldu; burada Türkçe dersini gönüllü olarak vermeye başladım. Açıkçası benim öğretmenlikle ya da öğretmen eğitimiyle ilgili bir bilgim yoktu. Okumam yazmam vardı, liseyi bitirmişim ama yapıp yapamayacağım konusunda pek karar verememiştim. Yine de evde oturmaktansa gideyim, kendi insanımıza yardımcı olmaya çalışayım dedim. Oradaki Türk öğretmenler bana çok yardımcı oldular. Hatta şimdi onlar benim arkadaşlarım, bu gönüllü işten sonra iş arkadaşım oldular ve hâlâ görüşüyoruz. Türkçe okuma derslerini aşağı yukarı 8 sene verdik; gayet de güzeldi. Ben kendimi her zaman sabırsız olarak düşünürdüm, ‘Öyle mi olur, böyle mi olur’ diye, ama sonra ders verebildiğimi gördüm. Bazen her şeyi bilebilirsin ama bir başkasına aktarmak zor olabilir. Ama ben bunu başardım; hoşuma gitti. İnsanlar teşekkür etti, insanlar sana geliyor; adını bile yazamıyor ama giderken okuyup yazarak gidiyorlar. Bu da seni mutlu ediyor.”

“Şu anda gönüllü faaliyetlerden çay evi yöneticisiyim,” diye devam etti Remziye Hanım.

“Belediye tarafından desteklenen, belediye parkı içerisinde küçük bir çay evi var. Belediye başkanı önceden sormuş: ‘Burada ne yapmak istersiniz?’ diye. Onlar da çay evi olmasını istemişler. Havanın güzel olduğu zaman çay evini açıyoruz. 5-6 yıldır bana geçti, diğer bayanlarla beraber yönetiyorum. Çay evinde belediye ile olan bağlantılarını, muhasebe işlerini takip ediyorum. Şu anda 10 tane gönüllü bayanımız var; sırayla çay evini açıyorlar, çay demleyip isteyenlere kahve veriyorlar. İsteyenlere bizim Türk usulü kek, poğaça, börek gibi yiyecekler ikram ediyoruz. Ayda bir kez ızgara yapılıyor, müşterilerin isteği doğrultusunda. Bize gelen müşterilerin büyük ağırlığı Farslılar ya

da Türkler oluyor, ama dışarıdan Hollandalı ya da diğer yabancılardan da arada sırada gelen oluyor. Bizim faaliyetlerimiz daha çok yaş grubu 55 yaş ve üstü olanlar için; gidecek yeri olmayanları çay aracılığıyla bir araya getiriyoruz. Değişik aktiviteler yapıyoruz; spor, yürüyüş, boncuk, örgü gibi faaliyetler var. Bunun dışında çocuklara yönelik faaliyetlerimiz de oluyor; yaş grubuna göre etkinlikler yapıyoruz. Mesela eşim de bazen yardımcı oldu, uçurtma günü yaptık, çocuklar çok hoşuna gitti. Genç annelere yönelik aktivitelerimiz de var. Ara sıra kahvaltı veriyoruz; kahvaltı sırasında sağlık, çocuk bakımı ya da güncel konular hakkında bilgi aktarıyoruz, bilgi alışverişi yapıyoruz. Çayla grupları bir araya getirerek faaliyetler düzenliyoruz.”

“Belediyeye projeyi biz götürüyoruz, belediye destekliyor ve bunun üzerinden bize para veriyor,” diye açıkladı. “Yoksa gönüllülük talep üzerine oluyor. Genelde burada öyle işliyor; belediyeden, hükümetten veya başka fonlardan para alabiliyorsunuz. Ama projeniz olması gerekiyor. Yani tek kişi olarak da bir proje sunabilirsiniz, bir de vakıf olarak da başvurabilirsiniz. Projenizi detaylı anlatıyorsunuz; ‘Bir senelik proje, bu kadar zaman lazım, bu kadar para lazım’ gibi. Belediyede projenizi kabul ederse parayı gönderiyor. Gönderilen parayı bir sene içinde kullanmak zorundasınız; kullanmadığınız ya da faaliyeti gerçekleştirmediğiniz kısmı geri vermek zorundasınız. Parayı nereye kullandıysanız evraklarla belediyeye teslim etmek zorundasınız; belediyenin kontrol yetkisi var. Biz de evraklarla teslim ediyoruz. Gönüllü faaliyetlerde Hollandalı yaşlılarla da çalıştım, Hollandalıların yanı sıra Surinam’dan, Afrika’dan gelen ve Hollandaca konuşabilen Türklerle de. Hollandacası az olanlar pratik yapma imkânı buluyordu. Yine gönüllüler çay-kahve yapıyordu; ayrı zamanda Hollandalı yaşlılarla konuşarak Hollandacalarını pekiştiriyorlardı.”

“Bir de kendi ailemizin bir vakfı var,” dedi Remziye Hanım. “Bu projemiz hasta çocuklara ve ailelerine yardım üzerine; kanserli veya ölümcül hasta çocuklara. Biz çocuğumuzu kan kanserinden kaybettikten sonra böyle bir vakıf kurma ihtiyacı doğdu. Şu anda hâlâ aktif, Türkiye’de ya da burada yardıma ihtiyaç olan her yerde destek veriyoruz. Türkiye’de de yardım edecek ailelerimiz vardı; örneğin Ankara’ya uzak bir yere gittiğinde otel, yemek, içme masraflarını karşılıyor. Eğer çok aşırı değilse ilaç masraflarını da karşılıyor. Bizim amacımız sadece maddi değil, manevi destek de sağlamak. Türkiye’de manevi destek zor oluyor; burada oturduğumuz için mesela kanserli bir ailenin diğer çocuklarını okula götürüp getirmek ya da hasta

çocuğun yanında yarım saat durmak, annesine nefes aldirmek mümkün. Amaç bu. Bunların çoğunu hayata geçiremedik; özellikle Korona bize darbe vurdu. Manevi yardımdan çok maddi yardım devam ediyor. İnşallah yakın zamanda manevi destek de devam eder diye ümidim var.”

Araştırmacı: Türkiye'ye temelli dönmeyi düşünüyor musunuz?

Remziye Kaşıkçı Sarıca Hanım manalı bir gülümsemeyle:

“Türkiye'ye temelli dönmeyi düşünmüyorum çünkü burada benim çocuklarım, torunlarım, eşim, dostum, akrabalarım var. 23 yaşında Hollanda'ya geldim; şu anda 65 yaşındayım, hayatımın büyük bölümü hep buralarda geçti. Yaşadığım hayattan memnunum. Tabii Türkiye'de de gönül bağım var. Annem babam vefat etti, Türkiye'de diyebileceğin bir kardeşim var, bir halam var. Çok büyük bir akraba grubum yok; o zaman içerisinde de kopukluk oldu. Büyükler gidince küçükler o kadar birbirini arayıp sormuyor, açıkçası ben de gittiğimde hiç kimse ‘Hoş geldin’ diyen de gelmedi.

Emekli olmam için bir buçuk senem var ama 6 ayımı Türkiye'de, 6 ayımı Hollanda'da geçirerek bir hayat yaşamak istiyorum. Nisan-mayıs gibi Türkiye'ye gidip, kış ayları Ekim-Kasım gibi Hollanda'da olmak istiyorum. Şöyle bir korkum da var: Türkiye'de akrabam dışında hiçbir sosyal çevrem yok. Ben sürekli aktif bir insanım; hem iş hayatında hem sosyal hayatta. Şu anda Türkiye'de köyde oturuyoruz. Köyde de ne yapabilirim diye düşünüyorum. Boş oturmak bana göre değil. Ama köy ortamında da ne yapacağımı tam olarak bilemiyorum. Aktifleşecek bir ortam yok; belki bağ-bahçe işleri falan olabilir, ama o işler bana göre değil. Belki zamanla neler gösterecek, bilemiyorum. Ama benim için en büyük korku evde oturmak; ev hanımlığı bana göre değil. Bazı insanlar evde siler, süpürür, çamaşırını yıkar, ama o işler bana göre değil. Benim için sıkıcı bir hayat olur. Bir şeyler yapmam lazım; oraya gidince belki bir şeyler fark eder, bir şeyler yapabilirim. Burada gönüllere dokunduğum gibi Türkiye'de de gönüllere dokunabilirim. Bu bana çok haz verir. Biz burada gönül işi yaparken, bazen hayat sigortası, yol parası ve yılbaşında küçük bir hediye alıyoruz. Normalde insanların gönülüne dokunmak için biz çay evlerini açtık. Burada o kadar yaygın ki, 80 yaşındaki bir kişi bile gönüllü olarak çalışabilir. Geçen de hastaneye gittim; 85 yaşındaki bir gönüllü insanları karşılıyor, ‘Hoş geldin, hangi bölüme gideceksin?’ diyor. Orada insanlara yardım ediyor

ve kendini mutlu hissediyor; kendinin işe yaradığını hissediyor. Bu da onu mutlu ediyor.

Bizim kültürümüzdeki yaşlılar, biraz torun sahibi oldu mu el-ayak çekiliyor, gençlerden hizmet bekleniliyor: ‘Çayımı, kahvemı getirsinler, evimi süpürsünler, alışverişimi yapsınlar.’ Aslında bu hareketler insanları bence öldürüyor. İnsan aktifse, bir şeylerle meşgulse hayat güzel olur, hayata daha çok bağlanır, daha mutlu olur, daha çok işe yaradığını hisseder. Diğer türlü hastalık hastası olur, hep kendini dinler; kendi mutlu olmayınca etrafını da mutsuz eder. Kendini dinlemesini, ağrılarını dinlemesini, gönüllülük yaparsa bırakıyor. İnşallah buradaki gönüllülük Türkiye’de de devam eder.”

Araştırmacı not defterine bakıp sorusunu yöneltti:

“Sizi etkileyen bir anınız var mı?”

Remziye Kaşıkçı Sarıca Hanım, kısa bir duraksamanın ardından gülümseyerek cevap verdi:

“Benim için en büyük anı, 40 yaşında yüksekokula gidip 45 yaşında diploma almak oldu. Ortaokullar için ayrı, ilkokullar için ayrı belgeleri aldım; birini bir yıl, birini beş yıl aldım. Bazı muaf derslerim oldu; bu muaf dersler ilkokul ve ortaokul ayrı ayrı alındığı için ilkokulda gördüğüm bazı dersleri ortaokulda görmedim, muaf olmuştu. Böylece altı yılda belgeleri aldım ve öğretmenliğe başladım. Öğretmenliği genelde yetişkinlerle yaptım; çok kısa bir süre çocuklara ders verdim. O da burada Türkçe dersi vermekle başladı. Hollandalı yetişkinlerle, Türk yetişkinlerle ve başka milletlerden gelen yetişkinlerle derse başladım; hâlâ devam ediyor...”

Remziye Hanım’ın anlatımları, azim ve hayallerin yaşı olmadığını bir kez daha gösteriyor. Remziye Kaşıkçı Sarıca Hanım’ın 40’ında okula dönüp altı yıl süren çabasıyla hem diplomalarını alması hem de öğretmen olarak farklı kültürlerden yetişkinlere eğitim vermesi, hem kişisel hem de toplumsal bir ilham kaynağı. Onun hikayesi, öğrenmenin ve paylaşmanın sınır tanımadığını gururlu bir gülümsemeyle hatırlatıyor; insanın azmi, yıllar geçse de ışığını kaybetmiyor.

KATILIMCI 46



Bugün yeni bir hikayeye şahit olacağının heyecanıyla Şule hanımla buluşan araştırmacı, görüşmeyi yapacağı mekanın yeni bir görüşmeye başlamanın sessizliğiyle dolu olduğunu fark ettikten sonra, yavaşça not defterini önüne koydu, kalemi eline aldı. Karşısında oturan Şule Kaşıkçı Hanım, dik ve sakin bir duruş sergiliyor, hafif bir gülümsemeyle anlatmaya hazır görünüyordu. Yüzünde, yaşanmışlıkların izleri ve anlatacak bir hikâyeye dair merak okunuyordu.

Şule Hanım kendini tanıtmaya başladı:

“İsmim Şule, soyadım Kaşıkçı. Doğma büyüme Kocaeli’liyim ve üniversite mezunuyum.”

Kısa bir duraksamanın ardından, Hollanda’ya geliş hikâyesini paylaştı:

“Hollanda’ya 2016 yılının sonunda, Aralık’ın 16’sında geldik. Aslında önce gezmeye gelmiştik; büyük kızımın pasaportunu almak ve biraz da tatil amaçlıydı. Ama geldik, gördük ve burada kalmaya karar verdik. O günden beri altı yıldır Hollanda’da yaşıyoruz.”

Araştırmacı not aldı ve sordu:

“Hollanda’ya gelmeden önce Hollanda’yı biliyor muydunuz?”

Şule Hanım başını salladı:

“Yok hiç gelip görmedim.”

“Hollanda deyince aklınıza ilk ne geliyordu?” sorusuna Şule Hanım şöyle yanıt verdi:

“Yani Türkiye’deyken hiçbir şey gelmiyordu çünkü bilmediğim bir yerdi bilmediğim için de sadece Avrupa’nın bir ülkesi diyebiliyorum. Sonra buraya gelince burayı tanıdım öğrendim. Türkiye’den hiç çıkmadık o yüzden Hollanda’yla ilgili bir düşüncem yoktu bundan dolayı da hiç araştırmadım bundan ötürü de bilmiyordum.”

Araştırmacı hafifçe gülümsedi:

“Avrupa ülkesi olması sizi heyecanlandırmış mıydı?”

Şule Hanım gözlerini uzaklara dikti ve şöyle söyledi:

“O zaman gezmek için geldim tabii sonuçta bir Avrupa ülkesi görecekti ee tabi heyecanlandım başta yaşamak için o niyetle gelmediğinden dolayı heyecanlıydim o niyetle gelseydim gelmezdim çünkü çocuğum da vardı çünkü yeniden sıfırdan bir hayat kurmak o zaman bana çok ağır gelirdi gözümde büyüdü.”

“Buraya geldiğinizde kültürel farklılık yaşadınız mı?” sorusuna Şule Hanım derin bir nefes aldı ve cevap verdi:

“Sonuçta şöyle bir şey dilini bilmiyorsun insanların bilmiyorsun kültürünü bilmiyorsun kendi başta çok zorlandım hatta şöyle bir şey olmuştu ilk geldiğim zaman burada Rotterdam’da oturdum bir sene birkaç ay yengemde kaldım 3,4 ay kadar sonra kendi evimize çıktık o zaman tanıdığım hiç kimse yoktu arkadaşlarım komşularım oturduğum yerde de yoktu hep yabancıydı büyük kızım ile arkadaşlık yaptım daha doğrusu onunla birlikte alırdım eşim işe giderdi ben de kızım ile çıkardım çarşığı gezerdim sonra geri dönerdim bir gün böyle otobüse bindik ondan sonra dilde bilmiyordum O zaman hiç bilmiyorum bir yer sormak istiyorum ama soramıyorum sonra kartımla ilgili bir problem oldu kartın basmadı şoför bana yani sanırım ırkçı biriydi şoför bana çok ters konuştu yüz ifadesinden tabii anlayabiliyordum o zaman çok zoruma gitmişti böyle zamanlarımda oldu yani o ırkçılığa yabancılara karşı biraz mesafeli insanlarla denk geldim ona çok üzülmuştum Dil öğrenme konusunda da başta çok zorlandım ama onun dışında bizim kültürümüzde çok farklı yani şöyle mesela buradaki herkes göz göze geldiğin insanlarla bir selamlaşmak zorunda kalıyorsun yani şöyle onlar sana göz göze baktığı zaman bir günaydın merhaba dedikleri zaman sen de günaydın ve merhaba istemen gerekiyor ilk başta garip sevmiştim işte her geçen sana merhaba diyor günaydın diyor tabii Türkiye’de

böyle bir şey yok Türkiye’de bunu yapsan daha farklı gözle bakarlar. O yüzden başta o bir garip gelmişti. Sonradan çok hoşuma gitti çünkü insanların birbirine en azından bir merhaba demesi bile çok hoş işte bizim dinimizdeki gibi mesela aleykümselam diyoruz halini hatırını soruyoruz öyle işte bu özelliklerini çok seviyorum onun dışında yemekleri çok farklı bizim yemeklerimiz gibi değil biz seviyoruz böyle yağlı salçalı yem iki üç çeşit yemekleri Onlar da öyle yok Hollandalı arkadaşlarımız da var işte onlara gittiğimiz zaman bir patates püresi haşlama sebze çorba salata o kadar onun dışında çok fazla yok kültür farkı.”

Araştırmacı not defterine bakarak sordu:

“Aktif olduğunuz camia da dernek var mı? Var ise bunlardan bahseder misiniz?”

Şule Kaşıkçı Hanım başını hafifçe salladı ve anlatmaya başladı:

“Çocuklar camiye gidiyorlar onlardan az çok biliyorum işte senede birkaç dönem hafta sonları falan seminerler falan düzenleniyor yemek bölümleri oluyor işte bayanların kendileri bir şeyler yapıp satıyorlar oturup sohbet muhabbet ediliyor. Oradan az çok buluyorum, birkaç sefer de yardıma gitmiştim. İçerikleri ise dinimizi öğretmek, çocuklara Peygamberimizle ilgili, Müslümanlıkla ilgili falan şeyler öğretiyorlar. Ondan sonra sureleri öğretiyorlar, yavaş yavaş Kur’an’a geçiyorlar. Sonra sohbetler oluyor yani camilerdeki işleyiş Türkiye’deki gibi değil. Mesela Türkiye’deyken yazları biz de giderdik işte biz normal etek başörtü takardı elimize elif beleri alıp normal ders işlerdi ama burada şöyle oyunla birlikte öğreniyorlar. Mesela buradaki hocalar işte onlara böyle resimler hazırlıyorlar, onları boyayarak ilahiler öğreniyorlar. Mesela benim kızım İslam’ın şartını öğrenirken müzik eşliğinde öğrendi yani şarkı söyler gibi öğretiyorlar. Daha çok çocukların öğrenebileceği, kafalarında daha çok kalabileceği şekilde. Bir sıkıldık o zamanlar gittiğimizde çünkü çok sıkıcı olurdu ama buradakiler öyle değil. Her çocuğun yaş grubuna göre, onların yaşlarına hitap edecek şekilde öğretiyorlar, oyunla öğretiyorlar yani çocukları sıkımayacak, çocukları bunatmayarak. İlk gönderdiğimde akşam eve geldiğimde kızım ilk öğrendiği şey Süphaneke ve Ettehiyyatüydü yani bir gün içerisinde. Biz o zaman giderken aylar içinde öğreniyorduk, o yüzden buradaki cami sistemi de güzel.”

Araştırmacı sorusunu devam ettirdi:

“Hollanda’da dini, kültürel ve sosyal yaşam nasıl?”

Şule Hanım gözlerini yine uzaklara dikti ve anlatmaya devam etti:

“Biz ülkemizden uzak olduğumuz için bayramlarımız Türkiye’deki gibi olmuyor ama biz şöyle yapıyoruz: Peki Kurban Bayramımızı, Ramazan Bayramımızı öğretmek için onların yaş gruplarına göre bir şeyler ayarlıyoruz. Ramazan 30 gün, 30 gün içerisinde hediye paketleri hazırlıyoruz, işte onlar da oruç tutmak ne demek öğrensinler, mesela bir saatte aç kalabiliyorsun, o hediyeyi verebiliyoruz. İşte oruç tutmak, aç kalarak, yemek yemediğin zaman şöyle böyle şeklinde anlatıyoruz. Bayramlarda da yöntemler var; burada abim, onlar bizden büyük, biz onlara geliyoruz bayram ziyaretine. Sabah bayram kahvaltımız olur, büyüğümüz olduğu için genelde onlar da oluyor, yani onlar da toplanırız, el öpülür, çocuklara bayram hediyeleri dağıtılır, harçlıkları verilir. Bizde onu burada yaşatmaya çalışıyoruz. Tabii biraz kırık oluyor ama çocukların öğrenmesini, görmelerini istiyoruz. Eskiden harçlıklar verilirken mendillerin içine konulurdu, şimdi yengemde yapar, hepimize bizlere dahil birer mendil verir, çocukları da bayramlarda böyle geçiriyoruz.”

Şule Hanım bir an durakladı, sonra sosyal hayatını anlatmaya devam etti:

“Sosyal hayatım ise ilk geldiğim zaman hiçbir şey yapmıyordum, geldiğim ilk sene alışma süreciydi; oturma vesaire, işte buranın kültürüne, insanlarına adapte olma süreciyle geçti. Ama tabii biraz zor geçti. Sonra büyük kızım ana sınıfına başladı, okula başladıktan sonra daha yeni insanlar tanıyorsun, en azından arkadaşları oluyor, sınıfında onların anneleriyle merhaba ulaşıyorsun. Yani şu an sosyalim, oturduğum yerin muhtarı olacak kadar sosyalim, yani çok insan tanıyorum, onlar beni tanıyor. Bunun bir diğer sebebi de çalıştığım yerden kaynaklı; çalıştığım yerin çok avantajı oldu hem dil konusunda hem de çevre konusunda, arkadaş edinme konusunda. Yabancı arkadaşlarım da var, Türk arkadaşlarım da var. Yani sadece Türklerle arkadaşlık yapmıyoruz burada, burada olan herkes aynı şekilde, onlar da bizi dışlayamıyorlar. Tabii onların arkadaşlıkları bizim arkadaşlıklarımız gibi olmuyor, daha mesafeli ve burada randevuleşme var zaten. İşte Türkiye’deki gibi akşam oturmasına kimse çat kapı gelmiyor; önceden arıyorsun, ‘Müsait misin?’ diyorsun, 10’a çıkart göre gidip gitmiyorsun. Türkiye’de de öyle ama Türkiye’de samimi olduğun insanlarda işte çat kapı, ‘Bir kahveni içmeye geldim’

diyebiliyorsun, burada onu yapamıyorsun çünkü herkes çalıştığı için olmuyor. Bunun haricinde çalışıyorum, kendi iş yerim var, 3 senedir eşimle birlikte işletiyoruz, pasta üzerine küçük bir pastanemiz var. Öyle çocuklar okula gidiyorlar, camiye gidiyorlar, yüzme derslerine gidiyorlar, onun haricinde de dili için hâlâ okumaya devam ediyoruz.”

Araştırmacı not defterine bakarak sordu:

“Hollanda’ya kalıcı olarak yerleşmeyi düşünüyor musunuz, yoksa Türkiye’ye geri dönmeyi mi düşünüyorsunuz?”

Şule Kaşıkçı Hanım tekrar gülümseyerek cevap verdi:

“Bu soru buradaki en klasik soru. Şöyle ben dönmeyi düşünmüyorum açıkçası çünkü çocuklarım var, 2 tane, çocuklarımla eğitimi için tabii ki burayı daha iyi görüyorum. Çünkü bence Türkiye’de okudum, Türkiye’deki eğitim sistemimiz tamam orası da iyi ama burası çok daha iyi, özellikle dil konusunda daha iyi. Şimdi benim kızım, büyük kızım 8 yaşında, küçüğü 5 yaşında, bu yaşlarda az çok İngilizce biliyorlar. Hani biz ilkokul dörtte, beşte sonrasında hep İngilizce derslerimiz vardı ama tek öğrendiğim şey ‘what is your name’. Bunu bile söylediğin zaman burada anlaşılmıyorsun. Çünkü dil çok farklı, aksan da olmayınca dümdüz Türkçe konuşuyor gibi olmuyor. Birinci sebep o, eğitim açısından. İkinci sebep de şöyle: ben burayı çok seviyorum, düzenini seviyorum, Hollanda’nın insanlarını çok seviyorum, insanları çok iyi, çok alçak gönüllüler, zengini de bir fakiri de bir. Kimse kimseden üstünlük sağlamıyor Türkiye’deki gibi değil. Tabii ki kendi ülkem, bunu söylerken üzülüyorum ama mesela bizim doktorumuz, avukatlarımızın yanına yaklaşamıyorsun, çok kibir ve ego var ki. O yüzden ama buradakiler öyle değil, buradakiler daha alçak gönüllüler, herkes ihtiyaç kadar yaşıyor. Burada işte markette ihtiyacın kadar alıyorsun. O yüzden çok seviyorum buranın disiplinini, çok seviyorum, yani sakinliğini de çok seviyorum, kimse kimseye yormuyor. Bir yere gittiğin zaman kuyrukta da beklesen agresif değil, herkes güler yüzlü, sabırlı. Ama Türkiye’de özellikle biz bu yaz gittiğimizde çok üzüldük. Türkiye şu an, insanlara ağır diyemiyorsun, insanları o kadar agresif ki, o kadar tahammülsüz, o kadar bencil olmuş ki, biz çok üzüldük, çok şaşırdım. Yani bu kadar beklemiyordum açıkçası. Ama en büyük sebebim, çocuklar, dönmemek için onların geleceği için.”

Araştırmacı hafifçe başını sallayarak sordu:

“Sizi etkileyen bir anınızı bizimle paylaşır mısınız?”

Şule Kaşıkçı Hanım yine derin bir nefes aldı ve anlattı:

“Kötü olarak şöyle bir şey var, o hiç hoşuma gitmemişti: ırkçı insanlar, her ülkede var tabi, sadece burada değil. Biz dükkânı ilk açtığımız sene, benim dilim çok yeterli değil, o yüzden bir tane siparişte bir hata yaptım. Müşterimiz pastasını almaya geldi, ödeme yaptı, tam çıkarken bir tane pastanın yanlış olduğunu fark etti. Kendisi, ben fark etmedim, sonra döndü, bana çok hakaret etti, çok aşağılamış, açtı beni, hem yabancı olduğum için hem de işini iyi yapmadığımı söyledi. Ondan sonra tabii o benim çok zoruma gitmişti, çok kırmıştı beni, çok da sinirlenmiştim açıkçası. Dilim olsaydı bilmiyorum, acaba o kadına ne söylerdim. Resmen bana işte gerizekalı, işte hiçbir şey bilmeyen, yapamayan, yabancı, cahil muamelesi yaptı. Onu hiç unutmuyacağım.”

Şule Hanım gözlerinde hafif bir tebessümle devam etti:

“En çok da mutlu eden bir anımsa, ilk geldiğim sene kızım ile birlikte dışarı çıktım çünkü çok sıkılıyordum evde. Büyük kızımı alıp parka falan giderdim, dil bilmediğim için de kimseyle konuşmazdım. Burada yaşlıları çok seviyorum. Bir gün parka gittiğimizde yaşlı bir teyze oturdu yanımıza, hem kızımızı sevmek için hem de ben de muhabbet etmeye çalıştı. Ben de dil bilmediğim için onunla muhabbet edememişim ama o benimle hareketleriyle konuşuyordu, hem bir şeyler anlatmaya çalışıyor hem de hareketleriyle derdini gösteriyordu, anlatıyordu. Onu hiç unutmuyorum, o yaşta teyze sayesinde birkaç tane kelimeyi öğrenmişim, onları hiç unutmuyorum. O yüzden öyle şeylerden mutlu oldum. İnsanların davranışları, insanların tavırları, insanları çok etkiliyor. Özellikle yaşlılar burada, yaşlılar çok yalnız oldukları için, sohbet edecek, oturup böyle kahve içecek insan çok arıyorlar. Buldukları yerlerde de çocukları olsun, gençler olsun, hemen muhabbet etmek istiyorlar. Bana da öyle denk gelmişti, o zaman çok konuşmak istedim, anlamak istedim, çok isterdim. Öyle bir şey çok hoşuma gitmişti. O, biz olsak, aman işte senle mi uğraşacağız der, dönerdik ama onlar öyle değil, sabırlıdır. O yüzden işte kadın bana bisikleti vardı, işte bana anlatmaya çalıştığı kadarı, anladığım, kızıyla birlikte bisiklete binerken işte bisikletin çocuklar için arka koltuğa olur, kızı oradan düşmüş, çok üzülmüş, onu anlatmaya uğraşıyordu. Kadın kalktı, bisikletin arkasına oturuyor, düşme, şey yapıyor falan, bana hareketleriyle anlatmıştı. Hiç unutmuyorum, çok hoşuma gitmişti.

Onun haricinde dediğim gibi, insanlar çok iyi, arada kötüler var ama genel olarak çok iyi, güler yüzlü ve çok iyi insanlar. Komşularında,

yabancı bir komşum, bizim konteynırlarımız var, işte çöpleri atabilmek için, bahçedeki yaprak otlarını onlara atabilmek için ya da ekstralar için ayrı ayrı. Biz çalıştığımız için, yaşlı Hollandalı komşum, 85 yaşında, yalnız yaşıyor, benim çöplerimizi alır, hep döker, geri yerine koyar. O adamı da çok seviyorum, bahçemi süpürür, onları çok seviyorum. İnsanları çok seviyorum, insanları çok hoşuma gidiyor...”

Bu hikaye, Şule Kaşıkçı Hanım’ın hem mücadele hem de insan sevgisiyle örölü yaşamını çok dokunaklı bir şekilde yansıtıyor. Kendi çocuklarının geleceği için zor kararlar alırken, bir yandan yabancı olmanın ve dilin sınırlılıklarını deneyimlemiş, diğer yandan insanın iyiliğine ve sabrına dair unutulmaz anılar biriktirmiş. Kötü deneyimlerin yarattığı kırgınlıklar, karşılaştığı iyilik ve şefkatle dengelenmiş; küçük hareketlerin ve anlayışın bile insanın dünyasını nasıl güzelleştirebileceğini gözler önüne seriyor. Onun hikayesi, yer değiştirmenin getirdiği zorlukları ve yeni bir toplumda insanın umut ve şefkatle bağ kurma kapasitesini içten bir şekilde anlatıyor. Özetle, Şule Hanım’ın yaşamı, hayatta karşılaştığımız zorlukların yanında küçük iyiliklerin ve insan sevgisinin nasıl büyük bir güç olabileceğinin sessiz, ama derin bir kanıtı niteliğinde...

KATILIMCI 47



Bugün hikayesini dinleyeceğimiz gurbetteki hanımefendinin adı Emine Yılmaz. Yeni bir hikaye dinlemenin heyecanıyla araştırmacı kısa ama nazıkçe söze başladı:

“Öncelikle sizi tanıyabilir miyiz?”

Emine Yılmaz Hanım içten bir tebessümle anlatmaya başladı:

“Ben Emine Yılmaz, Kayseriliyim. Kayseri’nin Develi ilçesinden geliyorum. 2008’de Hollanda’ya geldim, evlilik yoluyla geldim. Eşim buradaydı, doğma büyüme Hollanda’da. 23 senedir buradayım. 2 kızım var, büyüğüm 19 yaşında, küçüğüm 15 yaşında. Eşimle beraberiz. Daha çok arkadaşlarımla takılıyorum, ailemle dışarı çıkıyorum, günlerim böyle geçiyor. Şu an UID’deyim, daha aktifim, daha sosyalim. UID Kadın Kollarında sekreterlik yapıyorum.”

Araştırmacı devam etti:

“Eğitim durumunuzu öğrenebilir miyiz?”

Emine Hanım sade bir ifadeyle cevapladı:

“Türkiye’de ilkokulu okudum, ilkokul mezunuyum. Daha sonra Kur’an kursuna gittim, evlenene kadar, hatta evlenince bile devam ettim. Sonra geldim Hollanda’ya, Hollandaca kurslarına devam ettim, her sene gidiyordum. Şu an evdeyim ama.”

“Hollanda’ya gelmeden önce Hollanda’yı biliyor muydunuz, daha önce hiç duydunuz mu?” sorusu üzerine Emine Hanım şöyle dedi:

“Yok, sadece Hollanda’yı Hollanda olarak duymuştum. Başka hiçbir şey duymamıştım.”

Araştırmacı sordu:

“Hollanda’ya geldiğinizde ilk dikkatinizi çeken şey ne oldu?”

Emine Hanım o ilk günü hatırlar gibi anlattı:

“Havası. Geldiğim gün havası berbattı. Bir de evleri, yollar böyle delikte eşikte... Daha havaalanından eve gelene kadar yollar kazınmış çünkü burada çok çalışma oluyor. Geldiğimde hava çok kötüydü. Eve ummuyordum ben, 11 yıl kayınvalidelerin yanında kaldım. Diyordum ben Türkiye’deki evlerden daha güzeldir Avrupa, Avrupa’nın evleri... Geldiğimde şok üstüne şok yaşadım. Kapıları dahi tuhafıma gitmişti, o derece şok olmuştum yani.”

“Kültürel farklılık yaşadınız mı?” sorusuna şöyle cevap verdi:

“Geçmiş oluyor haliyle ama ben fazla yaşamadım. Şöyle, kayınvalidem akrabam, kendi köylümüz, onlarla fazla şey yaşamadım ama okula gitmeye başladıkça o zaman biraz böyle sıkıntılar yaşadım. Başka insanlar tanıyorsun, başka kültürler görüyorsun, başka ülkelerden... Hollanda’nın bazı şeyleri tuhaf geliyordu. Mesela dışarıda köpek pisliği görmek. Köpek pisliği yok diyorlardı, ben inanmıyordum ama böyle köpek pisliğini görünce çok tiksiniyorum diyordum bu nasıl Avrupa... Ama yine de bazı kanunlarına bakacak olursak yine de Avrupa’yı seviyorum. Mesela burada bir düzen var. En hafifi mesela bir sıraya giriyorsun kimse kimsenin hakkını yemiyor. Çok güzel bir düzen var, o yüzden güzel.”

“Türkiye’yle nasıl iletişim kuruyorsunuz?”

Emine Hanım’ın sesi hafifçe duyulandı:

“Hollanda’ya geldiğimde ev telefonumuz vardı ama o zamanlar kartla aranıyor. O kartın üzerinde numaralar vardı, 10-11 haneli, onu giriyorduk. Biraz ucuza aramak içindi galiba. Ben sadece onunla aranıyor diye biliyordum ama öyle değilmiş tabii. Özlem daha çok oluyordu o zamanlar, görüntülü telefon yoktu. Ondan sonra ailemin seslerini duydukça başlıyordum ağlamaya. Ailem hep orada, burada akrabam olarak kimsem yok geldiğimde, öyleydi. Sonra telefonlar falan çıkınca rahatladık, özlem kalmadı.”

“Aktif olduğunuz camiada dernekler var mı?”

“Yok. Ben öyle gitmedim camiye, derneklere ta ki UID ile tanışana kadar. UID ile tanıştıktan sonra şu an aktifiz, uğraşıyoruz Türk halkımız için, Müslümanlar için, yabancılar için, öyle uğraşıyoruz.”

“Göç ettikten sonra dini, kültürel ve sosyal yaşamınız nasıldı?”

Emine Hanım içtenlikle anlattı:

“Türkiye’deki kadar değildi. Gelince inan normal Türkiye’deki gibi davranıyordum ama baktım kendime gevşeme hissettim. Bana bazı kişiler diyorlardı sen yurtdışına gittin böyle olmasın, bu kadar olmazsın... Çünkü orada daha çok önem gösteriyordun namaz olsun, Kur’an olsun, en basit deyim sohbetler olsun. Geldiğimde bir gevşeme oluyordu çünkü ezan sesi duymuyorsun. Türkiye’de ezan sesi duyunca namaz aklına geliyor ama burada unutuyorsun. Ezan sesini duymayınca hatırlatacak bir şey olmuyor. Biraz gevşeme olmuştu.”

“Göç ederken kalıcı yerleşmeyi düşünüyor muydunuz?”

“Hayır. Ben diyordum birkaç sene sonra kesin döneriz düşüncesi vardı. Kayınvalidem sürekli diyordu, biz de öyle diyorduk ama senelerdir burada kalmışsınız diye hayret ediyordum. Gerçekten hiç düşünmüyordum. En fazla 10 sene durur, sonra eşimi de alır dönerim ama senin elinde olan bir şey değil tabii ki.”

“Sizi burada kalıcı yapan etkenler neler oldu?”

“Çocuklarım. Çocuklarım okula başlayınca gidemedik ama hâlâ aklımda dönüş var. Çocuklarım iyi bir meslek edinsinler, okullarını bitirsinler... Ben çok istiyorum Türkiye’ye dönmeyi, hâlâ içimde bir Türkiye özlemi var. Ne kadar burası Türkiye kanunlarına göre iyi olsa da, rahat olsa da ama insanı Türkiye çekiyor, çok çekiyor.”

“İlk geldiğiniz Hollanda ile şu anki Hollanda arasında bir fark var mı?”

“İlk geldiğimde Hollanda’yı çok tanıımıyordum, dışarıya çok çıkmıyordum. Çıkarsan bir eşimle çıkıyordum ama 11 sene sosyalliğim neredeyse hiç yoktu. Sadece eşimle geziyordum, o da işte çarşısı pazarı. Şimdi ise her yerini geziyorum Hollanda’nın. Bıraksan her yerine gidebilirim yani sanki bir memleketim gibi şu an. Türkler de çok fazla, çevrem de öyle, rahatım yani şu an.”

“Hollanda’da kadınların daha özgür olduğunu düşünüyor musunuz?”

“Kadınlar şöyle özgürler bana göre bizim orada diyelim ki bir günde üç defa aynı yerden geçemezsin, geçsen o laf olur, dükkânlardan

esnaflardan falan... Laf olmasa bile seni öyle yetiştirmişlerdir işte oradan bir daha geçersen laf olur şeklinde. Burada öyle bir şey yok. Bir de burada akşamları falan dışarı çıkabiliyorsunuz, özgürlük olarak böyle.”

“Hollanda’da sizi etkileyen bir anınız var mı?”

Emine Hanım hafifçe gülümseyerek anlattı:

“Kayınvalidemle 11 sene beraber kaldım, iyi kötü anılarımız oldu. Benim geldiğim zamanlarda gelinlerin kaderiydi kayınvalideleri ile yaşamak. Bisiklet sürmeyi biliyordum ama burada diplomasını aldım. Ben Türkiye’de bisiklet sürmeyi biliyordum, kaçak kaçak sürüyordum. Babam izin vermezdi, kızlar bisiklet sürmez derdi. Ben de bisikleti alırsam kaçak kaçak sürerdim. Geldiğimde de çok hoşuma gidiyordu bisiklet sürmek. Direkt arkadaşlardan duydum, hemen başladım. Birkaç sürmeden sonra diplomayı verdiler zaten, dediler çok güzel sürüyorsun diplomamızı aldık. Hatta diplomamı alırken parti şeklinde oldu, bize ikramlarda bulundular diplomayı verirlerken. Öğretmenlerimiz çok iyiydi bu tür şeylerde. İlgi çok. Mesela kadınların böyle bir şey yapmaları onların çok hoşuna gidiyor Hollandalıların.”

Emine Yılmaz Hanım’ın hikâyesi, bir göçmenin iç dünyasını tüm samimiyetiyle ortaya koyuyor. Kayseri’nin Develi ilçesinden çıkıp bilmediği bir ülkeye gelmek, 11 yıl kayınvalidesiyle aynı evde yaşamak, dili ve kültürü sonradan öğrenmek... Bunların her biri başlı başına bir sınav. Ama onun anlatımında en çok hissedilen şey şikâyet değil; sabır, uyum ve içten bir kabulleniş.

Türkiye’ye duyduğu özlem hâlâ kalbinde capcanlı duruyor. Ezan sesini özlemesi, ailesinin sesini duyunca ağlaması, “insanı Türkiye çekiyor” derken sesinin titremesi... Bunlar memleket bağının ne kadar derin olduğunu gösteriyor. Öte yandan Hollanda’daki düzeni, hakkaniyeti ve kadınlara tanınan özgürlüğü takdir etmesi; hayatı iki gerçek arasında dengede yaşamayı öğrendiğini gösteriyor.

Belki de en sembolik anısı, çocukken gizlice sürdüğü bisikletin burada diplomayla taçlanmasıydı. Türkiye’de “kızlar sürmez” denilen bir şey, Hollanda’da alkışlarla, ikramlarla kutlanan bir başarıya dönüşmüş. Bu küçük gibi görünen anı, aslında onun hayat yolculuğunun özeti gibi: Kısıtlamalardan cesarete, çekingenlikten özgüvene, içe kapanıklıktan sosyal hayata...

Emine Hanım'ın hikâyesi, göçün sadece bir yer değiştirme değil; insanın kendini yeniden keşfetme süreci olduğunu duygusal ama umut dolu bir şekilde anlatıyor.

KATILIMCI 48



Kırksekizinci kadın görüşmecimizin kısa ama öz anlatımıyla yeni bir deneyim peşinde olan araştırmacı nazik bir lisanla söyleşiye giriş yaptı.

“Öncelikle sizi tanıyabilir miyiz?”

Gülten Durmaz Hanım anlatmaya başladı:

“Ben Gülten Durmaz. Aksaraylıyım. 22 senedir Hollanda’dayım. Hollanda’ya geldiğimde çocuğum yoktu. 15 sene çocuğum olmadı.

Hollanda’ya ilk geldiğimde gözüme çok güzel gözüktü. Çünkü köyümden gelmiştim. Eve girdim, lambalar yanıyordu; kendi kendime ‘Acaba cennet dedikleri yer burası mı?’ diye düşündüm. Gerçekten Hollanda gözüme çok güzel gözüktü. Hep ‘İyi ki buraya gelmişim.’ diyordum.

Ama çocuğum olmadığı için o konuda çok zorlanıyordum. Buraya geldikten beş sene sonra çocuğum oldu. Fakat babası bizi bırakıp gitti. Kızımı tek başıma büyüttüm, onunla birlikte okullara gittim. Hollandaca öğrenmek için kurslara yazıldım.

Kültürel farklılık yaşamamak için dil kurslarına devam ettim, ama dili tam anlamıyla öğrenemedim. Yine de biraz bir şeyler öğrendim. Dikiş kursuna gittim, spor derslerine katıldım. Sonra UID’nin kadın kollarına gitmeye başladım. Buradaki arkadaşlarımı çok seviyorum.”

Araştırmacı devam etti:

“Aktif olduğunuz cami ya da dernekler var mı? Var ise işleyişi hakkında bilgi verebilir misiniz?”

Gülten Hanım şöyle cevap verdi:

“Var ama ben çok camilere takılı değilim. Adım başı cami var. Genellikle hatim olduğu zaman gidiyorum ya da teravih olduğu zaman gidiyorum taziyelere gidiyorum ama öyle bir takılı ya da bağlı olduğum camiler yok.”

Araştırmacı sordu:

“Göç ettikten sonra dini, kültürel ve sosyal yaşamlarınız nasıldı? Bizlere bahseder misiniz?”

Gülten Hanım içtenlikle anlattı:

“Aslında güzeldi. Önceden burada Türkler pek yoktu bu kadar aktivite yoktu bu kadar kişiler yoktu bu kadar kişileri tanımıyorduk. Ben de bir sene boyunca hiç dışarı çıkmadım. Çocuğum yoktur eski eşim bırakmıyordu buraya gitme oraya gitme sonra sonra ayrıldıktan sonra açıldım. İstedğim her yere gidiyordum. Zaten sonra çocuğum da oldu. Bir parça iyi oldum yani.”

Araştırmacı bir başka soru yöneltti:

“Burada kalıcı kalmayı düşünüyor musunuz yoksa Türkiye’ye dönme planlarınız var mı?”

Gülten Hanım net bir şekilde cevap verdi:

“Burada kalmayı düşünüyorum Türkiye’ye dönmeyi düşünmüyorum. Çünkü bura daha rahat üç kere bir sokaklara gidebilirsin gece geç vakitte eve gelebilirsin. Türkiye öyle değil mesela bir altı haftalığına Türkiye’ye gittiğimiz zaman bile anne baba sürekli soruyor kızım nerede kaldın nereye gittin niye gelmedin bura Türkiye unutma bura Avrupa değil diye nasihatler alıyoruz. Bir yandan da buranın kanunlarını sevdiğim için ve burayı sevdiğim için Türkiye’ye dönmeyi düşünmüyorum.”

Araştırmacı devam etti:

“İlk geldiğiniz Hollanda ile şimdiki Hollanda arasında fark var mı?”

Gülten Hanım şöyle dedi:

“O zaman Türkler çok yoktu bu kadar çevrem yoktu heleki çevrem hiç yoktu. Bir çöp bile dışarı atmıyoruz çünkü arkadaş çevremiz yoktu ama

şu an hem arkadaş çevresi olsun hem Türkler olsun çok çok fark var yani iyi.”

Son olarak araştırmacı sordu:

“Sizi etkileyen bir anınız var mı? Var ise bizimle paylaşabilir misiniz?”

Gülten Hanım’ın sesi güçlenerek cevap verdi:

“Burada güçlü hissettiğim bir anım var. Eski eşim beni bırakıp gittiğinde o zamana kendimi güçlü hissettim. Yalnız başıma çocuğumu büyüttüm. Dil okullarına gidiyordum, yardım yerlerine gidiyordum ayaklarımın üstüne durmaya çalışıyordum. Bura da hiç kimsem de yoktu. Bir arkadaş çevrem vardı o zamana da kendimi güçlü hissettim yani.”

KATILIMCI 49



Kısa süren söyleşide söz sırası Şükran hanımda..

Araştırmacı söze başladı:

“Öncelikle sizi tanıyabilir miyiz?”

Şükran Yağcı Hanım sakın bir sesle cevap verdi:

“Şükran Yağcı, 34 yaşındayım. Mardin’den geldim.”

Araştırmacı devam etti:

“Hollanda’ya kaç yılında, nasıl geldiniz?”

Şükran Hanım şöyle anlattı:

“8 yıldır buradayım. Evlilik aracılığıyla geldim. Türkiye’de evlenip ondan sonra Hollanda’ya geldim.”

“Hollanda’ya gelmeden önce Hollanda’yı biliyor muydunuz?” sorusuna kısa bir cevap verdi:

“Yok bilmiyordum.”

Araştırmacı bir başka soru yöneltti:

“Hollanda’ya geldiğinizde ilk dikkatinizi çeken şey ne oldu?”

Şükran Hanım içtenlikle konuştu:

“İlk dikkatimi çeken bir şey olmadı, çok zor alıştım. Çok kendimi yalnız hissediyordum sanki hiç Türk yokmuş gibi. Ondan sonra baktım her yer dolu Türk.”

“Buradaki hayat hikâyenizi anlatır mısınız?”

“Benle eşim tek buradaydık, hiç kimsemiz yoktu burada o yüzden biraz zorluk çektim. Ondan sonra çevre olduktan sonra alıştım. Bir yıl içinde hamile kaldım, çocuk oldu, öylelikle alıştım. Güzeldi.”

Araştırmacı sordu:

“Hollanda’da kültürel farklılık yaşadınız mı?”

Şükran Hanım cevap verdi:

“Gittiğim yerde aynı kültürlü insanlar vardı.”

“Hollandalılar sizi nasıl karşıladı?”

“Oturduğum yerin hepsi Türk olduğu için direkt Hollandalıların içine girmedığım için yüzden hiç Hollandalılarla bir şey yaşamadık. İyisi de var kötüsü de var her yerde.”

“Aktif olduğunuz dernek ya da cami var mı?”

“Camilere falan elimden geldiğince gitmeye katılmaya çalışıyorum. Camilerde gidip sohbet dinliyorum, bir iki defa Kur’an okumaya gittim, bir türlü nasip olmayınca olmadı. Kur’an okumak istedim, olmadı.”

Araştırmacı devam etti:

“Peki Türkiye’ye dönmeyi düşünüyor musunuz?”

Şükran Hanım net bir şekilde cevap verdi:

“Hayır düşünmüyorum.”

“Özlüyor musunuz?”

“İster istemez özlüyorum, bazı şeylerde gurbetlik oluyor. Hastalık olunca, ani ölüm olunca, düğünler falan o zaman hissediyoruz gurbette olduğumuzu.”

Son olarak araştırmacı sordu:

“Burada yaşadığınız bir anınızı bizimle paylaşır mısınız?”

Şükran Hanım duygulanarak anlattı:

“Doğumdan sonra ben çok kötü oldum. Çocuk da doğunca çevremde olmayınca ben baya kötü oldum ama sonradan geçti. Doğumdan sonra kendimi kötü hissediyordum, tek başıma sanki hiç kimsemiz yokmuş gibi hissediyordum. Çok şükür o da geçti. Hamdolsun.”

KATILIMCI 50



Belgin Gönç Budak, sessizliğin hâkim olduğu odada araştırmacının karşısında oturuyordu. Gözlerinde anlatacaklarını saklayan bir sıcaklık vardı, duruşu sakin ama kararlıydı. Araştırmacı kalemmini eline aldı, not defterini açtı; odadaki hava bir an için röportajın başlamasını bekler gibiydi. Bir yandan geçmişin izleri yüzüne yansımış, bir yandan da hikâyesini paylaşmaya hazır bir merak belirmişti.

Belgin Hanım kendini tanıtmaya başladı:

“Belgin Gönç, 1968 de Dan Haag’da doğdum. Dan Haag’da ilk Türk çocuğu oluyoruz. O gün bugündür Hollanda’dayız. Yaşanılmış bir hikayemiz var. Anaokulu, ilk okulu, orta okulu, liseyi ve üniversiteyi hep burada öğrendik. Allah’a şükür iyi bir eğitim aldık memnunum. Allah razı olsun ailemden, o zamanki aileler çoğu çocuklarını yollamıyordu kız çocuklarını, bizim arkadaşlar vardı gelemiyordu okula, babam öyle değildi illa sen okuman lazım diyordu. Hatta erkek kardeşime; sen okumasan Belgin’in okuması lazımdı diyordu. Allah rahmet eylesin, mekanı cennet olsun. Çok iyi biriydi babam. İlleri görüşlüydü, hiçbir şeyi kısıtlamadı ama bizimde her zaman prensiplerimiz vardı belli kurallar vardı onun içinde serbesttik, biliyorduk sınırlarımızı aşamayacağımızı, yani sınırın ne olduğunu. Öyleydi yani bizim çok güzel çocukluğumuz geçti. Allaha çok şükür ailemden memnunum annemden babamdan Allah razı olsun hepsinden. Hiçbir zaman bize olumsuz şey yapmadılar okul hayatımızda hep bizi

desteklediler. Aynı şekilde evliliktede desteklediler. Ya işte öyle bir dönem geçti buralarda bizim.”

Araştırmacı kültürel yaşamını sordu:

“Kültürel yaşamım da çok güzeldi ben sporu çok seven bir çocuktum. Çok küçüklükten beri basketbola giderdim, futbol oynardım, voleybola giderdim hatta Hollandalı bir arkadaşım yüzme şampiyonuydu ona desteklerdim o da beni destekledi ben hep sporcuların içinde geçirdim okul centrumun dışındaydı, bir saat sürüyordu orta okul lisede öyle gidip geldiğim semt hep Hollandalı doluydu onlarda baya bir şeyler öğrendim. Hollandalılar sporu desteklerlerdi, spor aktiviteleri yaparlardı ben de onlarla beraber gider gelirdim tenis olsun top olsun futbol olsun kendim basketbolda çok iyiydim hemen kulüplerde seçilirdim ilk giderdim yani yani ben inanıyorum spor insana sosyal bir katkı veriyor aktiviteler çok iyi yani ileriye görmek için kendini ifade etmen için kendini geliştirmek için spor şart yani. O zaman ki imkanlara göre gene iyiydi. O zaman ki dönemle şimdiki dönemi kıyaslıyorum şimdiki gençlerin bizim ki kadar spor yapmadığını düşünüyorum bakıyorum çevreme bizim o zaman ki yaşadığımız hayat iyi bir dönemdi güzel geçti.”

Araştırmacı hangi kültürü daha çok benimsediğini sordu:

“Bu zor bir soru, ne kralısın ne buralısın, biz böyle bir şeyiz orada olduk mu yabancı oluyorsun turist oluyorsun, Alman oluyorsun, gurbetçi oluyorsun, buraya geldin mi deTürk oluyorsun yabancı oluyorsun böyle gidiyoruz işte ben oralıyız ne buralıyız ikisinde vatanımız şuanda.”

Araştırmacı sordu:

“Hollanda’daki sosyal yaşamınızdan biraz bahsedebilir misiniz?”

Belgin Hanım anlatmaya başladı:

“Müze içinde faaliyetlerde bulunuyoruz. Müzemizi 12 sene önce başlattık. Dedik ne yapalım ilk nesil için, akde vefa asısıyla yola çıktık. Çünkü onlara bir borcumuz var annemize babamıza dedelerimize dedik biz buralardaysak onların çok katkısı oldu bize önümüzü açtılar. Onlar da azimliydiler baya küçük bir grup olsalarda baya bir yerlere vardılar ondan sonra da bayrağı bize teslim ettiler şimdi biz de yeğenlerimize teslim edeceğiz inşallah yollarını açmışızdır.

Türk gençleri güzel yerlerde gurur duyuyoruz, mezun olanları gördüğümüzde tabi bizim zamanımız da bu kadar yoktu biz yolu açtık, onlar da başkalarının yolunu açacak bu böyle gidicek. Güzel bir gelişme

oluyor. Seviniyoruz, gençlerin güzel eğitim aldıklarında biz de o kadar seviniyoruz.”

Araştırmacı, müzeden ve kuruluş amacından bahsetmesini istedi:

“Müzeden bahsettiniz, müzenin kuruluş amacını ve işleyişini bizlere anlatabilir misiniz?”

Belgin Hanım devam etti:

“Benim eşim proje uzmanı. Geldiğin günden beri Türkiye’den hep projeler üretiyor yani boş durmuyor seviyor azimli dedik ne yapabiliriz market var bu var şu var, Türkler için ne yok diye düşündük bir müzemiz olmadığını gördük. Sonra müze ne amaçlı olacak gel gör neyi neyi göreceğiz ne yapacağız dedik. İlk nesilimizden çoğu gitti, çok az kişi kaldı. İşte sonra dedik ne yapalım ilk nesil için onların anıları, hatırları, yaşadıklarını, tecrübelerini bir kitap haline getirelim, bir sergi yapalım, resimleri sergileyelim, kitap yapalım, bir sürü malzemelerimiz var. Her dönem değişik şeyler sergiliyoruz. Onları bir dijital yapalım dedik, resimlerini sergiledik.

İlk nesile bir borcumuz var düşüncesi ile harekete geçtik. Hatıralar ayıp olmasın, bizden sonra gelenlerin torunu, onların torunu hepsi öğrensin ne var ne yoklasın, geldik nasıl gittikçe. Amaçla geldi insanlar, nereye vardık, bunun için yaptık müzeyi.”

Araştırmacı, Hollanda’da yaşadığı etkileyici bir anısını sordu:

“Hollanda’da yaşadığınız sizi etkileyen bir anınızı bizimle paylaşır mısınız?”

Belgin Hanım duygularını paylaştı:

“Mezuniyet töreninde baya bir duyguluydum, o zamana böyle destek veren çok azdı. Özel ders falan alma yoktu, internet yoktu falan, hep kendi çabamızla geldik buralara. Evden de fazla destek olmuyordu, yine destek verirlerdi ama ders konusunda onların da bilgisi yoktu. O zaman o diplomayı alınca baya heyecanı hissetmiştim, baya bir şeyler olmuştu, fen lisesini bitirmiştim, bir de o zamanlarda okuyan tek Türk kızı bendim. Kız çocuğunun çoğunu yollamıyorlardı anne babalar. Çok gururluydum o zamanları hiç unutmam. Anne babalar geldi bana çiçek hediye ettiler, diplomamı yani bir sevinçli hatıraydı. Yani kendimi bir adım daha ileri gittiğimi hissettim. Güzel günlerdi.

Güzel çocukluğumuz oldu, kapıda oynardık. Şimdi çocuklara acıyorum, hep internet, laptop, iPad... Biz içeri girmezdik, annem bizi getirirdi içeri, kardeşimle bir buçuk yaş var, hep onla beraber kapıda oynardık. Güzeldi yani.

İnsan şunu fark ediyor, bir dönem çalıştıktan sonra ben evde kalmaya karar verdim. Çünkü annem babam hep çalıştı, Allah razı olsun, hiçbir zaman maddi sıkıntımız olmadı. Ama insan istiyor ki anne baba yanında olsun ya da daha fazla bilgilendirsin. Biz onu fazla yaşayamadık çünkü annem babam hep çalışmış oldu. Ama Allah’a çok şükür, kendimiz yani yetiştirdik bütün o kararları o çocuk yaşta alabildik. Şimdi de onun çok faydasını görüyorum. Anne babaya fazla bağımlı olmuyorsun, kendi kararını verebiliyorsun. Hani onlar güzel bir şey.

Şimdiki çocuklara bakıyorum, anne babasız bir iş yapamıyor, durmadan sürekli anne babadan bir şey istiyor. Bizim dönemde öyle bir şey yoktu, biz hep kendimiz yapardık. İyi ki de kendimiz yapmışız, kolay değildi ama biz başardık. Bakıyorum şimdiki çocuklara, her şeyleri var ama çocuk mutlu değil ya da anne baba çok üstüne geliyor. Çocuk kendi kararını veremiyor çünkü ona fırsat verilmiyor. Çocuklara da suç bulmuyorum, anne babalar çok üstüne geliyor. Bence bizim yaşadığımız dönemde çocuklar kendini daha iyi ifade ediyordu. Çünkü çocuk kendi kendine çabalıyordu, bocalıyordu ama netice de istediği yere varıyordu. Onlar güzeldi yani.”

Belgin Hanım’ın sözleri, hem bir toplumun hafızasını koruma çabasını hem de kişisel azim ve bağımsızlık hikayesini içten bir şekilde yansıtıyor. Müzeyi kurma amacı, ilk nesil göçmenlerin anılarını gelecek kuşaklara aktarmak, unutulmaması gereken yaşanmışlıkları kayda almak; bir nevi tarih ve aidiyet duygusunu yaşatmak. Bu, sadece bir sergi değil, emek, hatıra ve saygının somutlaşmış hali.

Kendi hikâyesinde ise Belgin Hanım, hem eğitimin değerini hem de kendi çabasıyla elde ettiği başarıları anlatıyor. Fen lisesinden mezun oluşu ve diplomasını almak, hem ailesinin destek eksikliğine rağmen gösterdiği azmin hem de Türk kızlarının eğitim yolundaki zorluklarını aşmasının simgesi olmuş. Çocukluğuna dair anıları, bugün teknolojiyle iç içe büyüyen çocuklara dair farkındalığını gösteriyor; kendi kendine karar almanın, bocalamanın ve çabalamanın ne kadar değerli olduğunu vurguluyor.

Belgin Hanım’ın hikâyesi, geçmişin değerini korumanın ve bireysel azimle ilerlemenin birleştiği duygusal bir tablo sunuyor; bir yandan kültürel mirası yaşıyor, diğer yandan kendi yaşamında özgüven ve bağımsızlığın önemini hissettiriyor.

KATILIMCI 51



Bugün araştırmacı, Beyza Hanım’la Rotterdam’daki yaşamı ve deneyimlerini konuşmak için bir araya geldi. Vaktin dar olmasından kaynaklı kısa bir söyleşi planlanıyordu. Mekanın sakinliği, yeni bir röportajın başlamasına uygun bir huzur sunuyordu. Beyza Hanım karşısında oturuyor, hafif gülümsemesi ve kendinden emin duruşuyla anlatmaya hazır görünüyordu.

Araştırmacı sordu:

“Kendinizi tanıtır mısınız?”

Beyza Hanım anlatmaya başladı:

“Adım Beyza, 23 yaşındayım. Rotterdam'da doğdum. Öğrenciyim, psikoloji okuyorum, son senem bitmek üzere, iş hayatına başlamak üzereyim.”

Araştırmacı, Beyza’nın burada yaşamını merak etti:

“Buradaki yaşamınızdan biraz bahsedebilir misiniz?”

Beyza Hanım devam etti:

“Burada akrabalarım var, fazla değil kaç tane. Sonra arkadaşlarım var, o da fazla değil birkaç tane. Hobilerim fazla yok. Çizimler yapıyorum, sanatla uğraşıyorum. Eskiden spor yapıyordum, spor salonunda, artık yapmıyorum. Bir aralar çiçeklerle çok uğraşıyordum, onu da artık yapmıyorum. Hobilerim artık dönem dönem değişiyor.

Günlük yaşamımda ise standart bir yaşamım yok. Mesela her hafta değişiyor, neden? Çünkü staj gördüğüm için ve stajda belirli saatler ya da belirli işler vermedikleri için her hafta değişik değişik oluyor günlerim, ilerim her hafta değişiyor. Onun dışında genelde hafta sonları çalışıyorum. Sabit duran sadece işim. Hafta sonu oluyor, genellikle bir mağazada çalışıyorum.”

Araştırmacı kültürel ve dini yaşamını sordu:

“Kültürel ve dini yaşamlarınızdan bahsedebilir misiniz? Mesela dini ve milli bayramlar buralarda nasıl karşılanıyor ve kutlanıyor?”

Beyza Hanım anlattı:

“Milli bayramlarda pek bir şey yapılmıyor. Bazen çocuklar için aktiviteler, programlar oluyor. Dini bayramlarda ise ya işten ya da okuldan izin alabiliyorsun, öyle kutlanıyor ama çoğu kişi de izin almamazlık yapıbiliyorlar. İstersen zaman ayrılıyor.”

Araştırmacı Hollanda eğitim sistemini sordu:

“Hollanda'nın eğitim sisteminden memnun musunuz? Biraz eğitim sisteminizden bahsedebilir misiniz?”

Beyza Hanım yanıtladı:

“Önce 4 yaşında ilk okula başlıyorsun. İlk okul ile orta okul burada bir, birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar o ilk okul oluyor. Sonra liseye geçiyorsun, o da ya dört ya da altı sene oluyor, bu da senin seviyene bağlı. Yani seviyen yüksekse altı sene okuyorsun, düşükse dört sene. Sonra da okuduğun seviyeye bağlı üniversiteye gidiyorsun. Düşük okuyanlar düşük bir üniversiteye gidiyor, yüksek seviyeli olanlar da yüksek seviyeli üniversiteye gidiyor. Yani uzun sürüyor, seviyen yüksekse daha uzun sürüyor.

Küçükken üniversiteye geçene kadar hep yabancılarla okudum. Üniversiteye geçince tek yabancı ben oldum. Üniversitede herkes Hollandalı, birkaç tane yabancı var.”

Araştırmacı, Beyza'nın Hollanda'daki hayatından özel bir anısını sordu:

“Sizin Hollanda'daki yaşamınızda sizi hatırlatacak bir anınızı bizimle paylaşabilir misiniz?”

Beyza Hanım hatırladı:

“Küçükken hatırladığım bir anım var. Arkadaşlarımla birlikte onlarla kalmak bizi çok mutlu ediyordu. Nevra'nın annesi ise hiç bizde kalmalarını istemiyordu, yani uyumaya asla hiç bırakmazdı. Ya ben

onlara kalmaya gidiyordum ya da hiç olmazdı. Ben Nevra ve Eylem’de birkaç kere kaldım. Hatta bir keresinde korkmuştum. Sonra ağlamaya başlamıştım, Yılmaz amca da beni eve bırakmak durumunda kalmıştı, daha sonra eve gelip salam yemiştım.

Bir keresinde ise Halime yenge ne olduğunu tam bilmiyorum ama izin vermişti. O gün çok hoşumuza gitmişti ama ondan sonra tekrar izin vermedi. Hatta o gün babam fotoğraf çekmişti, mutluyduk. Yer yatağı yapmıştı annem, üçümüz yan yana yatmıştık, çok güzel bir anıydı.”

Araştırmacı Türkiye’ye dönmeyi düşünüp düşünmediğini sordu:

“Türkiye’ye dönmeyi düşünüyor musunuz?”

Beyza Hanım yanıtladı:

“Evet, ama paramın olması lazım. Param olursa Türkiye’de yaşamak çok isterim.”

Araştırmacı Türkiye deyince aklına ne geldiğini sordu:

“Türkiye deyince aklınıza ne geliyor?”

Beyza Hanım kısa ve net cevapladı:

“Özgürlük geliyor.”

Beyza Hanım’ın hikâyesi, Hollanda’da doğup büyüyen ikinci nesil göçmen bir genç olarak iki kültür arasında şekillenen hayatını duygu yüklü bir şekilde ortaya koyuyor. Üniversiteye kadar çoğunlukla kendi etnik topluluğundan ve yabancı arkadaşlarla eğitim alması, sonra üniversitede tek yabancı olarak karşılaştığı ortam; aidiyet ve farklılık deneyimini özetliyor. Küçükken arkadaşlarının evlerinde kalması ve o anıların verdiği mutluluk, Beyza’nın çocuklukta deneyimlediği basit ama değerli anıların, sosyal bağların önemini gösteriyor. Günlük yaşamındaki değişkenlik, staj ve çalışmanın getirdiği tempo, onun genç yaşta sorumluluk ve bağımsızlık geliştirdiğini de hissettiriyor. Türkiye’ye dönme isteği ve “Türkiye deyince özgürlük geliyor” demesi, hem köklerine olan bağlılığını hem de kendi memleketinde hissettiği aidiyet arzusunu özetliyor. Beyza’nın hikâyesi, göçmen ikinci nesil gençlerin kültürlerarası dengede büyüme, çocukluk anılarıyla şekillenen kimlik ve geleceğe dair umutlarıyla örülü duygusal bir portre sunuyor.

KATILIMCI 52



Bu n ki buluşma,     nc  kültür çocuklarının ve göçmen ikinci kuşaağın hayatına dair derin bir yolculuğun kapılarını aralayacaktı. Rahime Hanım’ın sözleri, sadece kendi yaşam öyküsünü değil; kimlik, aidiyet ve toplumsal dayanışma temalarını da gözler önüne serecekti. Bu beklenti içerisinde olan araştırmacı nazik bir tonda ilk sorusunu sordu:

“ ncelikle sizi tanıyabilir miyim?”

Rahime Hanım anlatmaya başladı:

“İsmim Rahime, Karamanlıyım. 1987 yılında Belçika’da doğdum. Doğma büyüme Bel ikalıyım, yani 43 yaşındayım. İki  ocuğum var, evliyim.”

Araştırmacı, kültürel farklılıkları merak etti:

“Kültürel farklılıklar yaşadınız mı?”

Rahime Hanım yanıtladı:

“Evet, illaki yaşıyorsun çünkü bizim kültürümüz ile buradaki kültür çok farklı ve biz burada doğanların apayrı kültürü var, ne Türkiye’ye uyuyoruz ne de Avrupa’ya. Bu yüzden     nc  bir kültür. Bizim ki farklı bir kültür, hiçbir yere uymayan bir kültür.”

Araştırmacı Avrupa insanlarıyla iletişimini sordu:

“Avrupa insanları ile nasıl anlaşıyorsunuz?”

Rahime Hanım devam etti:

“İnsanların yaklaşımına göre iletişim kuruyoruz. Eğer sen onlara biraz daha hoşgörülü, biraz daha adım attığın zaman, onlar da seni tanımak için ön yargılarını kırıp belki bir şey sorabiliyorlar ama zaman alıyor. İllaki daha uzak davranana komşularımız oldu. Bizim taşındığımız mahallede hiç yabancı yoktu, 50 senedir orada yaşayan insanlar vardı, kendileri yapmışlar o evleri. Kabul etmekte zorlananlar oldu. İnatla her bayramlarında kart attık, arada özel günlerinde çiçek, selam vere vere böyle bir bağ oluşturduk.”

Araştırmacı sosyal yaşamını ve kendisinden bahsetmesini istedi:

“Sosyal yaşamınızdan ve biraz daha sizden bahsedebilir misiniz?”

Rahime Hanım anlattı:

“Ben aslında öğretmenim. Üç sene öğretmenlik yaptım. Ailevi sıkıntılardan dolayı, boşanma sürecim vardı, o yüzden çocuklar küçük olduğu için öğretmenliği bıraktım. İçimde hâlâ kalan bir şey o. Şimdi ise hayalimi yaşıyorum. Babamın exportu vardı, esnaf. Ben de kadın butik kıyafetleri satıyorum. Hayalimi gerçekleştirdim. Onun mücadelesini verdim mi, verdim. Türkiye’ye baktığın zaman gençler ya da bizim yaşlılarımız bir şeyleri aşmış ve çok daha özgürler. Ama buradakiler geldikleri gibi kalmış, biz de onların mücadelesini kendi içimizde verdik; yani dışarıya değil, kendi insanımız için de verdik. Ve burada ertelenmiş bir hayatım vardı. Epey bir farklılıklar yaşadktan sonra öğretmenlik de yaptım, devlet dairesinde de çalıştım. Şimdi hem devlet dairesindeyim hem de part-time olarak butiğimdeyim.

Benim boşanma sürecim çok alışık olunmamış bir tabloydu; kendi başına devam etmek, ezik olmamak, sonra özünden dönmemek... Yani bazen ayrılınca kadınlar açılıyor, ya bambaşka hayat yani kendilerini ispatlamaya meşguldüler. Asla o tarafa girmedim. Ve bizim çevrede tekrar evlenen kadınlardan ilklerdenim. Onun biraz tepkisini çektim. Hem tepki çektim hem de birçok insana örnek olduğumu düşünüyorum.

Çünkü çok arayan oldu, çok mesaj yazan oldu, hâlâ böyle ‘Ne yapabiliriz, doğru mudur? Yapabilir miyim?’ gibi sorularla onlara elimden geldiğince yol gösteriyorum.

Geçenlerde Faslı’ların camisinde telefon numaramı vermişler. Şöyle demişler: sana anca o yol gösterebilir. Diye bende dedim, ‘Nolur yapmayın’ diye ama böyle bir tabu var burada. Ama Türkiye’de çok daha farklı. Gençlerin hayatına baktığımda bir de bizimkilere.

Bizimkiler geldiği gibi kalmış ve biz o kültürü bozmamışız. Mesela biz karşı tarafı gavur olarak görünce, bizi bozmasınlar diye sabit fikirde kalmışız. Ama Türkiye’de sürekli ilerliyor. Yani bu benim gözlemlerim. Bizim kültür mücadelemiz kendi içimizde.”

Araştırmacı memleket özlemini sordu:

“Türkiye’yi memleketinizi özlüyor musunuz?”

Rahime Hanım yanıtladı:

“Türkiye’yi özlüyorum ama Karaman’ı değil.”

Araştırmacı Türkiye’ye dönme planını sordu:

“Türkiye’ye dönme planlarınız var mı?”

Rahime Hanım açıkladı:

“Hayır. Tatil için çok güzel, çok güzel bir memleket ama insanları çok farklı. Biz ister istemez buranın mentalitesine göre yetişmişiz, biz kuralcımız. Kurallarımız var. Türkiye’de kurallara uymamak gerekiyor, o mentalite bize uymuyor, bundan dolayı biraz sıkıntı yaşıyorum.”

Rahime Hanım’ın anlatısı, üçüncü kültür çocuklarının ve göçmen ikinci kuşağın hayatını derin bir şekilde ortaya koyuyor. Belçika’da doğup büyümesine rağmen hem kendi kültürüne hem de Avrupa kültürüne tam olarak ait olamamanın getirdiği “üçüncü kültür” hissi, kimlik arayışını ve aidiyetin karmaşıklığını hissettiriyor. Kendi yaşam yolculuğu, özellikle boşanma süreci ve hem devlet dairesinde hem de kendi butiğinde çalışması, onun azmini, özgüvenini ve mücadelecilik ruhunu gösteriyor. Rahime Hanım, sadece kendi hayatını kurmakla kalmamış, çevresindeki kadınlara da örnek olmuş ve rehberlik etmiş; bu da toplumsal dayanışmayı ve içsel kültürel mücadeleyi öne çıkarıyor. Türkiye’ye duyduğu özlem ise öznel bir bağ üzerinden; memleketi seviyor ama artık alıştığı hayat ve mentaliteyi Türkiye’de bulamayacağını biliyor. Onun hikâyesi, göçmenlerin hem köklerine bağlı kalma hem de bulundukları toplumda kendilerini var etme çabalarını, duygusal ve gerçekçi bir şekilde yansıtıyor. Rahime Hanım, geçmişle ve bugünüyle bir köprü kuran, kendi ayakları üzerinde duran güçlü bir portre çiziyor

KATILIMCI 53



Bugün, filografi sanatının ustalarından biriyle, hem kişisel yaşam öyküsünü hem de kültürel mirası aktaracak bir yolculuğa çıkılacaktı. Hollanda’da doğup büyüyen bir göçmen ikinci kuşağın deneyimlerinden, sanatla kurduğu bağa, köklerine olan aidiyet duygusundan gençlere verdiği ilhamlara kadar uzanan bir hikâye hazırды.

Araştırmacı sordu:

“Sizi tanıyabilir miyiz?”

Kezban Hanım yanıtladı:

“Ben Kezban Arslan, Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Filografi sanatçısıyım. TUTAP tarafından Türkiye elçisi beraatım var. Aynı zamanda UNESCO kültürel miras taşıyıcısı ünvanlarım var.”

Araştırmacı merak etti:

“Hollanda yolculuğunuz nasıl başladı? Bizimle paylaşabilir misiniz?”

Kezban Hanım anlattı:

“Ben Hollanda’da üçüncü nesilim. Dedem işçi göçü ile Hollanda’ya gelmiş. Babam yine aynı işçi göçü ile Hollanda’ya gelmiş, annem dedemden dolayı onun çocuğu olduğu için buraya gelmiş ve zaman geçtikten sonra annem ve babam burada evlenmişler. Annemle babam Hollanda’da ilk evlenen kişilermiş. Biz de onların çocukları olarak burada doğdum büyüdüm. Amsterdam’da doğdum.”

Araştırmacı, Hollanda'da dikkatini çeken şeyleri sordu:

“Hollanda'da dikkatiniz çeken en önemli şey nedir?”

Kezban Hanım yanıtladı:

“Biz burada üçüncü nesiliz. Türkiye'ye gittiğimiz zaman tam olarak oraya ait hissedemiyoruz. Sebebi ise Türkiye'ye gittiğimiz zamana bize yabancı gözü ile bakılıyor maalesef. Halbuki biz kendimizi Türk olarak tanımlıyoruz. Burada doğdum büyüdüm ama ben hiç bir zamana Hollandalıyım demiyorum. Türküm, ne mutlu bana. Ama burada da ister istemez Hollanda'da doğum, büyümüş olsanda yabancı kimliğine sahibim. Hani bir laf vardır ya Avrupa'da yabancı Türkiye'de gurbetçi. Bu etiketten bir türlü kurtulamayız, bundan dolayı üzüntü içindeyim. Ama biz kesinlikle kendimizi Türkiye'ye ait hissediyoruz.”

Araştırmacı sordu:

“Hollanda'daki dini, kültürel ve sosyal yaşamınızdan bahsedebilir misiniz?”

Kezban Hanım şöyle devam etti:

“Hollanda'da doğdum, büyüdüm, burada okudum. Üniversite mezunuyum. Sigorta bölümünden mezun oldum. Çok uzun yıllar bir bankada sigorta eksperisi olarak çalıştım. Kendimi bildim bileli sanatla meşgulüm ama bu sanata ilgim çocukluğumdan beri ailem tarafından keşfedilmemiştir. Benim bile kendimi keşfetmem otuzlu yaşlarımı buldu. Benim hep bir eğilimim vardı; sürekli böyle yazıyordum, çiziyordum. Boyamalar yapıyordum, hat sanatını deniyordum, ebru sanatını deniyordum, hep bir ilgim vardı ama bir sanatçı boyutu bana böyle erişilmez bir şeydi ama daha sonra çok Allah vergisi bir kabiliyete sahip olduğumu keşfettim çok kısa kısa eğitimler aldım.

Ben filografi eğitimimi ustalık derecesinde Türkiye'de aldım. Bursa'da. Hocamla da çok ilginç anektodumuz var. Ben hocamı, Instagram üzerinden tanıdım. Yani rastgele arama motorunda arıyordum öyle onun ismi çıktı. Aslında birkaç kişi çıkmıştı ama bir tek o cevap verdi. ‘Gelin dedi biz tabiki de sana yardım ederiz’ dedi. Ama benim Hollanda'dan yazdığımı bilmiyordu. Ben gittim. Biletimi aldım, otelimi rezerve ettim. Hiçbir şekilde hayatımda Bursa'yı görmemiştim. Onu buldum. Çok güzel bir yerde atölyesi var. Bursa'da merkezde Bali Beyhan'da. O atölyeye girdiğim anda kendimi cennette gibi hissettim. Her yeri küçük küçük seçili sanat dallarından atölyeler vardı.

Beyza Hanım heyecanla anlatımına devam etti:

Hocam ile oradan tanıştık. Biz hiç kimsin, nereden geldin bu tür sorular aklımıza dahi gelmeden direk o muazzam sanatın deryasında kaybolduk. Tam bir hafta bu şekilde zaman geçirdikten sonra, ‘Hakkınızı helal edin ben gidiyorum’ dedikten sonra valizimi hazırlayacağım. Hocam dedi ki: ‘Valiz derken?’ Dedim: ‘Ben otelde kalıyorum Hollanda’dan geldim.’ Orada bir sok geçirmişti: ‘Bu kadar mı gönül verdin sanata?’ Dedim: ‘Evet. Ben üç çocuğumu arkada bırakacak kadar bu işe gönül verdim’ demiştim. O gün bugündür, işte on yıl oldu hâlâ görüşmelerimiz devam ediyor. Aile olduk hocamla.

Gençlere de tavsiyeleri vardı:

Benim gençlere bir tavsiyem var; bir şey istiyorlarsa onun üstüne gitsinler çünkü hayatta hiçbir şey kendiliğinden bize gelmiyor. Bizim ona adım atmamız gerekiyor. O ilk adımı attıktan sonra da çorap söküğü gibi devamı geliyor. Ama emek vermek gerekiyor.

Ben çok uğraştım bir kere ile kalmadı, birkaç kez daha Türkiye’ye seyahatlerim oldu. Ben yazım tatile bile gittiğim zaman hep aklımda sanat var. Her girdiğim şehirde bir sanat gözü ile bakıyorum, ‘Nerede ne yapabilirim, ne öğrenebilirim, buradan ne alıp Avrupa’da tanıtabilirim’ diye aklımdan sürekli geçiyor. Örnek vereyim, bu sene Tokat’a tatille gittik ama orada Tokat baskısı öğrendim. Malzemelerini aldım.

Ders vermeden önce elimi düzeltmek için kendim tatmin olana kadar devam ediyorum çalışmalarımı. Sonra evet, ben buna hakimim, yapabilirim dediğimde de küçük öğrencilerim var. Benim okullarda, rehabilitasyon merkezlerinde, danışanlarım var, huzur evlerinde dersler veriyorum. Burada hafta sonu çocuklar camiye gider, haftada bir saat ‘sanat etkinliği’ adı altında o çocuklara kendi özümüz, kültürümüzü aktarmak adına sanat dersleri veriyorum. Kendim öğrenip onlara öğretiyorum. Yani nerede ne fırsat bulursam değerlendiriyorum.”

Kezban Hanım’ın anlatımları hiç şüphesiz, kökleriyle bağlı, sanata gönül vermiş ve kendi yolunu kararlılıkla inşa eden bir portre çiziyor. Üçüncü nesil olarak Hollanda’da doğup büyümesine rağmen hem Türkiye’ye ait hissetmesi hem de Avrupa’da “yabancı” etiketiyle var olması, kimlik ve aidiyet duygusunun ne kadar karmaşık olabileceğini gösteriyor. “Avrupa’da yabancı, Türkiye’de gurbetçi” tanımı, onun bu iki dünyadaki konumunu özetliyor.

Sanat yolculuğu ise hem içsel bir keşif hem de fedakârlık hikayesi: Çocuklarından fedakarlık ederek Türkiye’de ustalık eğitimi almak, hocasıyla kurduğu güçlü bağ ve öğrenmeye devam etme azmi, Kezban Hanım’ın adanmışlığını ve kararlılığını gösteriyor. Bugün Hollanda’da çocuklara, huzurevlerine ve rehabilitasyon merkezlerine verdiği derslerle, kültürel mirası aktarırken gençlere de ilham veriyor.

Onun hikâyesi, sadece bireysel bir başarı değil; aynı zamanda kültürler arası bir köprü, sanat aracılığıyla aidiyet ve mirasın yaşatılması örneği. Kezban Hanım, gençlere “İstedğin şeyin peşinden git, emek vermek şart” diyerek hayat deneyimini ve motivasyonunu içten bir şekilde aktarıyor.

KATILIMCI 54



Bugün, Türkiye’nin Karaman ilinden Hollanda’ya evlilik yoluyla gelmiş bir göçmen kadının yaşam öyküsünü dinleyecek, onun kültürel uyum sürecini, dini ve sosyal hayatını, yaşadığı zorlukları ve duygusal deneyimlerini yakından gözlemleyeceğiz. Zeynep Hanım’ın sözleri, bir göçmen kadının hem kendi kimliğini koruma çabası hem de yeni bir toplumda kendine yer açma deneyimini ortaya koyacaktı. Araştırmacı kısa ama keyifli sürececek röportajına başladı.

Araştırmacı sordu:

“Sizi tanıyabilir miyiz?”

Zeynep Hanım yanıtladı:

“Ben Zeynep, Türkiye’nin Karaman ilinde 1992’de geldim. İki çocuğum var; biri oğlan, biri kız. Hollanda’ya evlenerek geldim.”

Araştırmacı merak etti:

“Hollanda’ya gelmeden önce Hollanda’yı biliyor muydunuz?”

Zeynep Hanım anlattı:

“Akrabalarımızdan dolayı aşinalık vardı ama öyle pek bir fikrim yoktu.”

Araştırmacı sordu:

“Hollanda’ya ilk geldiğinizde dikkatinizi çeken şeyler nelerdi?”

Zeynep Hanım devam etti:

“Sürekli yağmur ve simsiyah bir hava. O zaman uçaktan inerken simsiyah bir hava, delice bir yağmur karşılamıştı. Dikkatimi çeken etken bu oldu.”

Araştırmacı merak etti:

“Kültürel farklılık yaşadınız mı?”

Zeynep Hanım:

“Bizim evliliğimiz akraba evliliği olduğu için fazla kültürel farklılık yaşamadık. Burası bizim için yabancı değildi. Akrabalarımız vardı.”

Araştırmacı sordu:

“Aktif olduğunuz dernekler veya camiler var mı?”

Zeynep Hanım:

“Evet var. Kocatepe ve Selimiye camilerine gidiyoruz. Bir de haftada iki gün farklı milletlerin ve kültürlerin bir araya gelip düzenlediği gönüllü etkinliklere katılıyoruz. Bu etkinliklerde müzikler çalınıyor, yemekler yeniyor.

Bazen de gönüllü faaliyetlerimizde yürüyüşler oluyor, el işi işlemleri oluyor, onlara katılıyoruz. Salı günü el işi dersleri, Cuma günü yürüyüşler oluyor; onlara katılıyoruz. Selimiye’de sohbetlere gidiyoruz. Sohbetlerden bir şeyler öğreniyorum, hem de bir şeye yardım ettiğin zaman faydalı olduğu için mutlu hissediyorum. Yürüyüş için ise evden çıkmak, hava almak, sağlığına dikkat etmek, huzur veriyor.”

Araştırmacı sordu:

“Göç ettikten sonra dini, kültürel ve sosyal yaşamlarınız nasıldı?”

Zeynep Hanım:

“Ben akraba olduğum için yaşamım pek değişmedi. Teyzemdi, kaynanam. Dil bilmiyorsun, bilmediğin bir yer, ailem yok, o yüzden zorluklar oldu ama öbür türlü akraba olduğumuz için birbirimizi bildiğimiz için çok da zorlanmadım yani.”

Araştırmacı sordu:

“Göç ederken kalıcı yerleşmeyi düşünüyor muydunuz?”

Zeynep Hanım:

“Evlenerek geldiğim için kesin burda kalacağımı biliyordum. Bilerek geldim. Burası kötü değil ama önceki aklım olsaydı buraya gelmezdim.”

Araştırmacı:

“Türkiye’ye dönmeyi düşünüyor musunuz?”

Zeynep Hanım:

“O da biraz zor. Çocuklar burada, önceden aileni özlüyorsun, şimdi çocukları bırakıp gitsem burayı özleyeceğim. Ne orada yapabiliyorsun, ne de burada yapabiliyorsun. Arada kalmış gibi bir şey.”

Araştırmacı:

“Sizi etkileyen bir anınız var mı?”

Zeynep Hanım:

“Babam kanser hastasıydı, 6 sene kanser tedavisi gördü. Sürekli gelgitler oluyordur, ben o zaman uzakta olmanın ne kadar zor olduğunu anlamıştım. O beni çok yıpratmıştı.”

Zeynep Hanım, Hollanda’ya evlilik yoluyla gelmiş ve akrabalarının yanında olduğu için kültürel adaptasyon açısından zorluk yaşamamış olsa da, dil ve uzaklık gibi pratik engellerle yüzleşmiş. Sosyal ve dini hayatında aktif olması, cami ve gönüllü etkinliklerde yer alması, onun hem topluma bağlanma hem de içsel tatmin arayışını gösteriyor. Çocuklarının burada olması ve babasının uzun süren kanser süreci, Zeynep Hanım için duygusal olarak en etkileyici anları oluşturmuş; uzaklık ve özlem duygusunu derinlemesine hissettirmiş.

KATILIMCI 55



Bugün, Türkiye’den Hollanda’ya evlilik yoluyla göç etmiş bir kadının yaşam yolculuğunu, kültürel uyum deneyimlerini, dini ve sosyal hayatını dinleyecek, bir göçmen kadının yeni bir ülkede kendine nasıl bir yer açtığını deneyimleyecek okuyucu. Gülay Hanım’ın hikâyesi, hem kişisel direncin hem de göçmenlik deneyiminin küçük ama önemli anlarıyla doluydu. Vakit kaybetmeden araştırmacı sordu:

“Sizi tanıyabilir miyiz?” “Hollanda’ya kaç yılında ve nasıl geldiniz?”

Gülay Hanım:

“Hollanda’ya 1994 yılında evlendikten sonra geldim. O zamanlar ithal gelin diyorlardı, yani ithal gelin olarak geldim.”

Araştırmacı:

“Hollanda’ya gelmeden önce Hollanda’yı biliyor muydunuz?”

Gülay Hanım:

“Bilmiyordum, hiçbir fikrim yoktu.”

Araştırmacı:

“Hollanda’ya geldiğiniz zaman ilk dikkatinizi çeken şey ne oldu?”

Gülay Hanım:

“İlk dikkatimi çeken doğası oldu, doğasının yeşilliği, sokaklarının temizliği, düzeni... En ilgimi çeken şeyler bunlar oldu. En temiz ülke olarak nitelendirdiğim.”

Araştırmacı:

“Peki kültürel farklılık yaşadınız mı?”

Gülay Hanım:

“Tabii ki buradaki Hollanda yaşantısı Türkiye yaşantısına göre daha farklı, daha serbest. Tabii ki ilk başta kültür çatışması oldu ama geçen senelerde gelen biz Türkler bir arada olduğumuz için İstanbul tam bir kültür farklılığı yaşamadık. Ama iş hayatlarımızda zaman zaman oluyordu.”

Araştırmacı:

“Hollandalılar sizi nasıl karşıladılar?”

Gülay Hanım:

“Hollandalılar bölüm bölümdür. Bazıları sıcak kanlı ve güleç yüzlüdür. Her sokağa çıktığımızda hiç tanımadığınız insanlar bile ‘günaydın’, ‘merhaba’ diyebiliyor. Sonracığıma ilk başlarda yabancı şeyler vardı ama onların dilini öğrenmeye başladığımızda bakış açıları daha sıcak oluyor, biz de kendimizi daha iyi ifade edebiliyoruz.”

Araştırmacı:

“Türkiye ile ilişkiniz nasıldı? Nasıl haberleşiyordunuz?”

Gülay Hanım:

“O yıllarda jetonlu telefonlar vardı. Haftada bir defa ya da 2 haftada bir defa ailelerimizi jetonlu telefonlarla arıyorduk, o şekilde görüşmelerimiz olurdu. Senede bir defa bazen gidebilirdik, bazen 2 senede bir gidebilirdik. O yılların zorlukları olmuştu.”

Araştırmacı:

“Dil biliyor muydunuz? Bilmiyorsanız nasıl iletişim kuruyordunuz?”

Gülay Hanım:

“Dil bilmiyordum, benim sadece Türkçem vardı. O yıllarda ben hem gündüzleri çalışıp akşamları da Hollandaca öğrenme kurslarına gidiyordum. O yüzden adım adım Hollandaca öğrendikçe iletişimim daha kolaylaşıyordu. Öbür türlü sadece işime bağlı oluyordum, bir yere gittiğimiz zaman onunla birlikte gitmek zorundaydım. Ama

sonra okula gidip kendimi ifade etmeye başlayınca kendi başıma gezmeye başladım.”

Araştırmacı:

“Aktif olduğunuz cami ya da dernek var mı? Var ise bunlar hakkında bilgi verebilir misiniz?”

Gülay Hanım:

“Ben Rotterdam tarafında oturuyorum. Orada bir camiye gidiyorum. Orada mesela bayanlarla kitap kulübü yapıyoruz. Sonra cuma, 2 haftada bir kitap okuyoruz. Camide bazen kitap organizasyonları oluyor, onlara katılıyoruz. Genelde Ramazan aylarında aktif oluyor. O zaman yemeklere gidiyoruz ya da davetler veriliyor, o şekilde iletişime geçiyoruz.”

Araştırmacı:

“Göç ederken kalıcı yerleşmeyi düşünüyor muydunuz?”

Gülay Hanım:

“Ben evlenip de geldiğim için uzun bir hayatımın burada geçeceğini biliyordum. Çünkü eşim geri dönme taraftarı pek değildi. Burada doğup büyüme olduğu için Türkiye onun için tatil ülkesiydi.”

Araştırmacı:

“Türkiye’ye dönmek istiyor musunuz?”

Gülay Hanım:

“Açıkçası şu an Türkiye’ye dönmeyi pek düşünmüyorum. Tatil amaçlı güzel ama yaşam amaçlı tercihim Hollanda.”

Araştırmacı:

“Göç ettikten sonra dini, kültürel ve sosyal hayatınızdan bahseder misiniz?”

Gülay Hanım:

“Sosyal yaşantımız ilk başlarda daha farklıydı. Türkler birbirine daha çok bağlıydı, bir yerde bir Türk gördüğümüz zaman ‘merhabalar’, şaşırdık, sohbetlerimiz olurdu veya iş hayatında işe başladık, birbirimize gidip gelmeye başladık. Mesela benim yıllar önce 2-3 arkadaşım vardı, 29 seneden görüşürüz. Mesela o yıllardan başlayan çünkü buraya herkes ailelerinden ayrılarak geliyor, bundan dolayı bir Türk vatandaşı gördüğümüz zaman ‘benimsiyorsun’, ‘benim’ diyorsun. Yani o konularda çok sıcaktık birbirimize.”

Ama dini bakımlarımızda burada camiler çok genişti. Hollandalıların bakışı burada şudur: Herkes istediği dini istediği gibi abartmadan yaşayabilir, sürece bakış açılarına sahiplerdir. Burada bir saygı var. Dinini onlara rahatsızlık vermediği müddetçe rahat bir şekilde yaşıyoruz. Yani dinini istediğin şekilde, camilerde de, evinde de yaşayabiliyorsun.”

Araştırmacı:

“Sizi etkileyen bir anınız var mıdır?”

Gülay Hanım:

“Benim en hatıramda kına kalan bir anım var. Hollandaca kursuna gidip Hollandacayı öğrenip kendi başıma ekmek almaya gitmiştim. Bu, hiç unutamadığım bir anımdı. Kendi başıma, kendi ekmeğimi alabilmem, benim için muazzam bir şeydi. Bunu ömrüm boyunca hiç unutamadığım bir anım. Burada bir de bisiklet sürmeyi, araba sürmeyi öğrendim. Bunlar benim için en güzel kendimi geliştirmek için bir çabaydı.”

Gülay 1994’te kendi ifadesiyle “ithal gelin” olarak geldiğinde Hollanda hakkında hiçbir fikri yoktu. İlk dikkati çeken doğa, sokakların temizliği ve düzen olmuş; kültürel farklılıklar ilk başta bir uyum süreci yaratmış, ancak Türk topluluğu içinde bu farklar azalmış. Hollandalılarla iletişimde, dili öğrenme süreciyle birlikte kendini daha rahat ifade edebilmiş ve sıcak ilişkiler kurabilmiş. Sosyal ve dini yaşamda aktif olarak camiye gidiyor, kitap kulüpleri ve Ramazan etkinliklerine katılıyor. Türklerle kurduğu uzun süreli dostluklar ve cami etkinlikleri, hem topluluk içinde aidiyet duygusunu güçlendirmiş hem de kültürel bağlarını korumasını sağlamış. Gülay Hanım’ın unutamadığı anılar arasında, kendi başına Hollanda’da ekmek alabilmesi ve bisiklet sürmeyi öğrenmesi öne çıkıyor. Bu küçük ama anlamlı deneyimler, onun özgüven kazanması ve bağımsızlığını geliştirmesi açısından büyük önem taşımış.

KATILIMCI 56



Önceki mülakatımızı yaparken hazır bekleyen Sudem hanım sanki sohbetin ortasındaymış gibi kendini kısaca tanıttıktan ve bazı detayları paylaşmamızı istemediğini belirttikten sonra söze başlamak istedi. Öyle ki Sudem Hanım, sakin ama kararlı bir ifadeyle oturuyor; konuşmaya başladığında iki kültür arasında büyümüş olmanın verdiği farkındalık ses tonuna yansiyordu. Yüzünde hem alışmış olmanın rahatlığı hem de anlatacaklarının ağırlığı vardı. Araştırmacının karşısında oturan Sudem Hanım, 19 yaşının enerjisini ve geleceğe dair heyecanını yansıtan bir ifadeyle bekliyordu.

Araştırmacı nazikçe sordu:

“Kendinizi tanıtır mısınız?”

Sudem Hanım gülümseyerek cevapladı:

“Ben Sudem, 19 yaşındayım. Son sınıf hemşirelik öğrencisiyim. Rotterdam’da yaşıyorum. Rotterdam’da doğdum.”

Araştırmacı bir sonraki soruyu yöneltti:

“Hollanda’nın eğitim sisteminden biraz bahseder misiniz?”

Sudem Hanım derin bir nefes aldı ve ayrıntılıca anlattı:

“Hollanda’nın eğitim sistemi Türkiye’den biraz farklı. Burada 4 yaşında okula başlıyorsun, bundan önce istersem kreşe de gidebiliyorsun, o sanırım 3 yaşında başlıyor. Ama kesinlikle 4 yaşında birinci sınıfta olman gerekiyor. Ondan sonra 8 sene sürüyor ilkökul. O 8 senenin

sonunda bir sınav yapıyorsun, o sınava göre de hangi okula gideceğin belirleniyor. Yani sekizinci sınıfta bir sınav yapıyorsun, bu sınav senin seviyeni belirliyor. Bu seviyene göre de bir okula gidiyorsun. Bunlar 4 aşamadan meydana geliyor: pragmayk var, marsız kadir var, mafor var, haffo var ve bir de feriyö var. Feriyö fen olmuş oluyor. Diyelim ki feriyö aldın, o sekizinci sınıftan sonra başka bir okula gidiyorsun, o da 6 sene sürüyor. O 6 sene bittikten sonra direkt üniversiteye gidiyorsun. Bu burada, atıyorum, Erasmus Üniversitesi oluyor; fen olanlarda hukuk ve tıp oluyor. Diyelim ki haffo aldın, bu da buraya göre üniversite olmuş oluyor, o da sekizinci sınıftan sonra 5 senelik bir okula gidiyorsun. Sonra pragmayk, marsız ve mafor var. Bunlara gidersen de diyelim ki marsız aldın, bu seviye bir marsız seviye 2, pragma mart seviye 3, kadir mafor seviye 4. Diyelim ki ilk seviyeye gittin, o zaman bir seviye okuyorsun, bu da basit şeyler oluyor. Mesela seviyeye 2 gastronomi oluyor. Ben mesela seviyeye dörtteyim, bu hemşirelik. Hemşirelikten sonra üniversiteye gideceğim. Üniversiteye ise biyomedikal mühendisliği istiyorum. Hemşireliği bitirdikten sonra istersen hemşire olabilirim ama ben daha 19 yaşında olduğum için kendimi geliştirmek istiyorum. Yani 20 yaşında ben meslek sahibi olabilirim.”

Araştırmacının hazırda beklettiği sorusu netti:

“Kültürel farklılık yaşadınız mı?”

Sudem Hanım düşünmeden cevap verdi. Evlerinin içini anlatarak başladı:

“Annem babam Türk olduğu için ev içerisinde Türk kültürüyle büyüdük ve bunu da otomatikman çevremizde kullanıyoruz.”

Gündelik hayattan küçük ama anlamlı bir örnek verdi. Özellikle okul ortamında bunu çok fark ettiğini söyledi:

“Mesela hepimiz yemek yiyorsak, normalde biz birbirimizle paylaşırız. ‘İster misin?’ diye sorarım. Ama burada kimse öyle bir şey sormuyor. Herkes kendi yemeğini alıyor ve kimse kimseye teklif etmiyor. Herkes önündekini yiyor. Ben bu kültür farkını en çok yemek paylaşımında hissediyorum.”

Araştırmacı bir sonraki soruya geçti:

“Hollandalılar size nasıl davranıyorlar?”

Sudem Hanım, genel olarak cana yakın bir tutumla karşılaştığını belirtti. Ancak aile yapısındaki farklılıklara özellikle dikkat çekti:

“Onlar 18-19 yaşına gelince aileler çocuklarını bırakıyor, kendi evlerinde, kendi düzenlerine göre yaşıyorlar. Bizde öyle bir şey yok. Bizde genelde evlendikten sonra ayrı eve çıkılır. Ona rağmen ailemiz güzel manada hâlâ peşimizde olur.”

Çalışma ve gelecek anlayışındaki farkı da vurguladı:

“Onlarda anneler babalar çalışıyor ama bir zamandan sonra çocukları için çalışmıyorlar. Bizim annemiz babamız bizim için çalışır, biz daha rahat edelim diye düşünürler. Onlarda bu durum pek yok. Hollandalılar genellikle kendilerini düşünürler.”

Araştırmacı, daha önce konuşmalarında bahsettiği staj deneyimine değindi:

“Türkiye’de Erasmus’la ilgili staj yaptığınızı söylemişsiniz. Süreçten biraz bahseder misiniz?”

Sudem Hanım’ın yüzünde hafif bir tebessüm belirdi. Türkiye’den söz ederken sesi daha yumuşaktı:

“Türkiye’de kendimi daha evde hissettim. Çünkü herkes Türk. Kimse kimseye ‘Sen Hollandalı mısın?’ gibi bir ayrıcalık yapmıyor. O yüzden çok rahat ettim.”

Ancak Avrupa’dan gelmiş olmasının yarattığı merakın da altını çizdi:

“Staja gittiğimde hep bir sorgu oluyordu. ‘Sen Avrupa’dan mı geldin?’ gibi. Mesela hastanın odasına giriyorum, stajyerim sonuçta; soru sormam, bir şeyler öğrenmem gerekiyor. Ama bazen benim sorum geçiştiriliyor, bana ‘Hollanda’da nasıl? Avrupa’da sistem nasıl?’ diye sorular soruluyordu. Tam tersi olması gerekirken ben cevap veriyordum. Bir de ‘Avrupa’dan geliyorsun, Türkiye’de staj yapıyorsun’ gibi tepkiler alıyordum.”

Türkiye’de en çok rahat ettiği konulardan biri yemek olmuş:

“Burada her şeyi yiyemiyorsun, helal olmuyor her şey. Türkiye’de o konuda çok rahattım. Her şeyi rahatça yiyebiliyordum.”

Staj yaptığı hastanedeki uygulama ise onu özellikle şaşırtmış:

“Türkiye’de staj yaptığım hastanede bedava yemek veriyorlardı. Burada bir yumurta için bile para ödüyorsun. Buna çok şaşırdım. Orada her şey ücretsizdi. Keşke burada da öyle olsa. Burada hep hazırlayıp getiriyorsun. Geri döndüğümde buna alışmakta zorlandım. Bir yumurta için para ödeyecek olmak bana garip gelmişti.”

Konuşmanın sonunda kültürler arası iletişimin görünmeyen bir yönüne değindi. Dil ve hitap meselesine:

“Buradan gelerek Türkçe konuştuğumda bazı cümleler karşı tarafa sert gelebiliyor. Babam telefonda hep derdi, ‘Konuşma şekline dikkat et, seni yanlış anlayabilirler’ diye. Cümle kuruluşundan, hitaptan dolayı. Sen normal bir şey anlatıyorsun ama karşındaki seni farklı anlayabiliyor. Bazen bunu o an akıl edemiyorum.”

Araştırmacı notlarına kısa bir ara verdi, ardından merak ettiği soruyu yöneltti: “Türkiye’de staj yaptın, orayı gördün ve deneyimledin. Peki gelecekte Türkiye’de yaşamak ister misin?”

Sudem Hanım bu soruya düşünerek başladı:

“Türkiye’ye giderken aslında bu düşünceyle gittim,” dedi. “Ama orada yurttta yaşadım. Kendi kazandığım parayla geçinmedim. Her şey elimin altındaydı. O yüzden gerçekten yaşar mıydım, yaşayamaz mıydım, buna net bir cevap veremedim.”

Üniversite hayatı söz konusu olduğunda ise sesi daha netti.

“Üniversite olarak Türkiye’de okumak çok isterdim. Çünkü orada sosyal yaşam daha hâkim. Kampüsler burada Türkiye’deki gibi değil. Etkinlikler daha fazla. Hollanda’da o tarz şeyler pek yok. Üniversite hayatı açısından Türkiye’yi tercih ederdim.”

Ancak günlük yaşam ve sistem söz konusu olduğunda eleştirel bir gözlemini paylaştı:

“Türkiye’de disiplin yok. Bu bir eksiklik. Yaşam açısından insanları zorlaştırıyordur diye düşünüyorum.”

Özellikle sağlık sistemi üzerinden bu farkı anlatmaya devam etti. Staj yaptığı hastanedeki gözlemleri onu şaşırtmış:

“Mesela hastanede herkesin acile girmesine çok şaşırmıştım. Burada öyle değil. Önce ev doktoruna gitmen gerekiyor, onun onay vermesi gerekiyor, ondan sonra hastaneye gidebiliyorsun. Ama Türkiye’de bir boğaz ağrısı için bile hastaneye gidilebiliyor. Hatta serum istiyorlardı. Bu da sağlık çalışanlarına daha fazla yük bindiriyor.”

Hollanda’daki hemşirelik sistemiyle Türkiye’yi kıyaslarken daha teknik bir noktaya değindi:

“Bizde hastanelerde seviyeler var. Seviye iki ve üç hastanede çalışmıyor, seviye dört olanlar hastanede çalışabiliyor. Aslında insan

kendi isteğine göre seviye düşürebiliyor ya da yükseltebiliyor. Seçimle ilerleyen bir sistem.”

Türkiye’deki hemşirelik uygulamaları ise ona oldukça farklı gelmiş:

“Türkiye’deki hemşirelerle Hollanda’yı kıyaslayınca çok fark var. Orada hemşireler buraya göre daha az iş yapıyor gibi geldi bana. Mesela kateter takılacaksa doktor bekleniyor. Burada biz yapıyoruz. Ultrasonu orada doktor çekiyor, Hollanda’da biz çekiyoruz. Benim gözlemim, oradayken hemşirelerin daha çok serum takma, ilaç hazırlama, kan alma gibi işler yaptığı yönündeydi. Belki ben yanlış anlara denk geldim bilmiyorum ama benim gördüğüm buydu.”

Yanında getirdiği staj defterini de anlattı:

“Defterim vardı, içinde hangi işlemleri yapmam gerektiği yazıyordu. Başhemşireye gösterdiğimde ‘Biz burada bunların hiçbirini yapmıyoruz, doktorla birlikte olman gerek’ dedi. Bazı bölümlerde doktorla beraber o işlemleri yaptım. O an fark ettim ki hemşireler aslında bizim Hollanda’da yaptığımız pek çok şeyi yapmıyor.”

Araştırmacı son olarak kişisel bir anı sordu:

“Bize Hollanda’yla ilgili yaşadığın bir anından bahsedebilir misin?”

Sudem Hanım gülümsedi. Anlattığı olay çok yeniydi:

“Bugün yaşadığım değişik bir anım var,” dedi. “İşe gittiğimde bir Hollandalı yanıma geldi ve İslam’ı çok sorguladı. Bana neden kapanma var, anlamı ne, neden kurban kesiyorsunuz gibi sorular sordu. Hatta ‘Neden kadın lider olamaz?’ gibi sorular da yöneltti.”

Bu sorular karşısında geri çekilmemiş:

“Ben de hepsine cevap verdim. Anlattım. Cevap verdikten sonra şaşırды ama saygıyla karşıladı. Gerçekten saygı duydu.”

Son cümlesi, yaşadığı toplumla kurduğu ilişkinin özeti gibiydi:

“Burada böyle kişilerle çok karşılaşıyorum.”

Ez cümle, Sudem Hanım, iki kültür arasında büyümüş genç bir kadın. Evde Türk kültürüyle yetişmiş; sofrada paylaşmak, “İster misin?” diye sormak onun için doğal bir davranış. Ancak okulda bunun böyle olmadığını fark etmiş. Herkes kendi yemeğini yer, kimse paylaşım teklif etmez. Kültürel farkı en çok bu küçük anlarda hissetmiş. Hollandalıların genel olarak cana yakın olduğunu söylüyor; fakat aile yapısı farklı. Nitekim kendine göre Hollanda’da gençler belli bir yaştan sonra evden ayrılıp bağımsız yaşarken, Türk kültüründe aile

bağları daha güçlü ve uzun süreli. Ayrıca Türk aileler çocuklarının geleceği için çalışırken, Hollanda’da bireysellik daha ön planda.

Türkiye’de Erasmus stajı yaparken kendini “evde” hissetmiş. Ayrımcılık yaşamamış ancak Avrupa’dan geldiği için merak konusu olmuş; sorular sorması gerekirken ona Hollanda’yla ilgili sorular yöneltilmiş. Yemek konusunda Türkiye’de çok rahat etmiş; hem helal hassasiyeti açısından hem de hastanede yemeklerin ücretsiz olması onu şaşırtmış. Hollanda’ya dönünce en basit yiyecek için para ödemek zor gelmiş.

Dil ve hitap meselesi de onu zorlamış. Türkçe kurduğu bazı cümleler karşı tarafa sert gelebilmiş. Aynı sözlerin farklı kültürlerde farklı anlamlar taşıması, iki kültür arasında büyümenin görünmeyen zorluklarından biri olmuş.

Kısaca, Sudem Hanım’ın anlatımı, iki ülke arasında sadece sistemlerin değil; soruların, merakın ve karşılıklı öğrenmenin de gidip geldiği bir hayatı gözler önüne seriyordu.

KATILIMCI 57



Önceki görüşmenin ardından kayıt cihazı yeniden açıldı; şimdi sözü, benzer bir yolculuğun izlerini taşıyan başka bir hayat hikâyesi devralıyordu. Odanın içindeki hava sakindi; araştırmacının yumuşak ve ölçülü sesi, karşısındaki kadının yıllara yayılan hikâyesine kapı aralayan ilk anahtar oldu.

Araştırmacı sessiz bir tonla sordu:

“Kendinizi tanıtır mısınız?”

Ayşe Hanım söze doğrudan girdi:

“Ben Ayşe Bulut. Evlendikten sonra Hollanda’ya geldim. Beş tane çocuğum var; üç kızım, iki oğlum var.”

Araştırmacı devam etti:

“Hollanda’ya gelmeden önce Hollanda’yı biliyor muydunuz?”

Ayşe Hanım geçmişe doğru kısa bir yolculuk yaptı:

“Biliyordum şöyle; amcamlar vardı, izine geliyorlardı. Üstlerinden başlarından imrendiğiniz oluyordu çok yani daha doğrusu o yüzden Hollanda’ya gelmeyi istedik, yani imrendiğim için Hollanda’ya gelmek istedik. Bir de eşimle uzaktan akrabayız, gelip isteyince bir şey de demedim, olsun istedim. Şimdiki aklım olsa kesinlikle gelmezdim, kesinlikle...”

Sesi biraz ağırlaştı.

“O yüzden insan Türkiye’nin her şeyini ama her şeyini özlüyor. Buradaki yaşantı, Türkiye’deki yaşantı tabii ki çok farklı. Tabii ki bazı şeyler var; burada iyisi varsa kötüsü de çok var. Yani şöyle anlatayım; ben çocuklarımı büyüttüm, yetiştirdim, Allah’ıma çok şükür. Ama burada eş olarak çok çektik. Hepsini de anlatmak çok uzun sürer. O yüzden şimdiki aklım olsa Türkiye’den gelmezdim. Şu an mesela evlenip de buraya gelen yok, o eskidendi. Yokluktan, çaresizlikten... İnsan bir yol aradığı için buraya geliyor. O yüzden çok yanlışlarımız oldu buraya gelmekten ötürü. Ne bileyim ben Türkiye’de yaşamayı çok isterdim. Hatta bizim bir köyümüz vardı, o köyümüz çok güzeldi. Şu an köyümüz şehir gibi. Aslen Samsun Çarşambalıyız. Eskiden ben çok anılarımı anlatırdım, anlatırken ağladığım zamanlar çok olurdu, çok soruluyordu. Ama şimdi anlatacak gücümüz kalmadı.”

Bir an durdu, sonra devam etti:

“Mesela kazandığımız çok olduysa kaybettiğimiz çok şeyler de oldu. Mesela anne hasreti... Mesela yılda ailemizi göremediğimiz oldu, üç senede bir gittiğimiz oldu. İşte çoluk çocuk her zaman gidemiyorsun. Kardeşlerin orada, her zaman özlem... Hâlâ da öyleyiz. Mesela annem yaşlı, bir daha görebilecek miyim göremeyecek miyim onu bile insan düşünüyor böyle. Mesela burada Türkiye’den Avrupa’ya gelince çok lüks yaşadığımızı ya da dert yaşamadığımızı sanıyorlar ama öyle değil. Kimse buraya imrenmesin.”

Araştırmacı bir sonraki soruyu yöneltti:

“Hollanda’ya geldiğinizde ilk dikkatinizi çeken şey ne oldu?”

Ayşe Hanım hafifçe gülümsedi:

“Ben burayı çok değişik, daha bir başka zannediyordum. Geldiğimde ilk bir şoku o zaman yedim. Evleri küçücük, daracık. Ondan sonra seneler geçtikçe insan alışıyor. Merdivenleri bile küçücük. Şimdi biraz daha evlerimiz iyi, daha güzel. Zorlandığım çok şeyler oldu tabii...”

Araştırmacı devam etti:

“Buradaki sosyal, kültürel yaşamınız nasıl? Bizlere bahseder misiniz?”

Ayşe Hanım sade bir şekilde anlattı:

“Şu an çalışmıyorum, devletten sosyal yardımı alıyorum. Tabii çalıştığım zamanlar da oldu. Öyle gönüllü aktivitelere gidiyoruz. Bu

aktiviteler; dikiş kursları, ev işleri, gönüllülük faaliyetleri böyle. Dini yaşantımız güzel, Kur’an öğreniyoruz.”

Son olarak araştırmacı sordu:

“Sizi etkileyen bir anınız var mı, bizimle paylaşır mısınız?”

Ayşe Hanım’ın yüzü bu kez aydınlandı:

“Şöyle bir anım var; ilk ehliyet aldığım zaman sanki ayaklarım yere basmaz gibi oldu. Ondan sonra yüzmeye gittik, diploma aldık. O çok güzeldi. Yani yaşadığımız çok güzel şeylerimiz var. Mesela ilk çocuğum olduğunda çok heyecanlandım. Çocuklarımın her doğuşunda çok güzel duygular hissettim.”

Kafenin sessizliğinde Ayşe Hanım’ın sözleri, hem gurbetin ağırlığını hem de hayata tutunmanın gücünü aynı anda taşıyordu.

KATILIMCI 58



Fincanlardan yükselen kahve kokusu eşliğinde sohbet usul usul derinleşmeye hazırды; sorular kadar cevapların da geçmişten bugüne uzanan bir yolculuğa dönüşeceği hissediliyordu. Randevulaşıp buluşma yerimiz olan mekan, öğleden sonranın sakinliğine bürünmüştü. Araştırmacı not defterini açtı, kalemını hazır etti. Karşısında oturan Zuhal Hanım, kendinden emin ama sade bir duruşla konuşmaya hazırды.

Araştırmacı söze başladı:

“Sizleri tanıyabilir miyiz?”

Zuhal Hanım net bir ifadeyle anlattı:

“Adım Zuhal Akdeniz, 42 yaşındayım, evliyim. İki çocuk annesiyim, iki tane oğlum var. Beş gün çalışıyorum. Dan Haag’da yani Lahey’de oturuyorum. Lahey’de doğdum, büyüdüm. Hobilerim, zamanım artıkça yürüyüş yapmak, yeşilin içine girmek daha doğrusu bir de kitap okumak. Ben mastarımı 2009’da Erasmus Üniversitesinde yaptım. Fakültem ise business administration oluyor.”

Araştırmacı devam etti:

“Eğitim hayatınız boyunca kültürel farklılık yaşadınız mı?”

Zuhal Hanım sakin bir şekilde cevap verdi:

“Burada doğup büyüdüğüm için pek öyle bir zorluk çekmedim. Türk olduğum için ırkçılık da yaşamadım.”

Araştırmacı bir başka soruya geçti:

“Hollanda’da aktif olduğunuz cami ya da dernekler var mı?”

“ Aktif olduğum dernekler yok,” dedi Zuhale Hanım. “Çok daha kendime özgü hayat tarzım var yani daha çok kendi işimle daha çok ilgileniyorum.”

“Dini, kültürel ve sosyal yaşamınızdan bahseder misiniz?” sorusu geldiğinde ise şöyle anlattı:

“Zaman artıkça ve uygun vakit olduğunda camiye gitmeye çalışıyoruz. Gidemediğimiz vakitlerde evde ibadet etmeye sürdürmeye çalışıyoruz. Sosyal hayatım ise kalan zamana bağlı. Beş gün çalıştığım için daha çok aile içine ziyaretler, ara sıra arkadaşlarımla buluşuyorum. Çocuklarımla ilgileniyorum. Gittiğimiz yerler hava şartlarına göre değişiyor ama daha çok müzelere gitmeye çalışıyorum. Çocuklara daha çok buranın kültürünü aktarmaya çalışıyoruz. Çünkü artık buraya yerleştik, buraya daha rahat ayak uydurmaları için işlerini kolaylaştırıyoruz.”

Araştırmacı bu kez kişisel bir hikâyeye sordu:

“Sizin burada yaşadığınız bir hikâyeniz var mı? Varsa anlatır mısınız?”

Zuhale Hanım’ın sesi ciddileşti:

“Meslek sahibi olabilmek, düzen kurabilmek benim yaşam mücadelesi verdiğim bir hikâyemdir. Bankacıların krizi çıktığı an mezun olmuştum, iş bulmam çok zordu. Gerçekten depresyona gireceğim kadar zor bir süreç yaşadım. O kadar dedim ki okudum, yazdım bir yerden bir iş çıksa diye dua ediyordum. En sonunda bir iş çıktı, ona da çok memnun oldum. Bankacılığa başladım, orada da dokuz sene çalıştım. Ondan sonra ikinci oğluma hamile kalınca işi bıraktım bir iki sene. Çünkü hem işle uğraşıp hem oğlumu büyütmek çok zor olacaktı. Bundan dolayı iki sene ara verdim.”

Araştırmacı, sosyal çevresini sordu:

“Hollandalı arkadaşlarınız ile nasıl bir iletişiminiz vardı? Genellikle neler yapıyorsunuz?”

“Arkadaşlarımla aram iyi, bana iyi davranıyorlar,” dedi. “Burada biraz daha beraber vakit geçirmek gibi oluyor, daha dostluk gibi ama Türkiye’deki arkadaşlık gibi çok olmuyor. Biraz zaman doldurmak için kurulan arkadaşlıklar oluyor. Bu tabi ki kişiden kişiye göre değişim gösteriyor.”

“Hollanda’nın sistemi mi daha iyi yoksa Türkiye’nin sistemi mi?” sorusu üzerine ise düşünerek konuştu:

“Biz tam kendimizi buraya adadığımız için Türkiye’nin sistemini pek bilmiyoruz. Sürekli doğduğumuz, büyüdüğümüz ve göç etmediğimiz için yuvarlanıp gidiyoruz. Türk kültürünü biz evlerde ne gördüysek onu yaşadık. Türkiye’ye gittiğimiz zaman da orada değişik bir insan olarak görülüyorsun. Tamam Türk vatandaşsın, atan Türk ama genel itibariyle insanlar farklı bakabiliyor ya da senin zorlandığın, anlamadığın şeyler olabiliyor. Kaç seneye bir gidersen olaylardan dolayı uzak hissediyorsun. Bir yandan memlekete geldim gibi hissediyorsun ama bir yandan da evin burada; buranın havasına, suyuna, düzenine, kısaca her şeyine alışkın oluyorsun. Zor bir şey yani. Orada dönüp büyüyen nesil daha değişik, buradan büyüyen nesil daha bir değişik. Ben kime baksam bunu görüyorum. Bir yandan ‘gidip deneyimleyeyim’ diyen insanlar da var, yapamayıp geri dönenler de var. Onları da duyuyorum, pişman oluyorlar daha sonra. Çünkü buraya alışkın olduğun için oraya zor ayak uyduruyorlar.”

Son olarak araştırmacı sordu:

“Dini ve milli bayramlar kutlanıyor mu?”

Zuhal Hanım şöyle yanıtladı:

“Hollanda’da bayramlar okullarda kutlanmıyor. Ama benim ilkokul yıllarımda Türkçe dersleri veriliyordu. Yani Türk kültürüne, diline biraz daha çok özen gösteriliyordu. Biz de oralardan öğreniyorduk. Ev hâlimden, ana babanın bizlere öğrettiğinden farklı olarak biraz kültürel eğitim alıyorduk. O da bir yere kadardı. İlkokul bittikten sonra o da bitiyordu.”

Mekanın sessizliği içinde Zuhal Hanım’ın sözleri, bir yere ait olmanın ve iki yere birden ait hissedememenin ince çizgisini yansıtıyordu.

KATILIMCI 59



Yağmurlu bir Hollanda sabahının ardından gökyüzü yavaş yavaş açılmış, şehir gri tonlarından sıyrılıp yumuşak bir aydınlığa kavuşmuştu. Kanalların kıyısında uzanan dar sokaklarda bisikletler birbiri ardına geçiyor, rüzgâr suyun yüzeyinde ince dalgalar oluşturunuyordu. Cam kenarındaki masada iki fincan kahve buhar çıkarırken, mekânın içindeki hafif uğultu konuşmalar için güvenli bir zemin hazırlıyordu.

Araştırmacı, not defterini dikkatlice masaya yerleştirdi. Sayfalar arasında daha önce dinlenmiş hayatların izleri vardı; göç hikâyeleri, aidiyet sorguları, yarım kalmış cümleler, tamamlanmamış özelemler... Bugünkü görüşmenin de bu deftere yeni bir katman ekleyeceğini hissediyordu. Karşısında oturan Nevra Kayhan ise sakin görünüyordu; fakat yüzündeki ifade, yalnızca sorulara cevap vermeye değil, aynı zamanda geçmişle bugünü yeniden tartmaya hazır olduğunu gösteriyordu.

Nevra’nın hikâyesi tek bir ülkeye sığmıyordu. Çocukluğun bir kısmı bir yerde, gençliğin kırılma anları başka bir yerde; bavullar, uzun yolculuklar, geri dönüşler... Bir ülkeye ait hissetmenin ve aynı anda iki yere birden yabancılaşmanın ince çizgisinde yürüyen bir yaşam. Camdan dışarı bakıldığında görünen düzenli sokaklar ve rüzgâr türbinleri, onun hafızasında başka manzaralarla iç içe geçiyordu: dağ yolları, uzun yaz akşamları, kırsalın sessizliği, kalabalık şehirlerin karmaşası.

Göç yalnızca bir yer değiştirme değildi; zamanla kimliğin katmanlarına işleyen bir deneyimdi. Nevra’nın anlatacakları da tam olarak bu katmanlarda

saklıydı. Bir yolculuk anısı, bir eğitim tercihi, bir özlem cümlesi... Her biri, iki ülke arasında büyüyen bir benliğin parçalarıydı.

Araştırmacı ilk sorusunu sormadan önce kısa bir an durdu. Çünkü bazen bir hikâye başlamadan önce bile kendini hissettirir. Nevra Kayhan'ın hikâyesi de öyleydi: Yolda olmanın, geri dönmeyenin, yeniden gitmenin ve en sonunda kendi seçtiği yere varmanın hikâyesi. Ardından soru geldi ve anlatı yavaş yavaş açılmaya başladı.

Özel bilgilerin paylaşılmasını istemeyen katılımcının isteğini dikkate alan araştırmacı mülakata tam ortadan başladı. “Hollanda’da yaşadığın, etkilendiğin ya da güzel/üzgün hissettiğin bir anın var mı?” diye sordu.

Nevra Kayhan, geçmişe doğru hafifçe dalarak yanıtladı:

“Yaşanmışlıklar o kadar birikiyorken ve her daha önce gerçekleşmiş yaşanmışlık zamanla bulanıklaşırken, bu soruyu cevaplamakta zorlanıyorum. Hollanda’dan Türkiye’ye ilk kez arabayla gittiğimiz zamanları hatırlıyorum. Sokağımızda park edilmiş arabamızı Türkiye’ye gidecek eşyalarımızla doldurup, büyük bir heyecanla arabamızda yolculuğa çıkmanın verdiği heyecanla beklediğimi hatırlıyorum. Sanırım daha ilkokula gidiyordum ve yolda okuyabileceğim kitaplarımı önüme dizmiştim. O zaman gerçekten kat ettiğimiz mesafenin çokluğunu ve sürekli bir yeri ve birilerini geride bıraktığımızı anlamıştım. Yolculukta olmanın verdiği zamansızlık hissine ilk kapıldığım zamanlardandı. Ne oradasın, ne burada. Sadece bir memleketten diğerine giden uzun yola çıkıp, pencereden gördüğüm ağaçları, şehirleri ve insanları geride bırakıyorduk. Birkaç saniyelğine gördüğüm rüzgar türbinleri gelip geçiyordu. Evden gitmenin verdiği burukluk hissi ve başka bir yere gitmenin verdiği heyecan vardı içimde.”

Araştırmacı soruyu değiştirdi:

“Lisansüstü eğitimini neden Hollanda’da yapmak istedin?”

Nevra Kayhan yanıtladı:

“Hollanda’da eğitimimi devam ettirmem, kendi sınırlarımı zorlayıp, kendimi (en azından bölümüm dahilinde) daha fazla geliştireceğimi düşündüm. Daha bireysel işleyen eğitim sistemi kendi ilgi alanlarım dahilinde derslerimi seçme ve tez yazma konusunda bireysel bir konu seçip üzerinde çalışma özgürlüğünü tanıyor. Ayrıca Hollanda’ya uzun süredir geri dönmek istiyordum. Bundan dolayı Hollanda’daki üniversitelere başvurmak istedim. Ve şu an master diplomamı almış

bulunduktan sonra da bu kararımdan memnun olduğumu söyleyebilirim. Ne kadar zorlayıcı bir süreç olduysa da İngiliz Edebiyatı alanında Hollanda’daki master eğitimim beni lisans eğitimimden farklı bir yönde geliştirdi, okuduğum bölümü daha çok sevmeme ve bilgimi derinleştirmesine sebep oldu. Bu eğitim serüveni yaşanmışlıklar defterime ekleyebildiğim bir anı daha.”

Araştırmacı merakla devam etti:

“Türkiye’yi özlüyor musun?”

Nevra Kayhan gözleriyle uzaklara bakarak cevapladı:

“Evet, Türkiye’nin dağlarını, derin vadilerindeki sularını, denize bakan sahillerini, ağaçlarla çevrilen göllerini özlüyorum. Sakin kırsallarında bahçelere ve ekin tarlalarına bakan manzaralarını özlüyorum. Kalabalık şehirlerin çeşitliliğini ve sokaklarında kaybolmayı özlüyorum. Ülkenin antik kentlerle dolu tarihi zenginliğini özlüyorum. Sanırım Türkiye’ye bir gidip gelme zamanım geldi.”

Araştırmacı son olarak sordu:

“Türkiye’ye kalıcı dönmek ister misin?”

Nevra Kayhan kararlılıkla yanıtladı:

“Sadece tatil gibi kısa süreliğine Türkiye’ye geri dönmek isterim. Tekrar göç yapmak istemiyorum açıkçası. Ondört yaşlarımda temelli olarak dönmüştük Türkiye’ye. Bunun kendi kararım olmadığını ve aslında hiç Türkiye’de yaşamak istemediğimi biliyordum. İlk Hollanda’dan Türkiye’ye geri döndüğümde beri bir gün Hollanda’ya geri döneceğimi biliyordum aslında. Belirli bir yaşa geldikten sonra geleceğimin Türkiye’de değil, geçmişimin parçası olan Hollanda’da olduğunu anladım. Ve alışkın olduğum, doğup büyüdüğüm Hollanda topraklarına geri döndüm. Türkiye’ye geri dönüp orada yaşamak istemediğimi kararlılıkla söyleyebilirim.”

Kayhan’ın anlattıkları bir arabayla çıkılan çocukluk yolculuğundan, bilinçli bir şekilde verilen geri dönüş kararına kadar uzanan süreç; aidiyetin ne kadar katmanlı ve kişisel olduğunu ortaya koyuyor.

KATILIMCI 60



Hollanda’ya göç eden kadınların hayatlarına dair bir yolculuğun kapısını araladığımız bu çalışma da son katılımcımız Hatice Tufan hanım. Kendisini tanımak için soruyoruz.

“Öncelikle sizi tanıyabilir miyiz?”

Hatice Tufan derin bir nefes aldı, gözleri anıların içinde gezinirken konuşmaya başladı:

“1971 Gaziantep doğumluyum. Lise öğrenimini tamamladıktan sonra babamın isteğiyle evlendim. İstanbul evlenip geldiğim yer Hollanda’ydı. Hollanda’yı okuldan öğrendiğim kadarıyla biliyordum. Hikayeleri, öyküleri vardı, oradan duymuştum. Soğuk bir ülke olduğunu biliyordum ve soğuğu seviyorum. Yeldeğirmenlerinin olduğunu biliyordum, merakta ediyordum. Ama evlenerek gelmeyi hiç değil; bu süreç içerisinde benim gelmeme mücadele oldu. Benim adıma bir söz verilmişti ama benim sözüm değildi. Ben o sene çok mücadele verdim, istemiyorum dedim. Okuyordum zaten, okula bitmişti, üniversiteye gitmek istiyordum ama babam eee üniversiteye gitmemi istemiyordu çünkü o zaman kızlar okuyorlardı ama çok zor şartlar altında okudukları için Gaziantep Üniversitesi halamlara yakındı, orada bir takım olaylar oluyordu. O olayları bildikleri için babam asla ‘ben kızımı o okula göndermek istemiyorum’ diyordu, buraya kadar yeterli diyordu. O üniversite sınavı okumak içinde ukte kaldı.

Ben gelirken bana bir sürü vaatlerde bulunulmuştu. ‘Sen de burada okudun, orada okuma yoktur, sen iş bulabilirsin,’ bankacılık bölümünü bitirmiştim zaten, o hayalin içerisinde geldim. Yani bir evliliğin ne olduğunu bilmiyordum, tanıımıyordum; tanımadığım bir ülkeye, tanımadığım bir dile... Okuldan biraz İngilizce aşinalığım vardı, geçmişte bankada çalışmışım, yabancılar geliyordu ondan dolayı İngilizceyi az çok biliyordum. Orada yabancıları tanıyordum, turistleri görüyordum. Bazı şeylere yabancılık çekeceğimi biliyordum. Ama beni getiren aile o kadar çok vaatlerde bulunmuştu ki, ben geldim; bir tanesini bile görmedim, direk gelin olmuştum. Etrafımızda Erzurumlu gelinler vardı ve onların hikâyeleri bana anlatılmaya başlandı. Ben hiçbir şey bilmiyordum. Bana kızım diyorlardı, ben onların kızıyıldım.

Baktım ki onlar bana kızı gibi değil de ‘şunu getir, bunu götür’ gibi davranmaya başladılar. Eşim de aynı şekilde, o da çok büyük birisi değildi, biraz cahildi, o da bilmiyordu, benden hanımlık bekliyordu. Ben 10’a çıkart da bilmiyordum; ikisi arasında kaldığımı hatırlıyorum. Birlikte bir yere gitmem yasaktı, yalnız çıkmam yasaktı. Bir sene boyunca sokağa çıkmadım. Tek başıma bulunduğum bölgenin ne olduğunu bilmiyordum. Hollanda’daydım, sadece sokağın numarasını biliyordum, şehrin ne olduğunu bilmiyordum. Diğer türlü hiçbir şeyini bilmiyordum. Ben Türkiye’de daha özgürdüm, tuhaf bir şekilde her şeyimi kendisi yapan biriyken burada tamamen cahil gibi oldum.

Bunların sebeplerini hiçbir zaman aramadım; bunun için ‘yapıyorsunuz böyle niye oldu?’ demedim. ‘Sen artık buradasın, bunları öğrenmen lazım. Yurtdışında tehlikeler var,’ ve benim geldiğim zaman da turistler çok vardı; onlar oturma alabilmek için burada kızları kaçııyorlardı ve bir çoğunda da acı sonuçlar alıyordu. Duyuyorduk. Ben gelirdim ama dışarıdaki benim gelin olduğumu bilmiyordu. Genç kızsın, daha onun korkusuyla bana söylenen buydu: ‘Sen çıkma, eşinin yanında bile gitmen yasak, alırlar, kaçıırırlar, şöyle böyle, adın çıkar.’ Hep bir korku oldu ve ben o kadar her işin mi kendisi yapan biriyken, Türkiye’de Avrupa bana anlatılmıştı, birdenbire benim öz güvenim yıkıldı. Eşimin yanında giderken bile korkuyordum. Diyordum: ‘Bana birisi saldırırsa beni bu koruyamayacak.’ Ailesi bana öyle demişti. Öyle öyle geçti zaman; bir sene kaldım onların yanında. O bir sene bana kabus gibiydi.

Ben gelindim, okumak istiyordum, dil öğrenmem lazımdı çünkü burada kaldığımda buradaki halkıyla iletişim kurabilmem lazımdı. Kayıinvalidemin bana dediği şey şuydu: ‘Biz burada okula mı gittik, biz

kendimiz öğrendik, sen de öyle öğrenirsin.’ Halbuki ben Türkiye’de eğitimliydim. Bir çok şeyi biliyordu ve cahil bir ailenin içinde olduğumu anladı ve susmak zorunda kaldım. Birkaçma deneyimim oldu evden çünkü bana hakaretler, aileme hakaretler olmuştu ve ben artık onların yanında kalamayacağımı düşündüm. Üzerimi giydim, pasaportum elime aldım, saat akşamdı. Onlara ‘bay bay’ dedim, merdivenlerden indim ama nereye gideceğimi bilmiyordum. Çıktım, evden koştum, sadece koşuyordum bir caddeye çıktım. Caddenin neresi olduğunu bilmiyordum. ‘Polis’ diye bağırdığını biliyorum, insanlar bana bakıyordu. Sonra arkamdan birisi geldi; bu eşimdi. Sonra bana dedi ki: ‘Yapma, biz seni göndeririz.’ Ben işte onları duymak istememiştim çünkü o benim eşimdi; ailem benim hakkımda bu kadar konuşurken niye beni tutmadığı konusunda kırıldım. Sonra bana söz verdi: ‘Tamam, biz seni göndereceğiz, kaçmaya gerek yoktu.’ O sözle geri geldim.”

Araştırmacı araya girerek tekrar sordu:

“Bize bu süreçte yaşadığınız zorluklardan biraz daha bahsedebilir misiniz?”

Hatice Tufan gözlerini hafifçe dalgınlıştırdı, geçmişin yoğunluğu yüzüne yansıyordu:

“Kayınbabamın o zamanki söylediği söz şuydu: ‘Sen bu evin bir ferdi, bu evin kızısın, bu evin gelinisin. Kesinlikle bir şey olduğunda kaçmaman lazım, bir yerde duracaksın, gitmeyeceksin.’ Sanki bir saat boyunca bana, ben suçluymuşum gibi, bana öğüt verdi. Evet, sonra beni göndereceklerdi, alacaklardı. O sözü almıştım çünkü babam beni evlendirirken şöyle demişti: ‘Ben söz verdim, tükürdüğüm tükürüğünü yalatma, git, gel ama git.’ Bu sözün arkasında gelmiştim aslında. Yani Türkiye’ye dönseydim babam bana destek çıkacaktı; bunu biliyordum. Ama ben geldim, babamın sözünü tuttum ve gidiyorum.

Aradan bir sene geçti. O bir sene içinde onlar beni götürecek, ‘hadi’ umut ediyordum. O umutla yaşadım, artık Türkiye’ye hazırlık başladı. Sonra o yolculuk başladı, gidiyoruz; arabayla yolculuktu. Zaten ben hiç kendimi Hollanda’ya ait hissetmemiştim; burası benim vatanım değildi ve o aitlik duygusu bana verilmemişti. Hep korkarak yaşadım. Eşimle birlikte dışarı çıktığımızda, evimize geldiğimizde, orada dışarıda yediğimiz yemeği bile ‘açık verdik, biz dışarıda yemedik’ diyorduk çünkü yemediğin zaman bile kaldırıyorlardı. Sana vermiyordu. Öyle bir tuhaf cehaletin, bir gaddarlığın içinde buldum kendimi. Canım isteyip dolaptan bir şey alamıyordum; mesela eşimle birlikte olamıyordum

bile. Suyu akıtmak yasaktı o zaman; odalarda suyu akıttığın zaman çalışan bir alet vardı, onun sesini duyduklarında kavga çıkıyordu. Ben soğuk suyla duş alıp hasta olduğumu biliyordum.

Çok kitabım vardı, gelince okurum diye getirdiğim bir gün odaya girdim; kitaplarımın hepsi yerdeydi. Kayınvalidem benim kitap okumamı istemiyordu ve geç saatlere kadar yanlarında otururlardı, göndermezlerdi odaya. Yani eşinin yanına gidemezdin, ben onlara hizmet ederdim. Neyse, günler geçti, artık bir sene bitti. Dedim ki, 'Tamam, artık gidiyorsun Hatice, bir daha da dönme, artık çok mutluyum.' Valizimi hazırladım, bütün kıyafetlerimi koydum. Kayınvalidem açıyor, eşyaların hepsini aldı mı diye; sadece yazın giyeceklerini almıştım, artık onu bile düşünmedim. 'Giden gitsin, ben artık evime döneyim de yeter ki gideyim' düşüncesindeydim.

Türkiye'ye girdik; o akşam köyde kaldık. Onlar köyde yaşıyordu; ben zaten köye gelin gitmiştim, dağların arasında bir köy. O gün akşam, bütün köyler ziyarete gelmişti. 'Hoş geldin' diye konuşuluyordu. Gelinin babası da ölmüş diye bir duyum duyunca, birden zaten rüyalarım giriyordu, o bir sene yaşadıklarım ve benim telefonum kapalı olduğu için aileme arayamıyorum, görüşemiyorduk. Babam, ben evlendikten bir ay sonra vefat etmiş; zaten bir sene ben babamın vefat ettiğini öğrenemedim. Bunu bilmiyordum; ben gelmiştim, babam yaşıyor diye. Türkiye'ye girince tüm bunları babama anlatacağım ve bir daha geri dönmeyeceğim.

O akşam konuşuluyordu, ben sordum: 'Hangi gelin?' falan, sonra bana 'sen tanımazsın' falan dediler, geçıştirdiler. Ben de çok heyecanlıydım, ailemi göreceğim. Orası Maraş'tı, ben Gaziantep'tendim. Dağların arasında bir köydeydik, ailem benim geldiğimi bile bilmiyordu. Mektupla yaşıyorduk o zamanlar; sadece mektuplar vardı. Babamın adına hep mektuplar atardım, okuma yazmaları olmadıkları için onun adına mektuplar gelirdi, sadece ve onun adına yazılmıştı. Telefonlar açılırdı ama ben telefonları açamadığım için, öncesinde 'Hatice yanımda' dedikleri için ailem bir hikaye uyduruyor modundaydı: 'Baban hasta yatıyor, dışarıda şimdi kandırmayalım.' Ben de hep inanıyordum. Babam iyi kızım, selamı var, diyordu.

O gün Antepe yolculuk başladı. Tabii ben çok büyük heyecan içerisindeydim, ağlıyordum. Babama asla bir daha geri dönmeyeceğim. Mahalleye girdik; herkes mahallede gördü, sevilen birisiydim. Ama ilk gittiğim zaman soğuk bir durum vardı. Üç parça oldu birden; herkes

bana bakıyordu çünkü herkes vardı ama babamı göremiyorum. Yukarı çıktık ve oturduk, herkes ağlamaklı. Ben soruyorum: ‘Ne oluyor, babam nerede?’ Annem hâlâ söylemiyor, ‘Baban hastanede’ diyor. Ben de kalktım: ‘Baban hastanede ise sizin burada ne işiniz var, hastaneye gidelim.’ Artık annem de babam da benim o zaman anladım; babamın öldüğünü. Odada eşim orada oturuyor, ben onun eşiyim, onun halası oturuyorlar. Benden iki yaş büyük bir ablam vardı, ben orada kime sarılacağımı bilemedim. Evliydim, eşim vardı, onun yanıma gelmesi lazımdı. Ben ablama sarıldım, saatlerce ağladım, sonra yorgunluktan uyudum.

O gün öğrendim ki, tüm bir yıl boyunca yaşadıklarım, kaybolan umutlar, baskılar ve yasaklar, benim geri dönüşüm için bir hazırlık niteliğindeydi. Ve sonunda, kararlılık ve eşimin desteğiyle Hollanda’ya tekrar dönmek üzere yola çıktık. Bu kez, kendi adımlarımı atacak, özgürlüğümü yeniden kazanacak şekilde, yeni bir başlangıcım eşliğindeydim.”

Araştırmacı, nazikçe başka bir soru yöneltti:

“Eşinizi seviyor muydunuz?”

Hatice Hanım, gözleri uzaklara dalarak cevapladı:

“Eşim kötü birisi değildi aslında ama zaman içerisinde değişti. Nasıl değişti? Dışarı, hayata açıldı; daha çok arkadaşlarıyla vakit geçirmeye başladı. Buradaki turistler, onun Hollandacası, işi, evi, eşi... Bunların hiçbirisi olmayan bir sürü kişi vardı. Türkiye’den gelmiş, orada, burada yaşamış turist erkekler vardı. Bu erkekler, işte, insanları yoldan çıkarıyordu. O, onlara çok takılmaya başladı.

Tabii ki üç sene olmamıştı; iki çocuğum oldu. Boş bıraktık, istemeden de olsa ayrılmalarında tek bir kişi hatalı değildi. Evimizdeki düzen, buradaki erkeklerin iş hayatı, borçları, iflasları... Bunlar evliliğimizi etkiledi. Ayrıldık. İki çocukla birdenbire ayrı bir kadın olarak yaşamaya başladım. Ama buradaki devlet, ayrılan kadınlara çok yardım ediyor; ben de bu destekle ayakta durdum.

Yıllar sonra, Anadolu Üniversitesi’nin Dan Haag’da sınav merkezi açıldığını öğrendim. Başvurdum, kazandım; 30 yıl sonra tekrar üniversiteye başladım. Sosyolojiyi seçtim; dört yıl okudum, üniversite arkadaşlarım hâlâ yanımda. Sonrasında UID ile tanıştım; başka bir ortam kurdum.

Araştırmacı bu duygusal anlatımın ardından Hatice hanıma Türkiye planını sordu:

“Türkiye’ye dönmeyi düşünüyor musunuz?”

“Hollanda’ya geldiğim ilk günden beri istiyorum, halen istiyorum, hâlâ istiyorum. Burada rahatsızlıklarım oldu; şu anda zaten bir hastalık ödeneği almaktayım. Rüyalarım hep Türkiye ile ilgili; hiç burayla alakalı değil. Bir gün gitmek isterim, isterim ki uçağın arkasında gitmeyeyim, ama nasipte varsa yapacak bir şey yok. Buradan gitmeye odaklanarak bir şey yapamamanın üzüntüsü içindeyim.

Aslında çok şey yapabilirdim; imkanlarım vardı, fırsatlarım oldu. Hatta geldiğim zamanlar Hollanda’da Hollandaca kursuna gitmişliğim de var. Oradaki sınavlarda başarılı olduğum için buradaki bakanlık beni başarılı gördü ve okula gönderdiler. Ama ben üç sene hamile kalmamıştım; o dönemde hamile kaldım. Kayınvalidem bana, “Senin üç sene çocuğun olmadı, şimdi okullarda, tramvaylarda o çocuğu düşürürsün,” diyerek bana travma yaşattı. Okulun merdivenlerinden korkudan inemedim; ‘Ben düşersem çocuğum gidecek’ diyordum.

Oradaki öğretmenlere dedim ki, “Ben okumayacağım, çocuğumu doğuracağım.” Onlar, “Yapma, çocuk doğar, okulunu bitir; sen başarılısın,” dediler. Ama ben, “Hayır, çocuğumu doğuracağım,” dedim. İşte böyle bir okul anım olmuştu. Fırsatlar çok geldi ama korkular engel oldu. Okulumu okurken bile çok baskı yedim. Üniversiteye gidiyordum, eşim ilerlemişti, belki bir şey olmayacaktı, ama benim için çok önemliydi.

O dünyanın insanları, “Bu yaştan sonra mı okuyacaksın? Saçmalama. Bundan sonra devlet memuru mu olacaksın? Ne sosyoloji ne demek bilmiyorsun,” diyordu. Ben de kendim sosyolojiyi biliyordum ama bu kadar derin bilmiyordum. Herkese inat okudum, kendime inat okudum. İlk yıl çok zorlandığımı hissettim; ders yükü ağır, çok okuma vardı. “Eyvah, beynim yanıyor,” dedim. Ama sağ olsun arkadaş grubumdakiler bana yardımcı oldular; “Hepsi geçecek, şudur budur,” diyerek destek oldular.

Güzel bir puanla dört yılımı bitirdim. Şu anda okumamak için kendimi zor tutuyorum; neredeyse tekrar yazacağım. İsterim ki bir şeyler olsun. Madem buradayız, bir şeyler yapalım; çünkü buradaki bayanların birçoğu baskılanmış. Okuyamıyorlar. Ama bizim buradaki gençler biraz daha baskılı büyüyorlar. Eğer güçleri zayıf olursa, asimile olacaklar. Bundan dolayı bizim Türk kültürümüz diye bir kültürümüz

kalmayacak, kendimizi kaybetmiş olacağız. Bu yüzden bizim için şu an çok çalışmalar yapmamız lazım.

Hatice Hanım'ın hikayesi, sadece bir göçmenin değil, aynı zamanda bir kadının sabrı, direnci ve umutla örülmüş yaşam yolculuğunun da tanığıydı. Zorlukların, baskıların ve kayıpların ortasında bile kendi ayakları üzerinde durmayı başarmış; eğitimden kültüre, kendi kimliğini korumaktan çocuklarına örnek olmaya kadar her alanda çaba göstermişti. Hollanda'nın sunduğu imkanlarla kendi gücünü keşfederken, Türkiye'ye duyduğu özlem ve aidiyet duygusu da hayatının her anına eşlik etmişti.

Bu hikaye, bize gösteriyor ki; nerede olursak olalım, karşılaştığımız zorluklar ne kadar büyük olursa olsun, içimizdeki direnç ve umutla, hem kendimiz hem de sevdiklerimiz için yeni bir yol açabiliriz. Hatice Hanım'ın yaşadıkları, göçün sadece bir yer değiştirme olmadığını; aynı zamanda kimliğimiz, değerlerimiz ve hayallerimizle kurduğumuz bir mücadele olduğunu hatırlatıyor.

Ve belki de en önemlisi, anlatılan her deneyim, geleceğe dair bir ışık oluyor; kadınların kendi potansiyellerini keşfetmesi ve toplum içinde seslerini duyurabilmeleri için ilham veriyor.

KAPANIŞ VE SONUÇ

Göç, yalnızca bir yer değiştirme değil; kimlik, aidiyet, özlem ve mücadele dolu bir yolculuktur. Bu süreç, her kadının deneyiminde farklı renklerde tezahür ettiğini önceki sayfalarda deneyimlediniz. Misal, Beyhan Hanım, kimliğin önemini vurguluyordu: “Kimliğini unuttuğun vakit mahvolur gidersin. Aç kalsak da kimliğimizi yine de unutmayacağız.” Mine Hanım ise çocuklarından ayrı kaldığı yılları hatırlıyor, “Çocuklarımdan ayrı kaldığım o yıllar, hayatımın en kötü zamanlarıydı diyebilirim,” diyordu.

Nazmiye Altuntaş Hanım, Hollanda’ya dair anılarını babasına bağlıyordu: “Hollanda deyince aklıma ilk babam gelir... Babamla beraber Hollanda’yı böyle tanırım.” Hatice Bayram, buradaki düzen ve disipline dikkat çekiyordu: “Burada insanların saat gibi yaşaması çok dikkatimi çekti... Burası çok disiplinli.” Meryem Bayrak ise günlük hayatın zorluklarını dile getiriyordu: “Robot gibi yaşıyoruz burada, sürekli bir çaba gösteriyoruz. Türkiye’de her şey daha kolaydı.”

Melek Yılmaz Hanım göçün çocukluk kırılganlığı ve kimlik bilinci üzerindeki etkisini anlatıyor: “Göç, onun için hem çocukluk kırılganlığının hem de zamanla gelişen kimlik bilincinin bir parçası hâline gelmiştir.” Gülseren Yılmaz, kültürel alışkanlıkların sürekliliğini hatırlatıyordu: “Aynı Türkiye’deki gibi alışkanlıklarımızı devam ettiriyoruz... Hiçbir zaman Hollandalı gibi olamayız.”

Merve Çelebi, Hollandalıların hoşgörüsüne dikkat çekti: “Hollandalılar iyi insanlar, hiç yargılamıyorlar. Mesela Türkler olsa yapabilir ama Hollandalılardan hiç görmedim.” Emel Kol Çaylan, göçle elde edilen kazanımların savaşa geldiğini anlatıyordu: “Her adım bir kazanım üzerine, ama bir savaş vererek bir yerlere gelebildik. O kadar kolay olmadı.” Muhsine Hanım, Avrupa’nın dışarıdan görüldüğü kadar kolay olmadığını vurguluyordu: “Avrupa dışarıdan görüldüğü gibi değil... Hayat görüldüğü kadar kolay değil. Eğer mümkünse, gelmesinler.”

Aile hasreti ve çocukların yetiştirilmesi, deneyimin merkezindeydi. Havva Akkanoğlu Hanım, “Türkiye’de tabii ki aile hasreti olduğu için gitmek istiyoruz. Ama çocuklarımı orada yetiştirmeyi daha çok isterdim,” derken, Pınar Hanım, “Hiçbir şey aileden kopmaya değmiyor. Çünkü insan her zaman

eksik kalıyor,” diyordu. Emine Dağlayan, Türkiye’ye olan bağlılığını hatırlatıyordu: “Kalıcı gelme niyetiyle geldik ama ben hiç benimseyemedim... Türkiye’yi hiçbir yere değişmem.”

Bazı kadınlar göçün zorlayıcı ekonomik ve kültürel boyutlarına dikkat çekiyordu. Ayşe Biçen, “Türkiye daha güzel ama parası yüzünden buradayız,” derken, Zeynep Güneş, “İsteleyerek evlenmedim, babamın zorlamasıyla oldu,” diyordu. Zübeyde Eryiğit, buradaki düzeni Türkiye ile kıyaslıyordu: “Türkiye’nin sistem olarak iyi gitmediğini düşünüyorum... Buranın düzeni daha iyi.”

Yalnızlık, dil ve iletişim zorlukları da sıkça vurgulandı. Hatice Özdemir, “Hollandaca bilmediğim için konuşmaları çok dikkatimi çekmişti. Her şey bana çok tuhaf geliyordu,” derken, Kamile Erdoğan, “Türkiye’den geldiğimde kendimi adeta sağır, kör ve dilsiz hissetmişim,” diyordu. Ayşe Öztürk Akman, günlük yaşamın ilk zorluklarını paylaşıyordu: “İlk geldiğimizde her şeyi bulamıyorduk... Ekmekleri biz yapıyorduk.”

Güçlenme ve kendi ayakları üzerinde durma, göçün bir diğer boyutuydu. Meryem Hanım, “Biz, hiç kimsenin arkasında durmadığı bir dünyada, kendi ayaklarımızın üzerinde durmayı öğrendik,” derken, Gülay Hanım, “Kendi başıma, kendi ekmeğimi alabilmem, benim için muazzam bir şeydi. Bunu ömrüm boyunca hiç unutamadım,” diyordu.

Göçmenlerin kimlikleri, hem Türkiye’ye hem Hollanda’ya ait olma hâlini sürekli hissettiriyordu. Belgin Gönç Budak, “Orada olduk mu yabancı oluyorsun... buraya geldin mi de Türk oluyorsun yabancı oluyorsun... ne orahıyız ne buralıyız,” derken, Zeynep Hanım, “Ne orada yapabiliyorsun, ne de burada yapabiliyorsun. Arada kalmış gibi bir şey,” diyordu.

Bazı kadınlar, göçün manevi ve kültürel boşluklarını da dile getiriyordu. Ayşe Kılınç, “Burada manevi boşluk yaşıyorsun çünkü ezan sesi gönlü dolduran, tatmin eden bir şey arıyorsun,” derken, Derya Demirci, “Türkiye cennet. Hollanda’nın havası bizi boğuyor,” diyordu. Fatma Hanım ise, “Hollanda’da en ufak bir şeyde ‘pis Türkler’ diyorlar, Türkiye’ye gidince ‘Avrupa’dan’ deniyorlar. Ortada kalıyoruz,” diyordu.

Göç, aynı zamanda deneyimlerin paylaşılması, dayanışma ve öğrenmeyle şekilleniyordu. Şule Kaşıkçı, “Resmen bana işte gerizekalı, işte hiçbir şey bilmeyen... yabancı, cahil muamelesi yaptı. Onu hiç unutmayacağım,” derken, Kübra Zehra Kaşıkçı, “İnsan olmak kimliklerin önüne geçtiğinde, ne kadar farklı olursak olalım bir araya gelinebildiğini gördüm,” diyordu.

Kadınlar, göçle beraber gelen eksiklikleri, kayıpları ve kazanımları içtenlikle paylaştılar. Saadet Şimşek, “Sanki şimdi bizim oldu burası, önceden öyle değildi... şimdi daha güçlüyüz,” derken, Şükran Yağcı, “Hastalık olunca, ani ölüm olunca... o zaman hissediyoruz gurbette olduğumuzu,” diyordu. Ayşe Hanım (Yozgatlı), “Burası bana çok zor geldi... Hayatım çok zordu, sanki her şey bir anda başıma yıkıldı,” derken, Emine Yılmaz, “Ne kadar burası Türkiye kanunlarına göre iyi olsa da ama insanı Türkiye çekiyor, çok çekiyor,” diyordu.

Sonuç olarak, bu 60 kadının yaşam hikâyeleri bir araya geldiğinde göç deneyimi; özlem, yalnızlık, kültürel uyum mücadelesi, kimlik bilinci, güçlenme ve dayanışma ile örülmüş çok katmanlı bir yaşam manzarası sunuyordu. Her biri, kendi sesiyle bu süreci görünür kılarak, Hollanda’daki Türk kadınlarının hayatlarının zorluklarını, kazanımlarını ve umutlarını bir bütün olarak aktarıyordu.

Her birine sonsuz teşekkürlerimizle...

's-Gravenhage, juni '74.

België is 'n reestand
kind. Ze denkt goed na
en werkt keurig net
jes. Je aan Nederlands
spreekt ze goed.

België maakt gemakke
lijk contact.

Veel succes in de klas
Turkije.

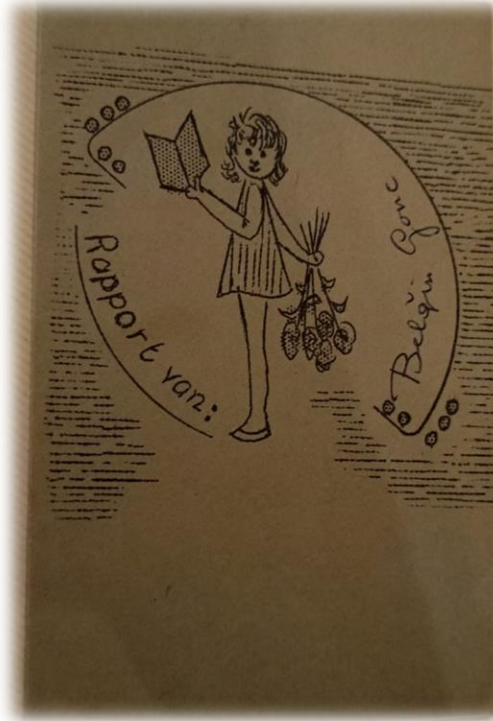
Kleuterschool

't Kwetternest

Gerard Doustraat 202.

L. Jeanne

d'An



T.C.
Milli Eğitim Bakanlığı
Yabancı Memleketlerde
Türkçe ve Türkçe Kültür Derslerine Devam
Edenler İçin

ÖĞRENCİNİN BELGESİ

Öğrencinin :

Adı ve soyadı : Belgin Gönç
Doğum yeri ve yılı : Kaman 4-5-1968
Babasının adı : Yusuf
Devam ettiği sınıf : 5 sınıf

Yukarıda kimliği belirtilen Belgin Gönç
Hollanda'da Den Haag şehrinde Van Ostade straat 251
adresindeki Van Ostade Okulunda Öğretim yapan Türkçe ve
Türkçe Kültür Dersleri Dershanesine 24/9/1976 tarihinden
21/6/1980 tarihine kadar devam ettiğini, Türkçe ve sosyal
bilgiler dersleri bakımından Beşinci sınıfın sonu seviye-
sinde bilgi almış bulunduğunu bildirir belgedir.

De Gemeentelijke Consulente
va het Onderwijs

21/6/1980
Türkçe ve Türkçe Kültür
Dersleri Dershanesi Türk
Öğretmeni

Ali Osman Acarer

Kayıt No

80/3632

Tasdik Olunur

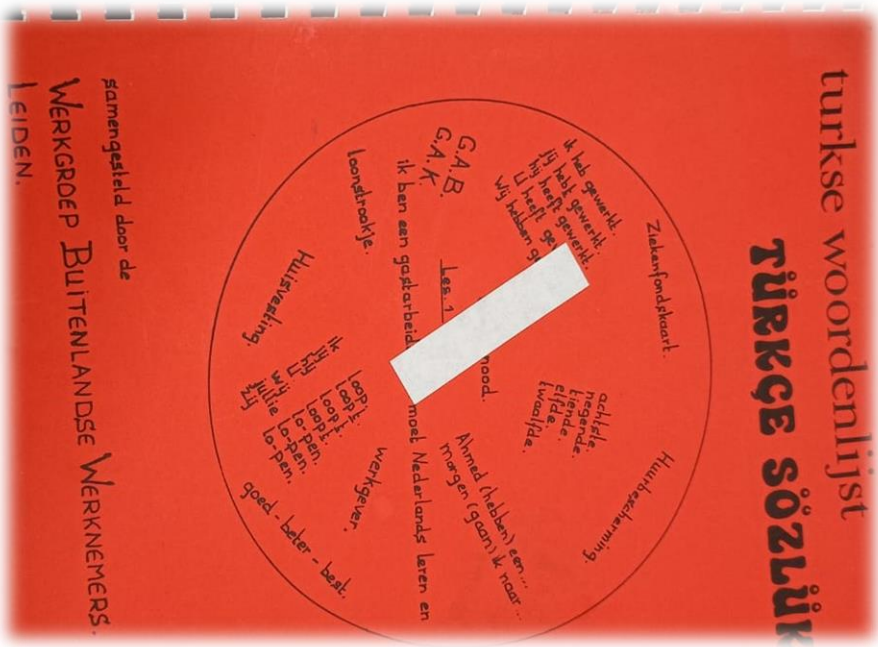
Lahey Büyükelçiliği
Eğitim Müşavirliği

1 Temmuz 1980

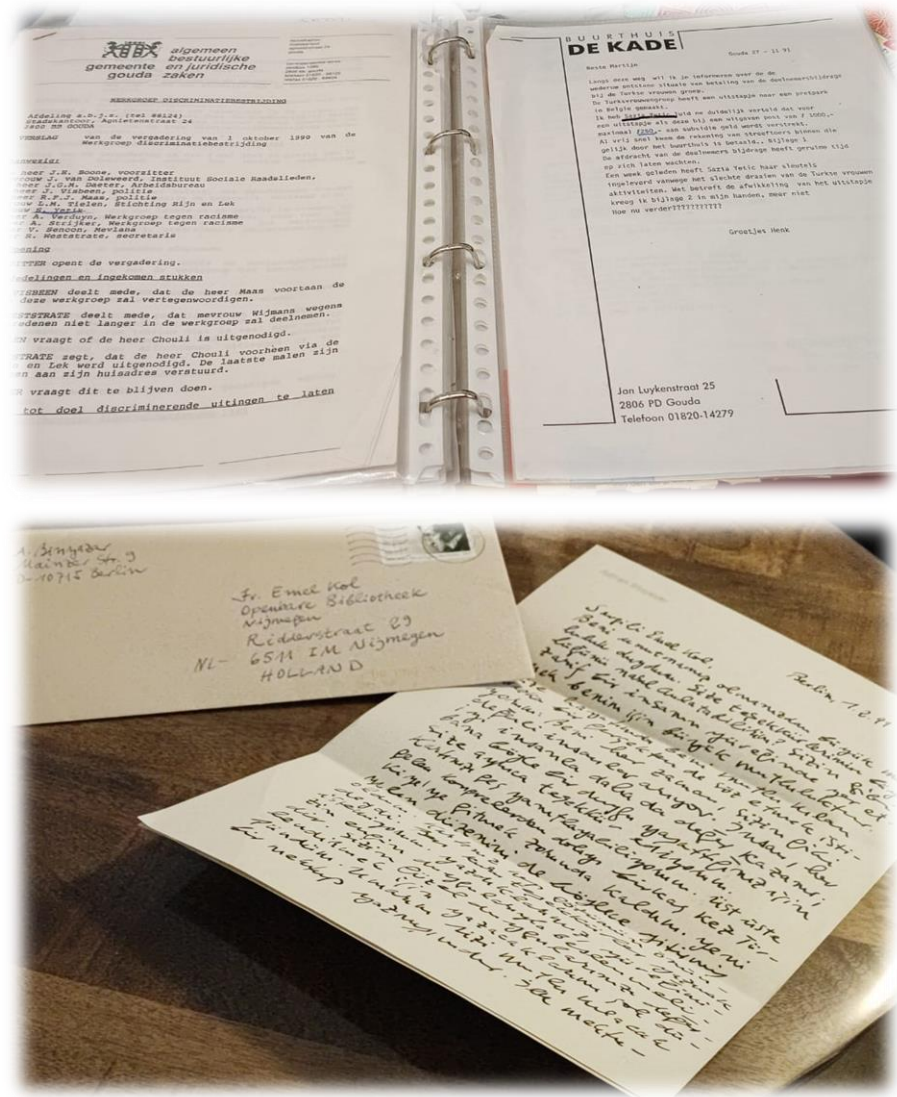
LAHEY KÜLTÜR MÜŞAVİRİ
Dr. K. K. K. K.



Not: Bu belge ,öğrencinin okulundan ayrıca alacağı devam belgesi
ve bütün karneleri ile birlikte Türkiye'ye götürülecek ve
öğrencinin denkliğinde dikkate alınacaktır.









YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Castles, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri* (İ. Akbulut, Çev.) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M., & Kaya, A. (Eds.). (2015). *Türkiye'nin göç tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye göçler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Uca, A., & Ülker, A. (2017). *Karaman Çarşı Yangını ve Avrupa'ya Göç*. Çizgi Kitabevi.

ÖZGEÇMİŞLER

Nurbanu SUCİ TOSUN

2000 yılında Tokat'ta doğmuştur. İlköğretimini Tokat ve Gebze'de tamamlamış; ortaöğretim ve lise eğitimini Karaman'da almıştır. Lisans eğitimini Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde fakülte ikincisi ve bölüm birincisi olarak 2023 yılında tamamlamıştır. Lisans eğitimi süresince eleştirel düşünme, analiz ve yorumlama alanlarında yetkinlik kazanmıştır. 2024 yılında Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimine başlamış olup eğitime devam etmektedir. Ayrıca Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Radyo ve Televizyon Programcılığı programında öğrenimini sürdürmektedir. Bunun yanı sıra Sabahattin Zaim Üniversitesi bünyesinde Medeniyet Tasavvuru Okulu programına katılmıştır. 2022 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı kapsamında staj yapmıştır. 2023 yılında TGSP bünyesinde üç ay süreyle Gençlik Liderliği Eğitimi ve staj programını tamamlamıştır. 06.11.2023-06.01.2024 tarihleri arasında Erasmus staj programı kapsamında Hollanda'da bulunmuştur. 2025-2026 eğitim-öğretim yılında özel bir okulda Felsefe Öğretmeni olarak görev yapmakta; lise düzeyinde felsefe derslerinin planlanması ve yürütülmesi, öğrencilerin eleştirel düşünme ve analiz becerilerinin geliştirilmesi ile ölçme-değerlendirme süreçlerinin yürütülmesinden sorumludur. Aynı kurumda Akademik Danışman olarak öğrencilerin akademik hedef belirleme süreçlerine rehberlik etmekte, eğitim planlaması ve kariyer yönlendirme desteği sağlamakta ve veli-öğrenci iletişim süreçlerini yürütmektedir. Akademik ve mesleki ilgi alanları gençlik çalışmaları, eğitim ve sosyal analiz konularında yoğunlaşmaktadır. SPSS programını etkin düzeyde kullanabilmektedir. Zaman yönetimi, ekip çalışması, liderlik, analitik düşünme ve iletişim becerileri gelişmiştir. Gençlik Liderliği (TGSP), Nefes Koçluğu, Yaşam Koçluğu ve Sürdürülebilir Moda alanlarında sertifikalara sahiptir. Evli olup çalışmalarını akademik ve mesleki gelişim odağında sürdürmektedir.

Prof. Dr. Mehmet ÇAKIR

1986 yılında Konya'nın Bozkır ilçesine bağlı Yeniköy'de doğmuştur. İlköğrenimini Yeniköy'de, ortaöğretim ve lise eğitimini ise Konya'nın Çumra ilçesinde tamamlamıştır. 2009 yılında Erasmus öğrenci değişim programı kapsamında Romanya'da Spiru Haret Üniversitesi'nde bir yıl süreyle misafir öğrenci olarak bulunmuştur. 2011 yılında Adnan Menderes Üniversitesi'nden mezun olmuştur. 2012 yılında Pamukkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak akademik kariyerine başlayan Çakır, aynı yıl Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başlamış ve doktora derecesini 2017 yılı Ekim ayında tamamlamıştır. Lisansüstü eğitimi süresince Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak da görev yapmıştır. 2017 yılında Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi (KMÜ) Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak göreve başlamıştır. 2018 yılı Haziran ayından 2023 yılı sonuna kadar KMÜ Psikoloji Bölümü'nde vekâleten bölüm başkanlığı görevini yürütmüştür. 2024 yılı sonunda KMÜ Sosyoloji Bölüm Başkanlığı görevine atanmıştır. 2026 yılında Profesör olarak atanan Çakır, halen Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi olarak çalışmalarına devam etmektedir. Akademik ilgi alanları arasında göç, gençlik, aile, afet, sosyal problemler, sosyal adalet ve kent sosyolojisi gibi konular yer almaktadır. SPSS ve MAXQDA gibi nicel ve nitel veri analiz programlarını ileri düzeyde kullanabilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.



kitabevi

Merkez/Mağaza

53. Sokak No: 29

Bahçelievler / ANKARA

Tel : (0 312) 223 77 73 - 223 77 17

info@gazikitabevi.com.tr • www.gazikitabevi.com.tr



Gazi Kitabevi
Sosyal Bilimler Serisi

ISBN: 978-625-8927-02-3



9 786258 927023